

KITÁB-I
NUQTATU'L-KÁF,

BEING THE EARLIEST

HISTORY OF THE BÁBÍS

COMPILED BY

HÁJJI MÍRZÁ JÁNÍ OF KÁSHÁN

BETWEEN THE YEARS

A.D. 1850 AND 1852,

EDITED FROM THE ÚNIQUE PARIS MS.

SUPPL. PERSAN 1071

BY

EDWARD G. BROWNE.

LEYDEN: E. J. BRILL, IMPRIMERIE ORIENTALE.
LONDON: LUZAC & CO., 46, GREAT RUSSELL STREET.
1910.

"E. F. W. GIBB MEMORIAL" SERIES.

PUBLISHED.

1. *The Bábar-náma, reproduced in facsimile from a MS. belonging to the late Sir Sálár Jang of Haydarábád, and edited with Preface and Indexes, by Mrs. Beveridge, 1905. (Out of print).*
2. *An abridged translation of Ibn Isfandiyár's History of Tabaristán, by Edward G. Browne, 1905. Price 8s.*
3. *Translation of al-Khazrají's History of the Rasúli Dynasty of Yaman, with introduction by the late Sir J. Redhouse, now edited by E. G. Browne, R. A. Nicholson, and A. Rogers. Vols. I and II of the Translation, 1906, 1907. Price 7s. each. Vol. III, containing the Annotations, 1908. Price 5s. (Vol. IV, containing the Text, in the Press.)*
4. *Umayyads and 'Abbásids: being the Fourth Part of Jurji Zaydán's History of Islamic Civilisation, translated by Professor D. S. Margoliouth, D. Litt., 1907. Price 5s.*
5. *The Travels of Ibn Jubayr, the late Dr. William Wright's edition of the Arabic text, revised by the late Professor M. J. de Goeje, 1907. Price 6s.*
6. *Yáqút's Dictionary of Learned Men, entitled Irshádu'l-aríf ilá ma'rifati'l-adíb, or Mu'jamu'l-Udabá: edited from the Bodleian MS. by Professor D. S. Margoliouth, D. Litt., Vols. I, II, 1907, '09. Price 8s. each. Vol. III, part I, 1910. Price 5s. (Further volumes in preparation.)*
7. *The Tajáribu'l-Umam of Ibn Miskawayh: reproduced in facsimile from MSS. Nos. 3116—3121 of Áyá Sofía, with Preface and Summary by the Principe di Teano. Vol. I (Pre-Islamic history), 1909. Price 7s. (Further volumes in preparation.)*
8. *The Marzubán-náma of Sa'du'd-Dín-i-Waráwini, edited by Mirzá Muhammad of Qazwín, 1909. Price 8s.*
9. *Textes persans relatifs à la secte des Houroúfis publiés, traduits, et annotés par Clément Huart, suivis d'une étude sur la religion des Houroúfis par "Feylesouf Rizá", 1909. Price 8s.*
10. *The Mu'jam fí Ma'áyiri Ash'ári'l-'Ajam of Shams-i-Qays, edited from the British Museum MS. (OR. 2814) by Edward G. Browne and Mirzá Muhammad of Qazwín, 1909. Price 8s.*
11. *The Chahár Maqála of Nidhámí-i-'Arúdt-i-Samarqandí, edited, with notes in Persian, by Mirzá Muhammad of Qazwín, 1910. Price 8s.*
12. *Introduction à l'Histoire des Mongols de Fadl Allah Rashid ed-Din par E. Blochet, 1910. Price 8s.*
13. *The Díwán of Hassán b. Thábit, (d. A.H. 54), edited by Hartwig Hirschfeld Ph. D., 1910. Price 5s.*

PRINTED AT LEYDEN.

5-11-1911 Gibb Mem. Trustees

14. *The Ta'rikh-i-Guzida of Hamdu'lláh Mustawfi of Qazwin, reproduced in facsimile from an old MS., with Introduction, Indices, etc.* by Edward G. Browne. Vol. I. Text. 1910. Price 15s.
15. *The Earliest History of the Bábís, composed before 1852 by Hájjí Mirzá Jání of Káshán, edited from the unique Paris MS. (Suppl. Persan, 1071) by Edward G. Browne. Price 8s.*

IN PREPARATION.

Part of the History of the Mongols, from the Jámi'u't-Tawárikh of Rashídu'd-Din Faḡhú'lláh, beginning with the account of Ogotáy, edited by E. Blochet, comprising: —

Tome I: Histoire des tribus turques et mongoles, des ancêtres de Tchinkkiz-Khan depuis Along-Goa, et de Tchinkkiz-Khan.

Tome II: Histoire des successeurs de Tchinkkiz-Khan, d'Ougédei à Témour-Kaan, des fils apanagés de Tchinkkiz-Khan, et des gouverneurs mongols de Perse d'Houlagou à Ghazan. (Sous presse.)

Tome III: Histoire de Ghazan, d'Oldjaitou, et de Abou-Säid.

An abridged translation of the Ihyá'u'l-Mulúk, a Persian History of Sístán by Sháh Husayn, from the British Museum MS. (Or. 2779), by A. G. Ellis.

The geographical part of the Nuzhatu'l-Qulúb of Hamdu'lláh Mustawfi of Qazwin, with a translation, by G. Le Strange.

The Futúhu Miṣr wa'l-Maghrib wa'l-Andalus of Abu'l-Qásim 'Abdu'r-Rahmán b. 'Abdu'lláh b. 'Abdu'l-Hakam al-Qurashí al-Miṣrí (d. A.H. 257), edited by Professor C. C. Torrey.

The Qábús-náma edited in the original Persian by E. Edwards.

Ta'rikhu Miṣr the History of Egypt, by Abú' Umar Muhammad b. Yúsus al-Kindí (d. A.H. 350) edited from the unique MS. in the British Museum (Add. 23,324) by A. Rhuvon Guest. (In the Press.)

The Ta'rikh-i-Jahán-gushá of 'Alá'u'd-Din 'Atá Malik-i-Juwayni, edited from seven MSS. by Mirzá Muhammad of Qazwin. (In the Press.)

The Ansáb of as-Sam'ání, reproduced in facsimile from the British Museum MS. (Or. 23,355), with Indices by H. Loewe. (In the Press.)

The poems of four early Arabic poets. In 2 parts: — (1) The Díwáns of 'Amir b. at-Tufayl and 'Abíd b. al-Abras, edited by Sir Charles J. Lyall, K.C.S.I.; (2) The Díwáns of at-Tufayl b. 'Awf and Tirimáh b. Hakím, edited by F. Krenkow.

The Kitábu'r-Raddi 'ala ahli'l-bida'i wal-ahwá'i of Makhúl b. al-Mufaddal an-Nasafi, (d. A.H. 318), edited from the Bodleian MS. Pocock 271, with introductory Essay on the sects of Islám, by G. W. Thatcher M.A.

An abridged translation of the Kashfu'l-Mahjúb of 'Alí b. 'Uthmán al-Jullábi al-Hujwiri, the oldest Persian Manual of Súfíism, by R. A. Nicholson.

A monograph on the Southern Dialects of Kurdish, by E. B. Soane.

*This Volume is one
of a Series
published by the Trustees of the
"E. J. W. GIBB MEMORIAL."*

The Funds of this Memorial are derived from the Interest accruing from a Sum of money given by the late MRS. GIBB of Glasgow, to perpetuate the Memory of her beloved son

ELIAS JOHN WILKINSON GIBB,

and to promote those researches into the History, Literature, Philosophy and Religion of the Turks, Persians and Arabs, to which, from his Youth upwards, until his premature and deeply lamented Death in his forty-fifth year on December 5, 1901, his life was devoted.

تِلْكَ آثَارُنَا تَدُلُّ عَلَيْنَا * فَانظُرُوا بَعْدَنَا إِلَى الْآثَارِ

*"The worker pays his debt to Death;
His work lives on, nay, quickeneth."*

The following memorial verse is contributed by 'Abdu'l-Haqq Hámid Bey of the Imperial Ottoman Embassy in London, one of the Founders of the New School of Turkish Literature, and for many years an intimate friend of the deceased.

جمله بارانی و فاسله ایدرکن تطیب
کندی عمرند وفا گورمدی اول ذات ادیب
گنج ایکن اولش ایدی اوج کماله واصل
نه اولوردی یاشامش اولسه ایدی مستر گیب

"E. J. W. GIBB MEMORIAL":

ORIGINAL TRUSTEES.

[JANE GIBB, died November 26, 1904],

E. G. BROWNE,

G. LE STRANGE,

H. F. AMEDROZ,

A. G. ELLIS,

R. A. NICHOLSON,

E. DENISON ROSS,

AND

IDA W. E. OGILVY GREGORY (formerly GIBB), appointed 1905.

CLERK OF THE TRUST.

JULIUS BERTRAM,

14, Suffolk Street, Pall Mall,
LONDON, S.W.

PUBLISHERS FOR THE TRUSTEES.

E. J. BRILL, LEYDEN.

LUZAC & Co., LONDON.

TABLE OF PRINCIPAL CONTENTS.

(Although there exists in this book no systematic division into chapters or sections, for the convenience of the reader the principal topics of which it treats are shown in the sub-joined table.)

	Page.
General considerations on the nature and order of the Divine Manifestations and Theophanies	1—99
Account of Shaykh Aḥmad Aḥsá'í and Sayyid Kázim-i-Rashtí and their disciples	99—105
Manifestation of the Báb and first converts to his doctrine	105—113
History of the Báb from his expulsion from Shíráz until his arrival at Mákú	113—130
He is transferred to Chihríq	132
His dispute with the Doctors at Tabríz	133—138
Death of Muḥammad Sháh	138
Qurratu'l- ^c Ayn	139—144
The meeting at Badasht	145—154
Events in Mázandarán and Siege of Shaykh Ṭabarsí	154—192
Surrender of Shaykh Ṭabarsí and slaughter of defenders	192—204
Comparison with Karbalá	204
The Báb claims to be the Qá'im	209
The "Indian Believer" (<i>Mi'min-i-Hindí</i>)	212—215
The "Seven Martyrs" (<i>Shuhadá-yi-Sab'á</i>)	215—223
Events at Níríz (or Nayríz)	223—229
The Zanján Insurrection	230—238

	Page.
Continuation of history of the Báb, and appearance of <i>Fanáb</i> -[or <i>Şubh</i> -] <i>i-Azal</i>	238
Account of <i>Fanáb</i> -[or <i>Şubh</i> -] <i>i-Azal</i>	238
His converse with <i>Hazrat-i-Quddús</i> and <i>Fanáb-i- Táhira</i>	240
The Báb's bequest to <i>Fanáb</i> -[or <i>Şubh</i> -] <i>i-Azal</i> , whom the author regards as "Him whom God shall manifest".	244
Execution of the Báb at Tabríz	245—252
Account of <i>Zabih</i> the sugar-seller	252—255
Account of <i>Fanáb-i-Başir</i>	255—260
Other Theophanies	260—261
Conclusion and counsels to the believers	261—283

INTRODUCTION.

Seventeen years ago (in 1893) I published at the Cambridge University Press a translation of what is known as the *Ta'rikh-i-Fadid*, or "New History" of the Báb. It is thus entitled, as I pointed out on p. XXIX of the Introduction, to distinguish it from the older history of Hájji Mírzá Jání of Káshán, on which it is based, and of which the full text is now for the first time published. This older history, in spite of, or even because of, its great value in elucidating the character of the Bábí movement in its earliest stages, has, for reasons indicated on pp. XXVIII—XXX of the above-mentioned Introduction, so nearly perished off the face of the earth that, in spite of all my researches, I know of only one complete manuscript (*Suppl. Pers. 1071* of the Bibliothèque Nationale at Paris) and one partial manuscript (*Suppl. Pers. 1070*) containing the first third (pp. 1—85, line 7 of this edition). Both these manuscripts were originally obtained in Persia and brought thence to Europe, by the late Comte de Gobineau, the brilliant author of *Les Religions et les Philosophies dans l'Asie Centrale*, which first inspired my interest in and enthusiasm for the Bábís, and which contains what must still be regarded as one of the best, most picturesque and most original accounts of the Báb and his disciples yet written. On the death of the Comte de Gobineau his MSS. were sold by auction in Paris in 1884. Nine of what the late Dr. RIEU describes ¹⁾ as "the most valuable" of them

¹⁾ RIEU's *Supplement to the Catalogue of the Persian MSS. in the British Museum*, p. VII of the Preface. Here 1885 is named as the year of the sale, but if this be correct it must have been made by instalments, since, as will be seen, the 5 MSS. in the Bibliothèque Nationale were acquired in 1884.

were bought by the British Museum, but personally I would rather have had the five Bábí MSS. of the collection which were acquired by the Bibliothèque Nationale. These five, which I first examined and took notes of in April, 1892, during a short stay in Paris, are as follows:

(1) *Suppl. Persan 1070.*

(Acquired by the Bibliothèque Nationale on Nov. 25, 1884; containing ff. 356 of 24.25 × 16.75 c. and 10 lines to page; written in clear but ungraceful *nasta'liq*).

It contains two separate works, *viz.*

(1) The *Persian Bayán* (ff. 1^b—284^b), ending as usual with Chapter 10 of Wáhid IX, followed by a short colophon:

تمت هذه النسخة الشريفة بجمعة جناب اجل اعظم دستور افخم وزير اكرم
سمت اتمام یافت سنه ۱۲۷۹،

(2) The first third of Mírzá Jání's History (ff. 285^a—356^a = pp. 1—85 of this text). Then is no break between the beginning of this and the end of the *Bayán*, but the following note has been added in another hand in the margin of f. 285^a:

هو، بر اهل بصیرت مخفی نخواهد بود که این نسخه که اول آن این صفحه است دخلی بکتاب بیان ندارد و چون در نسخه سابق بر این نسخه بحسب مجلد نمودن ملحق کرده بودند کاتب تمییز نداده و نوشته و مثل آن با بیان در يك جلد مجلد شده است و از کتب بیانیّه محسوب نمیگردد و نسبتی بصاحب بیان ندارد، اینقدر است که یکی از مؤمنین بیان نوشته است ولی با بیان در يك جلد بودن آن منافی عدل و انصاف است، مبدا بخبری نسبت دهد که محتجب ماند و بعلم حکم نموده،

"HE [IS GOD]! It should not be hidden from persons of discernment that this book, whereof this page is the beginning, has no connection with the *Bayán*, but since in the manuscript from which this copy was made the two in process

of binding had been placed in juxtaposition, the copyist so transcribed them without discrimination, so that a book like this has been bound in one volume with the *Bayán*. It is not, however, to be reckoned as one of the Bayánic scriptures, and has no connection with the author of the *Bayán* [*i.e.* the Báb]; and although it is true that it was written by one of those who believed in the *Bayán*, yet it is not consonant with justice and equity that it should be bound up in one volume with it, lest some ill-informed reader should ascribe it [to the Báb himself] and so be misled, deeming himself possessed of knowledge".

The end of this fragment of Mírzá Jání's History (indicated in the notes at the foot of the text by the letters نا، *i.e.* ناقص, "the defective copy") corresponds with 66^b, line 13 of the following manuscript.

(2) *Suppl. Persan 1071.*

(Acquired on the same date as the MS. described above; containing ff. 198 of 22.25 × 17.25 c., with wide margins measuring 7.5 c., and 15 lines to page; written in clear *naskh* of the type affected by the early Bábís).

This is the complete copy (indicated in the notes by the letters گا، *i.e.* کامل, "complete") on which the present text is chiefly, and from p. 85, l. 7 onwards entirely based.

On this manuscript and the preceding one *Ṣubḥ-i-Azal*, to whom I sent a description of these five MSS., wrote on May 3, 1892, the following note:

تاریخ که اشاره فرموده بقراین باید از حاجی مرفوع شهید بوده غیر از او کسی تاریخ ننوشته، دیگری در بغداد خیال نوشتن داشت ولا بد نام حقیق در آن میان نوشته شد بعضی مانع او شدند، حاجی محمد رضا نام از این قبیل اشخاص در این امر بوده اند و لیکن حاجی محمد رضا نامی تاجر اصفهانی در همان سنوات تا نزدیک هفتاد یا آنکه قدری کم و زیاد

در انبار محبوس شد در کشتن او اقدام نموده بودند بالاخره گفتند خودش در شب اول خودرا تلف نموده بر پیمان حلق خودرا بسته شهید شد بود،

"The history to which you allude must, by certain indications, be by the uplifted¹⁾ and martyred Hájjí [Mírzá Jání], for none but he wrote [such] a history. Another in Baghdád had thought of writing one, and the name of this humble one [*i.e.* Şubḥ-i-Azal himself] would necessarily have appeared in it, but certain persons²⁾ prevented him. One named Hájjí Muḥammad Rizá was of this class of persons in this Dispensation, but there was [also] a Hájjí Muḥammad Rizá, a merchant of Işfahán, who in these years, until somewhere about [A.H. 12]70 (= A.D. 1853—4) more or less, was imprisoned in the gaol. They sought to slay him, and at length gave out that on the first night [of his imprisonment] he had bound a cord about his throat and destroyed himself, and so became a martyr".

(3) *Suppl. Arabe, 2509.*

(Acquired on Oct. 21, 1884; containing ff. 369 of 33 × 19 c. and 19 lines to page; written in a clear but very unformed *naskh*).

It contains 76 (= 19 × 4) *Súras*, all numbered and in some cases also named. The text for the first 28 ff. is fully pointed. The names of some of the *Súras* are as follows: *Súra III*, *Súratu'r-Rusul*; — V, — *u'l-Fannat*; — VI, — *u't-Tanzil*; — VIII, — *u'l-Waraqá*, etc. The colophon is dated Tuesday, 14 Rabí' I, A.H. 1279 (= Sept. 9, 1862).

Concerning this book Şubḥ-i-Azal wrote in the letter above cited:

1) In the phraseology of the early Bábís "uplifted" or "elevated" (مرفوع) means "deceased". It is, of course, only used of believers.

2) Presumably some of Bahá'u'lláh's followers.

کتابیکه مشتمل بسور و بسمله آن بسم الله العزيز الحكيم بوده منسوب بختیر و مستی بنور است چنانچه در اوائل اشاره شد که دو نور است و این نور ثانی است، در اینجا نسخه آن نیست در ایران موجود است اگرچه بعضی از کتب و چند جلد از نور بدست اعدا رسید لیکن این همان است قدیری از کلمات آن افتاده شد است چنانچه مسطور فرموده بودند،

"The book containing *Súras* and beginning with the invocation 'In the Name of God the Mighty, the Wise' is by myself, and is named 'Light' [*Kitábu'u-Núr*]; for, as already indicated, there were two 'Books of Light', of which this is the second. No copy of it exists here [*i.e.* in Cyprus], but it exists in Persia, though some [of my] books including several copies of the [Book of] Light fell into the hands of my enemies. This, however, is that same book, though a few words are omitted, as you wrote".

(4) *Suppl. Arabe, 2510.*

(Acquired on Oct. 22, 1884; containing ff. 44 of 25.25 × 17.0 c. and 10 lines to page; written in a rather unformed *ta'liq*).

It begins at the very top of f. 1^a (so that possibly some portion may be missing from the beginning) and contains some 53 *Súras*, each beginning with a different form of the *Bismi'lláh*, and each bearing a name, *e.g.* *Súra I* (11 verses) is called *Tahmid*; — II, *Tasbīḥ*; — III, *Ta'dhīm*; — IV, *Taqdīs*; — V, *Shaháda*, etc. The colophon is dated Thursday, end of Dhu'l-Qa'da, A.H. 1278 (= April 29, 1862).

Concerning this book Şubḥ-i-Azal wrote:

آنکه پنجاه و سه سوره است پیش از تحریر کتاب نور در سال شصت و هفت مخصوص بنام شخصی احمد نام و عدد سور آن بعدد اسم او و مختصر و موجز من اجل او بشهود آمد تا سابرین در آن بحور کلمات منغس کردند و نام آن کتاب لوح مسطور اول و احمدیه مرقوم شد است،

"That one which consists of 53 *Súras* appeared before the 'Book of Light' was written, in the year A.H. 1267 [= A.D. 1850—1851], and is dedicated to one Ahmad by name, with the number of which name [1 + 8 + 40 + 4 = 53] the number of the *Súras* thereof corresponds. It was made brief and concise for his sake, that others might be submerged in those oceans of words. The name of this book is recorded as 'the first Written Tablet' and the '*Ahmadíyya*'".

(5) *Suppl. Arabe*, 2511.

(Acquired on the same date as the last; containing ff. 23 of 21.75 × 15.75 c. and 19 lines to page; written in a curious cramped writing, which cannot be described either as *naskh* or *ta'liq*).

This book, written partly in Arabic, partly in Persian, appears to be the work translated into French by Gobi-neau in his *Religions et Philosophies* (pp. 461—543) under the title of "*Ketab-e-Hukkam*" [properly *Kitáb-i-Ahikám*] or "*le Livre des Preceptes*", and begins:

الله اكبر هو الاكرم بسم الله الاكرم الاكرم الله لا اله الا هو الاكرم الاكرم
قل الله اكرم فوق كل ذاك (sic!) اكرام، لن يقدر ان يمنع عن ملك سلطان
اكرامه من احد لا في السموات ولا في الارض ولا ما بينها بخلق ما يشاء
بامر الله كان كراما كارما كريما،

There is no colophon. Concerning this book Şubh-i-Azal wrote:

ثالث چنانچه اشارت فرموده اول آيات كه اسماء كريمة داشته توقيعى است
كه بجهت مرفوع ميرزا احمد كاتب جناب ملا عبد الكريم قزوینی نازل
شده است و در ط بشهادت رسیدند، بقیه آن از نوزده واحد بیان است
كه یازده از آن ظاهر شده و هشت مناهج آن در مشبهه الله محتجب شده در
مقام خود اشاره فرموده اند، زمانیکه این متفر بعضی از آثار بقزوین

امانت فرستاد پس از اخذ آن بمرارت و زحمت يك واحد از آن مفقود شده
بود حال همین ده واحد موجود است مگر آنکه در ایران بزحمتها و
مرارتها پیدا شود،

"The third, as was suggested [by you], is, so far as the earlier verses, containing [variations of] the name *Karīm* ['Gracious'], are concerned, a letter revealed for the late 1) Mírzá Ahmad the Scribe, His Holiness Mullá 'Abdu'l-Karīm of Qazwīn, 2) who suffered martyrdom [in A.D. 1852] in Tīhrán. The remainder of it forms part of the nineteen *Wáhids* of the *Bayán*, eleven of which were manifested, while the eight [remaining ones] were veiled in God's Will, as is indicated in each case in the appropriate place. When I sent some writings as a trust to Qazwīn, after they were regained with bitterness and trouble one *Wáhid* thereof was lost, and now only the [other] ten *Wáhids* are at hand, unless they should be discovered with trouble and bitterness in Persia".

There exists, therefore, so far as we know, only one complete manuscript of Mírzá Jání's History, although it is the oldest and most authentic account of the stirring events of the years A.D. 1844—1851 or 1852, presented from the Bábí point of view, which we possess. Persecuted though they have been, the Bábís have nevertheless found little difficulty in preserving the greater part — certainly the most important part — of their literature. How, then, are we to account for the disappearance of this work, with the single exception of one copy brought out of the country about the year 1863, seeing that it is perhaps the most important document which exists for the history of the early Bábís?

To answer this question it is necessary to consider briefly

1) Lit. "upraised". See n. 1 on p. XVI *supra*.

2) See my translation of the *Traveller's Narrative*, p. 41 and n. 2 *at calc.*, and other passages specified in the Index.

the origins and evolution of Bábí doctrines — doctrines which cannot be properly understood except in connection with the theology of Islám generally and of the Shí'á sect in particular, and which must be considered, moreover, in their historical relations.

I. *Sunní, Shí'á, and Shaykhí.*

It is not always clearly recognized that the great schism which has divided Islám almost from the earliest times is not a mere question of names and persons but of principles. That the Prophet must have successors and Islám a supreme head or pontiff is recognized by both parties, but as to the nature and method of selection of that head they differ widely. According to the Sunní view, any suitable candidate chosen by the concensus of opinion of the Muslims (*Ijmá'u'l-Ummat*) is competent to become the Caliph (*Khalífa*) or Vicar of the Prophet, and though during Umayyad and 'Abbásid times he was always chosen from one particular family, the method of selection in the period immediately succeeding the Prophet was entirely democratic. The Shí'á, on the other hand, hold firmly to the principle that the Imám, or supreme Pontiff of the Faith, must be a descendant of the Prophet (which practically means a descendant of his daughter Fátima and his consin 'Alí), and not only a descendant but a particular descendant, nominated explicitly (*bi-naṣṣ*) by his predecessor, *i.e.* by the Prophet in the case of the first Imám, and in other cases by the preceding Imám. Thus the right of the *Khalífa* to rule reposed on the will of the people, the right of the *Imám* on the will of God. The Imám was none the less Imám though recognized only by a small minority, and to recognize and yield allegiance to the rightful Imám was the supreme duty of the believer. "Whoever dies", says a familiar Shí'ite tradition, "without

having recognized the Imám of the Age, dies the death of a heathen".

To the Persians, imbued as they were with the belief in the Divine Right of Kings, and accustomed from Sásánian times to regard their rulers as divine beings (Shápúr I, for instance, calling himself in his inscriptions ΘΕΟΣ and *aláhâ*) the Shí'ite theory of the Imámate was naturally the more acceptable, and it is in Persia that it has always had its stronghold. And while some of the Shí'á contented themselves with regarding the Imáms as "immaculate" (*ma'ṣúm*), others, known generically as *ghulát*, or "exceders", invested them with Divine attributes, or regarded them as Emanations of the Deity.

Of these *Ghulát* there were many sects, differing in details, but all characterized, according to ash-Shahristání, ¹⁾ by four cardinal doctrines, *viz.* Metempsychosis (*tanásukh*), Anthropomorphism (*tashbíh*) or Incarnation (*ḥulúl*), "Return" of individuals or types in successive cycles (*rij'at*), and variation in the Divine Purpose (*badá*) ²⁾. Amongst the latest of these were the Shaykhís, or followers of Shaykh Aḥmad al-Aḥsá'í, of whom Sayyid (or Mirzá) 'Alí Muḥammad the Báb was one, while his rival Hájji Karím Khán of Kirmán, whose sons are the heads of the present Shaykhís, was another. It is therefore in the doctrines of the Shaykhís that the origins of the Bábí doctrines must be sought. Now the chief doctrines of the Shaykhís were:

(1) That 'Alí and the succeeding eleven Imáms (twelve in all) were divine or quasi-divine beings.

¹⁾ *Kitáb'u'l-Mílal wa'n-Niḥal* (ed. Cureton), pp. 113 and 132—133.

²⁾ See the *Dictionary of the Technical Terms of the Sciences of the Musalmáns* (Calcutta, 1862), Vol. I, p. 157, where it is stated that those who hold this view "admit that God may will a thing, and that thereafter there may appear to Him something which was not before apparent", so that He may alter His purpose.

(2) That since the twelfth Imám, or Imám Mahdí, disappeared from mortal ken in A.H. 260 (= A.D. 873—4), and will only return at the end of time "to fill the earth with justice after that it has been filled with oppression", and since the faithful are in constant need of his direction and guidance, which God in His Mercy must needs make accessible to them, therefore there must always exist amongst the faithful one who is in direct supernatural communication with the Absent Imám, to serve as a "channel" between the Imám and his people. This person they call "the Perfect Shí'a" (*Shí'a-i-Kámil*).

(3) That there is no bodily Resurrection, but that only a sort of "astral body" (*jism-i-harqulá'i*) survives the dissolution of the material form of man.

The Shaykhís, therefore, recognize only four Pillars (*arkán*) or fundamental principles of belief, *viz.* (1) belief in God; (2) belief in the Prophet; (3) belief in the Imám; (4) belief in the "Perfect Shí'a"; while the orthodox Shí'a, or *Bálá-sarís*, recognize five, *viz.* (1) belief in God; (2) belief in the Unity of God; (3) belief in the Justice of God; (4) belief in the Prophet; and (5) belief in the Imám. Of these the Shaykhís object to (2) and (3) as redundant, since belief in God and His Prophet implies belief in the *Qur'án* and all that is therein revealed concerning God's Attributes, while, as we have seen, they add an article concerning the "Perfect Shí'a", or permanent Channel of Grace between the Imám and his people. And there is to doubt that first Shaykh Aḥmad al-Aḥsá'í, and after him his successor Sayyid Kázim of Rasht, was regarded as the "Perfect Shí'a" or Channel of Grace above mentioned.

On the death of Sayyid Kázim of Rasht it was at first not clear who should succeed him as "the Perfect Shí'a", but soon two rival claimants appeared, Hájji Karím Khán of Kirmán, the recognized head of the later Shaykhís, and

Mírzá 'Alí Muḥammad of Shíráz. The latter, however, adopted the title of *Báb*, or "Gate", which practically connoted the same idea as "the Perfect Shí'a" and which was as old as the Twelfth Imám himself. For the Twelfth Imám, or Imám Mahdí, never showed himself to his followers after he had performed the funeral rites over his father's grave, but entered at once into "Occultation" (*Ghaybat*). During the earlier period of this "Occultation", however, he was not completely isolated from his followers, with whom he maintained indirect communications through a series of four successive "Gates" (*Báb*, plural *Abwáb*). This period, known as the "Minor Occultation" (*Ghaybat-i-Ṣughrá*), was brought to an end by the death of the fourth and last *Báb*, and was succeeded by the "Major Occultation" (*Ghaybat-i-Kubrá*). The Twelfth Imám succeeded to the Imámate in A.H. 260 (exactly one thousand years before the "Manifestation" of the *Báb*), and disappeared from mortal ken in A.H. 329, since which time, according to orthodox Shí'ite belief, he has been concealed with certain of his faithful followers in the mysterious city of Jábulqá, whence he will issue forth in the fulness of time "to fill the earth with Justice after it has been filled with oppression" ¹).

2. *Development of the Báb's doctrine.*

There was, therefore, nothing very new or original in the assumption by Mírzá 'Alí Muḥammad of the title of *Báb*, and the position of intermediary between the Absent Imám and his faithful followers. Very soon, however, he "went a step higher", as the Bábís say, declared himself to be the Twelfth Imám or Imám Mahdí himself, and conferred the title of *Báb* on one of his followers, Mullá Ḥusayn of Bush-

¹) For fuller details concerning the meaning of the title *Báb* and the persons who adopted it before Mírzá 'Alí Muḥammad, see Vol. II of my translation of the '*Traveller's Narrative*', pp. 226—234 and pp. 296—299.

rawayh. Hitherto he had called himself "the gate" (*Báb*), "the Reminder" (*Dhikr*), "the Person of the Seven Letters" (*Dhát-i-Hurúf-i-Sab'a*, because his name, 'Alí Muḥammad, comprises in Arabic seven letters); now he called himself the *Qá'im* ("He who is to arise"), the *Mahdí*, and even "the Point" (*Nuqta*). The period of this change is fixed by Mírzá Jání (p. 212, l. 15) as coinciding with the removal of the Báb to the castle of Chihríq¹), where he appears to have spent the last two years and a half of his life (Jan. 1848—July, 1850)²), and this claim on his part was one of the points on which he was specially questioned when he was cross-examined before Náşiru'd-Dín (then Crown-Prince, afterwards Sháh) at Tabriz³).

It must, however, be clearly apprehended that, as Gobi-neau truly observes, "il n'y a aucun rapport entre l'idée que les Bábys se font du *Point*, et ce que les musulmans pensent an sujet de l'Imam Mehdy"; and it must be added that the theory now advanced by the Bahá'ís that the Báb considered himself as a mere herald or fore-runner of the Dispensation which Bahá'u'lláh was shortly to establish, and was to him what John the Baptist was to Jesus Christ, is equally devoid of historic foundation. In his own eyes, as in the eyes of his followers, Mírzá 'Alí Muḥammad inaugurated a new Prophetic cycle, and brought a new Revelation, the *Bayán*, which abrogated the *Qur'án*, as the *Qur'án* had abrogated the Gospels, and the Gospels the Pentateuch. It is true that the Báb emphatically and repeatedly declares that he is not the last Manifestation of the Universal Reason or Prophetic Spirit, and that his Revelation is not final, but

1) See also my translation of the *New History*, p. 241.

2) See Vol. II of my translation of the *Traveller's Narrative*, p. 277.

3) See Vol. II of *Traveller's Narrative*, pp. 288—9, and the whole of the succeeding note (Note N) on "the Báb's claim to be the Imám Mahdí" (pp. 290—295).

that he will be followed by another and a greater Manifestation, whom he calls "Him whom God shall manifest" (*Man yudhhiruhu'lláh*). It is also true that, deeply impressed by the obstinacy with which the followers of each Prophet had in the past rejected, for the most part, the successor whose Advent was foretold in their scriptures and traditions, he again and again urges his followers not to imitate the example of the Jews who crucified their expected Messiah, the Christians who rejected the promised Paraclete (by whom the Muslims understand their Prophet Muḥammad), and the Muhammadans who, while professing to expect eagerly the return of the Imám Mahdí, persecuted, imprisoned and finally put to death him who was really intended in the traditions referring to the Imám. And so great was his fear that his followers might act in like manner in rejecting "Him whom God shall manifest" that he bids them, even if they cannot be sure that one claiming this high position is genuine, at any rate to refrain from rejecting or persecuting him, but rather, if they cannot believe, to keep an open mind. But it is not true, so far as one can judge from the *Bayán*, that the Báb regarded himself as a fore-runner of "Him whom God shall manifest" in any narrower sense than that in which Moses was the forerunner of Christ, or Christ of Muḥammad, or Muḥammad of the Báb; while inasmuch as the *Bayán* contains regulations for the conduct of the Bábí state, and implicitly assumes a time when Persia at least shall have adopted Bábísm as the state religion, it may be inferred that the Báb expected that the next Manifestation would be separated from his own by an interval of time more or less commensurate with those intervals which had separated previous Dispensations. Indeed the following texts from the Persian *Bayán* afford some ground for supposing that this interval was expected to be 1511 or 2001 years, these being the numbers represented by the numerical

values of the words *Ghiyáth* (غیاث) and *Mustagháth* (مستغاث). The most important references to this point are:

(1) Persian *Bayán*, *Wáhid* II, *Báb* 17:

اگر در عدد غیاث ظاهر گردد و کلّ داخل شوند احدی داخل در نار نی ماند، اگر ای مستغاث رسد کلّ داخل شوند احدی در نار نی ماند الا آنکه کلّ مبدل ی گردند بنور او،

"If He [whom God shall manifest] shall appear in the number of *Ghiyáth* and all shall enter in, not one shall remain in the Fire. If He tarry until [the number of] *Mustagháth*, all shall enter in, not one shall remain in the Fire, but all shall be transformed into His Light".

(2) Persian *Bayán*, *Wáhid* III, *Báb* 15:

عالم بظهور نیست غیر الله هر وقت شود باید کلّ تصدیق نمایند و شکر الهی بجا آورند اگرچه امید از فضل اوست که تا مستغاث برسد و از قبل [او] کلمه الله مرتفع گردد و انما الدلیل آیه الوجود علی نفسه اذ الغیر یُعرف به و هو لا یُعرف بدونه، سبحان الله عما یصفون،

"None knoweth [the time of] the Manifestation save God: whenever it takes place, all must believe and must render thanks to God, although it is hoped of His Grace that He will come ere [the number of] *Mustagháth*, and will raise up the Word of God on his part. And the Proof is only a sign [or verse], and His very Existence proves Him¹), since all else is known by Him, while He cannot be known by what is below Him. Glorious is God above that which they ascribe to Him!"

3. *The Báb's theory of Theophanies.*

According to the Báb's conception, as set forth, for instance, in the Persian *Bayán*, God, while comprehending all things,

¹) This rather obscure sentence appears to mean that the personality of "Him whom God shall manifest" and his power to reveal "signs" or "verses" (*áyat*) like those of the *Qur'án* are sufficient proofs of his identity.

is Himself incomprehensible. As "none but Himself knoweth Himself", knowledge of God must be understood as meaning knowledge of His Manifestation, *i.e.* of the Prophet of the Cycle; refuge in Him as refuge in His Manifestation; meeting Him as meeting His Manifestation, "for none can meet the Most Holy Essence" (II, 7 and III, 7), and "what is intended by the return of the Angels to God is the return of the Saints to 'Him whom God shall manifest', seeing that there neither hath been nor is any [direct] way to the Eternal Essence" (II, 10). What is manifested is the Will (*Mashiyyat*) of God, which created all things, and stands to them in the relation of Cause to Effect or Fire to Heat. This Will is the *Nuqta* or "Point" (II, 13; III, 7 and 8) of each Prophetic Cycle and manifests itself in the Revelation proper to that Cycle. Thus Muḥammad is the *Nuqta-i-Furqán*, or Point of the Qur'anic Dispensation, as Mírzá 'Alí Muḥammad is the *Nuqta-i-Bayán*, or Point of the Bayánic Dispensation, and the two are identical (I, 15; VIII, 2). Adam, who is placed in the *Bayán* (III, 13) 12,210 years before the Báb, was the first Manifestation, and "that which was obeyed in him was identical with that which was obeyed in other Prophets" (VII, 2). These Manifestations of the Divine Will (*Mashiyyat*) are identical (VII, 10; VIII, 2 *etc.*), like the Sun which rises day after day (VI, 12; VII, 15; VIII, 1); all the earlier ones exist for the latest (IV, 12), which, in turn, needs all of them (V, 4); and they have neither beginning nor end (III, 15; IV, 12), for there were other worlds before Adam (IV, 14), and there will be other Manifestations after "Him whom God shall manifest" (VII, 13; IX, 9). Each Manifestation is more perfect than the last and includes all preceding ones (III, 13), and each time the Divine Will returns with increased strength and fuller Utterance, so that Adam may be compared to the embryo, the Báb to a boy 12 years of age (the lapse of 1000 years in the life of the world evidently

corresponding to one year's growth in the Manifestation, Adam, as we have seen, being placed 12,210 years before the Báb) and "He whom God shall manifest" to a lad of 14 (III, 12) or 19 years of age (III, 15; V, 4). A new Manifestation comes as soon as the evolution of the human race has prepared men for it (VI, 13), but only God knows when it will be (VII, 10; III, 15).

Another favourite illustration used by the Bábís (though not, I think, occurring in the *Bayán*), to explain in what sense the successive Manifestations are identical and in what sense progressive, is that of a teacher engaged in teaching different classes of students of different ages and degrees of knowledge. The teacher is the same and his knowledge is the same, but he uses different phraseology and illustrations according to the capacity of his hearers. Thus to a class composed of little children he will perhaps say that knowledge is to be desired because it is sweet like sugar, inasmuch as their minds are incapable of appreciating its desirability in a less concrete and materialistic form; but to a class of older pupils he will describe it in a different manner. So Muḥammad, for instance, speaking to a primitive and materialistic people like the Arabs spoke of the Resurrection, Heaven and Hell in materialistic terms they could understand; but in the *Bayán*, which is addressed to a more highly-developed and civilized audience, it is explained that the Resurrection (*Qiyámat*) is the period of the Manifestation of the New Uprising (*Qá'im*) of the Divine Will (II, 7; VIII, 3; IX, 3), and is not to be understood in the material sense in which the Shí'á Muhammadans understand it (II, 7); that the Resurrection of anything is the time when its perfection is made manifest, so that, for example, the Bayánic Dispensation is the Resurrection of the Qur'anic or Muhammadan (II, 7; VII, 15); that all things, therefore, even cups and saucers (II, 11), have a Resurrection; and that the Day of

Judgement has already come (VI, 13) and is just like any other day externally, so that it passes by and many are unaware of it. So likewise Heaven is belief in the Manifestation (II, 1; II, 4; II, 16); is the *Bayán* (II, 19; II, 13; III, 13); is wherever believers are or have been (II, 9; II, 10; IV, 4; V, 13); is the perfection of everything (III, 13; III, 17; IV, 11; V, 4; VI, 3); and the idea of a material and sensuous heaven is ignoble (VII, 19), while God alone knows what shall be after death (II, 8). So also Hell is unbelief, and its essence is ignorance and denial (II, 1; II, 4; it is the "Eternal No" (II, 17), and he who disbelieves in the *Bayán* is already in Hell (II, 6); it is true, though no one has hitherto understood in what sense (II, 16; II, 17); and wherever no believer dwells, there is a part of Hell. In like allegorical fashion are explained the Tomb and its torments, the Balance, the Bridge of *Širát*, and the like.

4. "He whom God shall manifest".

In order to judge aright of the controversies which soon after the Báb's death divided his followers, it is very necessary to have at any rate a summary knowledge of the teaching of the *Bayán* concerning "Him whom God shall Manifest" (*Man yudhhiruhu'lláh*). The following, therefore, are some of the principal declarations about Him in the Persian *Bayán*. He is the "Speaking Book" (*Kitáb-i-Nátiq*), and on His appearance all who refuse to believe in Him cease to be accounted believers (II, 3; IV, 4). Belief in Him is equivalent to belief in God (III, 15), and refuge in Him to refuge in God (II, 4; IV, 2). "Letters" included in His Book are saved, and those not so included are lost (II, 4). He is intended by every good name in the *Bayán* (II, 5), which is the measure or standard only till He comes (II, 6), and will then bear its fruit (II, 7) and attain its Resurrection (II, 7), for when He appears all shall be raised up as one

soul (II, 9). Whosoever believeth in Him hath believed in the *Bayán* (II, 9), which "revolves round His Word" (III, 3). Opposed to Him is the "Tree of Denial", which includes all who deny Him (II, 5). He will certainly appear before 2001 years have elapsed (VII, 10), and when He appears He has a right to all things, being independent of all things, and dependent only on God (III, 1; III, 13; VII, 14). His command is God's command (III, 2), and He is not to be asked why He does anything (III, 1). He is the First Paradise and the Most Great Name (III, 8), and all excellence in the World of Contingent Being is from Him (III, 13). The desire of the *Bayán* and of the People of the *Bayán* (i.e. the Bábís) for Him exceeds all desire (III, 3; III, 8), for He is divine (III, 13; VIII, 1), and is identical with the *Nuqta-i-Bayán*, i.e. the Báb (III, 13; IV, 9; VII, 2; VIII, 2). The day and place of His Advent are known to God alone (IV, 5; VI, 3; VII, 10), and His coming will be sudden (VII, 9), like that of the *Nuqta* (IV, 11). All the *Bayán* is His (VI, 16), and He best knows its meaning, since He is in truth its author (VI, 1). One verse of His Scripture is better than a thousand *Bayáns* (V, 8; VI, 6; VII, 1), and to understand it is better than to know all the *Bayán* (IV, 8). All previous Manifestations were created for Him (IV, 12), and He is the source of all the [Divine] Names and Attributes (V, 9). He is a touchstone to discriminate the true and the false (V, 4), and is eternally pure (VI, 17). In His day the unbeliever's soul is not his own (V, 5), and all must adopt His religion (VII, 5), for all will then have been educated in the *Bayán* (V, 5), though He is to be recognized by Himself, not by the *Bayán* (VII, 11), for it is impossible that one should falsely claim to be He (VI, 8), and He is the fulfilment of the words "there is nothing like Him" (لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ). Many commandments are given in the *Bayán* to ensure respect for and constant remembrance of Him. Thus the first of the nineteen

months which constitute the Bábí year, called "the Month of Bahá", is consecrated to Him (V, 3); all must rise up on hearing His name, and in every assembly a vacant seat is to be left for Him (IX, 1). None must grieve another lest perchance he inadvertently grieve Him (IV, 5), and children must not be beaten lest He should suffer in the days of His childhood (VI, 11; VII, 18).

5. *Bahá'u'lláh and Subh-i-Azal.*

Now amongst the Báb's followers were two half-brothers of Núr in Mázandarán, the elder named Mírzá Husayn 'Alí and entitled *Bahá'u'lláh* ("the Splendour of God"), and the younger named Mírzá Yahyá and entitled *Subh-i-Azal* ("the Dawn of Eternity"). At a later date the rivalry which arose between these two half-brothers divided the Bábís into two sects, the Azalís, who are now numerically few, and the Bahá'ís, who now constitute the vast majority of the Bábís. At the time when Mírzá Jání wrote, however (which, as we have seen, was between 1850 and 1852, within two years of the Báb's death), the utmost harmony appears to have existed between the brothers. Of the very important and instructive account of them given by Mírzá Jání (pp. 238, l. 12—245, l. 3) I have given a full translation on pp. 374—382 of the *New History*, to which I would refer all readers of this Introduction. Briefly what clearly appears from this account is that Mírzá Yahyá received the title of *Subh-i-Azal* because he appeared in the fifth year of the Manifestation, which, according to a tradition of Kumayl (p. 3, last line of the text) is characterized by "a Light which shone forth from the Dawn of Eternity"; that the Báb bestowed on him his personal effects, including his writings, clothes and rings, nominated him as his successor (*Walí*), and bade him write the eight unwritten *Wáhids* of the *Bayán*, but abrogate it if "He whom God shall manifest" should appear

in his time, and put into practice that with which he should be inspired. It is also clear that Mírzá Jání himself believed that *Ṣubḥ-i-Azal* was actually "He whom God shall manifest". Independent evidence of the Báb's nomination of *Ṣubḥ-i-Azal* as his successor is also afforded, *first*, by the text of the original nomination (*New History*, p. 426), in which *Azal* is called *Ismu'l-Wahíd* ("the Name of the One"), *Wahíd* being numerically equivalent (= 28) to *Yaḥyá*; *secondly*, by the Comte de Gobineau, who says (*Religions et Philosophies*, p. 277): "Il y eût quelque peu d'hésitation sur le successeur du Báb; mais enfin il fut, non pas élu, mais reconnu, car certains signes extérieurs et certaines facultés morales désignent divinement le chef de la religion. C'était aussi un tout jeune homme. Il n'avait que seize ans; il s'appelle Mirza-Yahya et est fils de Mirza-Bou-zourg-Nouri, vizir d'Imam-Werdy-Mirza, gouverneur de Téhéran. Il a perdu sa mère au moment de sa naissance, et la femme d'un chef des bâbys, d'un des membres de l'Unité, qui porte le titre de *Djenáb-Béha*, 'l'Excellence Précieuse', avertie par un songe de l'état misérable où se trouvait l'auguste enfant, le prit avec elle et l'éleva jusqu'à sa cinquième année Le Báb avait porté le titre de *Hezret-è-Alá*, 'l'Altesse Sublime'. Le second Báb s'appelle *Hezret-è-Ezel*, 'l'Altesse Éternelle'. L'élection avait été toute spontanée et elle fut reconnue immédiatement par les bâbys." And finally a passage in the *Íqán*, written in A. H. 1274 (= A. D. 1858—9) clearly shows that *Bald'ulláh*, who was its author, at that time regarded himself as subject to another authority, presumably *Ṣubḥ-i-Azal* ¹).

The date when Bahá'u'lláh put forward his claim to be "He whom God shall manifest" is given in some Bahá'í

1) I published the whole text of this passage in my *Catalogue and Description of 27 Bábí MSS.* (*J. R. A. S.* for 1892, pp. 436—8) and the translation of the most important passages in my second paper on the *Bábís of Persia* (*J. R. A. S.* for 1889, pp. 946—7).

writings as A. H. 1280 (= A. D. 1863—5). Nabíl, in his versified chronology ¹), says that Bahá'u'lláh was fifty years old at the time of his 'Manifestation', which, as he was born at the beginning of A. H. 1233 (= A. D. 1817), would give A. H. 1283 (= A. D. 1866—7) as the date ²). This latter date seems more probable, since the 'Manifestation' is generally considered to have taken place at Adrianople (which, partly for this reason, partly on account of equivalence in the numerical values of the two words *Edirné* and *Sirr*, is called by the Bahá'ís *Arz-i-Sirr*, "the Land of the Mystery"), where Bahá'u'lláh and *Ṣubḥ-i-Azal*, with their families and principal disciples, were living in exile from December, 1864, until August, 1868. That, in spite of violent dissensions, Bahá'u'lláh's claim should have been ultimately accepted by the great majority of the Bábís will astonish no one who has attentively considered what is said by the Báb as to "Him whom God shall manifest", for if the Báb produced "Verses" in the style of the *Qur'án*, so did Bahá'u'lláh; if the Báb's personality proved the truth of his claim by the all-compelling influence which it exerted over his followers, so did Bahá'u'lláh's; and, as we have seen, God alone knew when "He whom God shall manifest" would appear, and none could falsely lay claim to that high station. The difficulty does not lie here so much as in the fact that *Ṣubḥ-i-Azal*, who was indubitably appointed by the Báb as his successor, consistently refused to recognize his half-brother's claim, so that the Bahá'í, who must necessarily accept the divine character of the Báb's mission (since he who believes in one Manifestation must accept all preceding Manifestations), is driven to make the assumption that the Báb, being

1) For the text and translation of this, see *J. R. A. S.* for 1889, pp. 983—990.

2) The dates A. H. 1269 (A. D. 1852—3) and A. H. 1285 (A. D. 1868—9) are also given by other authorities. See the Introduction to my translation of the *New History*, pp. xxxv—xxxvi and foot-notes.

divinely inspired and gifted with divine knowledge and pre-science, deliberately chose to succeed him one who was destined to be the "Point of Darkness" or chief opponent of "Him whom God shall manifest".

6. *The History of Mirzá Jání and the New History.*

So difficult, and especially so opposed to the Shí'a theory of the Imámate, is this assumption that it is perhaps not to be wondered at that the Bahá'ís endeavoured to get over the difficulty by ignoring Şubḥ-i-Azal's existence as far as possible, and by suppressing all documents tending to prove the position which he undoubtedly held. Foremost amongst such documents was Mirzá Jání's history, which, as we have seen, was so successfully suppressed that had it not been for the accident that an intelligent and sympathetic though unbelieving foreigner, the Comte de Gobineau, obtained and brought to Europe a manuscript of the work in question before the "exigencies of the time" (*maşlahat-i-waqt*) demanded its suppression, it would probably have perished utterly. When I was in Persia in 1887—8 the Bábís whom I met generally feigned complete ignorance of the very name and existence of Şubḥ-i-Azal, and it was only because I had read the Comte de Gobineau's *Religions et Philosophies* that I was ultimately enabled to ascertain that he was alive and to visit him in the Spring of 1890 at Famagusta in Cyprus. And though I made many enquiries amongst the Bábís in different parts of Persia for Mirzá Jání's history, I found no trace of its existence. This fact is very instructive in connection with the history of other religions, for it is hard for us, accustomed to a world of printed books and carefully-guarded public libraries, to realize that so important a work as this could be successfully suppressed; and equally hard to believe that the adherents of a religion evidently animated by the utmost self-devotion and the most fervent enthu-

siasm, and, in ordinary every-day matters; by obvious honesty of purpose, could connive at such an act of suppression and falsification of evidence. The application of this fact, which, were it not established by the clearest evidence, I should have regarded as incredible, I leave to professional theologians, to whom it may not be devoid of a wider significance. Of this much I am certain, that the more the Bahá'í doctrine spreads, especially outside Persia, and most of all in Europe and America, the more the true history and nature of the original Bábí movement is obscured and distorted.

Now Mirzá Jání's history contained, besides the portions which it was desired to suppress or alter, a mass of historical matter which was of the utmost interest to all Bábís, whether Bahá'ís or Azalís, and of which the preservation did not clash with the "exigencies of the time". What may best be described as a "Bowdlerized edition" of the work was therefore prepared under circumstances fully detailed by Mirzá Abu'l-Fazl of Gulpáyagán, a very learned and devoted old follower of Bahá'u'lláh, and issued under the name of the "New History" (*Ta'rikh-i-Jadid*). The communication on this subject made by Mirzá Abu'l-Fazl to Lieut. Alexander Tumansky was entitled in honour of this officer *Risála-i-Iskandariyya* ("the Alexandrine Treatise"), and was published by him in Vol. VIII (pp. 33—45) of the *Zapiski* of the Oriental Section of the Imperial Russian Archaeological Society, while of that portion of it which dealt with the genesis of the *New History* I published an English translation on pp. xxxv—xlii of the Introduction to my translation of that work. Briefly, the work was undertaken by a certain Mirzá Husayn of Hamadán at the instigation of Mánakjí, the Zoroastrian agent at Tíhrán, about the year 1874, and Mirzá Abu'l-Fazl himself composed a portion of the Preface and suggested the *modus operandi*, which was to take Ḥájji Mirzá Jání's

history as the basis, add dates and other particulars from the *Násikhlu 't-Tawárikh* and the supplement of the *Raw-zatu's-Safá*, and submit the rough draft for correction to Hájji Sayyid Jawád of Karbalá, a Bábi of old standing who "from the beginning of the Manifestation of the First Point [i. e. the Báb] until the arrival of His Holiness Bahá'u'lláh in Acre, had accompanied the Friends everywhere in person, and was thoroughly informed and cognizant of all events". Mánakjí, however, insisted on taking part in the final redaction of the work, much, as Mírzá Abu'l-Faẓl implies, to its disadvantage, while Mírzá Husayn's intention of adding a second volume dealing with the history of Bahá'u'lláh was frustrated by his death in A. D. 1881—2.

We must now consider in somewhat further detail how Mírzá Jání's history was treated by the compiler of the *New History*. First he entirely suppressed the original Introduction (pp. 1—99, line 2 of this text) and substituted one of his own of a much less metaphysical and more rationalistic character (pp. 1—30 of my translation of the *New History*). Secondly, he entirely suppressed the original conclusion (pp. 238, line 12 to 283), dealing with the history of Şubh-i-Azal and the events immediately succeeding the Báb's death, and substituted a quite different conclusion of his own (pp. 313—319 of my translation of the *New History*). Thirdly, he suppressed all mention of Şubh-i-Azal, whose name only occurs once in a sentence clearly interpolated in the British Museum MS. of the *New History* (pp. 246—7 of my translation). Fourthly he toned down or suppressed incidents and expressions not in accordance with later Bahá'í sentiment or calculated to create an unfavourable impression on the general reader. Bahá'u'lláh greatly developed the ethical and repressed the metaphysical side of Bábfism; strove to make peace with the Persian Government by representing himself and his followers as loyal subjects of Násiru'd-Dín Sháh, the

arch-persecutor of the Báb and his disciples; told his followers that they should prefer to be killed rather than to kill, that they should "consort with those of all creeds with spirituality and fragrance", and that all men "were fruits of one tree and leaves of one branch". The original Bábís, on the other hand, were more like the old Covenanters: they might consider themselves as "meek", but they fully intended to inherit the earth; they held those who rejected the Báb as unclean and worthy of death; and they held the Qájár Sháhs of Persia in detestation which they were at no pains to hide. Hence considerable modifications had to be made in Mírzá Jání's phraseology in order to bring it into harmony with Bahá'í ideas as to what should have been the demeanour and phraseology of their predecessors.

To exhibit in full by means of parallel translations the modifications effected by Mírzá Husayn in the History of Mírzá Jání would, however interesting, far exceed the scope of this Introduction, and a few instances must suffice as specimens. I have given a general comparison of the contents of the two histories in Appendix II (pp. 339—396) of my translation of the *New History*, and have there indicated the chief divergences between the two. I there divided the contents of Mírzá Jání's History into the Introduction (pp. 1—99 of this text), which differs entirely from the Introduction to the *New History*, and thirteen sections. These I here enumerate, indicating the pages of the present text (*M. H.*) with which they correspond, and also their correspondence (so far as it exists) with my translation (*N. H.*) of the *New History* (Cambridge University Press, 1893).

1. *Account of Shaykh Ahmad al-Ahsá'í and Sayyid Kázim of Rasht.*

(*M. H.*, 99—105 = *N. H.* 31—33). The former presents a much fuller and more connected narrative, and represent

these two teachers as the first and second *Báb* or "Gate" respectively, while Mírzá 'Alí Muḥammad himself is spoken of in one place (p. 104, l. 5) as "the Most Great Gate of God" (*Bábu'lláhi 'l-A'ẓím*), and in another (p. 104, l. 22) as "the Gate of the Imám" (*Báb-i-Imám*).

2. *The Báb's youth, and the earlier period of his mission.*

(*M. Ț.* 105—110 = *N. H.* 33—39). Two miraculous utterances ascribed to the Báb by the older historian are omitted by the later.

3. *History of the Báb until the death of Minúchihir Khán.*

(*M. Ț.* 111—120 = *N. H.* 198—213). Another miracle ascribed to the Báb by the former (p. 119, ll. 17—23) is omitted by the latter (*N. H.*, p. 212, note 2 *ad calc.*).

4. *Conversion of Sayyid Yahyá of Dáráb.*

(*M. Ț.* 120—122 = *N. H.* 111—115). The latter joins this section to the ninth section of *M. Ț.* (pp. 223—9 of the text = *N. H.* 115—124), and adds matter not to be found in the older history, though in one case (Kúchuk 'Alí Beg's narrative) professedly cited from it. Sayyid Yahyá's remark to Mírzá Jání, that he would with his own hand kill his father if he should deny the truth of this [the Báb's] Manifestation, is omitted by *N. H.*

5. *History of the Báb until and including his examination at Tabriz.*

(*M. Ț.*, 122—138 = *N. H.* 213—228, 238—240 and 284—291). When the Báb passed through Káshán on his way to Azar-báyján he was for two days and nights the guest of Mírzá Jání, the author of this history, who, however, makes only the following mention of this event (pp. 123—4 of this text); — "And he [the Báb] did not again eat food save

only in Káshán, where he abode two days and nights. Wonderful and marvellous signs were shown by that Sun of Truth. A full description of these would form a book by itself." Yet the *New History* (p. 214) says: "Hájji Mírzá Jání gives in his book a full description of all the wonderful things which they witnessed in those [two] days and nights, at the conclusion of which he says, 'If I should seek to narrate in detail all that took place during those [two] days and nights, it would fill a large volume.'" And one MS. adds: "This is the exact expression of which he makes use in his book".

The narrative of Muḥammad Beg *Chápárchí-báshí* is given in almost identical words in *M. Ț.* (pp. 124, l. 7—130, l. 22) and *N. H.* (pp. 217—224), but the preceding passage has been a good deal expanded in *N. H.* (p. 216, l. 23—p. 217, l. 16). A comparison of the two versions is instructive as showing the sort of alterations and expansions introduced by the editor of the later work.

Mírzá Jání's version runs:

"Thereafter they conducted His Holiness to the *Mu'tamad's* village, which is called Khánliq and is near to Kinárigird, and lodged him there. Then they informed [Muḥammad] Sháh and the Hájji [Mírzá Aghásí]. The Shah wished to bring him to Tíhrán, but the Hámán of his Age [*i. e.* the Hájji], prompted by the violence of his envy, would not consent, and appointed twelve horsemen to convey that Lord of the poor to Máh-Kú [*i. e.* Mákú]"¹).

The version in the *New History* runs thus:

"After leaving Káshán, the Báb came to Khánliq, a village distant about [five] or six parasangs from Tíhrán, which had belonged to the late *Mu'tamadu 'd-Dawla*. Thence the

¹ Mírzá Jání always uses this form, no doubt with the view of giving a popular etymology, for *Máh-Kú* means the "Ward (or Street) of the Moon".

escort sent word of their arrival to Hájji Mírzá Aghási. Now the late King Muḥammad Sháh was desirous of an interview with His Holiness, but the Hájji, influenced by certain absurd fancies (for he regarded the Báb as [a magician] skilled in gaining sway over men's hearts), and actuated by considerations of self-interest, would not suffer it. For he feared that in a single interview the Báb might bewitch the King, or that his followers might determine on revolt and raise an insurrection. He therefore appointed twelve horsemen to conduct him to Mákú. But while he was still at Khánliq many persons of note visited him. Amongst these were His Holiness BAHÁ[U]LLÁH (may the lives of all beside him be his sacrifice!), Rizá Khán the son of Muḥammad Khán the Turkmán, and many others. A full account of all that took place on this occasion would form a narrative of surpassing strangeness, but would transcend the comprehension of common folk, besides involving undue prolixity".

At the end of the narrative of Muḥammad Bey *Cháparchi-báshí* the *New History* inserts a good deal of matter (p. 224, l. 17—p. 238, l. 5) which is not given by Mírzá Jání, but, *en revanche*, suppresses the following (*M. J.* p. 131, l. 19 to p. 132, l. 5):

"And he [the Báb] used to behave with the utmost independence, notwithstanding his apparent helplessness, he being the prisoner of that mighty King [Muḥammad Sháh] in the household of Antichrist, strive and struggle as that accursed one might to abase him. Thus, for instance, one day the Mullá of Máh-Kú had the honour of waiting on His Holiness and having a discussion with him. While addressing that Proof of the Age he manifested some discourtesy, whereupon the Ocean of Divine Wrath was somewhat stirred, and He [the Báb] brought down his staff with such vigour on the figure of that foul creature that the august

staff broke in two. He then ordered [his amanuensis] Aqá Sayyid Husayn, [entitled] *‘Azíz*, to drive out that dog from the room, though the accursed fellow was a person of great consideration, and was highly respected by the Kháns — some three hundred in number — of Máh-Kú. Yet though His Holiness [the Báb] so vehemently displayed the quality of his wrath in respect to him, none ventured to chide him".

These are the sort of incidents suppressed in the *New History*, as not in conformity with the ideals of "Sweetness and Light" or "Meekness" (*mazlumiyyat*) advocated in the later Dispensation of Bahá'u'llah.

The *New History* here inserts the accounts of "the Indian Believer" (pp. 241—244 = *M. J.* pp. 212—214), *Fandb-i-Bašir* (pp. 244—247), much shortened and altered from *M. J.*, (pp. 255, l. 15—260), the Seven Martyrs (pp. 250—268 = *M. J.*, p. 215, l. 7—p. 222, l. 10), and Qurratu'l-‘Ayn (pp. 269—284 = *M. J.*, p. 139, l. 24—p. 144, l. 10, but the narrative of *N. H.* comes down to Qurratu'l-‘Ayn's execution, which, of course, happened after Mírzá Jání had concluded his history and about the time that he too suffered death). After this the two narratives again unite (*M. J.*, p. 133, l. 10 = *N. H.*, p. 284) and continue together until the death of Muḥammad Sháh, who, according to Mírzá Jání (p. 138, l. 12) "went to Hell", while according to the *New History* (pp. 290—291) he "passed away to the mansions of Paradise". At this point the narratives again diverge, the *New History* continuing the history of the Báb down to his martyrdom (pp. 291—312), while Mírzá Jání passes to the account of Qurratu'l-‘Ayn, the Badasht conference, and the Siege of Shaykh Ṭabarsí (pp. 138—208). The following curious dream, omitted by *N. H.*, is given by Mírzá Jání (p. 138, ll. 13—23):

"Prince Mahdí-qulí Mírzá, who was in command of the Mázandarán army, related that during the last ten days of the blessed month [of Ramazán] he saw in a dream that he

was in the ranks of those attending Muḥammad Sháh's audience, when suddenly he saw a young Sayyid appear from the opposite quarter and advance towards Muḥammad Sháh's throne. As soon as the Sháh's gaze fell on him, he was greatly troubled and said, 'O Amírs! This is the Sayyid Báb. Seize him, for he is bent on my destruction!' But none heeded his words, and the Sayyid came close to the Sháh and fired a pistol at him so that the Sháh was slain, and the audience broke up. 'If', added the Prince, 'any hurt befalls the Sháh, I shall know for certain that this Sayyid is true'. A few days later the Sháh fell sick, took to his bed for three days, and then died. And His Holiness [the Báb] had announced his [approaching] death."

6. *Qurratu'l-^cAyn and the Badasht Conference.*

Of this section of Mírzá Jání (pp. 138, l. 23—154, l. 24) the first portion, dealing with the proceedings of Mullá Ḥusayn of Bushrawayh (p. 139, ll. 1—22), corresponds with *N. H.*, pp. 43—44; the second portion (p. 139, l. 24—p. 144, l. 8), narrating the history of Qurratu'l-^cAyn down to her meeting with *Fanáḥ-i-Quddús* at Badasht, corresponds with *N. H.*, pp. 273—281; while the third portion (pp. 144, l. 10—154, l. 24), describing the extraordinary proceedings at Badasht, which seem to have scandalized not only the Muḥammadans but even a section of the Bábis (*M. Ḥ.*, p. 153, l. 21—p. 154, l. 5; p. 155, l. 21), including Mullá Ḥusayn of Bushrawayh, entitled *Fanáḥ-i-Bábu 'l-Báb*, is almost entirely omitted in *N. H.* Nor is this altogether to be wondered at, for the sermon preached by *Fanáḥ-i-Quddús* on that occasion certainly lends some colour to the accusation made by the Muslims against the Bábis, *viz.* that they advocated communism and community of wives¹).

1) See Appendix II (pp. 356—360) of my translation of the *New History* for an abstract of this sermon.

7. *The Siege of Shaykh Ṭabarst.*

M. Ḥ., pp. 154—209 = *N. H.*, 44—110). The two versions agree substantially, but as usual the *New History* omits numerous expressions and incidents which it finds unedifying, and on the other hand greatly expands and gives a more humble and pious tone to the numerous speeches, harangues and letters of the Bábí leaders. Compare, for instance, the version of Mullá Ḥusayn's sermon at Sawád-Kúh given at pp. 45—47 of *N. H.* with this text of *M. Ḥ.*, p. 155, l. 22 to p. 156, 6; and notice on the one hand the insertion in *N. H.* (pp. 64—65) of a passage about Bahá'u'lláh alleged to be cited from *M. Ḥ.*, but not actually to be found in the text; and the omission, on the other hand, in *N. H.* of several incidents (*M. Ḥ.*, p. 169, l. 14 to 170, l. 6; *M. Ḥ.*, p. 192, ll. 12—21) evidently deemed unprofitable, as well as of expressions such as "the foul watch-word of those" [*i. e.* the Royalist troops] was 'O *Nāṣiru 'd-Dín Sháh!*' Compare also the version of the letter sent by *Ḥazrat-i-Quddús* to Prince Mahdí-qulí Mírzá as given in *N. H.* (pp. 59—63) with that given in *M. Ḥ.* (p. 163, l. 20—p. 166, l. 22).

8. *The Báb as Qá'im; the 'Indian Believer', and the Seven Martyrs.*

(*M. Ḥ.*, p. 212, l. 7 to p. 223, l. 7 = *N. H.*, pp. 241—244, 250—269). The account of Sayyid Baṣír, which comes later (pp. 255—260) in *M. Ḥ.*, is in *N. H.* inserted here between the accounts of the 'Indian Believer' and the 'Seven Martyrs' (pp. 244—247), and is much abbreviated and altered, often in a most wilful manner. Thus Mírzá Jání (p. 257, ll. 18—20) says that, having failed to join the Bábis at Shaykh Ṭabarst, and having been forcibly expelled from Anzalí, Sayyid Baṣír, accompanied by a certain *qalandar*, named

Mírzá Muṣṭafá the Kurd, came to Núr "in order to be near to *Ḥaẓrat-i-Wahíd* [*i. e. Ṣubḥ-i-Azal*] and to obtain the honour of benefiting by the Grace of the Luminous Presence of *Fanáḥ-i-Bahá'u'l-Imkán*" [*i. e. 'the Splendour of the Phenomenal Word'*, better known by his later title of *Bahá'u'lláh*, 'the Splendour of God']; and adds later (*M. Ḥ.*, p. 259, ll. 3—4) that he remained in attendance on them for four months. The *New History*, ignoring these passages, substitutes (in one Codex) the following (*N. H.*, pp. 246—7):

"Thus, amongst other things, he paid no heed to the attempts made to win over the faithful to [*Ṣubḥ-i-Azal*, who was a 'mute' [*Ṣámit*, *i. e.* not a channel of Revelation], and believed in Bahá[*'u'lláh*] (may the Soul of the Universe be his sacrifice!) before he revealed himself".

The following curious passage (*M. Ḥ.*, p. 258, l. 22 to p. 259, l. 1) is also omitted by *N. H.*:

"Amongst other instances, one night a dog was howling, and he (*i. e.* Sayyid Baṣír) remarked, 'This dog in the "return" [or re-incarnation] of such-and-such a person, whom God hath [thus] tormented on account of his sins'. He likewise indicated his [former] abode, saying, 'It is the seventeenth house from this in which we are, and by such-and-such signs [ye shall know that] my statement is true'. After they had made investigations, these signs proved correct."

In *M. Ḥ.* (pp. 214—215) the account of the "Seven Martyrs" directly follows that of the "Indian Believer" and substantially agrees with the version given by *N. H.* (pp. 250—269), though the latter omits or alters certain passages. Thus the passage which in *N. H.* (p. 251) runs: — "Certain malicious and evilly-disposed persons represented to Mírzá Muḥammad Taqí Khán, the Prime Minister, that the Bábís were meditating a fresh rebellion", runs thus in *M. Ḥ.* (p. 215, ll. 11—15):

"Certain mischievous men represented to the *Amir* [*-i-Kabir*, *i. e.* Mírzá Taqí Khán] that the Bábís were intending a revolt,

and that several thousands were assembled [for this purpose]. Apparently this [statement] was not absolutely false, though the matter was not so serious as this. It seems that some hypocrite of their own party had gone and wrought this mischief".

The words in italics, it will be noticed, are entirely omitted by the *New History*.

On the other hand a passage in Mírzá Jání (p. 216, ll. 21—23) runs thus:

"When they brought the late Ḥájji [Mullá Isma'íl of Qum] from the prison into the square, and the people cried, 'This is a Bábí!' he [only] laughed and said, 'Yes, I am a Bábí, and I am going to give my life for you'. It appears in this form in *N. H.* (pp. 252—253):

"So... they were led forth on the morrow to the square to die. On their way thither the spectators reviled them and cast stones at them, saying, 'These are Bábís and madmen!' Mullá Isma'íl answered, 'Yes, we are Bábís, but mad we are not. By Alláh, O people, it is to awaken and enlighten you that we have forsaken life, wealth, wife and child, and have shut our eyes on the world and such as dwell therein, that perchance ye may be admonished, may escape from confusion and error, may be led to make enquiry, may rightly apprehend the truth, and may no longer remain veiled".

This is an extremely typical instance of the manner in which the compiler of the *New History* has dealt with the original on which he worked. He adds the stone-throwing of the spectators, suppresses the laughter of the courageous victim, and expands his simple utterance, 'I am a Bábí and I am going to die for you' into the pious harangue just cited. The effect produced by these alterations is easier to appreciate than to describe, but it calls up quite a different picture in the mind, and transforms the exalted and indom-

itable enthusiasts of the early period into moralizing martyrs conformed to the later Bahá'í ideals.

Here is another episode in Mírzá Jání (p. 216, ll. 13—17) which the compiler of the *New History* has suppressed, regarding it, probably, as trivial or grotesque:

"I have heard that they [the Bábís] remained in prison for a week. During this period they say that Hájji Mullá Ismá'íl ate no food, or only a little. But on the last night, when food was brought for the thirty-seven [prisoners], and they would not eat, some from fear, some from bewilderment, and some from ecstasy, he ate with relish the food provided for the whole thirty and seven".

Mírzá Jání, on the other hand, omits the Hájibu 'd-Dawla's narrative (*N. H.*, pp. 256—258, l. 2), and a large part of the account (*N. H.*, pp. 261—265) of Hájji Sayyid 'Alí, the Báb's uncle.

9. *The Niriz (or Nayriz) rebellion.*

(*M. F.* p. 223, l. 7 to p. 230, l. 1 = *N. H.* pp. 115—124, and the second paragraph on p. 128). See p. XXXVIII *supra*.

10. *The Zanján rebellion.*

(*M. F.*, p. 230, l. 1 to p. 238, l. 12 = *N. H.*, pp. 125—170: compare also *M. F.*, p. 125, l. 19 to p. 126, l. 24). In hardly any part of the narrative do the versions vary more, not only as between Mírzá Jání and the *New History*, but also as between the two MSS. of the latter. Both versions of *N. H.* are, however, much more detailed than *M. F.*

11. *Šubh-i-Azal and Bahá'u'lláh.*

This most important section (*M. F.*, pp. 238—245) is entirely omitted in *N. H.* An abstract of it, with translations of the most important passages, will be found at pp. 374—382 of Appendix II of my translation of the *New History*.

12. *The Báb's Martyrdom.*

(*M. F.*, pp. 245—250 = *N. H.* pp. 293—312). Here also the narrative of *N. H.*, is much fuller, but omits certain passages of *M. F.*, notably that in which the Báb asks his fellow-prisoners to kill him (p. 246, ll. 10 to p. 247, l. 3), and the account of the disposal of his remains by *Hagrat-i-Wahid*, i. e. *Šubh-i-Azal* (p. 250, ll. 3—15).

13. *Events of the period intervening between the Báb's death and the completion of Mírzá Jání's History* (A. D. 1850—1852).

The *New History* ends with the Báb's death, and this last section of Mírzá Jání's History is entirely omitted. An abstract of its contents; with translations of the more important passages, will be found at pp. 384—394 of Appendix II of my translation of the *New History*.

The preceding synopsis gives a general view of the relations between the *New History* and the older work of Mírzá Jání on which it is based. The "tendencious" character of the alterations made by the author of the later redaction is manifest, and a parallel translation of the two texts would render it still clearer. Few religions have undergone so rapid an evolution in the course of sixty-six years (A. D. 1844—1910) as that founded by Mírzá 'Alí Muḥammad the Báb, and few have counted so many devoted adherents and fearless martyrs. Two great schisms have rent the faithful, that which divided the Bahá'ís from the Azalís, and that which, after the death of Bahá'u'lláh (Dhu'l-Qa'da 2, A. H. 1309 = May 29, A. D., 1892), divided the allegiance of the Bahá'ís between Bahá'u'lláh's sons 'Abbás Efendí (or 'Abdu'l-Bahá, as he is now generally called) and Mírzá Muḥammad 'Alí. Thus there are now reckoned four sects of Bábís, *viz.* (1) the

so-called "*Kullu-Shay'is*", or old Bábís, who remain stationary in the first Dispensation, and decline to concern themselves about the question of the Báb's successor. These must be very few, and I have never met with them. (2) The *Azalis*, who recognize Mírzá Yahyá *Ṣubḥ-i-Azal* as the Vicar or Successor of the Báb, and consider that "He whom God shall manifest" has not yet come. These also are few, and their numbers are probably diminishing. (3) Those *Bahá'is* who, recognizing Bahá'u'lláh as "Him whom God shall manifest", hold that there shall be no fresh "Manifestation" for at least a thousand years (as explicitly laid down in the *Kitáb-i-Aqdas* and other of their scriptures), and that inasmuch as Bahá'u'lláh's son 'Abbás Efendi ('Abdu'l-Bahá) advances some claim of this nature, he is to be set aside in favour of his brother Mírzá Muḥammad 'Alí. (4) Those *Bahá'is* who, holding that "there is no intermission in the Divine Grace", recognize 'Abdu'l-Bahá's claims (the exact nature of which I cannot confidently define) and regard him as the actual Theophany. These are the majority, and it is curious to observe how the history of *Ṣubḥ-i-Azal* and his half-brother Bahá'u'lláh has repeated itself in the case of Mírzá Muḥammad 'Alí and his half-brother 'Abbás Efendi, or 'Abdu'l-Bahá, and how in the Bábí church the "stationary" or conservative party seems ever doomed to defeat. Yet 'Abbas Efendi's position was a much more difficult one to maintain than his father's, for while, as we have seen, the Báb's utterances concerning "Him whom God shall manifest" made it almost impossible for his followers to deny the claims of any claimant, Bahá'u'lláh seemed to have left no loop-hole for a new Manifestation in the millennium succeeding his death. Thus it is written in the *Kitáb-i-Aqdas*:

"Whosoever lays claim to any [such] authority before the conclusion of a thousand years, verily he is a liar and a calumniator".

And again in another place:

"Though one should appear with all the signs [or verses] ere the conclusion of a full thousand years, on no account believe him".

And again:

"Whosoever, ere the completion of a thousand years, puts forward a claim, whoever he may be and whatever he may bring, is and hath been false".

And again:

"O Pen, write on the Tablet, and then inform mankind, that the Manifestations are ended by this luminous and refulgent Theophany. Whosoever, ere the completion of a thousand [years], lays claim to this most glorious, most mighty and noble Station, verily he hath devised a calumny against God, and is of the mischief-makers, because that thereby he troubles the Dispensation of God, and he shall not continue amongst His believing servants" ¹).

This last schism, I confess, and the bitterness to which it gave rise, created a very painful impression on my mind, for, as I have repeatedly enquired of my Bahá'í friends, where is the compelling and constraining power which they regard as the essential and incontrovertible sign of the Divine Word, when, in face of such texts as "*Associate with [the followers of all] religions with spirituality and fragrance*" and "*Ye are all the fruit of one Tree and the leaves of one Branch*", they can show such bitter animosity towards those of their own household?

And again, as it seems to me, the centre of interest in Persia has shifted from religion to politics: the old fanaticism of Sunní against Shí'a, Balá-sarí against Shaykhí, Muslim against Jew, Christian and Zoroastrian, is disap-

¹) A large collection of Bahá'u'lláh's utterances in this sense will be found in a Persian work, entitled *Ityámú'd-Dalíl li-man yuridu'l-iqbál ila síwá'is-Sabíl*, lithographed at the beginning of Šafar, A. H. 1318 (= June 1, 1900).

pearing, and a genuine feeling of patriotism, a desire that all Persians shall unite to work for the welfare of Persia, has come into being. Twenty-two years ago, when I was in Persia, the position of the Zoroastrians, especially at Yazd, was miserable: at all times they were exposed to insult and humiliation, and in times of transition and inter-regnum to actual danger. This year Shaykh Ḥasan of Tabríz demanded a formal pronouncement on this subject from two of the great *mujtahids* of Najaf. Here is the text, followed by the translation, of this demand (*istiftá*) and the decision (*fatwá*) to which it gave rise:

(صورت استفتا)

هو الله تعالى شأنه العزيز

حجة الاسلاما چه میفرمائید در مسئله اذیت و تحقیر کردن بطائفة زردشتیه که در حمایت اسلام و مطیع اسلامند، استدعا از حضور مقدس آنکه جواب مسئله را با خط شریف در حاشیه مرقوم و با مهر مبارک مهیور فرمائید تا عند الحاجة سند باشد، والسلام علیکم ورحمة الله وبركاته،

المدنب حاجی شیخ حسن تبریزی

دهم شهر صفر المظفر سنه ۱۲۲۸ هجری

(صورت فتوی)

بسم الله الرحمن الرحيم

اینها و تحقیر طائفة زردشتیه و سایر اهل ذمه که در حمایت اسلامند حرام و بر تمام مسلمین واجب است که وصایای حضرت خاتم النبیین صلی الله علیه و آله الطاهرین را در حسن سلوک و تألیف قلوب و حفظ نفوس و اعراض و اموال ایشانرا کما یبغی رعایت نمایند و سر موئی تخلف نکنند ان شاء الله تعالی

من الاحقر المجانی محمد کاظم الخراسانی

بسم الله تعالى
حرره عبد الله المازندرانی
الأمر كما رقم

TRANSLATION.

(QUESTION.)

"He is God, exalted is His Mighty State!

"O Proof of Islám! What say you on the question of the molestation and humiliation of the sect of the Zoroastrians who are under the protection of and subject to Islám? I beg of Your Sacred Presence to write the answer to this question in the margin in your august handwriting, and to seal it with your blessed seal, so that it may be an effective deed at time of need. Peace be upon you, and the Mercy of God, and His Blessings.

"The sinful Ḥájji Shaykh Ḥasan of Tabríz, the 10th of Šafar the Victorious, A. H. 1328".
(= February 21, 1910).

(REPLY.)

"In the Name of God, the Merciful, the Forgiving.

"To vex or condemn the sect of the Zoroastrians, or other non-Muslim subjects who are under the protection of Islám, is forbidden, and it is incumbent on all Muslims to observe duly the injunctions of His Holiness the Seal of the Prophets (on whom and on whose Pure Family be God's Blessings) as regards treating them well, winning their hearts, and protecting their lives, honour and property. Let them not act contrary to this [injunction] by [so much as] a hair's breadth, if it please Almighty God!

[Signed and sealed by]

The least of sinners Muḥammad Kázim al-Khurásání".

"In the Name of God, exalted is He!

"The matter is as has been written [above].

"Written by 'Abdu'lláh al-Mázandarání".

Here we have clear evidence of a growing spirit of tolerance amongst the leaders of the Shí'ite Muslims which has gone hand in hand with the awakening of a true patriotic sentiment in Persia, and which is one of the most hopeful signs of the present national revival. Bahá'ism, in my opinion, is too cosmopolitan in its aims to render much direct service to that revival. "Pride is not for him who loves his country", says Bahá'u'lláhi, "but for him who loves the world". This is a fine sentiment, but just now it is men who love their country above all else that Persia needs. Yet the Bábí and Bahá'í movements have at least proved two things, *first*, that the Persians, when deeply stirred by spiritual forces, are capable of the utmost heroism and self-devotion; and *secondly* that Persia is still capable of influencing the world by her thought to a degree equalled by few other countries. For although the Bahá'ís are in the habit of exaggerating the number of converts they have made outside Persia, it is nevertheless a fact that their religion has spread far, both in the East and in the West, and that the number of its adherents, already large, is increasing.

I once cherished the hope of editing or translating the more important Bábí and Bahá'í writings, and, more than twenty years ago, devoted a considerable amount of time to making a complete abstract and index of the Persian *Bayán*, the most important and systematic of the numerous works in which the Báb set forth his teachings. My intention then was to edit this book, and to this end I collated some five or six different MSS. There is little chance now that I shall

ever accomplish this task, my attention having been diverted in recent years to other matters, but it has seemed to me a pity that the work I then accomplished should be wasted, since, imperfect and unfinished as it is, it may yet serve as guide to others who desire some clue to guide them through that literary labyrinth. I have therefore decided to include it in this volume, and, in thus endeavouring to co-ordinate the Báb's teachings, I believe that I am acting in accordance with an injunction of his which will be found in the sixteenth chapter of the third *Wáhid* of the Persian *Bayán*, and which runs as follows:

ولی سعی نمایند در علم حروف و اقترانات اعداد اسماء الله و اقترانات
کلمات مشابه و اقترانات آثار مشابه در محلّ خود که اذن داده شده که
نظم بیان را هر کس بخواهد شیرین تر نماید نظم کند اگرچه بسر هزار نوع
ظاهر شود ولی کلّ راجع بنفس بیان گردد،

"But strive after knowledge of the Letters, and juxtapositions of the Numbers of the Names of God, and juxtapositions of similar words and writings in their own place. For it is permitted to every one to arrange the order of the Bayán in such fashion as appeareth sweetest, since, though it appear after a thousand fashions, yet are all referable to the Soul of the Bayán".

INDEX OF CHIEF CONTENTS OF THE PERSIAN BAYÁN.

(In the references the Roman figures indicate the *Wáhid*, and the Arabic figures the *Báb* or Chapter. The constant references to Man yuz-hiruhu'lláh ("He whom God shall manifest") necessitating an abbreviation, the letters M. Y. H. have been chosen for this purpose).

°Abá to be worn at prayer, VIII, 8.

°Abdu'l-Bayán permitted as a name, III, 17. Compare V, 4. Abrogation of *Qur'án* II, 6.

" " *Bayán* can only be effected by M. Y. II., III, 3.

" " condemnatory verses of *Bayán* must be sought from M. Y. H., VIII, 3.

Abwáb ("Gates"). See *Báb* and *Gates*.

Actions, all — are to be performed for the Prophet of the Cycle, IV, 2.

Actions of believers are the actions of God, who is therefore the Author of all actions, IV, 8.

Adam, II, 16; VI, 17; from the time of — until the present manifestation 12,210 years have elapsed, III, 13; worlds existed before —, IV, 14; in — was the germ of Prophecy, so that all subsequent Manifestations stood in need of him, V, 4; from —'s time until now all people believe in God, VI, 13; the same which was obeyed in him was obeyed in other prophets, VII, 2; the religion of —, VI, 11.

Aḥmad, Shaykh — al-Aḥsá'í, VIII, 2.

°Alí [ibn Abí Ṭálib, first Imám, *Amíru'l-Mú'minin*] has returned to the life of the world in this Manifestation, I, 3; and was the second to believe in the 'Point', I, 3; even belief in — must be abandoned, if the *Qá'im* so commands, VIII, 2; — wrote down the *Qur'án* on the shoulder-blades of sheep, II, 3; — was inferior to Muḥammad, III, 12, and compare VII, 19; — was the first to believe in all Manifestations, III, 12; compare VIII, 2, where he is described as the executor or legatee (وصى) of Jesus Christ; the saintship (ولایت) of — created by the Word, III, 2; men love — simply because they have been so taught to do from childhood, V, 11; for seven years — was the only sincere believer in Muḥammad, IV, 18; VI, 13; — was one of the Five Letters of Affirmation, II, 4.

°Alí b. Ḥusayn (Imám *Zaynu'l-'Abidin*), I, 7.

°Alí b. Músá (Imám *Riḡá*), I, 11.

°Alí b. Muḥammad (Imám *Naqí*), I, 13.

Amíru'l-Mú'minin ("Commander of the Faithful" = °Alí ibn Abí Ṭálib, *q. v.*) is the Manifestation of God's Mercy, and there exists in God's Knowledge no greater Paradise than him, II, 16.

Alif, Book of —, *i. e.* *Injíl*, or *Gospel*, *q. v.*; Letters of —, see *Christians*, *Firangis*.

Angels, questioning of the — in the Tomb, what is meant by it, II, 9; — are unwilling to approach places where there is no water, VI, 2; 70,000 — watch over every letter to preserve it, and rejoice when it is well written, VI, 19.

Animals, not to be injured or unkindly treated, V, 14; or overworked, VI, 16.

Arabic, why the *Bayán* was revealed in —, II, 14; — made obligatory for the profession of faith in Islám, VII, 19;

irregular — forms used by the Báb, VIII, 2; — of the *Bayán* is not to be criticized, II, 1.

Aries, Zodiacal sign of — mentioned in connection with the *Naw-rúz*, or Persian New Year's Day, VI, 14.

Arms not to be carried unnecessarily, VII, 6.

°*Arsh* ("Throne of God") indicates the body in which the Prophetic Spirit appears, VII, 10.

°Askar, tradition of — III, 4.

Assembly, a vacant place to be left in every — for M. Y. H., and if possible, 18 more places for the "Letters" who will accompany him, IX, 9.

Astronomy alluded to, VI, 13.

Attributes, naught exists but God's Names and —, IV, 4; all good — are to be found in the Christians, IV, 4; — and Names include Forms, IV, 4.

Azán (call to prayer), a special form for each day, V, 17; how the caller of the — (the *mu'azzin*) should be paid, VI, 16.

Azarbáyján ("the Land of Alif"), all unbelievers to be expelled from —, VI, 4.

Báb (Mirzá °Ali Muḥammad, the —: see also *Nuqṭa-i-Bayán*, *Nuqṭa-i-Úlá*), is devoid of formal learning, II, 1; IV, 10; — was 24 years of age at the beginning of his Mission, II, 1, (compare VI, 11, where his age is given as 25); — reveals 1000 verses (*áyat*) in 5 hours, II, 1; IV, 10; *Bábu'lláh* identical with the 'Person of the Seven Letters', (ذات حروف سبعة), II, 1; whosoever approaches him, approaches God, II, 1; II, 4; his writings amount to 100,000 verses (*áyat*), II, 1, (compare VI, 11, where it is said that they amount to 500,000); — answers any question addressed to him, II, 1; — 's grammar is not to be criticized, II, 1; many learned men have believed in him, II, 1; — compelled to dwell in the mountain of Mákú, II, 1; II, 2; which Mákú is the Jewel of all the Earth

in consequence, II, 7; II, 16; III, 8; his cell there is of bare bricks, IV, 4; IV, 12; V, 13; VI, 7; VI, 15; he has "not one spiritual companion", VII, 6; or "only one", IV, 16; — is called "the Tree of Truth" and the Revealer of the *Qur'án*, II, 2; II, 12; date of his "Manifestation", 5 Jumádá I, A. H. 1260 = May 23, 1844, II, 7; VI, 13, which was 1270 years after the "Manifestation" of Muḥammad (see under *Nuqṭa-i-Bayán*); — exhorts unbelievers at any rate not to oppress him (II, 7, and *cf.* IV, 14); — calls himself "God" II, 11 (*cf.* IV, 10); — dwelt in the °*Imárat-i-Šadr* at Isfahán, II, 16; — is the manifestation of the verse *الله ملك السموات والأرض* "to God belongeth the Kingdom of the Heavens and the Earth", III, 2; 12,210 years separated his "Manifestation" from that of Adam, III, 13; tradition concerning Joseph applied to —, IV, 4; — is identical with the Imám Ḥusayn, IV, 5; his Persian writings are numerous, IV, 10; compare VI, 1; — was born in the "Land of Fá" (Fárs, *i. e.* Šhíráz), IV, 16; VII, 15; VIII, 17; compare VII, 15; salvation is obtained by belief in him, V, 11; his piety was admitted by all men before he claimed to have a Divine Mission, VI, 11; the days of his gladness are past, VI, 11; he is only a "servant", and will die, IX, 1; but his dust must be gathered up, IX, 1; his family must be held in honour, IX, 6.

Bábs or "Gates" (*Abwáb*: see also *Lights of the Throne*), the first, second, third and fourth "Gates" have returned to the life of this world, I, 16, 17, 18 and 19; refuge with the — is equivalent to refuge with the Imáms; each Paradise has 19 Gates (II 16), and so likewise has the Fire (Hell), II, 17; III, 8; III, 9; — of the Fire (or "Letters of Denial", (حروف نفي), II, 2; II, 13; VI, 12.

Badí°, *Khatt-i*. — (new writing), III, 17; 19 kinds of —, VII, 1; IX, 2.

Bahá, M. Y. H. Entitled *Bahá'u'l-Bayán*, III, 14; first month of the Bábí year called —, V, 3; the best of Names is *Bahá'u'lláh*, V, III; V, 6; *Alláhu Abhá* to be used as a greeting, VI, 5; VII, 19; *Khatt-i-Abhá* (a kind of writing), VII, 1; VII, 8; VII, 17; *Bahá'íyyat*, VII, 19.

Balá "Yea", the reply of the spirits to the question "*a lastu bi-Rabbikum?*" "Am I not your Lord?" II, 17; VI, 1; VI, 19.

Balance (*Mizán*), the — is true, II, 13.

Barzakh, the interval between two Manifestations so called, II, 8.

Bats, the excreta of — do not render unclean what they touch, VI, 17.

Baths, VI, 2.

Bayán, the chapters of the — are arranged according to the "Number of All Things" (عدد كل شئ) = 361 = 19 × 19), *Exordium*; — compared to the Sun in heaven, *Exordium*; the Proof offered by the — is adapted to the requirements of the Age, II, 1; all creatures working together could not produce the like of the —, II, 1; — is identical in essence with the *Qur'an*, II, 1; 10,000 verses of — produced in all, II, 1; 1000 verses of — revealed in 5 hours, II, 1; compare IV, 10; answers are given to any question asked, II, 1; the grammar of the — is not to be criticized, II, 1; many most learned men have believed in the —, II, 1; the — is incomprehensible save to such as are divinely aided, II, 2; compare IV, 10; the — may only be commentated by certain people, II, 2; compare III, 18; everything mentioned is either confirmed or forbidden in the —, II, 3; all words in the — are included under Fire (*Núr*) or Light (*Núr*), II, 4; the — will not save him who believes in it in the Day of M. Y. H. unless he also believes in M. Y. H., II, 4; M. Y. H. is intended by every Good Name in the —, II, 5; the — is a Standard or Measure till the Re-

surrection, II, 6; the Day when M. Y. H. shall appear is the Resurrection of the —, II, 7; the — is to-day in the degree of the Seed, but in the Day of M. Y. H. it will be in the degree of the Fruit, II, 7; the People of the — exhorted to believe in M. Y. H., II, 7; all the believers in the — will return to one soul, II, 9; the verses of the — are the Bridge of *Şirát*, II, 12; some persons believed in the — only on seeing it, II, 12; whosoever believes in the — is in Paradise, II, 13; why the — is in Arabic, II, 14; the — is in essence identical with the Gospel and the *Qur'an*, II, 15; the — is the Hereafter of the *Qur'an*, II, 16; all good which is in the — belongs to him who first said *Balá* ("Yea!") II, 17; all that is in the — is a gift to M. Y. H., II, 19; the — revolves round the Word of M. Y. H., and blesses those who believe in Him, III, 3; all that is in the Microcosm is in the —, III, 8; all that is in the — is summed up in one verse and in the formula *بِسْمِ اللَّهِ الْأَمْعِ الْأَقْدَسِ*, and is but the evolution or unfolding of the *Nuqta* or Point, III, 8; the — must be written in the best handwriting and most carefully preserved, III, 14; III, 17; IV, 9; VII, 1; invocation to be used before reading the —, III, 14; or, instead of reading the — for those who cannot read, V, 8; the — may be rearranged, III, 16; how the term — is applied, III, 17; VI, 1; the Name — first applied to God, III, 17 (compare *Abdu'l-Bayán*, III, 17); the value of the — is incomparable, III, 19; reference to the Arabic —, IV, 18; a thousand perusals of the — are not equal to one verse from M. Y. H., V, 8; VII, 13; VIII, 1; how the — should be arranged, VI, 1; the — is compared to a treasure confided to some one's care, VI, 1; the — is incomparable and inimitable, VI, 8; the — cannot

- be committed to memory in its entirety, VII, 9; the — includes all things, VIII, 5; the — may be printed, VIII, 7; 700 verses from the — are to be read night and morning, VIII, 14.
- Believe, all will finally — in M. Y. H., III, 13.
- Believers, some believed in the *Bayán* at once, others hesitated after reading it and remained stationary on the Bridge of *Širát* for 202,000 years, II, 12; — are glorified wherever they are, IV, 4; the hearts of — are the abodes of God's Glory, VII, 18; — constitute the true "House of God", IV, 16; whoever slays another is no longer to be reckoned one of the —, IV, 5; compare V, 14; the actions of — are the actions of God; those who transgress the *Bayán* are not —; all things are clean for —, V, 7; V, 14; VI, 2; all good things are intended for —, VIII, 15; no one may call — impure, V, 15; only — may inhabit the five Persian provinces of Fārs, 'Irāq, Azarbāyjān, Khurāsān and Mázandarān, VI, 4.
- Bismi'llāh, the New —, V, 10; compare VIII, 14.
- Blindness, spiritual —, VI, 13.
- Body, "Essential —" (جسم ذاتی), or "Astral —", "that which sits on the Throne of the material body, V, 12; compare V, 14, and for "Enthronement" in this sense VII, 10 and VIII, 8.
- Books, Sacred —, what is meant by —, II, 15; — must be well and carefully written, III, 18.
- Books called "speaking" (*nātiq*) and "silent" (*šāmit*); only such as elucidate the *Bayán* are to be studied, IV, 10; destruction of —, VI, 6; all — to be renewed after 202 years, VII, 1.
- Chairs, children must sit on — at their lessons, VI, 11; all must sit on —, VII, 11.

- Chápár* (Post) must be well organized, as it now is in the lands of the Franks, not, as at present in Persia, a luxury of the rich and great, IV, 16.
- Charity (alms given to the poor), VI, 16.
- Children must honour their parents, and should be loved by them, IV, 19; prayers to be said at the birth of —, V, 11; the name *Mustagháth* is to be used to guard them at birth, VII, 10; — must not be severely beaten, VI, 11; — must be taught to write well, IX, 2.
- Circles, Names of the —, VI, 10; owners of the — (= women), VII, 18; compare V, 10.
- Christ. See under *Jesus, Gospel, Christians*.
- Christians (generally called "Letters of the Gospel" in the *Bayán*, see, for instance, II, 9; II, 12); true — believed in Muḥammad, II, 9; many remained stationary on the Bridge of *Širát* of the *Qur'an*, II, 12; clear and legible writing of the — commended, III, 17; — possess all good qualities, yet are of the Fire, IV, 4; burial-places of early — saints forgotten, IV, 12; presents given by — to believers in the *Bayán* are pure; and may be accepted, V, 7; cleanliness of — applauded, VI, 2; outward dignity and honour of — applauded, VI, 9; — were in duty bound to believe in Muḥammad on his appearance, VII, 2; and were bound to conform to Islám, VII, 19; — compared to stars shining between the day of Christ and that of Muḥammad, VIII, 1.
- Cleanliness of Christians, VI, 2; — enjoined on all, VI, 17; instructions concerning —, VIII, 6; — is the most acceptable offering, X, 10.
- Coercion not to be used in religion, II, 16.
- Coffins to be made of stone or other hard material, V, 12.
- Colours. The four symbolic colours in the *Bayán*, corresponding with the four principles which compose the human being, are:

(1) *White*, corresponding with the highest spiritual principle called فؤاد;

(2) *Yellow*, corresponding with the Spirit (روح);

(3) *Green*, " " " Soul (نفس);

(4) *Red*, " " " Body (جسم).

See III, 10; IV, 18, and compare VIII, 5, where the offering of 19 precious stones to be made to M. Y. H. is:

3 Diamonds (white) corresponding to the letters in بسم

4 Topaz (yellow) " " " " " الله

6 Emeralds (green) " " " " " الأمانع

6 Rubies (red) " " " " " الأقدس.

Component parts of man (فؤاد، روح، نفس، جسم), see III, 10; II, 5, and the passage (V, 12) alluded to in the last article. Purification of these, X, 10. Further correspondences of these, IV, 8 (خلق = فؤاد، رزق = روح، حياوة = جسد، موت =). Compare also the correspondence of the Elements with the 19 months of the Bábí year (V, 3), of which the first three months are of the Fire, the next four of the Air, the next six of the Water, and the last six of the Earth.

Congregational Prayer permitted only in the case of prayers for the dead, X, 9.

Consecration of self, VII, 4.

Correspondences. Besides the instances given above under *Colours* and *Component Parts*, we find others following the same lines, viz. groups of four arranged as 3 + 4 + 6 to make up the Sacred Number 19, e. g.:

<i>Fire</i>	<i>Air</i>	<i>Water</i>	<i>Earth</i>
<i>White</i>	<i>Yellow</i>	<i>Green</i>	<i>Red</i>
"Heart"	<i>Spirit</i>	<i>Soul</i>	<i>Body</i>
<i>Diamond</i>	<i>Topaz</i>	<i>Emerald</i>	<i>Ruby</i>
<i>Creation</i>	<i>Provision</i>	<i>Death</i>	<i>Life</i>

So also we find the four degrees of "Unification" (توحيد):

(1) توحيد ذات (2) توحيد صفات (3) توحيد افعال (4) توحيد اعمال،

And similarly the *Bayán* is to be bound in 19 volumes of which 3 contain "verses" in the style of the *Qur'án* (آيات); 4 contain "prayers" (مناجات); 6 contain "commentaries" (تفاسير), and 6 "scientific treatises" (شؤون علمية).

See also an obscure passage on the mysterious significance of the ذ in VIII, 14.

Creation, Object of —, III, 2.

Cup and Saucer: "this crystal (or glass) which is now placed before God", II, 11.

Dead, transportation of the — to distant shrines forbidden, IV, 18; prayers for the —, V, II; IX, 9; washing and shrouding of the —, VIII, 11; burial of the — in stone coffins, with cornelian rings on their fingers, V, 12; Book of the —, V, 13; compare VIII, 9.

Debts to be discharged, VII, 3.

Death, many meanings of — (carnal, spiritual, etc.), II, 8; — is in Denial, and Life in Affirmation, V, 3; — is by one of five words; none but God knows what state succeeds —, II, 8.

Depilation recommended, VIII, 6.

Destruction of books, VI, 6. (See also *Books*).

Devils take the soul of the unbeliever, VIII, 11.

Disputation forbidden, V, 16.

Divorce, restrictions placed on —, VI, 12.

Doors to be made lofty, VI, 3.

Dowry fixed at 95 *mithqáls* of gold for cities, and 95 *mithqáls* of silver for villages, VI, 7.

Effulgences of God are continuous and uninterrupted, III, 4.

- Elements, their correspondence with the months of the year, V, 3. See also *Correspondences*.
- "Essence (or Person) of the Seven Letters" (ذات حروف سبعة), a title of the Báb, *Exordium*, II, 1; III, 13; III, 11 etc. See also *Nuqta-i-Bayán*.
- Essential Body (جسم ذاتی). See under *Body*.
- Evolution, VI, 16; VIII, 3.
- Executors, their duties as to the Book of the Dead, VIII, 9.
- Faith, obedience is ineffectual without —, VIII, 4.
- Fárs ("the Land of Fá"), excellence of a certain mosque in —, IV, 16; unbelievers not to be allowed in —, VI, 4; — is the place of the Uprising or Advent [of the Báb], VII, 15; — is called "the Abode of Knowledge" (دار العلم), VIII, 17; is the most equable of lands, IX, 6.
- Fast, how and when to be observed, VIII, 18.
- Fátima has returned to the life of this word, I, 4.
- Fatwás given against the Báb and his followers, IV, 5; IV, 14.
- Fear not a proper incentive to worship, VII, 19.
- Feast of the *Nawrúz*, VI, 14.
- Fines, for striking a child cruelly, VI, 12; for prolonged absence from home and other transgressions, VI, 16; for causing needless sorrow to anyone, VII, 18.
- Firangís, synonymous with Christians (*q. v.*), IV, 11; good organization of posts in lands of the —, IV, 16; merchants in countries of the —, V, 5; merchandise and manufactures of the —, V, 14; cleanliness of the —, VI, 2; outward dignity of —, VI, 9; only such as practise useful trades and professions are to be allowed in the lands of the Believers, VII, 16.
- Fire (or Hell) no — worse than unbelief, II, 1; or Denial, II, 4; — truly exists, and has endless aspects or phases, but ignorance (or unbelief) is the essence of all of them; — is the 'Eternal No', II, 17; is obscuration (حجاب),

- VII, 18; no — is worse than grieving the Beloved, even unwillingly, VI, 7; the mere mention of — causes sorrow to the believer, II, 4; whoever denies the Báb and refuses to take refuge with him shall not escape the —, II, 4; whoever turns aside from the *Bayán* is already in the —, II, 6; unbelievers are transported after death to the Treasury of the —, VIII, 11; many a — shall by belief be transformed to Light, II, 17; relation to Evil and Unbelief is —, III, 3; the first to disbelieve in each Manifestation is the Essence of —, III, 17; and the abode of such an one is in the Land of —, II, 5; II, 9; *cf.* V, 4; wherever no believer is found, there is a portion of the Land of —, II, 10; many while striving to cross the Bridge of *Širát* will fall into the —, II, 12; whoever enters the Balance of Denial enters the —, II, 13; hitherto none has understood the true meaning of —, II, 16; — is true, II, 17; God not to be worshipped for fear of the —, VII, 19.
- Fire, Gates of the — are 19 in number, according to the verse عليها تسعة عشر, II, 2; II, 4; they are reckoned as 19, though really innumerable, II, 17.
- Fire, the Land of — (= Kirmán, *q. v.*), II, 5; II, 10.
- Fire, Letters of —, five in number, II, 4.
- Five Letters of Affirmation (= لا هو), *viz.* Muḥammad, °Alí, Fátima, Ḥasan and Ḥusayn, and the same number of Letters of Denial (= لا اله), II, 4; form of the هيكل خمس, V, 10.
- Friday, a special verse to be read at sunrise on —, VII, 17.
- Furqán*, the name by which the Qur'án is generally mentioned, see *Qur'án*. See also under *Nuqta* and *Muḥammad*.
- Gates (ابواب). See under *Báb* and *Bábs*, *Fire, Gates of the —*, and *Paradise, Gates of —*.
- Gentleness to be use in persuasion, II, 16; IV, 5; but com-

pare in the opposite sense V, 5; — should be the rule of believers, IV, 16.

Ghayb-i-Huwiyyat, one of the “stations” of the Sun of Truth, IV, 1.

Ghiyáth, Number of — (= 1511), II, 17. See also *Mustagháth*.

Gifts given by pilgrims to attendants at the Shrine, IV, 18.

God is incomprehensible, *Exordium*, III, 7; IV, 2; V, 17; VII, 19; but by Him all else is comprehended, III, 7; — considered as existing in the state of Abstraction (الوهيبت = مقام تجرد) and the state of Determination or Differentiation (مشية أولية = مقام تعيين), I, 15; — gives two Proofs to mankind, the Man and the Book, II, 3; refuge with — is equivalent to refuge with the Prophet of the Age, II, 4; II, 17; IV, 2; knowledge of — is equivalent to knowledge of the Prophet of the Age, VI, 13; meeting with — is equivalent to meeting with the Prophet of the Age, for none can meet the Most Holy Essence, II, 7; III, 7; compare II, 10, where it is said that “what is meant by the return of the Angels to God is the return of the Saints to Him whom God shall manifest, since there neither hath been nor is any way to the Eternal Essence”, of whom it is said (IV, 1) that “None but Himself knoweth Himself.” See also VI, 13, and the reference there to the *سورة رعد*; and also, on “the Meeting with God” (لقاء الله), VIII, 6 and IX, 9. He who is dead in M. Y. H. is dead in —, II, 8 (see also under *Death*); God is unchangeable, II, 15; — alone can make the Reckoning, II, 15; — alone knoweth what shall be after Death, II, 8; belief in — without belief in M. Y. H. availeth nothing, III, 15; all men, however false their religion, believe in —, VI, 13. Compare on this subject a passage in Book II of the *Mathnawi* beginning: حق فرستاد انبيارا بهر اين، تا جدا گردد ز ايشان كفر و دين،

All imagine that they act “for God”, including even those who kill the Saints of God, VI, 7; also VII, 12; — should be worshipped out of pure love for Himself, not from fear or hope, VII, 19; naught exists but — and his Names and Attributes, IV, 4; in what sense — is the Author of all actions (توحيد افعال), and the action of believers is equivalent to —’s action, IV, 8; no one should have any will but —’s Will, IV, 6; — possesses and is entitled to possess all things, III, 1; — created all things by His Volition (مشيبت), and this Volition by Himself, III, 6; the beginning of all the worlds was by the Divine Will (ارادت), which itself was produced by the Divine Volition (مشيبت), and the relation which exists between Will and Effect is as intimate and indissoluble as that which exists between Fire and Heat, V, 10; — creates by His Volition both Light and Fire, and His Volition is the *Nuqta* or “Point” (*q. v.*), III, 13; *cf.* III, 8, where it is said that “the whole *Bayán* is the Manifestation of the ‘Point’, which is the Station of Volition of the Divine Manifestation”; the Báb calls himself —, II, 11 (see above, under *Cup and Saucer*; and VI, 7; and III, 6, “Verily I am God: there is no God but me: all beside Me in My Creation”); — alone can reveal verses, VI, 8; it is incumbent on — to shew men the Truth, if they are open to receive it, VI, 8; — neither begets nor is born, and is alone worthy of all praise, and is to be realized as absolutely one in prayer, VII, 19; —’s degrees of Manifestation (حقيقت خامسه تا اولي), III, 17; VI, 1; —’s Effulgences (تجليات), VIII, 3; — tried by kindness to make even the Essence of Fire believe, II, 17; — loves not to see sorrow, III, 17; IV, 5; IV, 16; V, 14; V, 19; (for one reason for this, see VI, 5; VI, 11; and VII, 6); House

- of —, buying and selling in its precincts is forbidden, IV, 17.
- Gold, use of — vessels and utensils is lawful, VI, 9. (See also *Fines, Gifts, Money* etc.).
- Gospel (generally called كتاب الف, *i. e.* الإنجيل) is the Book of God, VIII, 7; — was fulfilled and perfected by Muhammad, VI, 13; — a gift from God to Muhammad, II, 19; — revolves round the Word of Muhammad, III, 3; — is essentially identical with the *Qur'án* and the *Bayán*, II, 15; the interval between the — and the *Qur'án* was less than 1000 years; the Gospel (*Injil*), Pentateuch (*Tawrát*) and Psalms (*Zubúr*) spoken of as the *Alif*, the *Tá* and the *Zá*, III, 13.
- Gospel, signs of influence of — on *Bayán*. (1) "The first shall be last and the last first", II, 16; II, 17; VIII, 4. (2) The Hour shall come suddenly ("like a thief in the night"), II, 18. (3) A cup of water given by a believer, IV, 8. (4) Believers are to love one another, V, 16. (5) Believers are to do as they would be done by, VI, 15. (6) Selling in the Temple, IV, 17. (7) Dying to God, II, 8; III, 13; V, 3.
- Grammar, study of — forbidden, except in so far as it is necessary for understanding the *Bayán*, IV, 10; forms of — which are possible, though not ordinarily employed in practise, used by the Báb, VIII, 2.
- Háfiz quoted, IX, 5. The hemistich quoted is the following:
 ترا ز كنگره عرش می زند صغیر
- Hair of animals, when used in clothing, does not nullify prayer, V, 14; — of body to be removed by means of depilatories every 4, 8 or 14 days, VIII, 6.
- Haqiqat, Haqá'iq* ("Verities" or "Essences" of God), III, 17; VI, 1.
- Hasan (the Imám) has returned to the life of the World, I, 5.
- Heaven (called *Fannat*, but more often *Núr*, "the Light",

- as opposed to *Nár*, "the Fire", which is the term generally used for Hell). No — higher than belief, II, 1; II, 4; II, 16; Gates of — all return to the First Gate, which is epitomized in the declaration of faith لا إله إلا الله, II, 2; Gates of — are 19 in number, II, 16; and each of them is connected with one of the Supreme Letters, on which account the heart of the believer rejoices at their mention, II, 4; believers in the *Bayán* themselves constitute — II, 6; God alone knows what shall be after death, II, 8; the *Bayán* is —, II, 9; II, 13; III, 13; VI, 1; — is wherever believers are or have been, II, 9; II, 10; IV, 4; V, 4; nature of — hitherto not understood, II, 16; 'Alí b. Abí Tálíb (the First Imám) was the greatest —, II, 16; the — of the *Furqán* (*i. e.* the *Qur'án*) is the *Bayán*, II, 16; succession and order of —, II, 16; whoever has entered the — of the Manifestation shall be in — after death, II, 16; VIII, 11; M. Y. H. is the First — III, 8; the — of everything is its Perfection, III, 17; IV, 11; V, 4; VI, 3; the — of each age is the perfection of that age, III, 13; all on earth must finally be incorporated in —, III, 13; the — of all things is the — of man, IV, 4; there is no grief in the — of the *Bayán*, IV, 11; the origin of — is the beginning of Islám, VI, 15; God desires that all shall enter —, VI, 16; the idea of a material and sensuous — is ignoble, VII, 19; God is not to be worshipped for the sake of —, VII, 19.
- Heirs, VIII, 2.
- Hell. See above, under *Fire*.
- Henna, its use enjoined, VIII, 6.
- "He whom God shall manifest" (مَنْ يُظَاهِرُهُ اللَّهُ = M. Y. H.) is the 'Speaking Book', II, 3; on His appearance those who do not believe in Him cease to be believers, IV, 4; all must take refuge in Him, II, 4; II, 6; VII, 5;

belief in Him is belief in God, III, 15; refuge in Him is refuge in God, II, 4; IV, 2; letters incorporated in His Book are saved, and those not so incorporated are lost, II, 4; — is intended by every good name in the *Bayán*, II, 5 (*cf.* III, 8); opposed to Him is the 'Tree of Denial', which includes all who deny Him, II, 5; the *Bayán* is the Measure (or Standard) until He comes, II, 6; the day of His Manifestation is the Resurrection of the *Bayán*, II, 7; on that day the *Bayán* will bear its fruits, II, 7; the people of the *Bayán* are exhorted to believe in Him, II, 7; IV, 5; IV, 11; he whose will is at one with the Will of — has died spiritually, II, 8; when He appears, all shall be raised up as one soul, II, 9; he who believes in Him has believed in the *Bayán*, II, 9 (*cf.* III, 15); He shall certainly appear before 2001 years ("the number of *Mustagháth*", *q. v.*) have elapsed, VII, 10; He has a right to all things, III, 1; He is independent of all things and dependent only on God, III, 1; III, 13; VII, 14; He is not to be asked 'Why?', III, 1; His command is equivalent to God's command, III, 2; the *Bayán* revolves round His saying, III, 3; the desire of the *Bayán* and the people of the *Bayán* for Him exceeds all love, III, 3; *cf.* III, 8; He is the First Paradise and the Most Great Name, III, 8; all excellence in Contingent Being is from Him, III, 13; prophecy as to what He shall say, and declaration of His Divine Nature, III, 13; VIII, 1; He is identical with the *Nuqta-i-Bayán*, III, 13; IV, 9; VII, 2; VIII, 2; all are to be converted to belief in Him if possible, III, 13; when He appears, all must embrace His religion, VII, 5; the first month of the Bábí year is named *Bahá* and is set apart for Him, V, 3; it is hoped that men will not treat Him as they treated the Báb, IV, 4; the day of His Advent is known only to God, IV, 5; VI, 3; VII, 10; His Advent will be like

that of the *Nuqta-i-Bayán*, IV, 11; when He comes, all should have been educated in the *Bayán*, V, 5; the preservation of documents until He comes should be easy, V, 13; He will arise suddenly, VII, 9; it is impossible that anyone should falsely claim to be He, VI, 8; He is to be known by Himself, not by the *Bayán*; VII, 11; for He is the fulfilment of the verse 'There is nothing like unto Him' (أَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ), V, 16; the fifth year of His Manifestation, V, 10; the seventh year of His Manifestation is the 'Year of Reckoning', II, 14; in every assembly a vacant place is to be left for Him, and, if possible, for the 'Letters' who will accompany Him, IX, 1; all must rise up on hearing His Name, VI, 15; *cf.* VIII, 19; to understand one verse revealed by Him is better than to know the whole *Bayán*, IV, 8; all previous Manifestations were created for Him, IV, 12; one verse revealed by Him is better than a thousand *Bayáns*, V, 8; VI, 6; VII, 1; He best understands the *Bayán*, since it is His own work, VI, 1; all the *Bayán* is His, VI, 16; He is like a touchstone, V, 4; none must grieve another, lest inadvertently he grieve Him, IV, 5; children must not be beaten, lest thereby He be grieved, VI, 11; *cf.* VII, 18; He is eternally pure, VI, 17; His actions in comparison with the actions of others are as the sun to the stars, VIII, 1; in His day even the soul of the unbeliever is not his own, V, 5; He is the origin of all the Names and Attributes, V, 9; other Manifestations shall succeed His, IX, 9; *cf.* III, 15; IV, 12; VII, 14. See also under *Zuhúr*.

Holy Spirit, is the Spirit of 'the first to believe' in each Manifestation, II, 16.

Hour, the —, II, 18.

House of God, — of the *Nuqta*, *etc.*, IV, 2; IV, 12; IV, 16 (described). See also *Ka'ba*.

Husayn, the Imám — has returned to the life of the world, I, 6; VI, 7; is identical with the Báb, IV, 5; in this Cycle or Dispensation the name belonged to the slayer of the Chief of Martyrs, V, 4. (Perhaps Mírzá Husayn Khán the *Şahib-Ikhtiyár* of Fárs, is intended).

Husayn, Mullá — of Bushrawayh, or Aqá Sayyid — of Yazd, called "the Letter Sín", II, 5; II, 16; VIII, 15. The former was "the first to believe", and received the title of *Fanáb-i-Bábu'l-Báb*, "His Holiness the Gate of the Gate". Of the latter, who was the Báb's amanuensis, Kazem Beg says, in his article *Bab et les Babys* in the *Journal Asiatique* for 1866 (Série VI, Vol. 7, p. 470): „Cet homme avait si bien su pénétrer dans la confiance de Bab que celui-ci fait plusieurs fois allusion à sa personne dans ses exhortations, et dans les paroles énigmatiques du Coran qui porte son nom.”

Ignorance is the Essence of the Fire, II, 17.

Imáms, the Twelve — have each and all returned to the life of the world in this Cycle, I, 1—15; IV, 11; IV, 12; VI, 13. See also *Ja'far*, *Mahdí*, *Qá'im*.

Imárat-i-Şadr (at Işfahán), II, 16.

Improvement of mankind in successive cycles, VI, 16; VIII, 3.

Infernal Letters (حروفات دون علیین) are all derived from the Five Letters of Denial (حروفات نفی) in the words لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ, but are Nineteen in number, II, 4; II, 9. See also *Letters*.

Inheritance, VIII, 2.

Interest on money may lawfully be taken, V, 18.

Invocation to be used when reading the *Bayán* (III, 14):

صَلِّ اللَّهُمَّ عَلَى النَّبِيِّ وَ مَنْ آمَنَ بِهِ فِي كَلِّ شَأْنٍ بِالْعِزَّةِ وَ الْجَلَالِ وَ عَذِّبِ اللَّهُمَّ مَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِهِ بِالسُّطُورَةِ وَ الْعِدَالِ،

— on commencing work (VII, 2); on beginning any

action the believer must say, "Verily I".... (here the action is named).... "unto God...." etc., e. g.:

لَا قُوْمَنَّ (يا لَأَقْعِدَنَّ يا اِنِّى لَأَعْلَمَنَّ هَذَا) لِلَّهِ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَ رَبِّ الْأَرْضِ وَ مَا بَيْنَهُمَا رَبِّ كُلِّ شَيْءٍ رَبِّ مَا يَرَى وَ مَا لَا يَرَى رَبِّ الْعَالَمِينَ،

— to be used instead of reading the *Bayán* (الله اظهر) 700 times, according to the number of the letter (ذ), VIII, 14; — on beginning anything (alternative to that mentioned above), to consist of seven derived forms of one of the Names of God (e. g. واحد، وحاد، وحيد، واحد، موحد، موحد، موحد)، each repeated 100 times; VIII, 2.

Íraq, one of the five provinces of Persia wherein no unbeliever may dwell, VI, 4.

Işfahán ("the Land of Şád"), II, 16; — is the noblest of lands, VIII, 14.

Islám, the fruit of — is belief in this Manifestation, II, 7. See also *Muhammad*, *Qur'an*, etc.

Ivory, its use permitted, V, 14.

Ja'far, Imám — -i-Şádiq, has returned to the life of this world, I, 9; VIII, 2.

Jesus Christ, those who believed in — returned in successive Cycles to believe in Muhammad and the Báb, and will return to believe in M. Y. H., II, 9; whosoever believes in — must also believe in Muhammad, II, 16; VI, 7; VII, 2; VIII, 7; — is identical with Muhammad, II, 15; III, 13, where it is explained why Muhammad did not openly say 'I am Christ', VII, 10; — was inferior to Muhammad, III, 4; — foretold Muhammad, IV, 11 (in the words: يَا أَيُّهَا أَحَدٌ أَسْمُهُ أَحْمَدُ); VI, 13.

Fihád (religious war), VII, 6.

Joseph, tradition concerning — applied to the Báb, IV, 4 (فيه سنة من يوسف يباع ويشترى); commentary on *Sura* of — by the Báb, IV, 18 (cf. III, 16); VII, 1.

- Jubba* (garment), not approved as apparel for those who pray, VIII, 8. (Cf. *Abá*, supra).
- Jurisprudence, the study of — forbidden as unprofitable, IV, 10. See also *Sciences*.
- Justice, unbelievers to be treated with —, IV, 5.
- Ka'ba*, M. Y. H. compared to —, IV, 2; — of the Muslims, IV, 12; the New —, IV, 16; — why ordained, IV, 16, and cf. VII, 18 and VIII, 12.
- Karbalá, mosques at —, IV, 11; VII, 15.
- Karím Khán, Hájji Muḥammad — apparently alluded to, II, 17; V, 14; — as the Tree of *Zaqqúm*, IX, 7.
- Kázim, Hájji Sayyid — of Rasht alluded to, V, 15.
- Khurásán ("the Land of Khá"), one of the five Persian provinces wherein no unbeliever may dwell, VI, 4; prohibition of "that drug which comes from Khurásán", IX, 7.
- Killing unbelievers forbidden, IV, 5.
- "Kings in the *Bayán*" (*i. e.* Kings who shall adopt the Bábí religion), should be energetic in spreading the faith, V, 5; palaces to be built by —, VII, 9; — must expel unbelievers from their lands, VII, 16; IX, 2.
- Kirmán called "the Land of Fire" (نیران = 311 = کرمان), II, 5; II, 16. See also *Fire*.
- Knowledge, advance of — in successive Cycles, VIII, 3; what is true — and what is false —, IX, 3; IX, 4; true — is the most noble of created things, VI, 4; — consists in — of the Manifestation of the Age, VI, 13.
- Lá* ("No"), "He who first said —", II, 17; cf. VI, 1.
- Land of *Alif* (= Azarbáyján), — *Ayn* (= Iráq), — *Fá* (= Fárs, especially Shíráz), — *Khá* (= Khurásán), and — *Mím* (= Mázandarán), VI, 4; — of *Fire*, see above, *s. v.* *Fire* and *Kirmán*.
- Languages, dead —, study of, prohibited, IV, 10.

"Letters of the Living" (حروف حی) are 18 in number, and were created before all other things from the Soul of the *Nuqta*, or "Point", and infused into all things, that they too might know Him, *Exordium*; to them are given the "Most Comely Names", which are the nearest of all Souls to God, and which are the 14 "Holy Souls" (*i. e.* Muḥammad, Fátima, and the Twelve Imáms) and the "Four Gates" (*Báb*, *Abwáb*), or "Lights of the Throne", I, 1; to each one of the 18 — specially belongs a group of 6 *súras* of the *Qur'án*, according to the formula بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ, II, 2; — are appointed in this Cycle by the Will of the *Nuqta* or "Point", and will likewise be raised up by M. Y. H. in his Manifestation, II, 11; — (or "Letters of the One") are the signs of God's Names to His creatures, . . . and their hearts are mirrors wherein only God is seen, V, 17; Paradises of the — II, 16; 18 Mosques are to be built in their names, and the day of their return is to be feared, V, 2; each day of each month, and each month of each year is specially connected with one of the —, V, 3. (Compare the Zoroastrian arrangement, where the year comprises 12 months of 30 days each, *plus* the 5 *Gáthás*.) Each month is called after one of the 12 Archangels, as are the first 12 days of each month, so that once in each month the name of the day and the name of the month are the same. In the Bábí year, which consists of 19 months of 19 days each, *plus* 5 intercalary days "according to the Number of the *Há*" the same thing happens; but more completely, since each, "Letter" presides over one month in each year and one day in each month. See also under *Correspondences*, as appearing in the *Qur'án*, in *Prayers*, in the *Year*, in the *Bayán*, etc. The number Nineteen is to "flow through all things", VII, 8. Vacant places to be left in each assembly for M. Y. H. and the

- 18 "Letters" who shall accompany Him, IX, 1; — have returned to earth in this "Resurrection", VI, 13.
- Letters, the Person or Essence of the Seven — (ذات حروف سبعة) is placed in the *Nuqta, Exordium*; III, 11; III, 13; V, 3; — revealed the *Bayán*, II, 1; VII, 10; — is the Manifestation of the Primal Volition, III, 6.
- Letters of Affirmation (حروف اثبات) = أَ هُوَ } II, 4.
- Letters of Denial (حروف نفي) = لَا إِلَهَ }
- Letters, Supreme — (حروفات عليين), only these and the "Letters of the Living" are allowed to commentate the *Bayán*, and they can only be recognized with certainty during the period of the Manifestation, II, 2; all the — are derived from the "Five Letters of Affirmation" أَ هُوَ , and each one is connected with a special Paradise, II, 4; the reading of the — causes tranquillity to the believer, II, 4; those — which refuse to believe in M. Y. H. are cursed, III, 3.
- Letters, Infernal (حروفات دون عليين), II, 2; all are derived from the "Five Letters of Negation" لَا إِلَهَ , and on analysis become 19, II, 4; — are such as do not believe, II, 19.
- Letters, Number of all the —, = 6005, VIII, 17; Science of the — to be diligently studied, III, 16; 70,000 Angels watch over each of the —, VII, 1; 30 letters are reckoned one "verse" (بيت), VI, 1.
- Letter *Mím*, II, 16; IX, 3.
- Letter *Sín*, II, 5; II, 16; — was the "First to believe", VIII, 15; IX, 3. (See also *Husayn, Mullá — of Bush-rawayh*).
- Letter *Shín* ("that same Letter Shín who went on foot to his house"), IV, 16.
- Letters of the Gospel. See *Christians, Firangís, Gospel*.
- Letters of the *Qur'án*, i. e. Muslims.

- Letters not to be read without permission, VI, 18; — to be answered, VI, 19.
- Lights of the Throne, called also "the Four Lords" (ارباب اربعة), and the Supporters of Creation, Provision, Life and Death, worshipped before God, I, 1; and appear in each Manifestation under different guises, *Ibid.*, and *cf.* III, 8; IV, 8; and V, 10; four prayers specified, one for each of the —, VIII, 5.
- Logic, its study forbidden as useless, IV, 10.
- Love one another, Believers bidden to —, V, 16.
- Macrocosm, what is in the — is in the *Bayán*, III, 8; the People of the *Bayán* are the —, V, 10.
- Mahdí, the *Nuqta-i-Bayán* (or Báb) is the —, VIII, 17; IX, 3.
- Mákú, the plan of exile and imprisonment of the Báb, II, 2; there seems also to be an allusion to — or Chihriq in the following obscure passage in II, V:
- إِلَىٰ أَنْ يَنْتَهِيَ إِلَىٰ ذَلِكَ الْأَرْضِ فَوْقَ الْمَجَلِ الَّذِي تَلْتَمِسُ بَشَرِي فِي أَرْبَعَةٍ،
- Man is the Microcosm, III, 9; all things return to the Spirit of —, and his Paradise is the Paradise of all things, and his form is referable to the Names and Attributes of God, IV, 4. See also *Components of Man and Body, Essential*.
- Manifestation. See *Zuhúr*.
- Marriage is obligatory on all, VIII, 15; concerning dowries etc., see VI, 7.
- Mázandarán ("the Land of Mím"), unbelievers not to be allowed to dwell in —, VI, 4.
- Mecca, visited yearly by 70,000 pilgrims, VII, 15; allusion to the Báb's own pilgrimage thither, IV, 16.
- Merchants only are permitted to read each other's correspondence, VI, 18 (see also under *Letters*); alteration in monetary system will bring loss to —, V, 19; — in the lands of the Firangís, V, 5; European — and other

Europeans who follow useful trades and professions are alone permitted to dwell in the countries of the believers, VII, 16; — are permitted to sell opium and alcohol to those who need them, IX, 8.

Mice, the excreta of — do not defile, VI, 17. (See also *Bats*).

Microcosm, III, 9; IV, 4. See also under *Man*.

Miracle, those who claim to perform —s, VI, 8; the eloquence of the *Qur'dn* is the supreme — and is the only one insisted on, II, 1.

Mirrors, believers in the *Bayán* compared to —, *Exordium*; III, 7; III, 13; unbelievers likened to stones and believers to —, VI, 4; the *Nuqta*, or "Point" is the Mirror of God, *Exordium*; M. Y. H. is the same, VI, 10; all — which advance to meet the sun shall be illuminated, II, 1; wherever the Tree of Truth dwells even stones become —, II, 16; innumerable forms dwell in the shadow of each Mirror, III, 2; the Tree of Truth is a perfect Mirror of God, III, 5; VI, 10; Letters (*i. e.* believers) are like —, III, 12; 'Alí is the first of — in each Manifestation, III, 12; naught should be seen in — save the Sun, IV, 6; the *Bayán* must prepare all to be — of M. Y. H., V, 9; the Sun is independent of —, VII, 15; — of God existed before the Prophet, VI, 7; the hearts (أقْدَم) of the 18 "Letters of the One" are like —, V, 17; other books are — of God's Book, VI, 6; — are a suitable decoration for the House of God, IV, 16; — are to be used, VIII, 6.

Money must be given to the guardians of God's Temple, IV, 18; rearrangement of —, V, 19 (the *mithqál* is divided into 19 parts; the *mithqál* of silver = 1000 *dinárs*, and the *mithqál* of gold = 10,000 *dinárs*).

Months, the year to contain 19 —, each of 19 days, according to the "Number of All Things" (عدد كل شيء) = 361 or 19²), and the first month is to be called *Bahá* and the last

Ulá, V, 3. (The complete list of the 19 months is not given in the *Bayán*, but is as follows: (1) *Bahá*; (2) *Jalál*; (3) *Jamál*; (4) *Azimat*; (5) *Núr*; (6) *Rahmat*; (7) *Kalimat*; (8) *Kamál*; (9) *Asmá*; (10) *Izzat*; (11) *Mashiyyat*; (12) *Ilm*; (13) *Qudrat*; (14) *Qawl*; (15) *Masá'il*; (16) *Sharaf*; (17) *Sultán*; (18) *Mulk*; (19) *Ulá*: or in English (1) Splendour; (2) Glory; (3) Beauty; (4) Greatness; (5) Light; (6) Mercy; (7) Words; (8) Perfection; (9) Names; (10) Might; (11) Will; (12) Knowledge; (13) Power; (14) Speech; (15) Questions; (16) Honour; (17) Authority; (18) Dominion; (19) Exaltation. The same names are also applied in the same order to the 19 days of the month). Each day of the month has its own appropriate invocation to God, which must be repeated 95 times (according to the "Number of الله 'to God'"). Thus on the first day the invocation is الله ابي, on the second الله اعظم, and on the last الله اقدم, V, 17.

Moon, countries in the — observed by astronomers, VI, 13; the First to believe in M. Y. H. is like the — and those who follow him are like stars, VIII, 1. (A dissertation on the prophetic or symbolical meaning of the Sun, Moon and Stars will be found in the *Iqán* or "Assurance").

Moses, his book (the *Tawrát*, or Pentateuch) alluded to, III, 13.

Mosques, V, 1.

Moths, those who have eyes to see circle round the *Báb* like — round a candle until they are consumed, VIII, 9.

Muhammad, the Prophet, has returned to the life of this World, I, 1; VII, 15; was the First to believe on the Day of Resurrection, I, 1; the souls who believed in — have returned, I, 2; the beginning of —'s Mission was 10 years before his Flight or *Hijra*, and the beginning

of the Báb's Mission was 1270 years after it (*i. e.* A. H. 1260), II, 7; — was raised up in the soul of the *Nuqta* or "Point", II, 9; was identical both with Jesus Christ and with the Báb, II, 15; VII, 10; why — did not explicitly declare himself to be Christ, III, 13; — was more excellent than Jesus Christ, III, 4; all the prophets are to be seen in —, IV, 6; — was foretold by Jesus Christ, IV, 11; VI, 13; the *Ka'ba* derives its honour from its relation to — IV, 16; — abode for seven years in the mountains about Mecca, VII, 15; —'s Mission began in the month of Rajab; —'s injunction to destroy books which conflicted with the *Qur'án*, VI, 6; in —'s Manifestation unbelievers were not even permitted to possess their own lives, V, 5; — was identical with Adam, VII, 2.

Musical Instruments, may be played on the *Naw-rúz* or New-Year's Day, VI, 14.

Mustagháth (= 2001), II, 17; III, 15; lamps according to the number of — are to be suspended in mosques, V, 2; the chapters (ابواب) in the writings of the *Nuqta* are from the One (*Wáhid*) to —, VI, 1; children at birth are to be guarded by the number of —, VII, 10; no Name is superior to the name —, VII, 10.

Nails, are to be cut, VIII, 6.

Najaf, inscriptions concerning the Imáms at —, IV, 11.

Name, the Most Great — (اسم اعظم) is M. Y. H., III, 8.

Name, the Hidden —, I, 1:

سم مصون مكنون كه باسماء ابواب اربعة يا انوار عرش يا حوامل
خلق و رزق و حيات و مات مذکور میشود،

Name of Divinity (اسم ألوهیت) includes all Names, and belongs to the *Nuqta*, I, 15.

Names, the Six —, used as Talismans, VI, 10.

Names, all good — are to-day included in the *Nuqta*, II, 5; all good — in the *Bayán* signify M. Y. H., II, 5; III, 8; — and Attributes comprise Forms, IV, 4; how the — are "extended" (or emanate) from God, II, 16; one of the — is specially related to every phenomenon, III, 1; the 19 — which specially appertain to God, and which are opposed to the 19 "Letters of Negation" or "Gates of Fire", III, 8; III, 9; in the "Station of the Spirit" (مقام فؤاد) naught is seen but the —, and all of them are the manifolding of the Primal Unity, III, 10; Science of the — to be studied, III, 16; men are not to be veiled by the —, V, 4 (see also *s. v.* *Husayn*); one of the — is to be mentioned on making use of anything, V, 9; the — of God, in what fashion they should be written out by every believer, VII, 8 (compare also a very obscure passage in V, 10). *Al-Bayán* is one of the — of God, III, 17; new — which may be used by believers in the *Bayán*, *e. g.* 'Abdu'l-Bayán, III, 17; Bahá'u'lláh, Jalálu'lláh, Jamálu'lláh, Núru'lláh, Fazlu'lláh, Júdu'lláh, 'Abdu'lláh, Dhikru'lláh, *etc.* V, 4.

Nawrúz (New Year's Day) is the Day of the *Nuqta* or Point, V, 3; — is the Day of God, VI, 14.

Nay ("No": see also *Lá*), II, 17; *cf.* VI, 1.

New, All things are to become — in this Manifestation, VIII, 1.

Niyyat (Intention), VII, 2.

Nothingness (عدم) depends on the *Nuqta* or Point, III, 8.

Nuqta ("the Point") has existed from all Eternity; all men are created with a natural disposition to recognize it; from it were first created 18 Spirits (the "Letters of the Living", حروف حی, *q. v.*); it is the Mirror of God and the "Person of the Seven Letters" (ذات حروف سبعة, *q. v.*), *Exordium*; the — has always held the position of pre-

cedence (مقام اولیت), I, 15; until one regards the —, one cannot understand how all things are raised up in one soul; II, 11; — is the Balance or Standard (میزان) in each Manifestation, by which Heaven and Hell are realized, and is the Volition of God, II, 13; *cf.* III, 7; Paradise, after the last Imám, returns to the —, II, 16; all men believe in the —, yet they have not recognized him, II, 16; the — has the right to do as he pleases, III, 1 (*cf.* III, 8, and VIII, 5); the whole *Bayán* is the unfolding of the Point, which is the Primal Will, and resembles the sun, III, 7 (*cf.* III, 10; III, 12 and IV, 12); the — is the differentiator of the Letters, III, 8; III, 10; all men do what they do through the —, III, 8; emanation of the Letters from the —, III, 8; all that is in the *Bismi'lláh* is in the —, III, 12; the — has two stations, one of Divinity (الوهیت) or Ipseity (هویت), and one of Servitude (عبودیت) *i. e.* Humanity, IV, 1; the first month of the year, especially the first day of that month, is specially consecrated to the —, V, 3.

Nuqta-i-Furqán ("the Point of the *Furqán*", *i. e.* the Revealer of the *Qur'án* Muhammad) is identical with the *Nuqta-i-Bayán*, *i. e.* the Báb, I, 15; VIII, 2. See also *Muhammad*.

Nuqta-i-Úlá ("First" or "Primal Point"). This expression, though commonly used by the Bábís in speaking of the Báb, only occurs once in the *Bayán* (VI, 15) in the following passage:

خداوند اذن فرموده کل را که در نزد استماع ذکر من یظهره الله
باین اسم هر نفسی بر خیزد از مقام خود و بعد قاعد گردد اجلاً
له من کتاب الله و اعظماً له من نقطة الأولى،

Nuqta-i-Bayán ("the Point", or Revealer, "of the *Bayán*", the title by which the Báb is generally mentioned) is

the promised *Qa'im* (*q. v.*), I, 15; — is the Imám Mahdí, (*q. v.*), VIII, 17; IX, 3; — is the *Nuqta-i-Furqán* (*q. v.*), *i. e.* the Prophet Muhammad, VIII, 2; all men must take refuge with the — until the Day of Resurrection (*i. e.* the Day of the Manifestation of M. Y. H.), II, 4; — was first manifested on Friday, 5 Jumádá I, A.H. 1260 (= May 23, 1844), II, 7; but in VI, 13 the day of the week is more correctly given as Thursday; this year (A.H. 1260) is generally spoken of in the *Bayán* as the year 1270 of the Manifestation of Muhammad, which is reckoned ten years before the Flight; see II, 7; IV, 14; IV, 16; IV, 18; VI, 7; VI, 8; VI, 13; etc.; this year, 1270, corresponds to the number of the Divine Attribute اغفر (= 1281) minus هو (= 11), VII, 10; the place of the Manifestation of —, VII, 15; Muhammad was raised up in the Spirit of the —, II, 9; the book of the — points to God, and could only be produced by Him, II, 15; commentary on the *Súra-i-Yúsur*, IV, 18; — is identical with Christ and Muhammad and all preceding and succeeding Prophets, from Adam to M. Y. H., II, 12; II, 15; III, 13; IV, 12; VIII, 2; and especially with "the Founder of the Ka'ba", *i. e.* Muhammad, IV, 18; enumeration of writings of —, all of which are included under the term *Bayán*, though they are of different grades, *viz.* "verses" in the style of the *Qur'án* (آیات), "supplications" (مناجات), "commentaries" (تفاسیر), "scientific treatises" (شؤون عليه), and Persian writings (رسائل فارسی), III, 17; IX, 2; VI, 1; — has a right to all that is best of its kind, V, 16; VIII, 4; all that was good in the knowledge of God advanced to meet the —, II, 17.

"Number of All Things" (عدد کلشی). God has ordered the world according to — (= 361, or 19 × 19), and the

- arrangement of the *Bayan* follows this order, *Exordium*; as does also the Calender (see *Months*), V, 3.
- One without number (واحد بلا عدد), *i. e.* One in itself, not in contradistinction to plurality, VII, 19.
- Opium forbidden, IX, 8.
- Oppression the most grievous sin, V, 19.
- Paper, the best to be used for books and letters, IX, 2.
- Parents to be honoured by their children, IV, 19; believers should pray for their —, VIII, 16.
- Paradise, or Light (نور). See *Heaven*.
- Pentateuch (*Tawrá*t), called "the Book of *Tá*", III, 13.
- Perfume should be used, if practicable, instead of water for purification in God's House, IV, 16; — to be used for washing the dead, when practicable, VIII, 11; use of — recommended, VI, 2.
- Persian works of the Báb are numerous, IV, 10.
- Pardon to be sought for from the Manifestation, VIII, 3.
- Philosophy, study of — forbidden, IV, 10.
- Pilgrimage created by the word of the Prophet Muḥammad, IV, 8; VI, 4; VII, 15; places of — changed in each Manifestation or Prophetic cycle, IV, 12; — why ordained, IV, 16; — should only be undertaken by the rich, IV, 18; VI, 16; spiritual meaning of —, IV, 14.
- Pisces (*Hút*, the Zodiacal Sign of the Fish), the passage of the Sun from — to Aries marks the Nawrúz, VI, 14.
- Plato (*Aflátún*), VI, 1.
- Point. See *Nuqta*.
- Poor, fines assigned to the —, VI, 16.
- Post. See *Cháhpár*.
- Prayers, where and how to be performed, VIII, 19; must not be long and wearisome, *Ibid.*; a Persian prayer recommended in VIII, 3, runs: "O God, I trust in Thee:

- grant me salvation on the Day of the Resurrection!"
یا خدایا بر تو توکل کردم مرا نجات ده روز قیامت،
- should be performed in an *'abá*, not in a *jubba*, VIII, 8; congregational — not permitted save at funerals, IX, 9.
- Printing of books recommended, even in the case of the *Bayán*, VIII, 7.
- Prophets, See under *Adam*, *Báb*, *Jesus Christ*, *Moses*, *Muḥammad*, *Nuqta*, *He whom God shall manifest*, *Revelation*, *Zuhúr*, etc.
- Purification, legal — not required, V, 14; — by water, VI, 2; is by knowledge and the mention of God, IX, 10.
- Purity, things which enjoy —, V, 14; all water is endowed with —; true — belongs only to those who love God, VI, 2; — is not destroyed by the excreta of bats, mice, etc., VI, 17; — is an essential attribute of M. Y. H., VI, 17; what — belongs to, and how it is obtained, IX, 10. See also *Cleanliness*.
- Qá'im* ("He who ariseth", and whose uprising is the Resurrection) has appeared, with the requisite proofs and verses, in the Báb or *Nuqta*, I, 15; the fruit of the *Qur'án* is to recognize the —, IV, 10; all previous Manifestations, including that of the Prophet Muḥammad, were created for the —, IV, 12; one of the signs of the —'s advent, *viz.* that Injustice has filled the earth, has been fulfilled, VI, 13; respect for name of the —, VI, 16; a tradition of the Imám Ja'far-i-Šádiq, related by Shaykh Aḥmad Aḥsá'í, concerning the —, VIII, 2.
- Qibla*, the Spiritual —, VII, 19.
- Qirán* (*Qrán*, a Persian coin resembling a franc or peseta, but now worth less than sixpence) is to contain 28 *nukhúds* of silver, V, 19.

Qur'án, eloquence of the — is the proof of its Divine origin, II, 1; no difference between the — and the *Bayán*, II, 1; — consists of 114 *súras*, or 19 groups of 6, each group corresponding to one of the 19 letters in *بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ* II, 2; — was revealed by the “Tree of Truth”, II, 2; — was revealed gradually during a period of 23 years, II, 3; — was first written down by ‘Alí b. Abí Ṭálib on the shoulder-blades of sheep, II, 3; the only proof of the Divine origin of the — is the verses (*áyat*) themselves, II, 1; one of the *Bayáns* was also revealed in Arabic, so as to be a still more cogent proof than the — to the Muslims, II, 14; few men in these days act in accordance with the —, and obedience is no longer required to it but to the *Bayán*, II, 6; the fruit of the — is belief in this Manifestation. II, 7; both the — and the *Bayán* proceed from the same “Tree of Truth”, II, 12; the — is sad to-day because, though all read it, they fail to gather its fruit, which is belief in the *Bayán*, III, 3; the — is more excellent than the Gospel, III, 4; the — is sold cheaply in an unseemly way, III, 14; VIII, 7; — is badly printed or lithographed and sold for the mean price of one *qrán*, or 28 *nukhúds* of silver, VIII, 7; for seven years no one believed in the —, IV, 2; IV, 12; except ‘Alí, IV, 18; VI, 13; had all professing Muslims acted consistently with the —, no unbelievers would have remained, V, 5; all [Muslim] books except the — to be destroyed, VI, 6; the whole of the — is summed up in one verse (IV, 10), *viz.* :

اللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لَتَعْلَمُنَّ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا،
Christians who do not accept the — have not really believed in Christ, II, 9.

-*Ra'd*, *Súratu'r-* — (*Súra* XIII, V. 2), allusion to the —, VI, 13.
Reckoning, the — (*حساب*) will take place in the seventh year of the Manifestation of M. Y. H., II, 14.
Red scent, would be used in place of water in God's house, were this practicable, IV, 16.
Renewal of all books, VII, 1. See also *Books*.
Repentance can only be made before God or M. Y. H., VII, 14.
Resurrection, Muḥammad and his Companions were the first to believe at the —, I, 1; the true meaning of the — not yet understood, and taken in a purely material sense by the Shi'a, II, 7; — is the period of any Manifestation, from the first appearance of the “Tree of Truth” until its decline, II, 7; VIII, 3; IX, 3; the — is the time when the perfection of anything is made manifest, II, 7; VII, 15 :
إلى غروب شجرة حقيقت قيامت قرآن است زیرا که شی تا بمقام کمال نرسد قیامت او نمیشود کمال دین اسلام الی اوّل ظهور منتهی شد و از اوّل ظهور تا حین غروب اثمار شجره اسلام آنچه هست ظاهر میشود و قیامت بیان از ظهور من یظهره الله است زیرا که امروز بیان در مقام نطفه است و در اوّل ظهور من یظهره الله آخر کمال بیان ظاهر میشود،
— of one soul for all, II, 9; of the “Letters of the Living” in other souls, II, 11; all things have their —, even cups and saucers, II, 11; many souls will remain or the Bridge of *Ṣirát* until, or until after, the —, II, 12; God reckons all by one word in the Day of —, II, 14; the — has come already, VI, 10; all things, even hours and minutes, will appear as men in the —, VI, 14; successive —s will follow the Manifestation of M. Y. H., VIII, 3; prayer for salvation in the Day of the —, VIII, 3 (for text of this, see under *Prayers*); though

the Day of the — is called the "Most Great Day" (يوم اعظم), it is externally just like any other day, and it passes by while many are unaware of it; compare, on the non-material nature of the —, VII, 19.

Revelation: "verses" (آيات) are the appropriate sign of a Divine —, I, 1; (compare II, 1; III, 15; IV, 5); the proof of a new — is adapted to the needs of the age and the development of men's minds, and in each age that which men held in the highest esteem has been made the criterion, e. g. in the case of the *Qur'án* eloquence, in the case of the *Bayán* wisdom (عرفان), etc., II, 1; — is not to be subjected to the rules of criticism, being itself the criterion or standard whence these rules are derived, II, 1; — is the permanent or "silent" Proof, II, 2; if those who have accepted an earlier — refuse to accept a subsequent one, their belief becomes null and void, IV, 2; — is a creative force, IV, 8.

Rings are to be placed on the fingers of the dead, V, 12; — on which are inscribed the following words:

قل ان الله حق وان ما دون الله خلق وكل له عابدون

are to be worn by believers, VI, 10; all believers, compared to the Prophet or "Manifestation" of the time, are like — on the fingers, VII, 19; nineteen — inscribed with the Names of God are to be left by every believer to his heirs, VIII, 2; — are to be placed on the right hand of the dead, and are to be inscribed (VIII, 11) when the deceased is a man as follows:

ولله ما في السموات والأرض وما بينهما وكان الله بكل شيء عليماً،

and when the deceased is a woman as follows:

ولله ملك السموات والأرض وما بينهما وكان الله على كل شيء

قديراً،

Rose, a — given by a Christian to a believer becomes pure, V, 7.

Rose-water to be used, when possible, for washing the dead, VIII, 11.

Şádiq, Imám Ja'far-i. —, I, 9; VIII, 2.

Salám, Salutation, form to be used, VI, 5. (Between men the — is الله أكبر and the answer الله اعظم; between women it is الله ايهي and the answer is الله اجمل.)

Salmán the Persian, allusion to —, V, 11; VI, 13.

Salvation, action in accordance with the precepts of the *Bayán* suffices to secure — in the Day of Resurrection, VI, 8; what — is, VI, 15; how good — is, VII, 2.

Sanctuary in the houses of the Letters of the Living, IV, 14; IV, 15. (For description of these houses, see V, 1 and V, 2).

Saucer, II, 2. See *Cup and —, Resurrection.*

Sciences, unprofitable — not to be studied, IV, 10; — avail nothing without knowledge of God, VI, 1; what are true —, VI, 13.

Sea, hardships of those who travel or work on the —, IV, 16; VI, 16.

Seed, Adam in the degree of —, III, 13; the *Bayán* is now in the degree of —, II, 7; — is pure, V, 15.

Talismans, the study of sciences bearing on the construction of — recommended, III, 16; — to enable the wearer to recognize M. Y. H. on his appearance, VI, 10; VII, 10. For this purpose are recommended rings of red cornelian bearing the inscription:

قل ان الله حق وان ما دون الله خلق وكل له عابدون،

Also the use of the name *Mustagháth* (مُستغاث). See also, on the *هياكل* and *دوائر*, V, 10.

Tāʿziyas. Those who therein mourn the death of al-Ḥusayn and the other martyrs of Islām do withal persecute the Báb, who is identical with al-Ḥusayn, IV, 5. See also VI, 13, where the Musulmán̄s are accused of venerating the tombs of the Imám̄s, yet refusing to recognize their return.

Telescopes, allusion to —, VI, 13.

Tithe. Every one possessing money or property exceeding in value 100 *mithqáls* of gold must give 19 *mithqáls* to the "Letters of the Living" or to their descendants, VIII, 16.

Tobacco, its use forbidden, IX, 7.

Tomb, what is meant by the "Questioning of the —", II, 10; the — of the believer is a garden of Paradise, II, 9; concerning the truth of the —, II, 9.

Trade, the essential condition of any transaction is that both parties to it should be satisfied, V, 18; travelling for purposes of — is permitted, VI, 16; only such of the unbelievers as come for purposes of — are permitted to dwell in the lands of the believers, VII, 16; — in opium and intoxicating liquors, how regulated, IX, 8.

Tradition concerning the *Qá'im* (*q. v.*) that "he shall be bought and sold like Joseph", IV, 4; — of the Imám̄ Jaʿfar-i-Šádiq, VIII, 2.

Travelling discouraged, VI, 16 (except for purposes of *Trade*, *q. v.*).

"Tree of Truth" (شجره حقیقت), the Prophet Muḥammad and the Báb so called, II, 2; — is the Revealer both of the *Qurʾán* and of the *Bayán*, II, 12; the Word of the — has creative power, III, 2: the — has regard for the capacity of its hearers, VII, 10.

"Tree of Denial" dwells in the "Land of the Fire", II, 5. (Ḥájji Muḥammad Karím Khán is probably intended by this name, since he was the Báb's chief opponent, and

he dwelt in *Kirmán* (*q. v.*), which is entitled the "Land of Flames", ارض نيران. See also under *Zaqqum*.

Tribute, the King is entitled to a — of half a *qrán* (500 *dinárs*) on each *mithqál* of gold, and one *sháhi* on each *mithqál* of silver, V, 19.

'*Ulamá* (Doctors of Theology) are answerable for men's errors, II, 1; because to them men look for guidance, IX, 3; — rebuked, IV, 10; — of *Bayán*, how they should occupy themselves, III, 16; — of *Bayán* will not be accounted superior to the common people in the day of M. Y. H., IV, 18.

Unbelievers are not to be killed, but are to be treated justly, IV, 5; but their property may be confiscated, V, 5; VIII, 15; how this confiscated property may be used, V, 6; — are not to be permitted to dwell in certain Persian provinces, VI, 4; VII, 16; — are like stones, while believers are like mirrors, VI, 4; conversion of — is an act of great merit, VII, 2; souls of — are seized upon by the devils, VIII, 11; marriage with — is unlawful, VIII, 15.

Uncleanness, legal — abolished, V, 14; VI, 17. (*Cf.* also V, 7, on the purity of gifts made by unbelievers to believers, and see also *s. v. Purity*).

Verse (*bayt*, بیت) is computed as 30 letters, VI, 1.

Verses (*áyát*, آیات, "signs") are the essential proof of a prophet's Divine mission, VI, 7; VI, 8; VI, 15; and God alone is able to produce them, VI, 8; VII, 13. See also *Revelation*.

Wáhid (= واحد = 6 + 1 + 8 + 4 = 19). See *One, Number of All Things, Letters of the Living*, etc.

- Water is essentially pure, alike in small and in large quantities, VI, 2.
- Weak, the — are to be treated with consideration, VI, 16.
- Wife, cohabitation with — prescribed as a punishment, VI, 11; VI, 16. See also *Divorce, Dowry, Marriage*.
- Wine forbidden, IV, 8.
- Women are not to perform pilgrimages, IV, 18; — are to go to the mosques to perform their devotions at night, IV, 19; — are called "Possessors of the Circles" (ذوات الدوائر), VII, 18; VIII, 6; — are to write the word *Bism* (بسم) on their breasts with henna, VIII, 6; — may be spoken to, VIII, 10.
- Works will not save without Faith, VIII, 3.
- Worlds, the — had their beginning first in Will (ارادت) and then in Volition (مشيئت), II, 16; other — existed before this, III, 13; IV, 14; the — of Souls (انفس) and Horizons (افاق) correspond, II, 16.
- Worship, the most acceptable is to make others happy, V, 19.
- Writing, the New — (خط بديع), III, 17; 19 different kinds of —, beginning with the *Khatt-i-Abhá* and ending with the *Khatt-i-A'lá*, VII, 1; of *shikasta* — only the best and most legible is to be used, *Ibid.*, and VI, 13.

"Yea". See *Balá*.

Year, how arranged, V, 3. See also *Months*.

Yúsuf. See *Joseph*.

Zaqqum, Tree of —, its leaf prohibited, IX, 7. This appears to refer to the Báb's great antagonist Hájji Muḥammad Karím Khán of Kirmán (see "*Tree of Denial*"), the head of the modern Shaykhís, who wrote at least two books, entitled *نير شهاب* and *اذهاق الباطل* in refutation of the

Báb and his doctrines. It is said that when one of these books was brought to the Báb, he requested some one who was present to read a portion from the beginning, in which the author, after mentioning his name, Karím ibn Ibráhím, described himself as *athim* (الاثيم), a word which means "sinner", but in a much worse sense than *mujrim* (المجرم), and other words commonly used in self-depreciation. On hearing this the Báb said, "That is enough; read no further; he has answered himself", and wrote on the book *حم والدخان*, and sent it back to the author. The allusion is to the *Súra* of the *Qur'an* entitled "Smoke", in which occur the following passages:

إِنَّ شَجَرَةَ الزُّقُومِ ، طَعَامُ الْآثِمِ * ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ،

"Verily the Tree of *Zaqqum* is the food of the sinful one (*al-athim*)... Taste [thereof]: verily thou art the mighty, the noble" (*Karim*). Besides these curious coincidences, the Bábís find another allusion to Karím Khán in the letters *حم* (of which the numerical value is 48) prefixed to the *Súra*, for they say that it was in the year 1248 that he first advanced his claim to be the *Rukn-i-Rábi'* or "Fourth support"; but this appears to me doubtful, since whatever claim he advanced must, I think, have been subsequent to the death of Hájji Sayyid Kázim of Rasht, amongst whose disciples both he and the Báb were reckoned.

Zikr (ذكر), or ejaculatory prayer, is not pleasing to God in excess, IX, 4.

Zoroastrianism, traces of its influence in the Báb's doctrines and institutions. (1) In the method of washing, VI, 2. (2) In the salutation of the sun, VII, 17. (3) In the restoration of the old solar year with the *Nawruz* (New Year's Day) or Vernal Equinox as its beginning, and the 5 intercalary days (corresponding to the Zoroastrian

gháts) to make up the "Number of All Things" ($19 \times 19 = 361$) to 366 or 365, as may be required to complete the solar year. See under *Months*. (4) The command to bury the dead in stone coffins (V, 12) may also have been prompted by a desire to prevent the defilement of the earth, for the essential purity of the elements (especially Water) is insisted upon in the *Bayán*. See *Purity*.

Zuhúrs ("Manifestations" or Dispensations) are Manifestations of the "Primal Volition" (مشیت اولیه), III, 9; IV, 2; or of the "Point" (*Nuqta*), III, 13; the later — contain by inclusion all the preceding —, III, 13; whoever believes in one — believes in all preceding ones, III, 15; — have neither beginning nor end, III, 15; IV, 12; VII, 13; other — shall succeed that of M. Y. H., IX, 9; the successive — in their increasing perfection compared to a boy in successive stages of growth, III, 13; III, 15; V, 4; VIII, 2; all actions are to be performed for and in the name of the Manifestation of the Age, for such only are truly done "for God" (الله), IV, 2; VII, 2; a new Manifestation takes place whenever men are ready for it, II, 9; VI, 13; but only God knows when it will be, VII, 10; III, 15; all — are identical, VII, 10; VIII, 2; II, 12; IV, 12; all — are created for the last one, IV, 2; which, however, needs all the previous ones, V, 4; those who truly believe in one — believe in all succeeding ones, II, 9; many who are highest in one — shall be lowest in the next, II, 16; III, 15; the writings of each — are a gift to the next, II, 19; successive — are like the same sun arising day after day, IV, 12; VII, 15; VIII, 1; 1270 years have elapsed between the last — and this (see *Nuqta-i-Bayán*); the Manifestation is Paradise to believers, II, 1; the proof of each — is what most appeals to the age in which it takes place,

Exordium, and II, 1; the proof given in this Manifestation is the same that was given in the last (*viz.* "verses", *áyát*), in the *Qur'án*, and is appealed to by Muslims, II, 14; — are intended by "the Bridge of *Şirát*", II, 12; knowledge of the Manifestation is knowledge of God, and refuge with the Manifestation is refuge with God, II, 4; in each Manifestation God judges all by one word, II, 14; the Person of the Manifestation in a "Speaking Proof" so long as he endures, II, 3.

END OF CONCORDANCE OF THE PERSIAN BAYÁN.

It is to be observed that, as Gobineau has correctly pointed out, all the later writings of the Báb are included in the term *Bayán* (III, 17), though it is specially applied to those written in the *Qur'anic* style (*i. e.* "verses", *áyát*). Gobineau reckons three *Bayáns*, two in Arabic, of which one is much longer than the other, and one in Persian. It is to the latter that this Index applies. I read it through and made an abstract of the contents, in which I endeavoured to note every point of interest or importance, and from this abstract I constructed the Index or Concordance printed above. As the Persian *Bayán* has never been printed, reference could only be made to the Sections into which it is divided. It was evidently planned to consist of 19 *Wáhids*, or "Unities", each containing 19 *Bábs*, or chapters, but only half was written, and it ends with *Wáhid* IX, chapter 10, thus containing in all $8 \times 19 + 10 = 162$ sections. It appears to have been purposely left unfinished, so that the remainder might be added by "Him whom God shall manifest". Part, but not the whole, of this Supplement was written by *Şubh-i-Azal*,

چهار مرتبه هستند حال این چهار ملك بزرگوار در رتبه صورت هرگاه ذکر نمائی تطبیق نما صورت را بصورت بترتیب خود و هرگاه ذکر معنی را بجوای می مراد از میکائیل رتبه ریشه درخت میباشد که مقام وجود است و عالم هویت و ملك لاهوت و احاطه میباشد و مراد از جبرئیل مقام ساق و رتبه مدرکه در حرکت و اوّل باب از برای ریشه است و مراد از اسرافیل رتبه برگ و میوه که مقام حیات است مقصود است و مراد از عزرائیل مقام خزان و موت درخت است همین قسم است حکم کلّ اشیاء بحسب مقامه حال درک نما معنی آنکه علم نفس معلوم است و مثل عین مثل است و احاطه و مبدأ و معاد چگونه است وَ هُوَ الظَّاهِرُ فِي كَلِّ ظُهُورٍ چه معنی دارد اگر اهل فهمی و صدر و ذیل مطلب را نیز ملاحظه نما تا ربط مطالب را بهم بتوانی داد و اگر قوه ادراک نداری عذر خود را بجواه و مطالب مدعیان علم را ردّ نما حقیق مطالب را مکرر ذکر می نمایم بهمین ملاحظه که بلکه مطلب فهیم شود و کسی ردّ نکند زیرا که هرکس را اندک شعور و انصاف بوده باشد مقتدر از قرار^(۱) تصدیق این مطالب نیست بسبب آنکه بدلیل حکمت و قاعده الهیه و میزان توحید ذکر می شود و اینکه نبوت مطلقه و ولایت مطلقه غالب ذکر میشود و اسم حضرت ختی مآب و شاه ولایت ذکر نمی گردد بجهت آنست که هرگاه بهود و نصاری هم کتاب را مطالعه نمایند تعصب سبب فرار ایشان نشود تا آنکه بقاعده کلیه صاحبان این مقامین ثابت گردد و حال که مطلق است ۲۰ هر يك گان پیغمبر خود را می نمایند اقبال بمطالعه مطلب می کنند و کم کم بقوه قواعد امر حق را ادراک می فرمایند و این کتاب حجّت است بر خلق الله که باو طینت طیب از خبیث ممتاز میشود و جمیع قواعد باطله را زایل می کند زیرا که بان دلیلی که توحید ثابت میشود جمیع مطالب را از معرفت ۲۴ نبوت و ولایت و سائر شوونات حقّه اصلاً و فرعاً ثابت می گردد بعون

(۱) کذا و الظاهر: فرار

الله الملك الوهاب، اما معرفت حضرت اسرافیل در عالم ناسوت که تنزل از ملکوت نموده و ظهورش در هر وجود شده آن است که ملك ولایت مطلقه و تعیین نامه اسماء و صفات و رکن حیات کلّ شیء و عنصر ماء و لون خضراء و تمییز میانه کلّ شیء در آن می شود و معرفت آن درین ملك بشعر نفس در نفس می شود و شمس نفس الله الفاتمه درین مراتب نفوس طالع است و مقامش مقام بحر قدر است و معرفت آن در نهایت مشکل است و ظهور بنا در این ملك می شود و فتنه او بغایت شدید میباشد اللهم احفظنا منه، اما معرفت حضرت عزرائیل در ملك ناسوت میسر است شمس آن عبودیت کار آن تفریق و برگ و شاخ و میوه را از هم ممتاز می نماید موت کلّ شیء بانجناب متحقق می شود بر نیکان^(۱) نیک ظاهر شود بنفس نیکی بحکم تجلی لها بها و با بدان بد طالع گردد و لوشن حمراء ارض آن کرب و البلاء جانها^(۲) بدمش پراز آه می گردد و تعلقات منقطع و سرورها مبدل بجزن نماید تاج و تخت پادشاهان را بر هم زند و سود و زیان تجار را امر واحد کند و نظم عالم وجود را بر هم زند، خلاصه این بود اجمالی از ذکر ظهور الله و اسمائه و صفاته در مقام معرفت این چهار ملك معظم و پر کردن ایشان عوالم را از خود که ایشان ظهور الله دیده می شوند و مدلل علی الله هستند و در ایشان دیده نمی شود در این ملك غیر الله و حد لا شريك له مطابق حدیثی که مروی از معصوم علیه السلام است که می فرماید لیس الا الله و اسمائه و صفاته و ایضاً می فرماید ما تری شیئا الا الله معه او قبله او بعد و در موضع آخر می فرماید لیس الا الله شیئا^(۳) و قبل و بعد و معرا هم نفی میفرماید این مقام توحید صرف است که فرمودند کمال التوحید نفی الصفات عنه چنانچه سرّ توحید بتو معلوم گردید، پس جمیع ظهور ظهور الله میباشد چنانچه فرمودند هو الظاهر فی کلّ الظهور و هو الباطن فی کلّ الباطن در مقام توحید ولی در مقام

(۱) کذا: نیکون (۲) کذا: خانها (۳) کذا فی التسخین! والصلوات شیء،

السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ هِیْنَ مَضْمُونِ اسْتِ وَ بَغِیرِ اَزِینِ مَعْنٰی صَدَقَ نَبِیُّ اَیْدِ
وَالْبَتَّةُ ذَرَّةٌ تَرَابٍ دَرِ اَرْضِ مِیْبَاشِدِ وَ خَدَارًا بِیَاكِی یَادِ مِیْكَدِ وَ حَدِیْثِ
دَارِدِ كِه لِكُلِّ شَیْءٍ اَبَّةٌ تَدُلُّ بِاَنَّهُ لَا اِلَهَ اِلَّا هُوَ وَ شَاعِرِ عَارِفِ یِ كَوِیْدِ
هر گیاهی که از زمین روید * وَحْدًا لَا شَرِیْكَ لَهْ كَوِیْدِ
دل هر ذرّه که بشکافی * اَفْتَابِشِ دَرِ مِیَانِ بِنِیِّ
وَ مِرَادِ اَزِ كُلِّ مَوْلُوْدٍ یُوْلَدُ بِاَلْفِطْرَةِ اِی فِطْرَةِ اَللّٰهِ الَّتِی فِطَرَ النَّاسَ عَلَیْهَا
ذَلِكِ الدِّیْنِ الْقِیْمِ وَ لَكِنْ اَبْوَاهُ یَهُودَانَ فِی عَوَالِمِ الْكُثْرَاتِ مِّنْ مَّقَامِ الْمَجْبُورَاتِ
اِلَى فَوْقِ النَّاسُوْتِ وَ كَانِ النَّاسُ اُمَّةً وَّاحِدَةً هِیْنَ رَتْبَةُ فِئَاْدِ اسْتِ كِه دَرِیْنِ
مَقَامِ اِخْتِلَافَاتِ مَرْفُوعِ اسْتِ وَ بَعْدِ اَزِ اِیْنِ رَتْبِهْ كِه عَالَمِ جِبْرُوْتِ وَ ظَهُوْرِ
۱۰ عَقُوْلِ مِیْبَاشِدِ اَوَّلِ اِخْتِلَافِ وَ بَرُوْزِ اِضْدَادِ اسْتِ نَا اَنَكِهْ بَعْدِ اَزِ طَبِّی دَوْرَهْ
نَزُوْلِ وَ وَاْرِدِ شَدْنِ بِمَلِكِ رَجُوْعِ دَرِ مَتَبِیِّ اِلَیْهِ صَعُوْدِ فَاِئْزِ بَرِیْسِیْدِنِ اِیْنِ
نَقْطَهْ مَقْصُوْدِ كَرْدِنِ وَ نَرْدُوَانِ اِیْنِ عِمَارَتِ رَفِیْعِ مَسْعُوْدِ دَرِ دِیْنِ فَاِئْمِ مَوْعُوْدِ
اسْتِ چِنَانِجِهْ كِه مَعْلُوْمِ كَرْدِدِ، وَ اَمَّا شَمْسِ نَبُوْتِ كَلِیْبَهْ كِه عَقْلِ كُلِّ وَ عَقُوْلِ
جَزِئِهْ بُوْدَهْ اَشَدِّ اَزِ بَرَجِ عَالَمِ جِبْرُوْتِ مَتَشَعِّشِ شُوْدِ وَ دَرِ مِرَایِی عَقُوْلِ
۱۵ خَاكِی نَعَكْسِ اَنْدَاْزِدِ وَ اَزِیْنِ مَشْعَرِ هَرِ ذِی شَعُوْرِی اَقْرَارِ بَرْتَبَهْ نَبُوْتِ نَمَاِیْدِ
حَتّٰی نَمَلَهْ كِه دَرِ هَنْكَامِ حَرَكَتِ دُو شَاخِ خُوْدِرَا حَرَكَتِ مِیْدهِدِ كِه بِوَاَسْطَهْ
اَنْ اِدْرَاكِ هَرِ كَرْمِ وَ نَرِی وَ سَخْتِ وَ نَرِی وَ بَلَنْدِ وَ پَسْتِی وَ مَعُوْجِ وَ
مَسْتَقِیْمِ رَا نَمَاِیْدِ وَ اِیْنِ اسْتِ مَعْنٰی قَوْلِ مَعْصُوْمِ دَرِ بَابِ فَضْلِ وَ عِظْمَتِ
چِهَارِ مَلِكِ مَقْرَبِ اَلِیْهِ كِه حَمَلَهْ عَرْشِ كِبْرِیَائِی اَنْدِ حَضْرَتِ مِیْكَائِیْلِ كِه
۲۰ كِه نُوْرِ وُجُوْدِ اسْتِ وَ جِبْرِئِیْلِ كِه جَوْهَرِ رِزْقِ اسْتِ وَ اِسْرَافِیْلِ كِه سَرِّ
حِیَاْتِ اسْتِ وَ عِزْرَائِیْلِ كِه مَفْرَقِ اَرْوَاحِ اَزِ اَجْسَامِ مِیْبَاشِدِ فَرْمُوْدِنْدِ كِه
سَرِهَیْ اِیْشَانِ اَزِ ثَرِیًّا كِذْبَهْ وَ پَاهَیْ اِیْشَانِ اَزِ ثَرِی وَ یَكِ بَالِ اِیْشَانِ
اَزِ مَشْرِقِ كِذْبَهْ وَ یَكِ بَالِ اِیْشَانِ اَزِ مَغْرِبِ زِیْرَاكِهْ مِرَادِ اَزِ ذِكْرِ كُلِّ
وُجُوْدِ فِی الطَّوْلِ هُوَ الْعَالَمُ اللَّانْهَیَاْتِ وَ النَّهَیَاْتِ مِّنِ الْمَشْرِقِ اِلَیْبَعِ وَ
۲۵ الْمَغْرِبِ الْاِخْتِرَاعِ هُوَ اِحَاظَهْ الْمِیْكَائِیْلِ وَ هَذَا مَعْنٰی اَنْ اَللّٰهُ مَحِیْطٌ بِكُلِّ شَیْءٍ

وَ اِحَاظَهْ بِالنُّوْرَانِیَّةِ كَمَا قَالَ اَللّٰهُ تَعَالٰی اَللّٰهُ نُوْرُ السَّمَوَاتِ وَ الْاَرْضِ وَ نُوْرُ
اَللّٰهِ هُوَ الْمَشِیَّةُ وَ الْمَشِیَّةُ هُوَ الْمِیْكَائِیْلُ فَاَفْهَمِ اَنْ كُنْتُ ذَا فِهْمِ لَطِیْفِ وَ مِرَادِ
اَزِ جِبْرِئِیْلِ هَا نِ قُوَّةٌ مَدْرَكِهْ مِیْبَاشِدِ كِه حَكْمِ مِیَاْنَهْ حَقِّ وَ بَاطِلِ نَمَاِیْدِ دَرِ
وُجُوْدِ كُلِّ شَیْءٍ بِحَسْبِ مَقَامِهْ مِّنْ مَبْدَأِ الْمَجْبُورَاتِ اِلَى تَحْتِ الْاَرْضِ پَسِ ظَهُوْرِ
۵ حَضْرَتِ جِبْرِئِیْلِ دَرِ جِمَادِ هَا نِ ثَقَالَتِ اَوْسْتِ كِه هَرِگَاهْ اَوْرَا بِهَوَا اَنْدَاْزِنْدِ
مِیْلِ بَمَرَكِرِ خُوْدِ نَمَاِیْدِ وَ دَرِ نَبَاتِ مِثْلِ اَنْ بَسُوْیِ هَوَا وَ حَفِظِ خُوْدِ اَزِ
شُرُوْرَاتِ وَ جَذْبِ مَنَافِعِ اسْتِ بَسُوْیِ خُوْدِ مِثْلِ دَرِخْتِ اَنْگُوْرِ كِه هَرِگَاهْ
دَرِ مِیَاْنَهْ چِنْدِ دَرِخْتِ بُوْدَهْ اَشَدِّ خُوْدِرَا بِشَاخِهَا بَنْدِ نَمُوْدَهْ وَ خُوْدِرَا بِجِهْتِ
عَلُوْرَسَاِیْدِ وَ اِحْدِیْ اَوْرَا تَعْلِیْمِ نَمُوْدَهْ وَ اِلَّا اَنْ قُوَّةٌ مَدْرَكِهْ كِه دَرِ نَفْسِ
۱۰ اَوْسْتِ كِه پِیْغَمْبَرِ بَاطِنِ اسْتِ كِه مَرَجِعِ كُلِّ اِدْرَاكَاتِ یِیَكِ نَفْسِ مِیْشُوْدِ كِه
فَرْمُوْدِنْدِ اَنْ ذِكْرِ الْخَیْرِ كُنْتُمْ اَصْلَهْ وَ فَرْعَهْ وَ مَعْدِنَهْ وَ مَتْنَهَا وَ اِلَّا اِگَرِ اِیْنِ
مَعْنٰی دَرِسْتِ نِیْبَاشِدِ چِگونِهْ قَبُوْلِ نَمُوْدِی دَرِ اَصْلِ دِیْنِ خُوْدِ كِه اَنْ اَللّٰهُ
مَحِیْطٌ بِكُلِّ شَیْءٍ هَرِگَاهْ اَعْلَمِ رَا عِیْنِ مَعْلُوْمِ بَیْگِیْرِی كِه بِوَحْدَتِ وُجُوْدِ قَائِلِ شَیْءِ
وَ اِگَرِ تَكْذِیْبِ خَلَاوَنْدَرَا نَمَائِی خُوْدِ شَاهِدِی كِه كَافِرِی وَ خُوْدِ بَگُو چِگونِهْ
۱۵ اسْتِ مَعْنٰی ظَهُوْرِ حَضْرَتِ جِبْرِئِیْلِ كِه پَرِ كَرْدَهْ اسْتِ عَالَمِ رَا زِیْرَاKِهْ سَرِ اَوْ
اَزِ ثَرِیًّا وَ پَاهَیْ اَوْ اَزِ ثَرِی كِذْبَهْ وَ دُو بَاهَیْ اَوْ پَرِ كَرْدَهْ اسْتِ مِیَاْنَهْ
مَشْرِقِ وَ مَغْرِبِ وُجُوْدِرَا اِگَرِ بَدِیْعَهْ ظَاهَرِ قَائِلِی وَ اِعْتِقَادِ پِیَا وَ دَسْتِ وَ
كُوْشْتِ وَ اسْتِخْوَانِ وَ پَرِ مِثْلِ پَرِ مَرِغِ كَرْدَهْ كِه دَرُوْغِ صَرَفِ یِ اَشَدِّ وَ
هَرِگَاهْ بِچِنْمِ مَعْنٰی نَگَرِی كِه رَاهْ اَنْ دَرِ اِدْرَاكِ اِیْنِ مَعْنٰی اسْتِ وَ سَرِّ اِیْنِ
۲۰ مَعْمَاً دَرِ فِهْمِیْدِنِ نَقْطَهْ فَصْلِیَهْ وَ وَصْلِیَهْ مِیْبَاشِدِ چِنَانِجِهْ مِثْلِ دَرِ دَرِخْتِ زَدِمِ
Kِه هَرِگَاهْ دَرِخْتِی فِضَاِی خَاْنَهْ پَرِ كَرْدَهْ اَشَدِّ هَرِگَاهْ زَارِعِ اَنْ بَاغِ بَگُوِیْدِ
دَرِخْتِی دَرِ خَاْنَهْ دَارِمِ Kِه اَزِ مَتْنَهَیْ عِظْمَتِ رِیْشَهْ اَنْ تَحْتِ زَمِیْنِ وَ سَاقِ
وَ شَاخِهَاِیْ اَنْ فَوْقِ هَوَاِیْ اَنْ خَاْنَهْ رَا فَرُو كَرْتَهْ اسْتِ بِحَسْبِ نَقْطَهْ وَصْلِیَهْ
صَدَقِ مِیْبَاشِدِ زِیْرَاKِهْ رِیْشَهْ اسْتِ كِه سَاقِ وَ سَاقِ شَاخِ وَ شَاخِ بَرِگِ
۲۵ شَدِ اسْتِ وَ لٰی دَرِ مَقَامِ ذِكْرِ نَقْطَهْ فَصْلِیَهْ حُدُوْدِ لَازِمِ اَیْدِ اَلْبَتَّةِ Kِه اِیْنِ

حال شعاع شمس نمی تواند منکر شمس شود و بگوید من عبادت قلم را می تمام، شمس می فرماید تو دروغ میگوئی زیرا که تو خود در نفس خود عجز و فقر و پستی خود را در رتبه من میدانی و خاضع می شوی و حال آنکه من بتو اقرب هستم در ظهور تا قلم بسبب آنکه میانه تو و قلم پنج حجاب می باشد ازین گذشته من همان ظهور قلم میباشم که درین مرتبه ظاهر گردیده ام و تو هرگاه تصدیق مرا نمائی پس بتفقیق تصدیق جمیع مراتب وجود و مظاهر حق را نموده خواهی بود و اگر انکار حق مرا نمائی انکار جمیع مقامات خیرات را نموده بجهت آنکه باب فیوضات بسوی تو منم و ذات تو که اول درجه وجود نیست مخلوق از نور جسم من که آخر مقام وجود منست میباشد چنانچه بدلیل حکمت ثابت میباشد که آخر درجه ریشه اول درجه ساق شجر است بمثل آنکه روایت در باب سلسله ثانیه که کلیه مراتب ظهور است وارد شد که فؤاد ما در اول از نور^(۱) باطن مشیت خلق شد که مقام محمد و آل محمد که دوازده امام بوده باشند و حقیقت علیا جناب فاطمه که از نور جسم ائمه مخلوق گردید و حقایق انبیا از نور جسم فاطمه ایجاد شد و حقایق شیعیان از نور جسم انبیا ظهور یافته و ذوات اجنه از نور جسم شیعیان از آدمیان معمول شد و ذوات ملائکه الا چهار ملک که حمله عرشند از نور اجنه طالع گردید و حقایق حیوانات از نور جسم ملائکه حادث آمد و جواهر وجود نباتات از نور جسم حیوانات پدید شد و هرگاه رتبه نبوت مطلقه و ولایت ۲۰ کلیه را دو مقام بگیریم و رتبه تراب را نیز که ام الموالید است محسوب داریم ده مرتبه می شود سلسله موجودات که باصطلاح حکما عقول عشره اش میخوانند، خلاصه سخن در باب عصیان شیطان لعین بود که سبب آن تکبر و حسد گردید و سبب دخول اکثر اهل نار همین ۲۴ دو صفت می شود و تزییع هیچ صاحب حق نمی شود الا بجهت همین

(۱) گامی افزاید: چشم

خصلتین خبیثین و من پناه میجویم برب خود از انکار حق هر ذی حتی و لو کان اقل من الذر فی ذره بوده باشد و وصیت می نمایم کافه مؤمنین را که حذر نمایند از انکار هر حق تا آنکه ظلمی از جانب شما هیچ نفسی وارد نیاید مثلاً هرگاه خطی می نویسی با صاحب خطی و یک حرف آن از حرف تو بهتر بوده باشد انصاف به و تعظیم عظامه^(۱) او را در آن رتبه بنا زیرا که انکار یک جزء مثل انکار کلمت چنانچه کلام الله ناطق بدین بیان میباشد که می فرماید مَنْ قَتَلَ نَفْسًا فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا، و اما بعد از دوره طوائف سته که دوازده هزار سال شد دوره بنی آدم گردید و مشهور است که دوره عالم صد هزار سال ناسوت است ۱۰ بیست هزار سال دوره نزول و دولت باطل میگویند و دوازده هزار سال آن که معلوم شد هشت هزار سال هم^(۲) دوره بنی آدم است که سلطنت باطل و غلبه اهل فساد است و هشتاد هزار سال هم^(۳) دولت محمد و آل او را نوشته از اول دولت قائم اول رجعت و دوره قیامت صغری مشهور شده است و یوم قیامت کبری را پنجاه هزار سال میخوانند و سی هزار سال اول ظهور عالم برزخ می انگارند و تفصیل این مقامات در محل خود ذکر خواهد گردید چونکه سخن در کیفیت ایجاد بود اشاره اجمالی نمودم، اما کیفیت ظهور الله درین ملک در مظاهر خود بدین تفصیل است که مکرر ذکر نمودیم که ذکر اول را که قلم بوده باشد چهار مقام میباشد (۱) مشیت مقام نار (۲) اراده رتبه هوا (۳) قدر جهت ماء (۴) قضا عنصر تراب، و بدلیل حکمت ثابت گردید که آنچه در رتبه اول هست در ثانی و ثالث الی رتبه الاخر نیز میباشد حتی ذره فی التراب بحسب مقامه زیرا که شمس توحید که از ملک لاهوت طالع گردید اشراقش درین ملک در مراتب اقل موجودات می گردد و ازین مشعر توحید و تسبیح رب خود می نماید و مراد از آیه ۲۴ مبارکه وَاِنْ مِنْ شَيْءٍ اِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِ رَبِّهِ وَاَيْه طَبِیْهٌ بِسَبْحِ اللّٰهِ مَا فِي

(۱) گامی افزاید: چشم

(۲) گامی افزاید: چشم

(۳) گامی افزاید: چشم

قبل اقرار نموده و میثاق در ذرّ توحید و ذرّ نبوت و ذرّ ولایت بسته
مقام ظهور صدق و کذبش درین دیار بارز آید و کیفیت خلفت عوالم بنهج
اختصار و بحسب ظاهر برین قیاس میباشد:

(۱) قمر، (۲) لوح، (۳) عرش، (۴) کرسی، (۵) فلک اطلس،
(۶) فلک زحل، (۷) فلک مشتری، (۸) فلک مریخ، (۹) فلک شمس،
(۱۰) فلک زهره، (۱۱) فلک عطارد، (۱۲) فلک قمر

و ظهورات در تحت فلک قمر بر این نهج میباشد:

(۱) عنصر نار، (۲) عنصر هوا، (۳) عنصر ماء، (۴) عنصر تراب است،
ولی این چهار عنصر اول هر یک بسیط بوده و مجرد محل ادراک واقع
نی گردیدند زیرا که هر شیئی تا مرکب نگردد ادراک آن بقوه باصره یا لامسه
یا ذائقه یا سامعه نمی شود ولی بعد از آنکه مرکب گردید اول خاک ترکیب
شد و متعین گردید اما سلطنه الله برین میزان درین ملک واصل گردید
اول دو هزار سال زمین خالی بوده از هر شیئی و سلطان منفرد هان کره
تراب بود، دوم دو هزار سال دریا بود و اهل آن و بس، سیم دو هزار
سال نیزار بود و سلطنت خاصه رتبه نباتات بود، چهارم دو هزار سال
سلطان ملک اسب بوده از چرنک و کرگس از پرندک و این دوره حیوانات
بوده، پنجم دو هزار سال سلطان ملک ملائکه بودند و عبادت حضرت
خداوند را می نمودند این بود که زمانی که حضرت سبحان اراده فرمودند
که حضرت آدم را خلق فرمایند ملائکه عرض نمودند که بار الها اراده
فرموده اید که خلق فرمائی قومی را که فساد در ارض نمایند و بریزند
خونهای یکدیگر را و حال آنکه ما تسبیح و گوئیم مر ذات مقدس ترا یعنی
ما در زمین ترا عبادت می کردیم جان بن جان را خلق فرمودی تا در
ارض فساد نمودند، باری ششم دو هزار سال جان بن جان سلطان ملک
بودند من جمله عزازیل که شیطان بوده باشد از آن گروه بود که بواسطه

کثرت عبادت بعد از فساد قوم باسانها بالا رفت و معلّم ملائکه گردید
چونکه اشرف از ملائکه بود بعد از آنکه خداوند حضرت آدم را خلق
فرمود و امر فرمود که ملائکه سجد آدم نمایند جمیعاً ساجد شدند مگر
شیطان و در حقیقت واقع حکم سجد نمودن خاصه شیطان بود نه غیر آن
پسندین وجه، یکی آنکه او اعرف و اقدم بود بآدم از سایر ملائکه، دوم
آنکه در سلسله وجود اقرب بود چنانکه ذکر نمودم، سیم آنکه بهمان دلیل
که فضل خداوندی شامل حال او شد که اشرف از ملائکه گردید تا
ملائکه او را امام و مقتدی و مسجود خود گرفتند بایست در فیض الله تعطیل
فائل نشود و سجد آدم نماید تا سبب قرب او بحق گردد و مراد از
قرب بحق همان معرفت و محبت آدم بود نه قرب موهوی زیرا که ظهور
الله در آن دوره هان آدم بود چونکه تعطیل در فیض الله فائل شد و
از فیض وجود خود محروم و محجب گردید و مشرک بامر ربّ خود و کافر
بادراک آلاء او گردید و مراد از ربّ او آدم بود همچنانچه در معنی
ظهور الله بر تو ظاهر گردید^(۱) و کبر اکثر ناس همیشه ازین بابست و وجه
آن عدم خلوص در بندگی حضرت معبود است زیرا که بهمان دلیل که
در ذکر مراتب وجود عرض نمودم که هر وجودی که موجود گردید سه
جهت از برایش میسر است یکی نسبت با فوق خود یکی استقلال در
نفس خود یکی نسبت با تحت خود، اما نسبت با فوق در خود عبد
میباشد و باید فیض وجود خود را از آنجا ادراک نماید بسبب آنکه
وجودش باو قائم است مثل شعاع و شمس و رنی بسوای طلعت او
نمیداند و نمی تواند شناسد زیرا که باو نمی تواند رسید تا آنکه از او
بگذرد مثل شعاع شمس که کسب ضیاء از شمس میکند و شمس از باطن
کرسی و کرسی از باطن عرش و عرش از لوح و لوح از قلم و قلم از
حقیقت خود زیرا که مقام او مقام مشیت است که شرح آن معلوم گردید

شده و بدلیل حکمت هرگاه کسی گوهر قیمتی داشته باشد و بدست طفلی بدهد تضييع مال خود نموده خواهد بود و یا آنکه کسی غذای نیکوئی داشته باشد و بشخص مریضی بخوراند و او سبب شدت مرض آن گردد تفریط در مال خویش نموده و تقصیر در حق مریض شده و من پناه میجویم برب خود از مثل این صفت ولی يك بیان نازی در ظهور شیطان درین سه صورت می نمایم تا از محلهای پیرویش خائف شده حفظ خود را نمایند، اما شیطان آنچه ظلمت و اعوجاج در هر مقامی است از مقامات که بر خلاف استقامت و اعتدال است چنانکه در وصف جنت معلوم گردید و مراد از مار در ملك ناسوت غلبه قوه غضبیه میباشد تا بزهر او فسادها نموده روح ایمان را که آن جهت فطرت و جنت و رضاء الله بوده باشد ضایع نماید ولی تریاق در مار جهت جنت اوست که غضب محبوب است که لله بوده باشد و پای طاوس غلبه شهوات اکل و شرب و جماع و امثال آن میباشد که اینها سبب ذلت نفس است که جهت اسفل مقام طاوس بوده باشد و اما آن رنگهای خوش بدن جهت رضاء الله درین تصرفات از هیولات^(۱) میباشد که جهت علو جسم طاوس باشد بر خلاف جهت اسفل او که پاهای اوست و اما ظهورش در نفس می شود از شؤونات مکنونی و اما مراد از حوا جهت اعوجاج عقل است از جبروت که انسان بلذات ادراکات و علوم مغرور شده از جهت رضاء الله غافل گردد و همچنانکه حوا بآدم از هرچه نزدیکتر بوده بلکه از چشم او خلق شده لهذا او هم سبب فریب او شده هم چنین است که علم بانسان از هرچه نزدیکتر است و خفای مکر او بیشتر لهذا علمای باطل هستند و علمای حقه که آن فطرت توحید ذات است، و اما شرح عالم ملکوت آن است که شمس کلیه ولایت در ذروه افق آن طالع است و سلطان^{۲۴} در آن ملك حضرت اسرافیل میباشد که حامل نفعه حیات است و لون

(۱) نا: میولات

آن اخضر است و عنصر آن ماء و لهذا از انبجاست که فرمودند وَ مِنْ آَلَمَاءٍ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى وَ تَمَامِ سرور و انبساط درین ملك میباشد زیرا که مقام نفس الله خطاب شده است و تعیین اسماء و صفات درین عالم میشود بسبب آنکه در عالم جبروت که مقام عقل است تمییز میان هر خوب و بد داده ولی قبولش را نفس می نماید در عالم ملکوت چونکه هر عالم عالی اجمال است بنسبت عالم سافل و لهذا تعیین کلی درین ملك می شود و فتنه این رتبه زیاده از زیادست و شکل مثلک می باشد و شأن آن تفریق و تمییز و تخصیص در کل شیء است يك اسم آن نعمة الله علی الأبرار و نفته علی الفجار و باب باطنه فيه الرحمة و ظاهره من قبله العذاب و شفاء^{۱۰} و رحمة علی المؤمنین و لا یزید الظالمین الا خسارا میباشد و حامل امر ولایت و وصی از برای حامل نبوت مقرر است و شجره امامت درین ملك روئیده می شود و شیاطین این ملك بسیار است و ذروه آن در نهایت پر عذاب است و ای اقول رب احفظ لنا من سخط هذه الدیار و توصلنا بجلالة ادراك نوره بحقك و بحق اولیائك، اما شرح عالم ناسوت^{۱۵} چنین مقرر شده که از شعاع شمس ملکوت مخلوق میباشد و ظهور تمام کثرت از نار و نور درین ملك شده است رکن شیعه و توحید عبادت میخوانند سلطان در آن حضرت عزرائیل میباشد لون آن احمر است عنصر آن تراب است و منتهای نزول عوالم است از اسماء الله هو الآخر نامیده شده است بمنزل آنکه ملك لاهوت هو الأول فرمودند در ذروه نزول و^{۲۰} چونکه حبه وجود را در لاهوت کیشند ساقش در جبروت روئید شاخ و برگهایش در ملکوت ظاهر شد گل و میوه اش در ناسوت عمل آمده و در ذروه صعود حکم بر خلاف می شود و اول ناسوت و آخر لاهوت واقع گردد بحکم الدنيا مزرعة الآخرة خلاصه این ملك ملك بروز حقایق^{۲۴} است و دار التکلیف نامه^(۱) و محل فعلیت کامل است هرچه در عوالم ثلاثه

(۱) کذا؟

میشود بمنزل اسم جواد و صادق و عالم و مخلص و هکذا از صفات نوریه و بخل و کذب و جهل از صفات ظلماتیه و جنت و نار هر آسمان در خود الواست و جهت شعاع او جنت است و ظل او نار است و بحسب مقامه و هر جنتی که رفیع تر است نار او شدیدتر مثل جنت معرفه الله از جنت معرفت فانی عالی تر است هم چنین نار او در جمیع اسماء و صفات حکم او را بفهم و هکذا ده هزار سال عالم ناسوت میشود در ضرب آحاد و لهذا ساوات چونکه هفت است که مراد از هفت جنت باشد هفتاد هزار سال می شود و آن جنت هشتم داخل عدد نیست زیرا که مطابق فلک اطلس میباشد که فلک هشتم است بسبب آنکه هفت آسمان در هر يك يك کوکب است که محل بروز و تأثیر است الا فلک اطلس که ساده است و مجرد تفصیل کواکب و تطابق آنها در محل خود مذکور خواهد شد اگرچه بهین اشاره باید سر آنرا درک کرده باشی که هر کوکب يك جنتی است و میوها دارد ولی ان شاء الله تفصیل آن ذکر خواهد شد اما سر ضرب اعداد را نفهمیدید و دوست دارید که بدانید لهذا ذکر می نمائیم و بسیاری از جاها بکار شما خواهد آمد من جمله بوم قیامت را خواهید شناخت و نظر بانکه ذکر شد که کلیه عوالم الهیه چهار است چنانکه مذکور است لهذا کلیه اعداد ما نیز چهار است، اول آحاد در ملک ناسوت، دوم عشرات در ملک ملکوت، سوم مئات در ملک جبروت، چهارم الوف در ملک لاهوت، و ضرب اول که آحاد است در این چهار ۲۰ ملک یکسال ناسوت در لاهوت هزار سال می شود و ضرب دوم ده هزار سال و ضرب سیم صد هزار سال و ضرب چهارم هزار هزار و لهذا چونکه هر ملک را دو آسمان یکی غیب و یکی شهادت گرفتیم و هشت آسمان شد ازین سبب در ضرب دوم هر آسمانی ده هزار میشود و هفت آسمان هفتاد هزار سال می شود و اینکه در احادیث وارد شده است که غلظت هر آسمان پانصد هزار و ما بین هر يك نیز پانصد هزار است هرگاه چهار ملک بگیری

در ضرب دوم میشود و هرگاه هشت فلک^(۱) مراد باشد در ضرب چهارم محسوب میگردد و معنی آنکه بوم قیامت پنجاه هزار سال میباشد بدلیل حکمت بایست درین ملک قیامت واقع شود و پنج سال ناسوتی دوام نماید که هر سال در ضرب اول هزار شد و در ضرب دوم ده هزار و لهذا پنج سال پنجاه هزار سال لاهوت می شود و بایست بوم الله از ملک ملکوت صادر شود و در ناسوت در هیکل شیعه ظاهر گردد و حامل آن دارای رتبه ولایت بوده باشد زیرا که ملکوت متعلق برکن ولایت میباشد باین تفصیل ناسوت رکن الشیعه ملکوت رکن الولاية جبروت رکن النبوة لاهوت رکن التوحید اول توحید عبادت دوم توحید افعال سیم توحید صفات چهارم توحید ذات، اما تفصیل ملک ملکوت بدانکه ملکوت از شعاع جبروت مخلوق میباشد و عبد ذلیل عالم جبروت است و لهذا چونکه آدم اولی در جبروت ظاهر گردید از این سبب حکم الله در حق جمیع ملائکه ملکوتی صادر شد که آدم را سجده نمائید و جمیعاً سجده نمودند مگر ابلیس که نطفه شرک ملکوتی بود چنانچه بر شما معلوم گردید و شیطان درین ملک بهیشت طاوس ظاهر گردید و در جبروت بلباس حوآ شد و آدم را فریب داد و در ملک بصورت مار در آید مردم بفریبید چنانچه در اخبار وارد شده است که شیطان که نحوست دارد بصورت ماری شده پاهای طاوس پیچیده وارد جنت شد و حوآ را فریفته و حوآ آدم را گول زده لهذا دهن مار را از زهر و پای طاوس بی زیب میباشد و لباس عزت را از حوآ و آدم گرفته شد و همچنانچه معنی شیطان را در عالم جبروت ادراک نمودی درین ملک نیز بفهم بحسب رتبه خودت اگر فہمیدی و الا هرگز باین فہم نخواهی فہمید و مطلب را هم ازین واضح تر نمی توان بیان نمود یعنی فساد دارد زیرا که سر الله میباشد و لا بُد از غیر اهلش باید مخفی داشت زیرا که کلام و لا توتوا أموالکم بالأسفهاء^(۲) از حضرت حکیم صادر

(۱) کذا فی النسخین و الظاهر: ملک، (۲) کذا!

شده یکی جهت غیب و دیگری جهت شهادت که جهت ربوبیت و جهت عبودیت بوده باشد پس هشت جهت میباشد و جنت و نار بر خلاف یکدیگرند نار ظلّ اوست بمنثل شعاع چراغ و ظلمت او ولی چونکه مقام اول لاهوت بوده باشد جهت اعلاى آن که جهت توحید است ظلّ ندارد و جنت احدیتش نامند و درین جنت اکل و شرب و حور و قصور هم نمی رسد و هرکس داخل در آن شد ابتدا خارج از آن نمی شود و این جنتی است که نفس اهل حق البقین میباشد که خدا بصاحبان نفس مطمئنه میفرماید فَأَدْخِلِي فِي عِبَادِي وَادْخِلِي جَنَّتِي وَهَذَا نَهْرَانِ هُنْتَ مِیباشد و جنات هشت و اثمار جاری در جنان که نهری از آب غیر آسن و نهری از لبن لم یتغیر طعمه و نهری از غسل مُصَنَّفِي وَنَهْرِي از خمر لَذَّةٌ لِلشَّارِبِينَ مِیباشد نهراول که ماء باشد و ساری در جنت لاهوت مِیباشد و رزق اهل توحید ذات الله هست دو جهت دارد جهت بیرنگی و جهت رنگی جهت بیرنگی آن رزق اهل این جنت مِیباشد بدون التفات بشرب آن و تربیت جهت ربوبیت را می نماید و جهت رنگ آن رزق اهل ۱۰ عبودیت و لذت محبت و شهد معرفت را ادراک می نماید هم چنین هر نهری در ملکی از املاک ثلاث جاری است ماء در ملك لاهوت رزق اهل توحید ذات و شیر در ملك جبروت رزق اهل توحید صفات و غسل در ملکوت رزق اهل توحید افعال و شراب در ناسوت رزق اهل توحید عبادت و سر آن رزق جهت ربوبیت است و علانیة آن رزق جهت ۲۰ عبودیت مقرر شده پس از این جنات پُر کرده اند آسمانها و زمینها را همچنانچه خداوند می فرماید جَنَّةٌ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ بدانکه مجاز در کلام خداوند نمیشد بل صِرْفِ حقیقت است زیرا که مجاز یا صدق است یا کذب هرگاه صدق میباشد نفس حقیقت خواهد بود و هرگاه کذب بوده باشد نعوذ بالله من ذلك پس کلام ۲۵ الله صدق و محض حقیقت است و اینکه میفرماید جنتی که عرض آن مثل

عرض زمینها و آسمانها بوده بدانکه این مثل عین ممثّل است یعنی بهشت ما وسعت آن هان آسمانهای ربوبیت و اراضی مبارکه عبودیت است و سرّ اینکه ذکر عرض آن را فرمود و ذکر طول نفرمود سبب آن است که عرض عالم حدود و طلوع و غروب و ملك نهاییات است و طول بر خلاف آن لا اول له و لا اخر له مِیباشد زیرا که در فیض الله و ظهور الله تعطیل نیست و قائل بآن کافر است و همین که در طول تعطیل نشد لازمه هر طولی عرض نیز افتاد پس در عرض هم تعطیل نیست ولی فرق آنست که در عرض از حدی بحدی ذکر میشود و دورهای ظهورش بدیع میگردد ولی در طول ذکر طلوع و غروب نیست مثل نطفة وصلیه و فصلیه و ۱۰ مراد از أُعِدَّتْ آنست که مستعدّ فرمودیم هر نفسی را که سیر در این سماوات و ارضین نماید و معنی استعداد آنست که خلق فرمودیم در سرّ وجود هر ذی وجودی جنات ثانیه را و لکنّ النَّاسُ هم الغافلون چنانچه اشعار مرئی زمین و آسمان ولیّ الله النَّاطِقِ شاهد بر این مضمون مِیباشد میفرماید در مقام قابلیت انسان

۱۵ دواءك فيك و لا تبصر * و داءك منك و لا تشعر
انزعم اناك جرم صغير * و فيك انطوى العالم الاكبر

و مراد از متقون نفوسی هستند که از ولایت باطله و عبودیت شیطانیه که بر خلاف ربوبیت حقّه و عبودیت الله است گذشته اند و لهذا کشف احجاب نوریه و ظلماتیها نموده اند تا بنطفة جنت رسیدند زیرا که هرگاه ۲۰ نفسی در يك حجاب از حجب نور یا ظلمت بماند دیگر صاعد نمی گردد الا بعد از خرق آن چونکه هر عبد را هفتاد هزار حجاب از نور و ظلمت مِیباشد تا بچنت احدیت واصل شود و احجاب ظلمت بر خلاف احجاب نور هست مثل صدق حجاب نور است و ظلمت حجاب کذب بر خلاف اوست و همچنین است سایر از احجاب و چونکه مدت طول هر جنت ۲۵ که يك آسمان بوده باشد و مراد از آسمان طیّ يك اسمی از اسماء الله

اسائه^(۱) را در عقل خود ادراک نموده و شیطان خود را بدست خود مسلمان نما تا آنکه سر امر را بر خوری و از حزن فتنه حضرت آدم اولی و شیطان اولی رهائی یابی همچنانکه رسول الله فرمودند و لکل آدم شیطان حتی لی و من شیطان نفس خود را مسلمان نمودم و شاهد بر این مضمون آن حدیث میباشد که هنگامی که رسول الله طفل بودند و بجهت یافتن گوسفند مرضعه خود بکوه بالا رفتند شخص مهبی را بر خوردند که آن شخص حضرت روح الامین بود و اول دفعه بود که بان سید امکان وارد شد پهلوی مبارک آنجناب را شکافته و دل مبارک را بر آورد و بافتابه لگن بهشتی و باب سلسبیل که عین کافورش نیز خوانند شست و شو داده و جرم گرفتند و شیطان او مسلمان گردید و خلعت نبوت سرا بان جناب پوشانیدند و جهرا در سن اربعین اظهار فرمودند، باری سخن در ملک جبروت بود و از حضرت جبرئیل و تأدیب او و ثمره بی ادبی آن جناب چنان^(۲) حاصل آمد که در لیله معراج در املاک ثلاثه ناسوت و ملکوت و جبروت همه جا با سید ابرار همراهی نموده و جمیع مقامات جنت و نار و اهل آن را بان حضرت تعلیم نموده تا اول مقام انتهائی قوسین که آخر ملک جبروت و اول لاهوت بوده باشد ایستاد و آن وحید امکان فرمودند ای برادر جبرئیل در چنین مقامی مرا تنها بی گذاری عرض نمود فلایت کردم معذورم که مرا اذن و قدرت نیست که فدی پیش نهم زیرا که پر و بال وجودم در هم سوزد بسبب آنکه سه دفعه این خطارا کردم و صدمه بی ادبی خود را ادراک نمودم لهذا معذورم، این بود اجمالی از وصف عالم جبروت هرگاه اهل فطانت بودی مقصود را بر خوردی و الا فلا و بعد ان شاء الله تعالی تفصیل را ذکر خواهم نمود مختصر از عالم جبروت آن است که شمس نبوت کلی در آن ملک طالع^(۳) میباشد و توحید صفات هم در این عالم ظاهر است و مسئله اختیار و مبدأ

(۲) نای افزایش: ادبی

(۱) کس (۱)

قرب و بعد و ذکر عقل و جهل درین ملک مذکور میگردد همچنانکه در اخبار اهل بیت عصمت و طهارت مذکور است که فرمودند خَلَقَ اللهُ الْعَقْلَ فَقَالَ أَذْبِرُ فَأَذْبَرَ حَتَّى نَزَلَ إِلَى نُفْطَةِ التُّرَابِ ثُمَّ قَالَ أَقْبِلْ فَأَقْبَلَ فَقَالَ^(۱) خَلَقَ اللهُ الْجَهْلَ فَقَالَ أَذْبِرُ فَأَذْبَرَ وَ نَزَلَ إِلَى خِطَّةِ الْجِهَادِ فَقَالَ أَقْبِلْ فَلَا أَقْبِلُ^(۲) وَ عَصَى وَ بَنَى فِي الْأَرْضِ إِلَى مَا شَاءَ اللهُ وَ هُوَ يَوْمَ الْفَيْمَةِ وَ هَذِهِ^(۳) الْيَوْمُ يَوْمُ اللهِ وَ لَيْسَ يَوْمُ اللهِ إِلَّا يَوْمٌ يَطْلُعُ شَمْسُ التَّوْحِيدِ مِنْ أَفْقِ بَهَاءِ مَلِكِ الْأَلْهُوتِ، اما اشاره بمسئله اختیار آنکه فقط وجود مذکور گردید که دو جهت دارد جهت وجه الهی که مرآت حق است که در آن مقام ذکری از آن نیست بجز ذکر الله که ظهور الله و ظهور اسمائه و صفاته بوده باشد ۱۰ که مشیت او مشیت الله و اراده او اراده الله و همچنان سائر شئون او حتی دم او نار الله خوانده میشود پس اختیار او هم اختیار الله میباشد و جهت انانیت و ماهیت دارد که مقام انا و انت میباشد درین مقام اختیار است مرعده را که مقتدر بر فنا و تسلیم در آن جهت ربوبیت میباشد و این ذکر جنت و معنی قرب است که درین مقام دیک وجود بنطفه و صلیه ۱۵ میباشد همچنانچه از برای درخت سه جهت میباشد یکی جهت اتصال که ریشه و ساق و شاخ و برگ و گل و میوه پیوسته میباشد، جهت دوم جهت انفصال است که هر یک را جدا جدا بی بینید مثل ریشه و ساق و جهت سوم جهت اتحاد میباشد که یک درخت دیک می شود اتصالش جنت انفصالش نار اتحادش توحید میباشد، و مقام اختیار است در نفس ۲۰ عید که جهت اسفل عقل بوده باشد که هرگاه منجمد گردید مشرک و کافر و ظالم و عاصی میشود و داخل در نار غیریت شده و مخلد میباشد الی یوم رجوع باو این میباشد معنی إِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ وَ لِيَكْتُمُ لَا يَعْلَمُونَ، و سبب آنکه جنات هشت و دوزخ هفت میباشد آنست که ۲۴ محقق گردید که ممالک کلیه الهیه چهار است و هر یک را دو جهت مقرر

(۱) کس (۱)

بین و یسار و قلب و جناح و طول و عرض و دائره و عمق و لون و ترکیب و نور و ظلمت نمیگردد و این مقامیست که سید رسل و هادی کل سبیل در لیلۀ معراج در فوق قاب قوسین او ادنی بعد خرق کل احجاب در خلوتخانه انس خطاب باو رسید که انت الحیب و انت العیوب و انت الداعی و انت العجیب و بلسان علی عل شنید و جواب داد زیرا که لسان الله نفس او بوده همچنانکه در حدیث معراج مذکور است که خداوند بدست علی بهراه حبیب خود شیر برنج میل فرمودند و سببی که دو نصف نمودند نصف را خداوند بر داشته و نصف را رسول اکرم او و بعد از رجوع از آن سفر میمون اثر نصفه سیب از آستین شاه مردان برآمد و معلوم است که ذات اقدس الهی منزّه از اکل و شرب و گفت و شنود میباشد و آنچه در مقام ذکر و اشاره میباشد در ملک اوست و منسوب بحضرت اوست چنانچه تفصیل آن معلوم گردید خلاصه عالم لاهوت ملک توحید است و کل ذوات بنفسه موجودند و ذکر غیریت و اثباتیت در آن مذکور نیست و عالم لاهوت منسوب بتوحید ذات میباشد و اول مقام عقل و تعیین اول و ذکر نار و نور و قرب و بعد و نزول و صعود و آدم و شیطان و ماده کل اضداد از ملک جبروت میشود ازین جهت بود که درین ملک حضرت جبرئیل امین که اول عقل میباشد درین ملک خطاب رب العزّة باو رسید که مَنْ أَنَا وَ مَنْ أَنْتَ فَقَالَ أَنَا أَنَا وَ أَنْتَ أَنْتَ پس آتش قهر الهی از خرائن تأدیب ظاهر گردید پر و بال او را در هم سوخته باز آید رحمتش باریدن آغاز نموده از آب حیات روح جدیدی بر قالبش دمید همان خطاب اول را شنید و جواب اول را عرض نموده ایضاً پر و بال او در هم سوخت تا سه دفعه دفعه اول در ملک جبروت دویم در ملکوت سیم در ناسوت خطاب صادر گردید است در دفعه آخر که ملک عبودیت است عرض نمود أَنْتَ الرَّبُّ الْجَلِيلُ وَ أَنَا عَبْدٌ ذَلِيلٌ و لهذا رزق عقول که ۲۵ مقام نبوت است انزالش باین بزرگوار مقرر شد و اول العابدین گردید

و خطاب الهی را که مَنْ أَنَا بوده باشد از ملک لاهوت می شنید و جواب را از نفس خود عرض می نمود و همین جبرئیل بود که او را خداوند در بهشت خالق فرمود و آدم اولش نامید و فرمود بخور و بیاشام از هر چه میخواهی و لکن بنزدیک این شجره مرو و مراد از شجره مبارکه شجره بیضاء توحید بود که در ملک لاهوت روئید یعنی با جهت اثباتیت قدم ببساط هویت خودت که وجه الله میباشد مگذار چونکه گذارد پس عاصی گردید و اول المذنبینش گفتند و او را از جنت واحدیت بعالم کثرت لوط^(۱) و عربان فرستادند تا آنکه بجهت عبودیت حضرت او و قبول توبه طلعت جناب او سه ملک معبور^(۲) بلکه مخلوق گردید همچنانچه در حدیث قدسی مذکور است که خداوند رحمن می فرماید کلماتی چند که مفادش آن است که خلق نمودم آدم را تا پر کنم زمین را از ذریت آن و زینت دهم ملک خود را بفرزندان او پس او را جا دادم در جنت احدیت خود و ملائکه را امر بسجده او نمودم و او را منع نمودم از قرب شجره توحید و میدانستم که عصیان خواهد نمود و بجهت همین او را خلق نموده بودم تا توبه آن جنات ۱۵ نعم ثانیه خود را زینت دهم و بواسطه گناه او نیران سبعا را مشتعل نامم، خلاصه این بود سرگناه حضرت آدم اولی^(۳) که باسما چند نامیده میشود من جمله مشیت ثانویه و اراده اولیه و جبرئیل و عقل اول و آدم اولی و مقام الحمدیه اش میخوانند و ازین سبب بود که خداوند رحمن در سوره مبارکه اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا لِيُفَرِّقَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ وَ يَمِّمْ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَ يَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا یعنی امر زدیم گناهان تورا از پیش و از آینه، حال حکم نفس خود را در اطاعت و عصیان در حد خود بدان زیرا که آنچه از برای آدم اولی ۲۲ مذکور می شود از برای جمیع آدمیون مذکور است و مقام علم الادم^(۴)

(۱) کذا! یعنی «لوت» (۲) در حاشیه گما بطور نسخه بدل: ما مور

(۳) کذا فی جمیع المواضع (۴) کذا!

(۱) سر (۲) تن (۳) دو دست (۴) دو پا و سررا نیز چهار ظهور میباشد
 (۱) چشم (۲) گوش (۳) دماغ (۴) دهن و هکذا این قاعده اربعه ساری و
 جاری است از ذره بیضاء الی ذره تراب بجهت تذکره بعضی از ظهوراتش را
 ذکر نمودم پس میگوئیم باذن الله فاعتبروا با اولی الابصار یا اولی الافکار ان
 کتم تعقلون هذا صنع الله فی ملکوت اسمائه و صفاته ان یا اولی الاثثة افلا
 تشکرون و اما ترتیب عوالم بر نفع عدلست که آن نقطه ازلیه عالم لاهوت
 است و در آن ملک شمس توحید طالع است و غیر الله مذکور نیست و
 جمیع ذرات در آن ملک موجود هستند ولی نقطه کل ذرات مشیت اولیه
 است بعد از آن [از] اشراق مشیت اول مشیت ثانی منوجد میگردد و هکذا
 ۱۰ الی ما نهایه^(۱) بما لا نهایه محسوب است و رتبه ثانی مطلقا در رتبه اول مذکور
 نیست بل فانی محض و معدوم صرف است و آن چهار مقامی که بین عارف
 و معروف در اول کتاب ذکر گردید محاش در عارف و معروف اول در
 این مقام است نه بین خالق و مخلوق که مراد ذات قدیم و حادث بوده
 باشد نظر بعدم جنسیت بر خلاف این مقام و سه مرتبه دیگر قلیل^(۲) و
 ۱۰ غیر میسر است بدلیل حکمت، اما قسم اول که احاطه سافل بر عالی بوده
 باشد محال و کذب است بذکر اسفلت نفس خودش اما قسم ثانی که تقارن
 بوده باشد نیز با غیر ممکن است^(۳) بدلیل اول و اما قسم ثالث که اتحاد
 بوده باشد خطاست بدلیل غیریت و اما قسم چهارم که ظلمت بوده باشد
 صدق و ثواب است زیرا که موجد رتبه سافل همان مقام عالی است بمنزل شمس
 ۲۰ و شعاع آن زیرا که شعاع بدون شمس وجود ندارد ولی آنچه در شمس میباشد
 در شعاع نیز موجود است اما در مرتبه خودش مثلاً شمس را چهار صفت
 میباشد (۱) حرکت (۲) ضیاء (۳) حرارت (۴) لون و این هر چهار نیز در
 شعاع موجود است و در واقع شعاع نبی شناسد بجز نفس خود را زیرا که از
 ۲۴ حد خود بیرون نتواند رفتن و این است معرفت تجلی لها بها و شعاع را سه

(۱) کذا (۲) گاه فلت (۳) تا؛ تقارن بوده باشد با بین غیر ممکن است،

مقام میباشد اول يك نسبت شمس دارد که در آن مرتبه فانی محض میباشد
 و شمس را رب خود میداند و خود را عبد میشارد دوم مقام استقامت نفس
 خودش میباشد و در این مقام جز نفس خود غیر را نبی شناسد و این مقام
 طلوع شمس توحید است در مرات فؤاد و مقام سیم ملاحظه شعاع نفس خودش
 میباشد و در این مقام مدعی ربوبیت میشود بر غیرى که در ظل اوست و
 حق میگوید این است که مقام اول رب الارباب میباشد در مقام ربوبیت
 که ظهور الله است که باطن مشیت اولیه باشد و مقام ظاهر آن اول
 العابدین است در ذروه ابداع و هم چنین بدان ظهور ربوبیت و ذکر
 عبودیت را از اول بلا اول الی آخر بلا آخر چنین بدان و در وجود نیز
 ۱۰ مثلث هم نمیشود زیرا که نقطه اول چونکه آیه الله میباشد و خداوند واحد
 و متفرد میشود لهذا آیت آن نیز واحد است و هم چنین آیت ثانی الی ما لا
 نهایه و از پنجاست که حکما میگویند الواحد لا یصدر منه الا الواحد بسبب
 آنکه شمس واحدا که مقابل مرات نگاه بنارند يك عکس زیاده نبی اندازد
 و مرات دیگر را هم که مقابل مرات اول بنارند حکایت شمس واحدا میکند
 ۱۵ ولی شرف مرات اول بر ثانی همان اقدمیت است بحکم السابقون السابقون
 اولئك المقربون پس شمس اول آیت لیس کمنله شیء است و همین حکایت را
 در جمیع مرایا میخاید تا آنکه کل فی الکل آیت لیس کمنله شیء بوده باشند
 ذاتا او صفاتا چنانچه که هستند، پس ظهور شمس توحید که انوجاد ذرات
 موجودات است در عالم لاهوت وجود یافته و جمیع کینونیات متحقق گشته
 ۲۰ و نقطه ساذج کافوریه و حقایق مجرده نوریه ذکر ایشان کلمه الست بریکم
 میباشد و وصف ایشان ذکر بلی میباشد و این کلمین ذکر حالست نه حرف
 قالی است زیرا که این ملک جهت اثنائیت در واقع ندارد و مشاهده احجاب
 و ذکر انا و انت نمیشود بلکه ظهور صرف^(۱) توحید و اشراق کلمه کن فیکون
 ۲۴ بنفس تجرید میگردد و ملاحظه جهات و حدود از قبیل فوق و تحت و

(۱) گاه حرف

وجد فی الربوبیة و اذا خفی فی الربوبیة اصیب فی العبودیة ظاهر آن عبودیت است و باطن آن ربوبیت است و اشاره باین معنی فرمودند یعسوب الدین و سید العارفین روحی و روح الامکان فداء ظاهری امامه (۱) و باطنی غیب لا یدرک و مراد از انا لله و انا الیه راجعون همین مقام است که مقام هویت کل شیء میباشد لهذا بدأ و عود کل باین نقطه است، اما تفصیل ظهورات اربعه بقواعد کلیه الهیه و اصطلاحاتی که بلسان اهل بیت عصمت و طهارت جاری شده چنین است که مذکور میگردد و بدانکه آنچه از مطلب بدلیل عقل ذکر میشود اتفاق جمیع فرق هست اگرچه در اصطلاح اختلاف بوده باشد و هرگاه رفع اختلاف گردد بیهود و نصاری و جمیع اهل ادراک در این مطالب متفق هستند مثلاً در حقیقت چشم که ثمره آن بینائیت اختلافی نیست ولی عرب بلسان خود عین میگوید و ترک گوز و هندی آک و هکذا هر طائفه بزبان خود اورا بنای میخوانند ولی مراد کل یک معنی است و هرگاه نفسی صاحب اصطلاحات بوده باشد مقتدر میشود که باین بیانات حقیقت خود را در ظهوراتش در هر زمان بر مخالف و محجب ثابت نماید ۱۰ زیرا که مفری از دلیل حکمت و موعظه از برای احدی نیست و اما آنچه ذکر احادیث میشود از ائمه دین سلام الله علیهم اجمعین بجهت اطمینان قلوب ضعفاء است زیرا که ایشانرا بهره از عقول خویش نیست یعنی که محجب میباشد و هرگاه مطالبی را هم بوجدان خود فهمیدند چونکه استقامت در نفوس خود نمی یابند لهذا دوست میدارند که تصدیق از قول معصوم عمل یابند ۲۰ نظر باینکه عقل بز دو قسم میباشد عقل مطبوعی که وجدان خود نفس است و محجت باطنی است و عقل مسموعی که از لسان حجت ظاهر شنیده میشود لهذا تطابق عقلین از جهت نفوس غیر مستقیمه محبوب است از این سبب ذکر احادیث مییابم و الا هرگاه نفس استقامت بهم برساند و فانی در محبت محبوب خود گردد جمیع مدرکات او وحی الهی است زیرا که لسان او

لسان الله میشود هم چنانچه تفصیل آن مذکور خواهد شد، اما تفصیل ظهورات باین قسم میباشد که فعل اول را چهار مرتبه میباشد بدلیل حکمت فعل و انفعال و ربط فعل بسوی انفعال و ربط انفعال بسوی فعل اول را مشیت دوّم را اراده سیم را قدر چهارم را قضا خوانند و ملک مشیت ملک لاهوت و عالم جبروت ظهور الاراده و بیرون (۱) القدر فی عالم الملكوت و طلوع القضاء فی ملک الناسوت و مقام النطفة شأن القلم و رتبه الالف ذکر اللوح و ذکر الحروف تشعشع شمس العرش و بیان الکلمة ثلاثاً (۲) قمر الکرسی و عرش را نیز چهار رکن میباشد و هر رکنی را ملکی از ملائکه مقرب الهی حامل میباشد (۱) حضرت میکائیل (۲) حضرت جبرئیل (۳) حضرت اسرافیل (۴) حضرت عزرائیل و ملک اول حامل وجود دوّم حامل ارزاق سیم حامل حیات چهارم قابض ارواح رکن اول دتره بیضاء دتم صفراء سیم خضراء چهارم حمراء عالم اول ذر اول اقرار الّست برکم از کل ذرات موجودات گرفتند و در ذر ثانی اقرار نبوت مطلقه در پس حجاب عظمت از کل گرفتند و در ذر ثالث در پس حجاب قدرت اقرار ولایت کلیه از جمیع عباد الله خواستند و در ذر رابع ظهور انواع کثرات در پس حجاب کبریائی گشته و محبت و تصدیق ۱۰ کل فی الککل لازم شد و رکن توحید در این عالم بکلمه سبحان الله ظاهر شد و تصدیقش بمشعر فواد میشود و رکن نبوت بکلمه الحمد لله ثابت می گردد و قبولش از مشعر عقل واقع میشود و رکن ولایت بکلمه مبارکه لا اله الا الله محقق است و ادراکش بمشعر نفس زکیه منصور است و عرفان ۲۰ شیعیان صادق بمشعر روح جسم بکلمه طیبه الله اکبر متمکن است و در تحت فلك خداوند کریم چهار عنصر موجود فرموده (۱) نار (۲) هوا (۳) ماء (۴) تراب و متوالدات این چهار در مقام ترکیب نیز چهار است (۱) جن (۲) انس (۳) حیوان (۴) نبات و انسان را نیز بچهار طبیعت خالق فرموده ۲۴ (۱) صفراء (۲) دم (۳) بلغم (۴) سوداء و کلیه هیكل انسان نیز چهار است

ذکر نمایم با وصف موانع بودن اسباب ظاهریه چند من جمله در سفر میباشم و حزن احباب در دل و خوف اعدا در سر و حقیرا سواد عربیت و فضل و علم فارسی هم نیست و آنچه ذکر میشود بتأیید نور و فضل وجود حضرت سبحانی بدانید و قلت در قواعد عربیت و عدم علم و املاء و انشاء و امثال آنرا عنو فرمائید و حکم فطرت و جوهر علوم که علم معرفه الله است فراموش ننمائید و قدر آنرا بدانید و تصدیق خداوندرا در آیه مبارکه *وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ* را نموده و از او بخواهید، خلاصه آنکه مقصود ذکر حقیقت و لبّ مطلب است و مطلب هرچه مبسوط بیان میگردد سبب احتجاب مستمع میشود بر خلاف اختصار که موجب صفا و سرعت انتقال در رسیدن بمقصود است و مراد از نقطه علم ادراک همین قاعده ربانیت و علم کلّ شیء در مقام وجدان بغیر از این علم نیست زیرا که علم مبدأ و معاد است و هر کس سرّ این نقطه را ادراک نماید هزار باب علم بر او مفتوح میگردد من جمله معرفت اسماء و صفات و سرّ ایجاد و ثمره قوس نزول و قوس صعود و حقیقت ۱۰ نار و نور و جوهر قرب و بُعد و لطیفه جنت و نار و صفوه علم و اختیار و فراق^(۱) جبر و تفویض و معرفت طیبین من الطیب و الخبیث و تمیز میانة هر حقّ و باطلی و فهمیدن مراد الله در هر آن واحدی و استخلاص از جهل و شکوک و رهائی از قید تقلید کثود و امثال این علوم از قبیل ادراک حکمت تکالیف و شناختن فائده موت و احکام آن مثل رجعت و میزان و صراط و شفاعت و خلودین و هکذا و چونکه این علم ماده کلّ علوم است هرگاه کسی رشته این نقطه را در دست بگیرد و از اجمال وحدت بتفصیل عالم کثرت آورد جمیع علوم بر او معلوم گردد زیرا که علم نفس معلوم است و ظهور کلّ معلوم از ذکر اولّ شئ است خداوند توفیق عنایت فرماید که ۲۴ ادراک این علم بجهت جمیع طالبین میسر گردد، اما بیان این قاعده که بر چهار

(۱) گامی افزاید: از

ذکر گردید يك قاعده ایست از قواعد ملك حضرت مئان است نه آن است که محدود و منحصر بوده باشد بلکه عند الله و عند اولیائیه جمیع قواعد امر واحد است مثل عدد يك که يك قسم از قواعد میباشد هم چنین دو و سه و چهار و هکذا زیرا که ظهور معرفه الله در جمیع موازین ظاهر و باهر میباشد و دست قدرت حق بسته نیست بل بد الله مبسوطان^(۱) است ولی چونکه قاعده چهار در نزد خلق اوضح در بیان و اسهل اثر موازین میباشد لهذا این قاعده را مقدم داشتیم و بیان آن این میباشد که بجهت نقطه بدئیّه دو جهت مذکور میشود جهت غیب الغیوبی و جهت شهادتی اما غیب الغیوبی آن لا یدکر و لا یدرک و لا یشیر است چونکه آیت ذات الله القدم میباشد و لیکن ذکر آیت در آن مقام هم نمیشود بل صرف ظهور توحید و حقیقت بطون تفرید است و جمیع اسماء و صفات در نزد این رتبه ساقط میباشد و داخل در عدد هم نیست بل موجد اعداد است و خالق کلّ یخلق^(۲) و ما خلق است لم یزل بر حالت واحد است و لا یزال خواهد بود و اما مقام ظاهر این نقطه را نیز دو مقام است مقام باطن و ۱۰ مقام ظاهر و مقام باطن آن مقام ذکر اول و ربوبیت ظاهره و بروز الوهیت و سائر اسماء و صفات علی حسب مقامهم میشود و مقام ظاهر آن ذکر عبودیت اولیه و تعیین اول و ماهیت و امثالها میگردد و مقام باطن این مشیت منسوب الی الله است بمنزل ذکر کعبه در فوق ارض که بیت الله میخوانند و امثال آن و این مقام اول آیه نیت^(۳) و مراتب میباشد و این ۲۰ آیه حقیقت کلّ شیء هست چنانچه فرمودند لکلّ شیء آیه تدلّ علی انه لا اله الا هو و این مقام من عرف نفسه فقد عرف ربه ذکر میشود و این مقام اجعلک مثلیست و مقام نحن هو و هو نحن میباشد و این مقام ربوبیت است که فرمودند امام بحقّ لسان الله الناطق جعفر بن محمد الصادق علیهما ۲۴ آلاف النجیة و السلام که العبودیة جوهره کنها الربوبیة اذا فقت فی العبودیة

(۱) کذا فی الأصل! (۲) کذا! یعنی منسوب به آیه

جميع نواقص ومعرفی از کلّ معایب بوده و خواهد بود، پس آنچه ذکر هو الأول
 وهو الآخر و هو الظاهر و هو الباطن ذکر کرده میشود همان ذکر مثبت میباشد
 هم چنین است حکم سایر از اسماء و صفات الهیه ولی ادراک این نقطه در نهایت
 مشکل است زیرا که هرگاه وصل بذات باری تعالی نماید مشرک است بمنزل
 سلسله حکما و بعضی از عرفا زیرا که حکما ذات و صفات الله را بغیر اشرف و
 اکمل قائل شده اند و میگویند ذات الامکان عالم و ان الله اعلم منه و از جهت
 التزام^(۱) جنسیت و محلّ و تغییر مشرک شده اند و عرفا بادعای خود جمیع
 کثرات را بیک نقطه راجع نموده اند و آن نقطه را ذات قدیم شمارند و لهذا
 بوحدهت وجود قائل شده اند و حال آنکه لسان الله التاطق میفرماید کان
 ۱۰ الله ولم یکن معه شیء و الآن کما کان و هو العالم قبل ایجاد المعلوم و هو
 القادر اذ لا مقدور له و هو الغنی بذاته عما سواه و لا یعرف بغيره و
 لیس دلیل علیه لانّ الدلیل يدلّ علی احتیاجه و التلیل فی حدّ وجوده
 موجود و لا یكون فی رتبة المدلول و التلیل و المدلول ها آیتان فی ملکه
 و لا یكون فی حدّ ذاته و دلیل ذاته ذاته و صفاته فی حدّ صفاته کما قال یا من
 ۱۵ دلّ علی ذاته بذاته و معرفت ذات بر تو معلوم گردد در مقام بیان که مراد
 ذات ظاهر است زیرا که ذات الله در نزد غیر خود معرفت آن معروف
 نیست لا بالتفی و لا بالاثبات و آنچه که مذکور در نزد خالق هست همان
 در حدّ خلق میباشد و خلق لا یزال در رتبة عجز و فقر خود واقف است
 و اورا حدی نیست که بر رتبة حقّ برسد و خود هم نیز نظر بغنای نفس
 ۲۰ خود شایسته نیست که تنزل نموده تا که بر رتبة خلق در آید بل ذکر این
 سخن غلط و خطا و کذب محض میباشد و استغفار مینامیم از ذکر خطا بل
 نمیگویم در این مقام مگر آنچه دارای علم اولین و آخرین فرموده که کفایت
 میکند جمیع اهل اشارت را^(۲) فقال روحی فداه کلّ ما میزنوه بأوهامکم فی ادقّ
 ۲۴ معانیه فهو مخلوق مثلکم مردود الیکم رجع الوصف الی الواصف و دام الملك

(۱) کذا فی الأصل، و الظاهر: التزام، (۲) تا: اشارات را

فی الملك و انتهی الخلق الی مثله و جاء الطلب الی شکله و السبیل الی معرفته
 مسدود و الطلب الی محبته مردود وجوده اثباته و دلیله آیاته الی ان قال
 روحی فداه فی کلام طویل،^(۱) خلاصه کلام از این قبیل بسیار است و این
 بود ضرر و نقصان نقطه و صلیه که اثبات وحدت وجود میکند و اما
 هرگاه قائل بنقطه فصلیه نیز بشوم نقصان آن نیز پر واضح است زیرا که
 غیر طلعت جمال الله را دیدن و بسوای ید قدرت حضرت او منصرفی
 دانستن کفر محض و ظلم صرف است و کیست ظاهر در ظهور بجز ظهور او
 و نیست در ستر بطون بغير از بطون او همچنانچه سید العاشقین و جوهر
 العارفين جناب سید الشهداء علّ میفرماید الغیرک فی الظهور حتی تكون
 ۱۰ دلیل علیک،^(۱) این است که فرمودند که اعرف الله بالله لا بغيره لأنّ الغیر
 لا یوجد حتی تكون دلیل علیه،^(۱) خلاصه آنکه معرفه الله در نقطه وصل و
 فصل نیست بل نقطه ایست بین الوصل و الفصل و ستر آن در حقیقت
 بیان نمی آید و ادراک نمی کند این نقطه را بجز چشم فؤاد و آن نور واحد
 است و بجز از واحد نتواند دیدن و آن بعد از فناء کلی ظاهر میشود
 ۱۵ که در ذکر حقیقت موجد الحقایق فرمودند کشف سبحات الجلال من غیر
 اشاره و کمال التوحید نفی الصفات عنه است و این مقام را بجز از اشراق
 فؤاد بقسی دیگر ادراک نمی شود و در این مقام مشاهده شاهد و مشهود و
 آیت و آیه علیه نمیگردد بسبب آنکه شاهد و مشهود ذکر اثبات است و
 در دوئیت توحید کی ثابت شود و اما آن مقام توحید صرف هرگاه بخواید
 ۲۰ در مقام کلمه و بیان در آید چهار مرتبه باید تنزل نماید از مقام اشراق
 فؤاد تا مذکور شود، (۱) نقطه غیبیه (۲) نقطه مشهوده (۳) حروف (۴) کلمه،
 و این ظهورات اربعه اصل الأصول و جوهر قواعد الهیه میباشد و من بحول
 الله و قوته بر سبیل اختصار ذکر مینماید زیرا که مراد حقیر فقیر نه اظهار فضل
 ۲۴ و کمال است که طول در مطلب بدم و شواهد و ادله عقلی و نقلی زیادی

(۱) کذا فی الأصل!

المقدمة

در معرفت وجود موجد کل الوجود،

و سبیل آن آنست که هر صاحب وجود نظر بوجود خویش که میناید با خود تفکر نماید که موجد وجودم خودم میباشم یا دیگر است، جواب از لسان عقلش باز آید که اگر باعث بر هستی خودم ذات خودم میباشد لازم می آید که ذات من غنی بوده باشد و محتاج بغیر نگردم و رادی از جهت میولات نفس من نبوده، چون تأمل نماید بجز عجز و فقر در نفس خود شبی نیابد یقین بوجود موجدی سوای نفس خود نماید و علی او را ظاهر گردد که لازم است که آن موجد موصوف بصفات من نبوده باشد زیرا که هستی من عین احتیاج است و هستی او عین غناست زیرا که هرگاه او هم بمنزل من محتاج بوده باشد مقتدر بر رفع احتیاج من نخواهد بود،

باب اول،

در [آنکه] معرفت ذات اقدس ذکر در بی ذکر می شود،

اما راه بسوی معرفت آن ذات اقدس در مقدمه رساله ذکر نمودم که راه معرفت عارف بسوی معروف بچهار قسم میسر میباشد و در هر یک از آن اقسام اربعه ربط میانۀ عارف و معروف بدلیل حکمت لازم است و بدون جنسیت ممکن نیست بل محال میباشد و پر ظاهر است که میانۀ حق و خلق ربطی و سختی متصور نمیشد زیرا که بذکر^(۱) خالق و خلق و غنی و محتاج و قدیم و حادث ضدیت مطلق و بینوینیت تامه است و لهذا جوهر علم در این مقام آن است که هر نفسی که طلب معرفت ذات اقدس او را نماید بنفسه مشرک میباشد زیرا که طلب اقتران یا احاطه یا وحدت یا

(۱) کذا فی الأصل، و الظاهر: بین،

جنسیت نموده و جمیع این اقسام شرک مطلق است و نمی شناسد ذات منزّه او را بجز ذات اقدس او نظر بغناء نفس متعالی او و عدم وجود شبی در رتبه او این است که لسان الله الحق فرمودند یا من دلّ علی ذاته بذاته و تنزه عن مجانسة مخلوقاته و در مقام دیگر اشرف کل الوجود و اول عابد در نزد معبود بلسان عجز در منتهای فقر عرض نمودند یا الهی ما عرفتک حق معرفتک و ما عبدتک حق عبادتک و ربّ زدنی فیک تحیّراً و در مقام تنبیه ربّ مجید در قرآن حمید خویش میفرماید لا تدركه الابصار و هو بدرك الابصار و امثال این اشارات بسیار است و درین مقام احدی را راه بسوی معرفت ساحت قدس عزّ او نیست و منکر معرفه الله نیز کافراست زیرا که بجهت همین خلق شده اند و آن معرفت ظاهره امکانی آن میباشد که آیه الله و مرآت جمال الله و اول ما صدر و دُرّ بیضاء و مبدأ المبادی بیش^(۱) میخوانند و از اینجاست که خداوند جلّ و علا در فرمان لازم الإذعان خود میفرماید ستریم آیاتنا فی الآفاق و فی أنفسهم حتی یبین لهم انه الحق و افق اول افق امکانیه میباشد و آن مقام مشیت است که ماده وجود کل موجود است که میفرماید خلق الله الأشياء بالمشیة و خلق المشیة بنسها و در این مقام نفطة الإمكان و جهاء الأكوان فرمودند یا علی ما عرف الله بمنزل انا و انت و ما عرفنی بمنزل الله و انت و ما عرفک بمنزل الله و انا و فی تفسیره علم را نفس معلوم و ذکر را عین مذکور بدان تا سرش بر تو ظاهر گردد چونکه بدلیل حکمت کثرت منتهی بنفطه وحدت میشود و آن نفطه بدئیۀ ذکر وحدانیت و واحدیت حضرت حق است و چونکه میانۀ اشیاء با مشیت اولیه جنسیت و نوعیت میباشد لهذا مرجع کل باوست همچنانکه بدء کل از او شد و ذات مقدس ازلیه محلّ بدء و ختم نیست زیرا که هرگاه چنین بوده باشد محلّ تغیر و جنسیت و ترکیب بجهت حضرت او لازم آید و این لوازم نقصان میباشد و ذات جناب سبحان منزّه از

(۱) کذا فی الأصل، و الظاهر: مبدأ المبادئ،

فقال اطلق السراج فقد طلع الصبح، و اجمال شرح ابن حدیث شریف هان
رتبه حقیقت است که فوق کلّ مقام است بیانش در تنزل ممکن است لا
بالارتفاع و هرگاه خداوند عمر کرم نموده و اعراض معرضین عارض نگردیده
بجول الله بیانی در حاشیه خواهم نمود، مختصر از مقام حقیقت مقام نقطه
است و از برای مقام نقطه پنج مرتبه در ظهورش مقرر است لهذا نقطه
الوجود و طلعه المعبود پنج مقام از برای کیل ذکر فرمودند و پنج مقام
هائ است بکلّ قواعد، بقاعه حکماء فعل و انفعال و ربط فعل بسوی
انفعال و ربط انفعال بسوی فعل و صورت جامعه آنست، و بقاعه اجد
حرف پنج، و بقاعه نقطه و حرکت و حرف و کلمه و معنی، و بقاعه الف
غیبیه و الف لینه و الف غیر معطوفه و الف معطوفه و الف قائمه میگویند
و قواعد بسیار است و ذکرش موجب طول کلام میشود و بیان ما در
اختصار است، خلاصه مقام یقین مقام نقطه است و مقام نقطه مقام حقیقت
است و مقام حقیقت مقام ذروه وجود است که مقام لی مع الله حالات
نخن هو و هونحن میباشد و این مقام فناء کلی است و بعد از خرق هفتاد
هزار حجاب از نور و ظلمت میسر میشود که در احادیث شمس عظم
وارد شده است و سر آن در مقام خود ذکر خواهد شد، پس اصل دین
معرفة الله است و آن نقطه علوم است که حضرت امیر علیه بهاء الله ثم
جماله فرمودند العلم نقطه کثره (۱) الجاهلون و مقام یقین در رسیدن بنقطه علم
است و آن مقام حقّ الیقین است، زیرا که انسانرا چهار نفس میباشد
۲۰ نفس اماره است و آن شأن جهل مطلق است نفس ملهه است و آن مقام
شک است نفس لوامه است و شأن آن ظن است نفس مطمئنه است و
شیوه آن علم است، و مقام یقین نیز در سه مقام مذکور است علم الیقین
عین الیقین حق الیقین پس ای طالب سالک و ای مؤمن مجاهد بسر تو
۲۱ معلوم گردید که مقام بس مقام عالیست و دست هر کونه همتی بادی رتبه

آن نیرسد و حال آنکه مجملی از مفصل ظاهر آن را بجهت تذکر ذکر نمودم،
پس ای موالیان من حفر را دو التماس و وصیت با عامه شما میباشد (۱) آنکه
طلب مکید شیئی را مگر الله و در طلب نکاهل را جائز ندانید (۲) آنکه از مقام
خود يك ذره زیاده از آنچه هستید ادعا نکنید و مدعیان مقار عالی را هم
۵ بزودی رد ننمائید و امر ایشان را محال و سهل نشارید زیرا که سلامتی هر
نفسی در عمل باین دو موعظه میباشد و خسران کلّ در خلاف آنست و
چونکه در ابتدای این کتاب ذکر مقام نقطه بسیار گردید و اصل نوشتن
این رساله در باب توحید و ذکر مبدأ و معاد که اصل دین میباشد
نوشته میشود لهذا نام این کتاب را نقطه الکاف نمودم بدو جهت یکی آنکه
۱۰ خود را صاحب اسمی و رسمی نی دانم تا ذکر خود را تمام زبیرا که ذکر
خود را در بی ذکر می شمارم، دوم آنکه مسطور گردید که نقطه را پنج مقام
میباشد و آن مقام هاء است و هاء چهار مرتبه که ترقی نمود کاف میشود
و کاف چهار نقطه است نقطه المشیه و نقطه الإرادة و نقطه التدر و نقطه
القضاء و کاف اول کلمه کن میباشد و کاف دوم فیکون و غیب و شهادت
۱۵ کاف میم است که ذکر میم مشیت میشود که اول امکان بمشیت شئیت بهم
رسانید و لهذا اسم نقطه الکاف حقیقت دارد و لهذا در صدر کتاب اول
نقطه گذارده ام این اول ظهور است در مقام تجرد دوم در تحت نقطه
ه نوشته ام که تعیین اول بوده باشد و بعد را هو نوشته شده است که تعیین
ه میشود و بعد ذکر امتناع و قدوسیت آن ذکر جمیع اشارات شده است
۲۰ و در واقع و در ظاهر ذکر بسم الله الرحمن الرحیم شده است که اول اسماء
و صفات الله میباشد و بعد ذکر توحید و نبوت و ولایت و شیعیان در
خطبه شده است و ان شاء الله تبارک و تعالی تفصیل خطبه را ذکر خواهیم
۲۲ نمود و در يك مقدمه و چهار باب مذکور میشود،

کلمه الجامعة و لهذا جعل الله ذکرنا فی کلّ صباح و مساء (۱) هذه الكلمات الأربعة نزل الله من خزائن علمه سبحانه الله من خزينة اللاهوت و الحمد لله من ملك الجبروت و لا اله الا الله فی اجبة الملكوت و الله أكبر فی قصبة الناسوت و آخر ذکرنا ان الحمد لله رب العالمین، و اما بعد بر افتد صافیة موحدین و در مرآت زاکیه عاقلین و در نفوس طیبة سالکین و در مذاق معتدله ارواح ظاهرین مخفی و پوشید نیست که خداوند حکیم علی الاطلاق خلق نفرموده خلق را الا لأجل اظهار جوده و فضله و اول الجود هو الوجود و الوجود هو المعلوم و المعلوم هو نفس العلم و العلم هو المشیة و المشیة هو المحبة كما قال فی الحديث القدسی كنت کتراً مخفياً فاحببت ۱۰ ان اعرف فخلقت الخلق لکنی اعرف، پس ماده ايجاد موجودات محبت گردید و ثمره محبت خداوند ظهور معرفت اوست در ملك او همچنانکه در کلام مجید خود میفرماید و ما خلقت الجن و الانس الا ليعبدون ای ليعرفون و بر ظاهرست که عبادت بدون معرفه الله محال است زیرا که مادای که شخصی عارف بحق نفسی نشود که او صاحب جمال است مجذوب ۱۵ بطلمعت کمال او نمی شود و هرگاه او نداند که او دارای رتبه جلال است خائف از نائره قهرش نمیگردد و بدلیل عقل معرفت در میان عارف و معروف بر چهار قسم میباشد (۱) علو مقام عارف بر معروف (۲) تساوی مقام (۳) ذکر اتحاد (۴) علو مقام معروف است بر عارف و این مقام را مقام ظلیه میگویند، حال مشاهده نما که ازین اقسام اربعه میانه تو و معبود تو کدام یک میسر ۲۰ است و تحصیل آنرا نموده و حفظ وجود خود را درک نما تا مسترجم در مهد امن و سرور بوده باشی زیرا که تفریح و اطمینان در نفس بهم نمی رسد الا برسیدن بمقام الیقین همچو کلام خداوند خیر شاهد است که یا ایها

(۱) یکی از نسخه های اصلی که کامل باشد و از آن جهت بر رمز (گا) از آن نشان داده میشود در حاشیه کلمات آیه را دارد: «مراد از صباح طلوع هر شمس حقیقت و مساء غروب آن یا مراد از هر شهود و هر غیب میباشد»

النفس المطمئنة أرجعی الی ربک راضیه مرضیه فادخلی فی عبادی و ادخلی جنتی، لهذا مادای که نفس صاحب یقین نگردد قابل خطاب مستطاب حضرت رب العزة نمی شود و لاین رجوع و صاحب رضا و شایستگی دخول در زمره عباد الله المکرمون و مستحق ورود در جنت احدیت الهیه نیست و تحصیل مقام یقین نمودن را نمی بایست سهل و آسان گرفت زیرا که مقام یقین مقام حقیقت است که کمیل بن زیاد از شمس حقیقت شاه ولایت سؤال نمود و کیفیت سؤال این بود که در هنگامی که آن سید امکان بسفری تشریف میبردند و کمیل یکی از اصحاب کبار و یاران خاص بوده و در ردیف مولای خود سوار شد خلوتی خالی از اغیار و مقایس عالی از برای خود یافت ۱۰ لهذا عارض در پیشگاه فضلش گردید اظهار نمود یا سیدی ما الحقیقه جواب قهر آمیز از ساحت جلالش صادر گردید و گویا بلسان واقع فرمودند که ما لك و الحقیقه لأن الحقیقه سر من سر الله و جوهر فی خزینة الله مأمور بامر الله فقال روحی فداء شرحاً مبسوطاً حتی انعدم آثار انانیة الکمیل من اشراقات نور الجلال فیعجز (۱) الکمیل فقال بلسان تمام العبودیة یا مولای اننی السئ صاحب سرك فقال روحی فداء نعم و لکن الامر عظیم فقال او بمثل ۱۵ مولای الجلیل یخیب أملیک (۲) و یرد السائلین (۳) من باب فضلك فقال لا والله یا کمیل اننی یجیب دعوة المضطربین و انی فی الحین ثم بعد الحین بمثل الحین و قبل الحین اشرح رشح من طغ من مفاخر الحقیقه علیک فخذ منی بقدر قوتک و اکتبه من غیر اهله فیا کمیل الحقیقه کشف سمات الجلال ۲۰ من غیر اشاره فقال یا سیدی ما فهمت مرادک زدنی بیانک و اثر جهرتی و اعف باحتجابی فقال محو الموهوم و صحو المعلوم فقال زدنی بیانک فقال سلام الله علیه هتک السر لغلبة السر فقال یا محبوبی زدنی بیانک فقال جذب الاحدیة بصفة التوحید فقال یا مقصودی زدنی بیانک فقال نور اشرق من صبح الأزل فیلوح علی هیاکل التوحید آثاره فقال زدنی بیانک ۲۴

(۱) کذا فی الأصل و الظاهر: فجبر، (۲) کذا فی الأصل ۱

فداکاری و عجیب‌ترین آثار شجاعت و جانفشانی از ایشان بظهور خواهد رسید، ثانیاً آنکه ایران هنوز قابل آنست که عالم را از خیالات و افکار خود متأثر سازد بدرجه‌ای که کمتر مملکتی در این باب پیاپی او میرسد زیرا که بهائیان اگرچه عادت غربی بمبالغه و اغراق در خصوص عدّه هم مذهبیان خود دارند معذک شکی نیست که مذهب ایشان خیلی در مغرب و مشرق بخصوص در مغرب اقصی یعنی امریکا منتشر شده است و بعلاوه عدّه ایشان نیز روز بروز در تریاید است،

محرم ۱۳۲۹

کتاب نقطه الکاف فی تاریخ البایة تألیف حاجی میرزا جانی کاشانی،

هـ

هو الأمنع الأقدس

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد بلا مثل و نعت بلا کفو وصف جمال ذات اقدس تعالی بوده و هست
 ۹ در مراتب ائمتّه موجودات من اهل اللاهوت و هم بقولون فی ذرّ الأولى من
 الوجود بلسان المعبود شهد الله انه لا اله الا هو فسبحانه سبحانه عما يقول
 العارفون، و شکر بلا عدل و درود بلا فصل شایسته ذات منوری میباشد
 که ذکر شریفش در عالم جبروت بذکر اول مذکور و اشراق نور عظمتش
 در کنگره عقول محصول و کلام بلسانه بقولون هذ آية التوحيد و احجاب
 ۱۰ الله التفرید لبس کتله شیء و انه روحی و روح الامکان فداء کونوا اول
 العابدین، و بهاء الله ثم ثنائه سزاوار طلعت جلالیست لا یزال که شمس
 وجود عالیش در عالم ملکوت از برج انت العالی فوق کل المتعال طالع و
 تبرق نار قهاریتش ثم رحمانیت و عدالتش در سر هر ذی نفسی متنفس و
 کلام بنظره ناظرون بانه واحد عشر^(۱) من ذریة روحی و نشی و نفس کل
 ۱۱ الموجودات فدام احجاب القدرة و قمص طلعة الولاية و اوصیاء رسوله و
 امنائه علی خلقه فی کل عوالمه من الغیب و الشهادة، و تجلیات بلا نهايات
 من انوار قمر الولاية علی هیاکل شیعتنه من اهل الناسوت حتی یقرون فی
 لوح اجسامهم کلمات الله العلیا من الاسماء و الصفات و یقولون نحن ثمره
 ۱۲ الوجود و نحن طلعة المعبود و نحن نقولون^(۱) انا لله و انا الیه راجعون و نحن

(۱) کذا فی الأصل!

بغير ما نزل في الظاهر آته (۱) محروم من روح الله و رحمة التي سبقت للعالمين»

ایضاً در موضع دیگر گوید: -

«اگر نفسی بیاید و هرچه بیاورد و هرچه بگوید قبل از الف سنه باطل بوده و هست چه که سبب فساد و اضطراب عالم است مبشر آمد خبر نمود متمم آمد تمام فرمود دیگر ظهور از برای چه و از برای که»

ایضاً در جای دیگر گوید: -

«آن یا قلم فاكتب على اللوح ثم اخبر الناس بأن الظهورات انتهت بهذا الظهور المشرق المبشر، من يدعى قبل اتمام الألف هذا المقام الأعز الأعمم العزيز آته (۲) قد افترى على الله و كان من المفسدين لأن بذلك يفسد امر الله و لن يستقر بين عباده المؤمنين (۳)»

این تفرقه آخری و حقد و حسد و جنگ و جدالی که از آن ناشی شد راستی اینست که اثر خیلی بدی در ذهن این بنده پدید آورد چه من همیشه پیش خود خیال میکنم و از دوستان بهائی خود نیز همیشه پرسیدم ام که پس نفوذ و قوه تصرف و قاهریتی که بعقبه ایشان اولین علامت کلمه الله و از خصایص لا ینفک آن است کجاست در صورتیکه در مقابل این همه نصوص «الهی» از قبیل «عاشروا مع الأدیان بالروح و الریحان» و «همه بار یک دارید و برگ یک شاخسار» و نحو ذلك ایشان با اعضاء خانواده خودشان با ایندرجه تلخی و عداوت رفتار میکنند؟

۲. مجدداً در این اواخر گویا مرکز اهلبیت و محور توجه عامه در ایران از مذهب بسیاست تحویل شده است، تعصب قدیم مابین سنی و شیعه، بالاسری و شیخی، مسلمان و یهود و عیسوی و زردشتی درکار است از

(۱) کذا، و الظاهر: فاتمه، (۲) کذا، و الظاهر: فاتمه، (۳) اغلب

نصوص بهاء الله راجع باین موضوع در کتابی فارسی موسوم باتیان الدلیل لمن یرید

۲۰ الأقبال الی سماء السبیل که در ماه صفر سنه ۱۲۱۸ بطبع رسیده مسطور است،

میان میروند و يك حس حقیقی وطن دوستی و يك توجه عالم باین نکته که کلیه ایرانیان از هر طبقه و جنس که باشند باید دست بکدیگر داده برای خیر وطن و صلاح ایران متفقاً کار کنند کم کم روی کار میآید، بیست و سه سال قبل که راقم حروف در ایران بودم اوضاع زردشتیان عموماً و زردشتیان بزد خصوصاً خیلی پریشان بود و لاینقطع موضوع ایذا و شتم و اهانت بلکه در ازمنه فترت و انتقال سلطنت در معرض خطر فعلی واقع بودند، امسال یکی از دوستان ایرانی من استفتائی در این خصوص از دو مجتهد بزرگ شیعه ساکن نجف آخوند ملا عبد الله مازندرانی و آخوند ملا کاظم خراسانی نموده ایشان بخط و مهر خود جواب نوشتند و فتوای صریح بجمرت ایذاء و تحقیر زردشتیان و «سایر اهل ذمه که در حمایت اسلامند» داده اند، عین این استفتا و جواب آن در دیباچه انگلیسی این کتاب (ص ن-نا) مسطور است، روی هم رفته ملاحظه میشود که این اواخر يك مسلك مجامله و ملایمتی در حوزه ریاست روحانی شیعه تولید شده است و از ایشان بالطبع بسایر طبقات سرایت کرده ۱۰ و بدین طریق يك حس صادقانه از وطن پرستی که یکی از بهترین علامات امیدواری نهضت ملی حالیه است بتدریج در عموم طبقات ملت ایران بیدار می نماید، مذهب بهائی بعقیده این بنده زیاده از آن مشرب بین المللی دارد که امروزه بتواند بحال حالیه ایران مفید واقع شود یا دردی از دردهای ایران را علاج نماید، از کلمات بهاء الله است که «لیس الفخر لمن یحب الوطن بل الفخر لمن یحب العالم» و این سخن اگرچه در مقام خود بس عالی و لطیف است ولی امروزه اشخاصی که وطن خود را بالاتر از هر چیز و هر کس در دنیا دوست داشته باشند فقط چیزی است که ایران بدان احتیاج دارد، باوجود همه اینها ظهور طریقه بایه و بهائیه دو چیز را افلاک بعالمیان ثابت نمود اولاً آنکه ایرانیان را وقتی که بواسطه ۲۰ اسباب و محرکات روحانی عمیقاً تحریک و تهییج نمایند بالاترین درجه

که یکی از مهترین قسمتهای کتاب است (ص ۲۵۲ الی آخر کتاب) با استثنای حکایت جناب بصیر (ن ص ۲۵۵-۲۶۰ = ت ص ۲۴۴-۲۴۷) بکلی حذف نموده است،

از آنچه گذشت میتوان يك میزان اجمالی از مقایسه بین تاریخ جدید و نقطه الکاف که اساس آنست بدست آورد، شیوه مغرضانه مؤلف اخیر در جرح و تعدیلات و زیاده و نقصانهائی که در کتاب قدم بعل آورده نیک ظاهر و هویداست، کم مذهبی در تاریخ دیده شد که در عرض مدت ۶۹ سال (۱۲۶۰-۱۲۲۹) مانند مذهب میرزا علیمحمد باب این همه تغییرات و تبدیلات در آن روی داده باشد، و کمتر مذهبی در دنیا این همه گروندگان از جان گذشته و این همه شهدای بی ترس و بیم برای خود می تواند بشرد، دو اختلاف بزرگ در عرض این مدت مابین بایه روی داد و اتحاد اولیه ایشان را مبتدل بانقسام نمود، یکی اختلافی که باعث انقسام بایه بهائی و ازلی گردید، دیگر اختلافی که بعد از فوت بهاء الله (دوم ذی القعدة هزار و سیصد و نه) مابین خود بهائیان دست ۱۰ داد و بعضی از ایشان پیسر بهاء الله عباس افندی (یا عبد الیها که اکنون اینطور معروف است) گرویدند و بعضی دیگر پیسر دیگرش میرزا محمد علی، بواسطه این اختلافات اکنون بایه چهار فرقه منقسم اند از اینقرار: اول کسانی که خود را «کل شیعی» مینامند و ایشان عبارتند از بایانی که بهمان باب و ما ائی به ایمان آورده دیگر کاری باینکه وصی او کیست ۲۰ ندارند، عدد ایشان باید بغایت اندک باشد و راقم حروف هرگز يك نفر از ایشانرا ندیده ام، دوم ازلیان که میرزا یحیی نوری ملقب بصبح ازل (۱) را وصی و جانشین باب میدانند و گویند من یظهره الله هنوز

(۱) که الی یومنا هذا (محرم ۱۲۲۹) در حیات و با خانواده و پسران خود در جزیره قبرس سکونت دارد،

نیامد است، این طایفه نیز نسبتاً اندک و عدد ایشان گویا روی بتناقض است، سوم بهائینی که برادر صبح ازل میرزا حسینعلی نوری ملقب به بهاء الله را من یظهره الله میدانند ولی گویند بعد از بهاء الله افلاً تا هزار سال دیگر هیچ گونه «ظهور» جدیدی نخواهد بود (چنانکه صریح «کتاب اقدس» و سایر نوشتجات ایشان است) و گویند چون پیسر بهاء الله عباس افندی بعضی از این قبیل ادعاهای نماید لهذا او را باید کنار گذارده برادرش میرزا محمد علی را رئیس روحانی مذهب دانست، چهارم بهائینی که گویند «در فیض الله تعطیل نیست» و دعاوی عبد البهارا (که حقیقتاً آنرا نگارنده این اوراق هنوز بطور یقین ندانسته ام چیست) تصدیق ۱۰ میکنند و او را فعلاً مظهر وقت میدانند، اکثر بایه اکنون از این فرقه اخیر هستند و خیلی عجب است که تاریخ صبح ازل و نابرداری او بهاء الله چگونه مجدداً در ماده میرزا محمد علی و نابرداریش عباس افندی تکرار شد و چگونه در مذهب بایه فرقه ارتجاعیون یا پارتی محافظین همیشه مقدر شده است شکست بخورند، باوجود اینها موقع عباس افندی ۱۰ خیلی باریکتر و کار او خیلی مشککتر از پدرش بود زیرا در مسئله من یظهره الله چنانکه سابق مذکور شد باب جای تأمل و مجال تردد برای احدی از اتباع خود نگذارده است و بر ایشان حتم نموده که هرکس در هر کجا ادعای این مقام را نماید بی چون و چرا و بلا شرط شئی او را تصدیق نمایند، ولی بهاء الله کار را باین آسانی نگرفته و تا مدت هزار ۲۰ سال تمام میدان ادعای «ظهور» جدیدی را برای هیچکس خالی نگذارده و جمیع هوی و هوسهرا از بیخ بریک است، مثلاً در کتاب اقدس گوید: -

«من یدعی امرًا قبل انتم الف سنه کامله انه کذاب مفتر نسال الله بان یؤید علی الرجوع ان تاب انه هو التواب، و ان اصّر علی ما قال ۲۰ یبعث علیه من لایرحمه انه لشدید العقاب، من یؤول هک الآیه او یفسرها

عقول و افتخار درآك از ادراك آن عاجز است و آن نوشنجات را آقا سید
 یحیی دارابی و جناب عظیم در نزد جناب معزی الیه دیده بودند و
 میفرمودند قریب چهار هزار بیت بود فرقی با این بیانات زمان ظهور
 نداشت، خلاصه آثار بزرگی و جلالت قدر و عظمت شأن در بدو طفولیت
 از جبهه هایون ایشان هویدا و از اطوارشان آثار بزرگواری آشکار و پیدا
 بود چنانچه در بدو طفولیت از ذکور و اناث بودن حمل زنان حامله قبل
 از تولد خبر میدادند و از اغلب امور اتفاقیه و زلزله و خراب شدن
 بعضی امکه بطور واقع بیان میفرمودند که اگر تفصیل آنها ذکر شود
 مطلب از دست میرود ولی مقصود این است که چنین اشخاص کامل
 تا انواع اقتدارات باطنیه و قدرت و صفات الهیه از آن حجت خدا
 نمیدیدند و یقین کامل حاصل نمی نمودند بدون جهت و سبب نفهید و تسخیه
 در بذل جان و مال و ترك نام و تنگ و عیال و اطفال بان درجه اهتمام
 و اصرار نمی کردند علی الخصوص جناب خال از مشاهده بروزات و ظهوراتی
 که در طفولیت آن حضرت واقع و ظاهر شده بود مدتی متعیر بود و در
 حالت آن حضرت حیرت داشت و پس از اظهار امر باز هم متوقف
 و مجاهد بود تا آنکه بمقام یقین و اطمینان رسید و چنانکه ذکر شد در
 جانفشانی بطوری ثابت قدم گردید که دیگری سیصد تومان میداد که
 ایشانرا نکشند راضی نشد و گفت نهایت شرف و سعادت من در این
 شهادت است و کمال آرزو و آمال من در سبیل حضرت جانان نثار
 کردن جان است»،

ط - شورش تبریز

(ن ص ۲۲۲ س ۷-۲۲۰ س ۱ = ت ص ۱۱۵-۱۲۴، ۱۲۸)؛ رجوع
 ۲۲ کنید ب قسمت د، ص ۲۲،

ی - شورش زنجان

(ن ص ۲۲۰ س ۱-۲۲۸ س ۱۲ = ت ص ۱۲۵-۱۷۰، رجوع کنید
 نیز بص ۱۲۵ س ۱۹-۱۲۶ س ۲۴ از ن)، در کتب واقعه در دو
 کتاب مذکور اینقدر اختلاف روایت دیده میشود که در واقعه زنجان،
 و این اختلاف نه فقط بین ن و ت است بلکه نسخ ت نیز با یکدیگر
 خیلی اختلاف دارند، ولی روی هرفته روایات نسخ مختلفه ت مفصل تر
 و مبسوط تر از ن است،

یا - صبح ازل

این قسمت از نقطه الکاف (ص ۲۴۸-۲۴۵، ص ۲۰۸ س ۱۴-۱۸) که
 ۱۰ مهم ترین قسمتهای کتاب است صاف و ساده بتمامها از تاریخ جدید حذف
 شده است و السلام،

یب - قتل باب

(ن ص ۲۴۵-۲۵۰ = ت ص ۲۹۳-۲۱۲)، اینجا نیز روایت تاریخ جدید
 خیلی مشروح تر است ولی باز حسب المرسوم بعضی فقرات نقطه الکاف را
 ۱۰ حذف کرده است مثلاً حکایت خواهش نمودن باب از اتباع خود در
 حبس که او را بکشند (ن ص ۲۴۶ س ۱۰-ص ۲۴۷ س ۲)، و همچنین
 حکایت فرستادن جسد باب را بر حسب وصیت خود باب بزد و حید
 ثانی (۱) یعنی صبح ازل (ن ص ۲۵۰ س ۳-۱۵) بکلی از ت حذف شده است،

یح - وقایع بین قتل باب و قتل مصنف کتاب نقطه الکاف

(سنه ۱۲۶۶-۱۲۶۸)،

تاریخ جدید بقتل باب ختم میشود و این قسمت اخیر از نقطه الکاف را

(۱) در مقابل وحید اول یعنی سید یحیی دارابی،

آن جناب جان و مال خود را در سبیل عبودیت آن حضرت نثار نمود تا فعل ایشان بر جمیع تجار حجت باشد و بدانند که ایشان آن حضرت را در دامان خود بزرگ کرده و از زمان طفولیت تا هنگام بلوغ و پس از آن تا زمان اظهار امر حالاتی مشاهده نموده‌اند که از هیچ بشری الی الان دیده و شنیده نشده و بدان جهت کمر عبودیت آن حضرت استوار کرده و جانش را نثار نمود و اگر نه چنین بود بآن استقامت و آرزومندی جانفشانی نمی نمود و این مسلم است که بواسطه امورات بدیعی که از آن حضرت بتواتر مشاهده کرده بود مجذوب و مفتون شد چنانچه در زمان تولد الملک لله فرموده و در ایام طفولیت نزد جناب شیخ عابد برده بودند که درسی بخواند و شیخ عابد مردی بود فاضل و کامل زیاد مقدس و از شاگردهای شیخ احمد مرحوم و از جمله اصحاب و مصدقین با صدق آن حضرت بود و از جمله حکایات ایام طفولیت آنحضرت را که ایشان حکایت کرده بودند یکی این است که روز اول که آنحضرت را نزد من بمکتب آوردند بعاتد اطفال دیگر الف با نوشتم و درس دادم بعد از ساعتی بجهت شغلی بیرون رفتم بعد از مراجعت چون بجزه نزدیک شدم قرائت قرآن را با صوتی هوش ربا و حزین شنیدم تعجب نمودم داخل حجره شدم قرائت قرآن را پرسیدم که می نمود اطفال دیگر گفتند آقا بود پرسیدم قرآن خوانده اید سکوت نمود گفتم از کتابهای فارسی خو بست بخوانید کتاب حق الیقین را نزد ایشان گذاردم گفتم بخوانید چون هر ورقی را گشودم دیدم خوب میخواند گفتم شما فارسی را خوانده اید پس بیائید عربی را بخوانید بهترین شرح امثله را پیش او گذاردم چون معنی بسم الله را برسم معهود میان طلاب بیان کردم فرمودند چرا لفظ رحمن شامل مؤمن و کافر است و لفظ رحیم مخصوص مؤمن است گفتم حکما قاعده دارند که زیادتی [مبانی دال بر زیادتی] معانی است و رحمن يك حرف زیاد است فرمودند ۲۰ یا این قاعده غلط است یا حدیثی که شما از حضرت امیر روایت می‌نمائید

دروغ است عرض کردم کدام حدیث فرمودند حدیثی که از شاه ولایت [منقولست که] فرمود که معانی جمیع کتب آسمانی در قرآن است و معانی تمام قرآن در فاتحه است و معانی تمام سوره فاتحه در بسم الله است و تمام معنی بسم الله در باء است و معنی باء در نقطه پس معنی جمیع در نقطه است و نقطه هیچ بیانی ندارد من از استماع این نکته لطیفه ساکت و متعیر شدم و ایشان را برداشته بدر خانه مبارکه رفتم جدّه مکرمه ایشان عقیق در آمد عرض کردم سرکار آقارا من نمی توانم معلم باشم و تفصیل را معروض داشتم آن علیا جناب بایشان گفت شما از اینگونه فرمایشات دست بر نمیدارید چه کار دارید باین نوع فرمایشات بروید درس بخوانید ۱۰ فرمودند بسیار خوب تشریف آوردند مثل سایر اطفال بنای خواندن درس را گذاشتند و من هرچه اصرار کردم الف با بخوانید قبول نفرمودند و خواندند و يك روز دیدم با طفلی که زیر دست ایشان نشسته است آهسته صحبت میکند چون خواستم گوش بدم ساکت میشدند بعد از آن خود را بر آن داشتم که بصحبت شما توجه ندارم ولی ملتفت بودم شنیدم بآن طفل میگوید چنان سبکم که اگر بخوام بفراز عرش بروم میتوانم میخواهی بروم و خود را از زمین حرکت میداد در حال گفتن میخواهی بروم و حرکت کردن بر من حیرت و تعجب مستولی شد تبسم نمودم و از تبسم من فوراً ساکت شدند و كذلك اوقاتی که هنوز مشغول مشق نشد بودند میدیدم همه روز قلمدانی می آوردند و مشغول بنوشن میشوند خیال کردم چون ۲۰ میبیند اطفال دیگر خطی میکشند میل کرده است بنوشن و امثال اطفال دیگر خطی میکشند و کاغذ را سیاه میکند چند روزی بهین منوال گذشت تا آنکه يك روز کاغذ را از دست ایشان گرفتم بینم چه میکنند چون ملاحظه کردم دیدم چیزی نوشته اند تعجب نمودم که مشق نکرده چگونه مینویسد در مضامین نوشته تأمل کردم دیدم مراتب معرفت و توحید است که باقصی الغایه نوشته اند در نهایت فصاحت و بلاغت بخوبیکه

ساده‌را که «بلی من بای هستم و بجهت شما جان میدهم» تبدیل بیک خطبه و اعطائه کسالت انگیزی می‌نماید، تأثیری که از این نوع تصرّفات در شخص حادث میشود نصّور آن آسانتر است تا تحریر آن، چیزی که هست حقیقت امر را بکلی بصورت دیگر در ذهن جلوه میدهد و آن شجاعان پر شور و حرارت و آن از جان گذشتگان بی باک سرکش دوره اولی را در نظر ما مانند وعظی ساکن و آرام و مطیع و مفاد بطبق مسلك بهائیه متأخرین محسّم میکند،

حکایت حاجی ملا اسمعیل قمی یکی از شهدای سبعا که در ظرف یک هفته که با رفقا در حبس بود غذا نخورد و شب آخر که حضرات را ۱۰ فردای آن روز میخواستند بکشند وی تنها غذای سی و هفت نفر را خورد (ن ص ۲۱۶ س ۱۲-۱۷) چون بنظر جامع تاریخ جدید گویا عامیانه یا مضحک میآمده است بکلی انداخته است، از طرف دیگر دو فقره راجع بحکایت شهدای سبعا در تاریخ جدید مذکور است که از نقطه الکاف بکلی مفقود است، یکی از آنها اینست: -

۱۰ «حاجی علیخان حاجب الدوله^(۱) در مقام حیرت و تعجب از احوالات این اشخاص بجهت یکی از محارم و دوستان خود تعریف کرده بود که اعلیحضرت قبله عالم امر فرمود که در وقت کشتن حضرات بملاحظات چند من حاضر باشم و فبیکه بمحلّ مقتل ایشان رسیدم در میان آن هفت نفر سیدی جوان و بسیار خوش رو و خوشحال دیدم و بجدی خوش سیم و ۲۰ ملج منظر بود [که] دلم بجالش سوخت و بجیال افتادم که بهر نحوی ممکن شود آن سید هاشمی نسب را از کشتن نجات بدم و محضاً لله نگذارم در سنّ شباب کشته شود وقتی که چهار یا پنج نفر را کشته بودند آن جوان را

(۱) فرّایشای بی رحم قمی القلب معروف ناصر الدین شاه و پدر مرحوم محمد حسن خان اعتماد السلطنه وزیر انطباعات، (رجوع کنید بترجمه مقاله سیاح ص ۵۲ حاشیه ۱، و ترجمه تاریخ جدید ص ۲۵۶-۲۵۸)،

نزد خود طلبیدم و سرگوش او گذاردم و گفتم بیا تبری کن بجهت اعلیحضرت قبله عالم قسم که آنچه منظور نظر و مقصود خاطر است باشد و خواهش کنی بدون مضایقه حاصل میکنم و ترا خدمت اعلیحضرت سلطان میبرم و سالی پانصد تومان وظیفه و استمراری در حق تو بر قرار میکنم دیدم حیرت آمیز نگاه میکند گفتم اگر بالمره ترک این طریقه را می‌نمائی عارنی عالی بجهت تو میخرم و دختر خود را با اوضاع و افره بتو میدهم بعد از شنیدن آن همه نویدات جواب داد مرا بدختر صاحبجمال خود و اموال فانیه دنیا فریب مده ما دنیا و آنچه را در اوست بشما و اهلس ارزانی داشتیم و در طریق محبت حضرت دوست بهمین شربت شهادت ا کفایت نمودم

در ضمیر ما نمی‌گنجد بغیر اثر دوست کس

هر دو عالم را بدشمن ده که مارا دوست بس

چون این سخن را شنیدم و قابل هدایش ندیدم بدهنش زدم و اشاره کردم که او را از مابقی دیگر زودتر بکشند»،

۱۵ فقره دیگر که راجع بحاجی سید علی خال باب است اینست: -
«جناب حاجی سید علی خال مردی بود تاجر و مسنّ و معتبر و جهان‌دیده و خالوی حضرت اعلی روح ماسواه فداه سلاله سادات اطیاب و طایفه انجاب و در میان جماعت تجار بقوی و تقدس معروف میبود بقسی که اوقاتی که از شیراز و بزد خیال مهاجرت و مسافرت الی الله ۲۰ و جان بازی در سبیل محبت محبوب امکان و بدیع آکوان طلعت اعلی داشتند جمیع محاسبات خود را رسیدگی نموده و همه مطالبات محتمله مردم را ادا نمودند باین طور که خود تشریف می‌بردند در خانها و آن حقوق را میدادند و طلب حلیت و عفو نموده و وداع باز پسین میکردند و بهمین طور با یکان یکان از آشنایان و ذوی القربی و ذوی الحقوق وداع نموده ۲۵ متوجه دار الخلافه و عزیمت آذربایجان و شرفیابی حضور نمودند، باری

حکایت مؤمن هندی و شهدای سبعة گجانبیک است و آنرا خیلی مختصر و ابرتر کرده و تغییر و تبدیلات زیاد در آن داده مثلاً حاجی میرزا جانی گوید (ص ۲۵۷ س ۱۸-۲۰) بعد از آنکه سید بصیر هرچه جهد کرد که خود را بقلعه شیخ طبرسی رساند ممکن نشد بگیلان آمد اهل انزلی او را بعنف از آبادی خود بیرون کردند از آنجا بقزوین آمد «بعد از آن روانه بارض قدس [یعنی طهران] گردید بجهت قرب بجوار حضرت وحید [یعنی ازل] و درک شرفیابی فیض حضور باهرالنور جناب بهاء الامکان را نمود» و بعد از آن گوید (ص ۲۵۹ س ۲-۴) جناب بصیر «در ارض نور در خدمت حضرت وحید و جناب بهاء مدت چهار ماه هم سرور بودند و از شراب محبت یکدیگر سرمست و خرم در آن بساط عیشها نمودند و طناب الفت را چنان بر هم نایید که بهیچ تیغ حادثه برید نگرود»، تاریخ جدید از تمام این فقرات تجاهل کرده و بجای همه آنها فقط جمله گنگ ذیل را نوشته است (۱): «از آن جمله در طبرنای (۲) ازل که ایشان صامت بودند خلق را بازل میخواندند از جهت فتنه جناب بصیر اعتنائی بان نداشت و قبل از ظهور طلعت ابی روح الامکان فداء مؤمن بایشان بود»،

حکایت غریب فریاد کردن سگی و گفتن سید بصیر که این سگ رجعت فلان شخص است و نشانه منزل و اولاد آن شخص را دادن و بعد از نقص صدق قول او معلوم شدن که در نقطه الکاف (ص ۲۵۸ س ۲۲-۲۰) مذکور است از تاریخ جدید بکلی حذف شده است، در نقطه الکاف حکایت شهدای سبعة (ص ۲۱۵-۲۲۴) بلا فاصله بعد از حکایت مؤمن هندی مذکور است و در کلیات با تاریخ جدید (ص ۲۵۰-۲۶۹) مطابق است اگرچه تاریخ جدید بعضی عبارات را زیاده

(۱) این جمله فقط در يك نسخه از تاریخ جدید موجود است و باقی نسخ بجای آن هیچ ندارد، (۲) کذا فی الأصل (؟)

سز نقصان کرده یا تغییر و تبدیل داده است، مثلاً این عبارت نقطه الکاف (ص ۲۱۵ س ۱۱-۱۵): -

«مردمان مفسد بامیر عرض نمودند که حضرات بایه میخوانند خروج نمایند و چندین هزار نفر جمع شده اند ظاهر آنست که مطلقاً دروغ نگفته بودند ولی باین شدت هم نبوده و ظاهر آنست که يك منافقی از اهل خودشان رفته بودند و این فتنه را نموده»، در تاریخ جدید بجای آن فقط این عبارت را دارد: - «بعضی از مفسدین و مغرضین بعرض میرزا محمد تقی خان امیر کبیر رسانیدند که طایفه بایه خیال خروج و مفسد را دارند»،

۱۰ از طرف دیگر بجای این عبارت موجز ساده نقطه الکاف (ص ۲۱۶ س ۲۱-۲۴): -

«مرحوم حاجی [ملاً اسمعیل قمی] را که از انبار بمیدان می آوردند مردم میگفتند این بابی است ایشان میخندیدند و میفرمودند که بلی من بابی هستم و بجهت شما جان میدهم»، در تاریخ جدید عبارت ذیل ۱۵ مسطور است: -

«روز دیگر که بجهت کشتن ایشان را بمیدان می بردند حضرات تماشائی در بین راه بایشان سنگ میزدند و فحش میدادند و میگفتند اینها بابی و دیوانه شده اند جناب حاجی میفرمودند بلی ماها بابی هستم ولی دیوانه نشده ام بالله ای مردم ماها بجهت تیغ و آگاهی شما از جان و مال و عیال و اطفال خود گذشتیم و از دنیا و اهلش چشم پوشیده ام که شاید شما متنبه شوید و از حیرانی و گمراهی نجات یابید و در مقام تقصیر برآئید و حق را چنانکه سزاوار است بشناسید و بیش از این محتجب ننمایید»،

فقره فوق خوب نمونه ایست برای نوع نصرانی که مؤلف تاریخ جدید در نقطه الکاف بعمل آورده است سنگ انداختن تماشایان را از خود می افزاید و خنده آن شیر دلان را حذف میکند و این دو کلمه حرف

بدون سؤال و جواب لازمه بانواع عفوایات شاقه و عذابهای شدید شهید میکنند و زمین ظهر بار فروش را از خون این اصحاب رنگین می نمایند و مقصود اصلی ما نیز از ورود باین سر منزل بلا و محن اقامه شهادت فعلی نمودن و بدرجه رفیعه شهادت فائز شدن است هر کسی که بتمام استقامت در نهایت رضا و رغبت با حالت وجد و سرور قدرت و طاقت حمل این بار گران را دارد بماند و با من مصافحه نماید و هر کس که بقدر ذره احتمال عجز در وجود خود میدهد مکلفست برفتن و تکلیف ما لا یطاق بر احدی روا نیست اکنون با جمیع اصحاب و احباب وداع کامل نموده و از همین منزل بروم»،

۱۰ و نیز ملاحظه کنید يك فقره راجع بهاء الله را که در تاریخ جدید (ص ۶۴-۶۵) مذکور است و صریحاً گوید که منقول از تاریخ حاجی میرزا جانی است و حال آنکه اصلاً در نقطه الکاف مذکور نیست، این است آن فقره :-

«و در همان اوقات که این فتنه [یعنی فتنه مازندران] بروز نمود ۱۰ مرحوم حاجی میرزا جانی محمّر این وقایع با عالیجاه محمد تقی خان نورس و چند نفر دیگر خدمت جناب بها روح ماسواه فداه که هنوز سر وجود ایشان در سرادقات حکمت الهی مستور بود رسید و مستدعی رفتن قلعه شیخ طبرسی شد بودند مرحوم حاجی میرزا جانی نوشته است که ما مکرراً استدعای رفتن و همراهی نمودیم و جواب فرمودند اگر برویم نمیکنارند وارد ۲۰ قلعه بشویم و این فقره غیر مبسر و مقدر^(۱) است ولیکن برحسب استدعا و اصرار فدویان قبول فرمودند و اقل آن مقداری که دیگران میگویند چهار هزار تومان نقد بجز سایر اسباب و ملزومات دیگر باتفاق بر داشته بودند آخ»

۲۴ از طرف دیگر چند فقرات نقطه الکاف (ص ۱۶۹ س ۱۴-۱۷۰

(۱) لعله: مقدور،

س ۶ و ص ۱۹۲ س ۱۲-۲۱) را تاریخ جدید بملاحظه اینکه شاید سوء اثری خواهد بخشید حذف کرده است، مقایسه کنید نیز نامه را که جناب قدّوس بشاهزاده مهدیقلی میرزا نوشته آنطور که در نقطه الکاف (ص ۱۶۳ س ۲۰-ص ۱۶۶ س ۲۲) مسطور است با عین همان نامه آنطور که تاریخ جدید (ص ۵۹-۶۳) می نویسد، مقایسه این دو فقره از نامه بی مزه نیست:

نقطه الکاف :- «اما تو ای شاهزاده فریب دنیا و غرور جوانی خود را بخور و بدان که ناصر الدین شاه سلطان باطل است و انصار او در آتش الهی معذب میباشند و مائیم سلطان حق که رضا جوئی حضرت خداوند را می نمائیم هرگاه تو هم رضای محبوب را میخواهی که چشم از دنیا پیوش و بترد ما بیا مظلوم باشی بهتر از آنست که ظالم باشی»،

تاریخ جدید :- «و لیکن ای شاهزاده آزاده بدون تحقیق و تفتیش بر ریختن خون سرباز بیچاره انباز مشو و بکشتن این مظلومان تیغ تعدی مکش و توسن ستم متاز زیرا که بر اعلیحضرت سلطان دادگر این امر را ۱۰ مشنبه و اورا بی جهت کینه ور نموده اند و الا ممکن بود که بقوت تدبیر و انصاف رفع این اختلاف را چنان کنند که شمشیری از غلاف کشید و سخنی از ظلم و اعتساف شنید نشود»،

و این جمله نقطه الکاف (ص ۱۷۳ س ۱۱-۱۲) «در دعوی رجز ایشان [یعنی بایبه] یا صاحب الزمان و یا قدّوس بوده و کلام خبیث اوشان ۲۰ [یعنی قشون دولتی] یا ناصر الدین شاه» از تاریخ جدید محذوف است،

ح - قائمیت باب، مؤمن هندی، شهدای سبعة،

(ن ص ۲۱۲ س ۷-ص ۲۲۲ س ۷=ت ص ۲۴۱-۲۴۷، ۲۵۰-۲۶۹)، حکایت سید بصیر را که در نقطه الکاف در اواخر کتاب (ص ۲۴۴-۲۶۰) مذکور است در تاریخ جدید اینجا (ص ۲۴۴-۲۴۷) ما بین

که مسلمانان بیایه می زند از قبیل آنکه ایشان طریقه اباحیه دارند و یا آنکه باشتراك در نساء قائلند و نحو ذلك قدری صورت صدق میدهد و معلوم میکند که این تمهنتها بکلی بی اساس صرف نبوده است یعنی فقط از راه دشمنی مسلمانان تمام این حرفها را جعل نکرده اند بلکه چیزکی بوده و مردم چیزها گفته اند،

ز - محاصره شیخ طبرسی

(ن ص ۱۰۴-۲۰۹ = ت ص ۴۴-۱۱۰)، هر دو روایت در اصول وقایع مطابق اند ولی تاریخ جدید بعبادت معهود بسیاری از فقرات و جمل را که بنظر او مطابق مصلحت وقت نیامده انداخته و از طرف دیگر خطبهها و نامه های رؤسای بایه را شاخ و برگ زیاد از حد داده و آنها را لباسی از خضوع و خشوع و موعظه که در اصل بکلی از آن عاری بوده اند پوشانیده، مقایسه کنید مثلاً خطبه ملا حسین بشرویه را در سواد کوه آنطور که در نقطه الکاف (ص ۱۰۵ س ۲۲ الی ص ۱۰۶ س ۶) مسطور است با عین همین خطبه آنطور که تاریخ جدید (ص ۴۵-۴۷) ذکر کرده و افلا ده برابر خطبه اصلی آنرا بسط داده است، و ما محض نمونه تصرفات فوق العاده که تاریخ جدید در نقطه الکاف نموده عین این خطبه را چنانکه در تاریخ جدید مسطور است اینجا ذکر می نمائیم تا حقیقت این دعوی بر قارئ واضح و مبرهن گردد: -

«بعد از قرائت خطبه و بیان مواعظ و نصائح و مذمت از بعضی حوادث و حرکات ذمیه این بی بقا دنیا فرمودند: حضرات بدانید که بحکم عقل سلیم جمع ضدین نشاید و آئین دنیا داری با قوانین اکمال دین موافقت ننماید و تحصیل ذهب با تکمیل مذهب مطابق نیاید زیرا که از بدو ایجاد عالم امکان الی الآن آنانکه بتأییدات خداوندی و استعداد ۲۴ فطری در مقام معرفت حقیقت عرفان و اکمال مراتب عبودیت و ایمان

بر آمدند در اولین قدم تا از املاک و اموال و عیال و اطفال خود چشم پوشیدند و از اعتبارات ظاهره ملکیه و جمیع من فی الامکان و جان خود نگذشتند بحرکت قدم ثانی مساعد و مقتدر نشدند چنانچه در هر عصر و اوان الی الآن جمیع انبیا و اولیا و اصفیا تا از صراط شوونات و تعلقات این کهنه رباط نگذشتند و با وجود احاطه و استیلای قدرت بسپه با اصحاب و انصار خود باستقامت تمام تا قیام در پذیرائی انواع صدمات شدید و شکیبائی در تحمل اقسام تکالیف عینیه شاقه نمودند و باهتمام تمام اقدام در شهادت فعلی نهرمودند نتوانستند محبوس قوم خود را از درکات ضلالت و ظن و شرک شرک برهانند و بمذاتین یقین و مأمین ایمان برسانند، لذا حضرت سید الشهداء علیه آلاف التحية و الثناء محض هدایت و ارشاد عباد و اثبات حقیقت و سداد امر خود با جمیع اعوان و انصار در نهایت استقامت و استقرار در عرصه جانبازی باقامه شهادت فعلی قیام فرمود و پس از چندین سال از نتیجه شهادت آنحضرت حقیقت شریعت نبوی نصیحی گرفت و قوانین این دین مبین امتزاجی یافت و ما نیز محض تیغ و آگاهی بنی نوع خود از ناقص و کامل و جاهل و عاقل و عارف و عامی و بجهت رفع اشتباه و شبهات و اعتراضات معترضین و دفع غفلت غافلین این عصر و اوان آینه بر وفق رضای حضرت محبوب مأمور و ناچاریم که فعلاً بحقیقت و حقیقت این امر بدیع شهادت داده و بجهت اثبات صدق تصدیق خود از جمیع من فی الملک چشم پوشیدیم ۲۰ و در اعلاهی امر صاحب امر صدمات صعب مستصعب را که احدی از آحاد ناس قادر بر تصور آن نیست و فوق طاقت بشر است تحمل شد و بذل جان بی عوض را برهان بطلان دعاوی ارباب غرض قرار دهیم و باقامه این قسم دلائل بی ریب و ریا علو این امر متعالی را مدلل و مبرهن نموده و بمعاندین و محبوسین اتمام حجت نمائیم و مسلماً بدانید که ما بعد از ورود ما زاندران هیچ وجه من الوجوه مفرنجائی نداریم و مارا ۲۵

آید و همین است عملی که مؤلف تاریخ جدید بعهد گرفت و بطور دلخواه بلکه خیلی هم ما فوق دلخواه از عهد برآمد،
 حال اگر ما بخواهیم بدقت کامل جمیع فصول و جمل نقطه الکاف را که میرزا حسین همدانی مؤلف تاریخ جدید تغییر و تبدیل داده یا اکتار و نقلیل نموده شرح دهیم اگرچه بی فایده نیست ولی فوق العاده طول خواهد کشید و از گنجایش يك دیباچه بیرون خواهد رفت فقط نمونه را بچند مثال اکتفا میکنیم^(۱)، محتویات نقطه الکاف دو قسمت است یکی دیباچه کتاب (ص ۱-۹۹) که بگئی با دیباچه تاریخ جدید فرق دارد و مطلقاً ادنی ربطی بین آن دو نیست، دیگر قسمت تاریخی کتاب است که مقصود در اینجا مقایسه همین قسمت از هر دو کتاب است، و محض سهولت تطبیق رؤس مطالب را بچندین فقره تقسیم میکنیم هرچند در اصل دو کتاب مذکور هیچگونه تقسیم بابواب و فصولی نیست، و اختصاراً در حواله بصفحات برای نقطه الکاف (ن) و برای تاریخ جدید (ت) علامت میگذاریم، و مقصود از تاریخ جدید هم جا ترجمه انگلیسی راقم حروف است^{۱۰} که در سنه ۱۸۹۲ در کبرج از بلاد انگلستان بطبع رسیده است.

آ - شیخ احمد احسائی و حاجی سید کاظم رشتی

(ن ص ۹۹-۱۰۰ = ت ص ۲۱-۲۳)، حکایات راجعه باین دو استاد در نقطه الکاف خیلی مشروح تر و مرتبط تر است و آن دورا «باب اول» و «باب ثانی» می نامد و از خود میرزا علی محمد بیاب و باب امام و باب ۲۰ الله و باب الله الأعظم تعبیر می نماید^(۲)

(۱) راقم حروف در ذیل ترجمه تاریخ جدید بانگلیسی ص ۲۲۹-۲۹۶ يك مقایسه عام مفصّلی مابین دو کتاب مذکور بدست داده و مواضع عهد ما به الاختلاف بین آن دورا معین نموده ام هرکه خواهد بدانجا رجوع نماید،^(۲) رجوع کنید بپهرست اسما الرجال در آخر این کتاب،

ب - جوانی باب و ابتدای امر او

(ن ص ۱۰۵-۱۱۰ = ت ص ۲۴-۲۹)، دو خارق عادت که در ن بیاب نسبت داده از ت حذف شده است،

ج - تاریخ باب تا وفات منوچهر خان

(ن ص ۲۱۱-۱۲۰ = ص ۱۹۸-۲۱۴)، خارق عادت دیگر که در ن بیاب نسبت داده از ت حذف شده است،

د - ایمان آوردن سید مجیبی دارابی

(ن ص ۱۲۰-۱۲۲ = ت ص ۱۱۱-۱۱۵)، تاریخ جدید این قسمت را بقسمت نهم از تاریخ حاجی میرزا جانی (ص ۲۲۲-۲۲۹ از متن حاضر = ت ص ۱۱۵-۱۲۴) الحاق نموده و معلومات بسیاری افزوده که در نقطه الکاف ندارد هرچند در يك مورد (حکایت منقوله از كوچك علی بيك) با سم و رسم از تاریخ حاجی میرزا جانی نقل میکند، این فقره نقطه الکاف (ص ۱۲۲) را که سید مجیبی بجای میرزا جانی میگوید که «بحق ذات اقدس باری که هرگاه پدرم با آن جلالت قدر و عظمت شأن انکار این^{۱۰} ظهور باهر التوررا نماید البته من بدست خود قاتل ایشان میشوم» از ت حذف شده است،

ه - تاریخ باب الی استنطاق وی در تبریز

(ن ص ۱۲۲-۱۲۸ = ت ص ۲۱۴-۲۲۸، ۲۴۸-۲۴۰، ۲۸۴-۲۹۱)، وقتی که باب را از اصفهان باذربایجان می بردند در وقت عبور از کاشان ۲۰ دو روز و دو شب مهمان حاجی میرزا جانی مصنف نقطه الکاف گردید چنانکه گذشت و در نقطه الکاف آنچه راجع باین واقعه است فقط این^{۲۴} است (ص ۱۲۴-۱۲۴): «و دیگر غذا میل نفرمودند الا در کاشان

کتاب محصور است بین دو تاریخ مذکور یعنی ۲۷ شعبان ۱۲۶۶ - سلخ ذی القعدة ۱۲۶۸، و از این عبارت کتاب در صفحه ۶۱ «اليوم که هزار و دوپست و هفتاد و هفت سال از بعثت رسول الله گذشته» معلوم میشود که تألیف کتاب یا لافل این موضع از کتاب در سنه ۱۲۶۷ بوده چه قدماء بایه معمولاً از بعثت تاریخ میگذارند نه از هجرت و بعثت را بزعم خود همیشه ده سال قبل از هجرت فرض میکرده اند، و اما این عبارت در صفحه ۹۲ «و الحال که هزار و دوپست و هفتاد سال از هجرت رسول الله گذشته دین آن سید بشر قوت گرفته الخ» بدیهی است که مراد از آن تاریخ تقریبی است نه تحقیقی یعنی چون غرض تعیین واقعه بخصوصاً نبوده بر سیل تقریب و ذکر عدد تام و عدم تعرض بکسور تعبیر به «هفتاد» کرده است و محال است که عدد تحقیقی مراد باشد چه خود قتل مصنف در سنه ۱۲۶۸ واقع شد چنانکه گذشت،

اما در خصوص وجه تسمیه کتاب با اسم غریب «نقطه الکاف» رجوع کنید بصفحه ۵ از متن حاضر هر چند از آنجا هم گویا چندان مطلب منطقی بدست نیاید ولی شکی نیست که علاوه بر محامل عرفانیه مذکوره در صفحه ۵ از لفظ «کاف» اشاره بکاشان موطن مصنف نیز ملحوظ هست بعبادت بایه که بلاد و اراضی را بیعضی از حروف مقطوعه از اسماء آنها مرمرور می نموده اند چون ارض فاء (فارس) و ارض صاد (اصفهان) و هکذا،

بروم بر سر مطلب - وقدری منصل تر ملاحظه کنیم که مؤلف تاریخ جدید با نقطه الکاف چگونه معامله کرده و چه دخل و تصرفات و جرح و تعدیلات در آن نموده، اولاً دیباچه کتاب را (که از ص ۱-۹۹ از این متن حاضر است و بیشتر از ثلث کتاب میشود) بکلی حذف کرده است و بجای آن دیباچه مختصرتری از خود که حکمت و فلسفه آن کمتر و بعقل و حسن نزدیکتر است گذارده (ص ۱-۲۰ از ترجمه تاریخ جدید ۲۰ بانگلیسی)، ثانیاً خانمه کتاب را (ص ۲۴۸ س ۱۲-ص ۲۷۲) که از تاریخ

حیات صبح ازل و وقایعی که بلا فاصله بعد از فوت باب روی داده بحث میکند بکلی حذف نموده و بجای آن خانمه خیلی مختصری که بکلی غیر اولی است گذارده (ص ۲۱۴-۲۱۹ از ترجمه تاریخ جدید)، ثالثاً از اول تا آخر کتاب هر جا که نام صبح ازل در نقطه الکاف برده شده بلا استثنا آنرا حذف کرده است و نام ازل در هیچ موضعی از تاریخ جدید مذکور نیست مگر در يك مورد فقط در ضمن يك جمله الحاقی (ص ۲۴۷ از ترجمه تاریخ جدید) که یکی از متعصین بهائی در توهین ازل افزوده است و در بعضی نسخ تاریخ جدید موجود است و از بیشتر نسخ مفقود، رابعاً هر فصلی یا عبارتی یا اصطلاحی که بعقیده مؤلف با مشرب بهائیان ادنی منافاتی داشته یا آنکه بزعم او سوء اثری در خوانندگان احداث می نموده بکلی حذف یا جرح و تعدیل نموده است، چه باید دانست بهاء الله جنبه اخلاقی تعالیم باب را بسیار تقویت نمود و بسط داد و جنبه حکمت و عرفان آنرا بیچیزی نمی شمرد و سعی کرد که حتی الامکان از اهمیت آن کاسته و از میان بر داشته شود، و نیز جهد نمود که با دولت ایران از در صلح و آشتی داخل گردد و لهذا خود و اتباع خود را رعایای مطیع و با وفای ناصر الدین شاه که بر سر بایه آن همه بلاهای فوق التصور آورد قلمداد می نمود، بانباع خود توصیه نمود که باید کشته شدن را برگشتن ترجیح دهند و «با جمیع ادیان با روح و ریحان معاشرت نمایند» و همه مردم «بار يك دارند و برگ يك شاخسار» و نحو ذلك، بایه های اصلی دوره اولی بر عکس مسلکشان بکلی برضد این بود، شاید ایشان خود را مظلوم فرض میکردند ولی در کمال اطمینان و یقین میخواستند که وارث ارض گردند، ایشان کسانی را که مؤمن بیاب نبودند نجس و واجب القتل میدانستند و بسلسله قاجار بغض و نفرت شدیدی داشتند و هیچ وجه این حسن خود را پنهان نمی کردند، علیهذا جرح و تعدیلات زیادی بایستی در تاریخ حاجی میرزا جانی بعمل آورده شود تا با مشرب و خیالات بهائیان منطبق

مصنّف افزوده بسر مطلب که مقایسه تاریخ جدید با نقطه الکاف است میروم،

حاجی میرزا جانی کاشانی با دو برادرش حاجی میرزا اسمعیل ملقب بذبیح^(۱) و حاجی میرزا احمد کاشانی^(۲) هر سه با کمال شور و وجد مذهب جدید را قبول کردند و وقتی که در سنه ۱۲۶۳ بابرا بحکم حاجی میرزا آقاسی از اصفهان بباکو میبردند در وقت عبور از کاشان حاجی میرزا جانی و برادرش حاجی میرزا اسمعیل ذبیح سواران مستخفیین را مبلغ گرانی رشوه داده بابرا در منزل خود برده او را با همراهانش دو شبانه روز ضیافت شایانی نمودند^(۳)، در شورش مازندران و محاصره قلعه شیخ طبرسی (سنه ۱۲۶۴) حاجی میرزا جانی بهراهی بهاء الله و صبح ازل و چند تن دیگر از مخلصین بایه مازندران رفته جهد کردند که خود را با صاحب قلعه ملحق سازند ولی بمقصود نایل نشد قشون دولتی ایشانرا اسپر کرده در آمل محبوس نمودند و مدتها در حبس بودند تا بالآخره هریک بوسیله خلاص شدند و حاجی میرزا جانی را دو نفر از تجار کاشان که مبلغی از صاحب منصبان آنجا طلب داشتند بعبوض چهار صد تومان گرفته مستخلص نمودند^(۴)، و از فراری که از تضاعیف این کتاب و تاریخ جدید استنباط میشود حاجی میرزا جانی شخصاً با باب و صبح ازل و بهاء الله و حاجی

(۱) رجوع کنید بترجمه تاریخ جدید ص ۲۱۳-۲۱۴، ۲۲۲، ۲۹۱، و درست معلوم نیست که ذبیح مذکور در نقطه الکاف (ص ۲۵۲-۲۵۵) مراد از آن همین شخص است یا غیر او، (۲) بعد از تفرقه بایه بازی و بهائی وی از پیران ازل گردید و از تصدیق بهاء الله امتناع نمود و عاقبت در بغداد بدست بهائیان کشته شد (رجوع کنید بصحیح)، (۳) رجوع کنید بص ۱۲۳-۱۲۴، ۱۲۵، از نقطه الکاف که مقصود از «یکی از مخلصان و بندگان خودشان» در آنجا خود مصنّف است، و ص ۲۱۳-۲۱۶ از ترجمه تاریخ جدید، (۴) رجوع کنید بنقطه الکاف ص ۲۴۱-۲۴۲ که مراد از «حاجی کاشانی» در آنجا خود مصنّف است، و ترجمه تاریخ جدید ص ۶۴-۶۵،

سلیمان خان تبریزی و آخوند ملا محمد علی زنجانی حجة الاسلام و سید مجیدی دارابی و ملا شیخ علی ترشیزی ملقب بجناب عظیم و قره العین و میرزا حسن بشرویه بزادر ملا حسین بشرویه و تقریباً با جمیع مشاهیر بایه دوره اول آشنائی و ارتباط داشته و اغلب ایشان را خود بنفسه ملاقات کرده و وقایع تاریخی هفت سال اول «ظهور» را که در کتاب خود درج نموده شفاهاً از ایشان استماع نموده است^(۱) و علاوه بر این در غالب این وقایع خود بشخصه حاضر و ناظر بوده است و چون وی یکی از مخلصین درجه اول بایه و بسیار متدین و خدا ترس بوده است شکی نیست که جمیع مشهودات و مسوعات خود را در نهایت صحت و بدون دخل و تصرف ضبط نموده است این است که کتاب او بملاحظات عدیده مذکوره دارای متنی درجه اهمیت و فوق العاده مطبوع و مفید است، و بالآخره چنانکه سابق مذکور شد حاجی میرزا جانی با بیست و هفت نفر دیگر از هم مذهبیان خود در سلخ ذی القعدة سنه ۱۲۶۸ در طهران بافطع وجوه و اشد انواع قساوت بقتل رسیدند، حاجی بیچاره در این هنگامه پناه ببقعه شاه عبد العظیم واقعه در حوالی طهران برده بود ولی در مورد او حرمت بقعه را ملحوظ نداشته او را بعنف بیرون کشیدند، و او در روز معهود در سهم آقا مهدی ملك التجار و سایر تجار و اصناف افتاد و ایشان هریک ضربتی بر بدن او زده تا کارش تمام شد^(۲)،

اما تاریخ تألیف کتاب - چون حکایت قتل باب (۲۷ شعبان سنه ۱۲۶۶) در ضمن کتاب مذکور است و از طرف دیگر چون قتل خود مصنّف در سلخ ذی القعدة ۱۲۶۸ واقع شده لهذا واضح است که تألیف

(۱) رجوع کنید بنقطه الکاف ص ۱۱۳-۱۱۵، ۱۲۰-۱۲۲، ۱۲۵-۱۲۶، ۱۷۸، ۱۸۰، ۱۰۴ (که مقصود از «شخصی» و «مدعی» حاجی سلیمان خان است)، ۱۲۳-۱۲۴، ۱۲۵، ۲۲۲، ۲۲۹-۲۴۲، ۱۷۵، ۱۲۴-۱۲۵، و ترجمه تاریخ جدید ص ۶۴-۶۵، ۲۱-۲۲، ۲۴۱ حاشیه ۱، ۲۱۳-۲۱۶، (۲) رجوع کنید بناصح التواريخ جلد قاجاریه و روضه الصفای ناصری و ترجمه مقاله سیاح ص ۳۳۲،

کربلائی^(۱) که نامش در این اوراق مکرر یاد شده و از آغاز ظهور نقطه اولی تا ورود حضرت بهاء الله بعمکا خود همه جا با دوستان همراه و از وقایع نیک خیر و آگاه است قرائت کن و باین دقت تاریخ را تصحیح نما تا این کتاب بخواست خدای یکسا بجوی انجام یابد و مقبول طبع دانشندان جهان گردد وی خواهش نمود که نامه نگار فاتحه آنرا بنگارد و راه نگارش را بر او گشاده دارد این عبد بخواهش او دو صفحه از آغاز آن کتاب را نگاهت و فاتحه آنرا بنشیب مواعظ و تخریص بر اجتهاد موثق داشت و او را در نظر بود که آن کتاب را در دو دفتر ترتیب نماید دفتر اول در وقایع ظهور نقطه اولی و دفتر ثانی در حوادث طلوع اقدس ابدی اما پس از ختم دفتر اول اجل مهلتش نداد و در سنه ۱۲۹۹ هجریه در شهر رشت وفات یافت لکن مانجی نگذاشت که آن تاریخ بدانگونه که نامه نگار گفته بود انجام یابد بلکه مورخ مذکور را [وادار نمود] که آنچه او گوید بنگارد زیرا عادت مانجی این بود که مطلبی را بنشی میگفت بنویس و مسوده آنرا بر من بخوان و نخست منشی مسوده که بسلیقه خود و قریحه درست ترتیب داده بود بر او میخواند و پس از انکار

(۱) اگر چه از سیاق این عبارت چنین مفهوم میشود که حاجی سید جواد کربلائی بهائی بوده است و علاقه بر این میرزا ابوالفضل گلپایگانی تصریح بدین فقره نیز کرده است (زیبسی مذکور ص ۴۱-۴۵) ولی از طرف دیگر صبح ازل و حاجی شیخ احمد کرمانی معروف بروحی مؤلف هشت بهشت نیز آید و شدیداً تصریح کرده اند که وی ازلی بلکه ازلی متعصبی بوده است (رجوع کنید بروزنامه انجمن هابیونی آسیائی سال ۱۸۹۲ ص ۴۴۳-۴۴۴، ۶۸۳-۶۸۴، و ترجمه مقاله سیاح ص ۲۴۲ حاشیه ۲، و مقدمه ترجمه تاریخ جدید ص ۶۵ و ۶۶)، این است که حقیقت امر بر نگارنده معلوم نیست در هر حال حاجی سید جواد کربلائی از مشاهیر بایه دوره اولی و از شاگردان شیخ احمد احسائی و حاجی سید کاظم رشتی و از رفقا و دوستان شخصی باب واز حروف حی اول (روز نامه انجمن هابیونی آسیائی سال ۱۸۹۲ ص ۶۸۳) بوده و قریب صد سال عمر نمود و در حدود سال ۱۲۹۹ در کرمان وفات یافت (ایضاً، ص ۴۴۳)،

و نقلیل عبارت و جرح و تعدیل مطلب از مسوده بیباض میبرد و چون مانجی را در خط و لسان فارسی حکمی و علی نبود اکثر کتب و رسائی که باو منسوبست عبارانش غیر مرتبط و گسیخته و زشت و زیبا باهم آمیخته است و با این عیب کتاب تاریخ جدید از بس کتاب بی علم و نویسندگان بد خط هنگام استنساخ بخمال خود در آن تصرف نموده اند امروز هر نسخه آن مانند صور منسوخته و هیاکل مسوخه بنظر میآید بجدی که نسخه صحیحی از آن نتوان یافت مگر خط خود مورخ بدست آید و گرنه اعتماد ارا نشاید. و جناب حاجی میرزا جانی کاشانی از تجار معروف کاشان بود و در اول ظهور امر مبارک نقطه اولی را تصدیق نمود و با جناب ذبیح که در لوح رئیس مذکور و مشرف باسم انیس است اخوت داشت و در وقتی که نقطه اولی جل اسمه الاعلی را بامر محمد شاه از اصفهان بطهران می بردند در کاشان سه شب^(۱) آن حضرت را در بیت خود ضیافت نمود و پس از چندی از کاشان بطهران آمد و در حضرت عبد العظیم متوقف شد و آن تاریخ را در آن قریه نوشت و در فتنه سال ۱۲۶۸ هجری او هم گرفتار شد و در سجن با حضرت بهاء الله در يك محفل جلیس و بیک سلسله حدید مقید گشت و پس از بوی چند در این فتنه بی گناه تباہ شد و بر تبه شهادت فایز گشت، اما نسخه تاریخ او را امروز نامه نگار نمی تواند بدست آرد چه از سمرقند تا طهران بسی دور است و روزگار بر اهل بهائی اندازه عبوس و غیور و الله تعالی عالم بحقایق الامور، در بوم بیست و یکم شهر ربیع الثانی ۱۳۱۰ هجری مطابق سی و یکم تشرین الاول ۱۸۹۲ میلادی بخامه مصنف این نامه ابو الفضل محمد بن محمد رضای گلپایگانی رقم یافت - انتهی کلامه،

متمم کلام میرزا ابو الفضل را چند کلمه دیگر در خصوص ترجمه حال

(۱) سهواست، صواب دو شب با دو روز و دو شب است چنانکه صریح نقطه الکافی است (ص ۱۲۴ س ۲۵)،

رساله تألیف یافت لهذا باسم ایشان نامیده شد و سبب تعویق این بود که بسبب عدم معاون ناچار چهار نسخه بخط خودم نوشتم یکی جهت ارسال بافق اعلی یکی جهت ارسال به بمبئی که بجناب برون بدهند یکی جهت جناب تومانسکی یکی هم ناچار باید نزد خود فدوی بماند - انتهی،

مسیو تومانسکی هفتین جواب سؤال سوم را که راجع بصنّف تاریخ جدید است عیناً در مجله روسی مذکور طبع نموده است و ما نیز آنرا برای مطالعه قراء در اینجا نقل می‌نمائیم و قبل از شروع این نکته را بگوئیم که تاریخ انعام نسخه تومانسکی بقلم میرزا ابو الفضل در ۱۱ جمادی الاخره سنه ۱۲۱۰ هجری است، اینست عین کلام میرزا ابو الفضل:

«مسئله ثالثه

۱۰ استفسار از مصنّف تاریخ جدید بوده کاتب و مصنّف تاریخ جدید مرحوم میرزا حسین همدانی است و او جوانی بود از منسوبین رضا خان پسر محمد خان ترکمان که از شهدای قلعه شیخ طبرسی مذکور و نامش در تاریخ جدید مسطور است، مورخ مذکور در آغاز بسبب خط و ربطی که در ۱۰ صنعت انشاء مراسلات داشت منشی یکی از رجال دولت ایران بود و در سفر اول که حضرت ناصر الدین شاه بفرنگستان مسافرت نمود وی نیز بهراهی موکب شاهی آن مالک را سیاحت نمود و در مراجعت چندی در استنبول متوقف شد و پس از عود بایران در فتنه سال ۱۲۹۱ هجری که جناب آقا جمال بروجردی پس از مناظره با علمای طهران گرفتار ۲۰ سخن حضرت سلطان گشت^(۱) وی نیز از جمله محبوسان بود و بعد از استخلاص از سجن طهران در دفتر خانه مانگی^(۲) زردشتی مشهور بکتابت

(۱) برای اطلاع از تفصیل این مسئله رجوع کنید بص ۱۲۰-۱۸۰ از ترجمه تاریخ جدید، (۲) تمام نام مانگی اینست: «مانگی پور لیجی هوشنگ هاتریاری کبانی ملقب بدرویش فانی» وی نماینده زردشتیان هند بود در طهران و از فضلا و علمای ایشان بشمار می آمد و در حدود سنه ۱۲۰۹ با اندکی زودتر وفات یافت، (رجوع کنید بمقدمه ترجمه تاریخ جدید ص لث حاشیه ۲،

و تحریر مشغول گشت و مانگی او را نیک محترم میداشت چه اگر او باسم بابی معروف نبودی هرگز سر بدان کار فرو نیاوردی از اتفاقات شبی او و محمد اسمعیل خان زند که در پارسی نگاری دبیری هنرمند بود بضيافت مهمان مانگی بودند مانگی از این دو خواهش نمود که هر يك کتابی تصنیف نمایند زیرا که او در جمع کتب سعی بلیغ داشت و هر که را قادر بر انشاء و تحریری یافت بتألیف کتابی و انشاء دفتری میگاشت لذا در شب مذکور از محمد اسمعیل خان خواهش نمود که او تاریخ پادشاهان عجم را بنگارد و از میرزا حسین ممتی شد که وی تاریخ حالات بایهرا تصنیف نماید، خلاصه القول محمد اسمعیل خان کتاب فرازستان را بزبان پارسی ۱۰ خالص در سلطنت قدیم ایران از مه آباد تا انقراض ساسانیان پرداخت و در حقیقت آن کتابرا انبانی از اوهام و افسانههای شاهنامه و چهار چمن و دساتیر ساخت، و اما میرزا حسین نزد نامه نگار آمد و خواهشمند معاونت شد و گفت که چون هنوز تاریخی میسوط و درست در وقایع این ظهور نوشته نشده است ضبط و تألیف وقایع آن کما یبغی کاری بس ۱۵ دشوار است زیرا که سپهر و هدایت از غایت تملق و ضلالت آنچه در حوادث این ظهور نوشته اند یکباره نهبت صرف و کذب محض است و آنچه از روایات شنیده میشود هم چندان مختلف و متفاوت است که تطبیق آن خالی از صعوبت نیست جواب گفتم که تاریخی از مرحوم حاجی میرزا جانی کاشانی که از شهدای طهران و از خوبان آن زمان بوده است در ۲۰ دست احباب هست لکن او مردی تاجر بوده است و از تاریخ نویسی ربطی نداشته و تاریخ سنین و شهرورا نوشته نهبت چون مردی با دیانت بوده است نقل وقایعرا چنانکه دیده و شنیده است براستی مرقوم داشته این کتابرا بدست آر و وقایعرا از آن و تاریخ سنین و شهرورا از کتاب ناسخ التواریخ و ملحقات روضة الصفا نقل نما ۲۵ و پس از ضبط در مسوده هر جزویرا نزد جناب حاجی سید جواد

از سهولت میتوان محو و نابود نمود، و همچنین خیلی مشکل است تصور این امر که متدینین بیک مذهب که قطعاً صاحب منتهی درجه قدس و ورع و در حوادث بومیّه و امور معتاده دارای اعلی مراتب صدق و درستکاری هستند چگونه برای محو یک اثر تاریخی و تدلیس امر و تمویه حق بدین سهولت بایکدیگر مواضعه و تباہی نمایند، حکم این مسئله را که با همه استعجاب ما صورت خارجی گرفته و اگر با توضیح براهین و محکمترین ادله ثابت نشد بود من وقوع بلکه امکان آنرا باور نمی‌کردم بحکمای فلسفه مذاهب و امیگنارم و شاید در نظر ایشان دلالات دیگر نیز در ضمن آن مضر باشد، یک مسئله هست که من در آن خصوص قطع دارم و آن اینست که هرچه طریقه بهائی بیشتر منتشر میگردد و مخصوصاً در خارج ایران و بالأخص در اروپا و امریکا بهمان اندازه حقیقت تاریخ بایه و ماهیت مذهب این طایفه در ابتدای ظهور آن تاریکتر و مغشوش‌تر و مدلس‌تر میگردد،

تاریخ حاجی میرزا جانی بعلاوه فصول و فقراتی که مضر بحال بهائیان ۱۰ بوده و بعقیده ایشان بایستی آنها را حذف یا جرح و تعدیل نمود مشتمل بر بسیاری از معلومات تاریخی است که برای عموم بایه چه ازلی چه بهائی مفید است و بهیچ وجه مضامین آنها با «مصلحت وقت» منافاتی ندارد و با وجود این آنها را هم حذف یا تحریف کرده و سر و دست کتاب را در هم شکسته تاریخ جدید را از آن ترتیب داده‌اند، شرح تالیف تاریخ جدید ۲۰ و باعث اقدام بدین عمل را میرزا ابو الفضل گلپایگانی که یکی از فضلا و قدمای بهائیان است در رساله موسوم بر رساله اسکندریّه منفصلاً بیان نموده است، و علت تسمیه این رساله با اسکندریّه آن است که میرزا ابو الفضل در ایام اقامت خود در سمرقند آنرا بنام مسیو الکساندر تومانسکی یکی از صاحب منصبان توطخانه روس در عشق آباد تالیف کرده، ۲۰ مسیو الکساندر تومانسکی چند فقره از این رساله را در جلد هشتم از

زیبسیکی^(۱) سنه ۱۸۹۲-۱۸۹۴ (ص ۲۱-۴۱) طبع نموده است، میرزا ابو الفضل در ابتدای رساله گوید:

«این نسخه تاریخ سبب ظاهری تألیفش این بود که چون در سنه ۱۲۰۵ هجریّه که فدوی در همدان بود بر حسب خواهش بعضی از مشایخ بنی اسرائیل رساله تألیف نموده بود که موسوم است بر رساله آوییه [و معروف است بر رساله استدلالیه] و نسخ آن هر جا منتشر شده است در چندی قبل که جناب آقا عزیز الله^(۲) در بمبئی تشریف داشته‌اند نسخه از این رساله بدست جناب برون افتاده است و ایشان بجناب آقا عزیز الله نوشته بوده‌اند که چون شما با میرزا ابو الفضل مراسلت دارید سه مطلب از ایشان استفسار نمائید اول آنکه او در این رساله تاریخ آبادی ثانوی بیت المقدس را ۴۲۰ سال تعیین نموده است و حال آنکه سایر مورّخین قریب ششصد سال نوشته‌اند^(۳)، ثانی آنکه معلومات خود را در تاریخ حالات حضرت بهاء الله روح من فی الملک فداء اعلام نماید چه که در ظهور مبارک آنچه در آن رساله نوشته است سنه ۱۲۸۵ میباشد و در ۱۰ مقاله سیاح ۱۲۶۹ تعیین یافته است، ثالث مورّخ تاریخ جدید کیست بعضی میگویند میرزا ابو الفضل است بعضی میگویند مانگی است، خلاصه ناچار در جواب او این رساله تألیف یافت و بیشتر آن اطلاعات فدوی از بدو و ختم ظهور مبارک است و اگرچه عنوان رساله خطاب بجناب آقا عزیز الله است و بر حسب پرسش جناب برون لکن در حقیقت ۲۰ اوّل بر حسب وعده که بجناب تومانسکی ایام حضور داده بودم این

(۱) مجله ایست روسی متعلّق بشعبه از انجمن همایونی روسی آثار عتیقه،

(۲) یکی از یهودیان بهائی مشهد و از دوستان میرزا ابو الفضل، (۳) اصل اعتراض راقم حروف بکلی غیر از این بود، میرزا ابو الفضل در رساله استدلالیه ادعا میکند که ۲۲۰۰ روز (یعنی سال) که در ظرف آن مدت هیکل بایستی در زیر پای لگد کوب شود چنانکه در کتاب دانیال (فصل ۸ آیه ۱۴) مذکور است بزمان «ظهور» بهاء الله بنهایت رسید، اعتراض نگارنده راجع بدین نقطه اخیر بود،

بالضرورة، و این تاریخ اخیر یعنی ۱۲۸۳ گویا نزدیکتر بواقع است، هرکس بدقت در آنچه باب در خصوص من بظهره الله گفته و وصایای آئینه که در ایمان باو و عدم احتجاب بهیچ شیئی نموده تأمل نماید چندان تعجب نخواهد کرد از اینکه با وجود آن همه اختلافات شدید بالآخره اکثر بایه دعوی بهاء الله را پذیرفتند زیرا که اگر باب بطرز و اسلوب قرآن «آیات» آورد بهاء الله نیز «آیات» آورد و اگر بسبب صدق دعوی خود را بنفوذ باطنی و تصرف در افعاله اتباع خود اثبات نمود بهاء الله نیز همین کرد، از طرف دیگر باب مکرر گفته است که وقت ظهور من بظهره الله را جز خداوند کسی عالم نیست و نیز گوید «نفسی نیست که تواند چنین مقامی را ادعا کند اگر در کور قرآن بهم رسید در این کور هم خواهد رسید»، اشکال مسئله چندان در اینجا نیست اشکالی که هست در این است که صبح ازل که بلا شبهه باب او را جانشین و وصی خود قرار داده بود بشدت و اصرار هرچه تمامتر از تصدیق دعوی نابرداری خود امتناع شدید و ابای مستمر نمود، بنا بر این بهائی که قطعاً باید بمن جانب الله بودن باب معتقد باشد (چه کسی که بیک ظهوری ایمان آورد باید تمام ظهورات قبل را نیز تصدیق نماید) بالضرورة مجبور است اعتراف کند که باب که مظهر مشیت الهی و مبعوث من جانب الله و دارای الهام و علم من لدنی بود عالمًا عامدًا کسی را برای جانشینی خود انتخاب کرد که بایستی بعد از خودش «نقطه ظلمت» و اشد منکرین من بظهره الله گردد،

۶ - تاریخ حاجی میرزا جانی و تاریخ جدید،

باندازه این دعوی مشکل بود و مخصوصاً باندازه مخالف بود با عقیده شیعه در مسئله امامت که چندان جای تعجب نیست از اینکه بهائیان برای رفع این اشکال با تمام قوی سعی کردند که وجود شخص صبح ازل را حتی

الامکان تجاهل و تعالی نمایند و کتب و اسنادی را که دلالت بر وصایت بلا شبهه او می نمود محو کنند، یکی از بهترین و قدیمترین اینگونه کتب و اسناد تاریخ حاجی میرزا جانی بود که چنانکه ذکر شد در کمال خوبی توانستند جمیع نسخ آنرا از روی زمین معدوم سازند و چنان بخوبی از عهده این کار برآمدند که اگر اتفاقاً و تصادفًا یک شخص خارجی مقیم طهران که هر چند معتقد نبود ولی کمال محبت و همدردی با این طایفه داشت (یعنی کونت دو گوینو) یک نسخه از این کتاب قبل از آنکه «مصلحت وقت» اقتضای اعلام آن کند تحصیل نکرده و باروپا نیاورده بود امروز این کتاب بکلی از میان رفته و نسخ آن بلا استثنا معدوم شده بود، وقتی که ۱۰ راقم حروف در سنه ۱۳۰۵ در ایران بودم بهائیان را که در نقاط مختلفه آن مملکت دیدم عموماً از شناختن صبح ازل تجاهل می کردند و حتی چنین وای نمودند که اسم او را هم هرگز نشنیده اند و فقط کتاب «مذاهب و فلسفه» کونت دو گوینو که من سابقاً آنرا خوانده بودم و بدان واسطه از اهمیت مقام صبح ازل مسبوق بودم باعث شد که این مسئله را جدًّا تعقیب کرده بالآخره دانستم که وی هنوز زنده است و با وی بنای مکاتبه گذاردم تا آنکه در بهار سال ۱۳۰۷ در شهر ماغوسا^(۱) در جزیره قبرس خود بملاقات او نایل آمدم چنانکه اجمال آن سابقاً مذکور شد، و با اینکه من در نقاط مختلفه ایران میان بایان تجسس شدید و فحص فوق العاده برای بدست آوردن نسخه از تاریخ میرزا جانی نمودم هیچ اثری از آن نیافتم، و این مسئله خیلی مهم است و در خصوص تاریخ مذاهب دیگر نیز خیلی چیزها میتوان از آن استنباط نمود چه برای امثال ما اروپائیان که معتادیم بکتاب چاپی که هزارها نسخ از آن منتشر است و کتابخانههای عمومی که کتابها با کمال دقت و اهتمام در آن محفوظ است خیلی مشکل^{۲۴} است تصور این مسئله که یک چنین کتاب مهمی را چگونه با این درجه

(۱) Famagusta.

حیرت و تردید دعوی او را پذیرفتند و از پیرامون صبح ازل متفرق گشتند، دولت عثمانی چون مجدداً آثار هجیان و انقلاب در ایشان مشاهده نمود و دانست که انتقاسی در مذهب ایشان پدید آمده و اسباب جنگ و نزاع و فتنه و فساد بین فریقین نیک فراهم شده فی الفور بدون آنکه بخود زحمت تحقیق حق و باطل این امر را دهد در ماه ربیع الأول یا ربیع الثانی سنه ۱۲۸۵^(۱) جمیع بایهرا از ادرنه کوچ داده بهاء الله و اتباعش را بعکا و صبح ازل و اتباعش را بجزیره قبرس که آنوقت هنوز در تحت حکومت عثمانی بود فرستاد و قرار داد که چهار نفر از اتباع بهاء الله (نشدین قلم خراسانی، میرزا علی سیاح، محمد باقر اصفهانی، عبد الغفار) همراه ازلیان بقبرس روند و چهار نفر نیز از ازلیان (حاجی سید محمد اصفهانی از فضلای بایه و از اصحاب باب، آقا جان بیگ کاشانی، میرزا رضافانی تفرشی، برادرش میرزا نصر الله تفرشی) همراه بهائیان بعکا، و غرض از این تدبیر آن بود که این چند نفر مخالف جاسوس حکومت عثمانی باشند باین معنی که زوار ایرانی یا غیر ایرانی که بقصد ملاقات ازل یا بهاء الله بقبرس یا عکا می آیند ایشان حکومت عثمانی را از ورود و از وضع حرکات و سکنات و طرز خیالات آنها مستحضر سازند^(۲)، قبل از حرکت حضرات از ادرنه میرزا نصر الله تفرشی در خود ادرنه مسموم شد، و سه نفر ازلی دیگر کمی بعد از ورود بعکا جمیعاً در یکشب بدست بهائیان کشته شدند^(۳)، و اینکه ازلیان قتل ایشان را بامر بهاء الله میدانند^{۲۰} بیبوت نیبوسته است، حکومت عثمانی قاتلین را دستگیر نموده در حبس افکند و پس از مدتی بشفاعت و ضمانت عباس افندی مستخلص شدند،

(۱) در صحیح این تاریخ هیچ شکی نیست و مطابق اسناد و دفاتر حکومت قبرس است، رجوع کنید بروز نامه انجمن هیونی آسیائی سال ۱۸۹۲ ص ۲۰۶-۲۰۸،
(۲) رجوع کنید بروز نامه انجمن هیونی آسیائی سال ۱۸۸۹ ص ۵۱۶،
(۳) رجوع کنید بترجمه مقاله سیاح ص ۲۷۰، ۲۷۱،

بغیر از این چهار نفر ازلی جمعی دیگر از قدما و فضلای بایه که در وفا داری نسبت بصبح ازل ثابت قدم ماندند و بعضی از ایشان از رفقای شخصی باب و حتی بعضی هم از حروف حئی بودند يك يك از میان برداشته شدند، از جمله ایشان آقا سید علی عرب از حروف حئی در تبریز کشته شد و ملا رجبعلی از حروف حئی در کرینلا و آقا محمد علی اصفهانی برادر مذکور در بغداد و حاجی میرزا احمد کاشانی برادر حاجی میرزا جانی کاشانی مصنف نقطه الکاف در بغداد^(۱) و حاجی میرزا محمد رضا و حاجی ابراهیم^(۲) و حاجی جعفر تاجر و حسینعلی و آقا ابو القاسم کاشانی و میرزا بزرگ کرمانشاهی و غیرهم در مواضع مختلفه^(۳)،

۱۰ اما تاریخ ادعای من بظهره الله نمودن بهاء الله را در بعضی از کتب بهائیه در سنه ۱۲۸۰ نوشته اند، میرزا محمد زرنندی معروف بنیل در رباعیات تاریخی خود که برای ماده تاریخ وقایع حیات بهاء الله ساخته گوید که بهاء الله در حین این ادعا پنجاه ساله بوده است:

پنجاه چو گشت عمر آن میر عجاب * فرمود زوجه خویش وی خرق حجاب
۱۵ افتاد شرر بجان جبت و طاغوت * خورشید بها عیان شد از خلف سحاب
و چون بهاء الله در اوایل سنه ۱۲۲۲ متولد شده است چنانکه بنیل در رباعی دیگر گوید:

در اول غربال زسال فرقان * دوبر سحر محرم اندر طهران
از غیب قدم بشهر امکان بنهاد * آن شه که بود خالق من فی الامکان
۲۰ بنا براین تاریخ ادعای من بظهره الله نمودن وی در سنه ۱۲۸۲ میشود

(۱) رجوع کنید بترجمه مقاله سیاح ص ۲۲۲ و ترجمه تاریخ جدید ص ۲۹۱ حاشیه ۱،
(۲) که ابتدا بهائی منعی بود و در کتبی که ایشان را بعکا می برد حاجی سید محمد اصفهانی را کتک سختی زد پس از آن از این حرکت خالصاً مخلصاً پشیمان شد، ترجمه مقاله سیاح ص ۲۷۱،
(۳) برای تفصیل این اغتیالات و اسناد آنها رجوع کنید بص ۲۵۹-۲۷۲ از ترجمه مقاله سیاح،

گردید، بعضی از قدماء بایه از قبیل ملا محمد جعفر نراقی و ملا رجبعلی قاهر و حاجی سید محمد اصفهانی و حاجی سید جواد کربلایی و حاجی میرزا احمد کاتب و متولی باشی قتی و حاجی میرزا محمد رضا و غیرم از مشاهده این احوال مضطرب گشته بهاء الله را تهدید نمودند و بدرجه بر او سخت گرفتند که وی فهر کرده از بغداد بیرون رفت و قریب دو سال در کوههای اطراف سلیمانیه بسر برد، و در این مدت مفر وی معلوم بایمان بغداد نبود و قتیکه بالأخره فهمیدند کجاست صبح ازل نامه بوی نوشته از او خواش نمود که بغداد باز گردد او نیز اطاعت کرده مراجعت نمود^(۱)،

۱۰ مفران آن اوقات یا اندکی پیش و پس میرزا اسد الله تبریزی ملقب بدیان که باب اورا کاتب آیات صبح ازل قرار داده بود و زبان عبری و سریانی نیکو میدانست دعوی من ینظره اللهی نمود، بهاء الله با وی مباحثه و مجادله بسیار نمود و بالأخره بدست بایه کشته شد و بروایت کونت دو گوینو سنگی پپای او بسته اورا در شط العرب غرق کردند، همچنین ۱۵ میرزا عبد الله غوغا و حسین میلانی معروف بحسین جان و سید حسین هندیانی^(۲) و میرزا محمد زرنبدی معروف به نیل که بعدها از اتباع بهاء الله گردید همه همین اعدا را نمودند تا بقول هشت بهشت «کار بجائی رسید که هر کس بامدادان از خواب پیشین برمیخاست تن را بلباس این دعوی می آراست»،^(۳)

۲۰ بهاء الله که از دیر گاهی همه کاره صبح ازل و معنی مدیر حقیقی امور بایه او بود اگرچه رسماً ریاست با صبح ازل بود خود جدّاً بخيال دعوی این مقام افتاد و مخصوصاً آقا میرزا آقا جان کاشی که بعدها کاتب آیات او و ملقب بجناب خادم الله گردید اورا بشدت در این خیال ترغیب و

(۱) ترجمه مقاله سیاح ص ۲۵۶-۲۵۷، (۲) هندیان موضعی است از محال

محمّره، ترجمه مقاله سیاح ص ۲۲۱، ۲۵۷، (۳) ایضاً ص ۲۵۷-۲۵۸،

تخریض می کرد و آثار این ادعا روز بروز بر صفحات احوال بهاء الله ظاهرتر میشد ولی اشکال عمد وجود رؤسا و قدماء بایه بود که قطعاً مانع پیشرفت خیالات او بودند و بایستی فکری جدی در این باب نمود^(۱)،

بایه بتدریج از هر گوشه ایران روی بغداد آورده و روز بروز جمعیت ایشان زیادتر میشد، علمای کربلا و نجف بواسطه قرب جوار بایه بشاهد مشرفه و کثرت جنگ و جدال که هرروزه ما بین ایشان و مسلمانان دست میداد آشکارا از دست ایشان بنای شکایت گذاردند، دولت ایران نیز بسفیر کبیر خود در اسلامبول میرزا حسین خان مشیر الدوله اوامر لازمه فرستاده از دولت عثمانی خواهش نمود که بایه را از بغداد بنقطه دیگر انتقال دهد، دولت عثمانی نیز محض آنکه باین دعوها و نزاعها که لا ینقطع در عراق عرب روی میداد خانم دهد خواهش دولت ایران را پذیرفته بایه را از بغداد باسلامبول کوچ داد و پس از چهار ماه از اسلامبول بادرنه (که بایه از آن بارض السّر تعبیر می نمایند چه ادرنه و سرّ عدداً یکی است یعنی ۲۶۰) فرستاد، ورود ایشان ۱۵ بادرنه علی الظاهر در ماه رجب سنه ۱۲۸۰ بوده است^(۲)، و تا بیستم ربیع الثانی سنه ۱۲۸۵ یعنی قریب پنج سال در ادرنه بسر بردند^(۳)،

در همین اوقات اقامت بایه در ادرنه بود که بهاء الله پرده از روی کار برداشته و خیال مکنون خود را که بلا شك دیر گاهی بود اسبابش را فراهم آورده و طریق را مهّد کرده بود بمعرض شهود نهاد و آشکارا دعوی^{۲۰} من ینظره اللهی نمود و رسل و کتب باطراف و جوانب روانه گردانید و عموم بایه را بقبول ادعای خود دعوت نمود، اکثر ایشان پس از بسیاری

(۱) ایضاً، ۲۵۸، (۲) رجوع کنید بروز نامه انجمن هیونی آسیائی سال ۱۸۹۲

ص ۲۰۶-۲۰۸، (۳) رجوع کنید بروز نامه مذکور، و این تاریخ مطابق

اسناد حکومتی جزیره قبرس و صریح رباعی تاریخی نیل است:

پنجاه و سه چون گشت مبارک سالش بر جانب ارض قدس شد اقبالش

در غرفه و بیست از ربیع الثانی بیرون ز ادرنه شد شه اجلالش

مطیع و زیر دست کسی دیگر فوق خود میدانسته است، و آن کس
 بالطبیعه بایستی صبح ازل باشد، این است عین آن فقره بنصها:
 «باری امیدوارم که اهل بیان تربیت شوند و در هوای روح
 طیران نمایند و در فضای روح ساکن شوند حق را از غیر حق تمیز دهند
 و تلبیس باطل را بدیه بصیرت بشناسند، اگرچه در این ایام رایجه حسدی
 وزید که قسم برقی وجود از غیب و شهود که از اول بنای وجود عالم
 با اینکه آنرا اولی نه تا حال چنین غل و حسد و بغضاتی ظاهر نشد و
 نخواهد شد، چنانچه جمعی که رایجه انصاف را نشنیده اند ریایات نفاق بر
 افرخته اند و بر مخالفت این عبد اتفاق نموده اند و از هر جهت رحمی
 آشکار و از هر سمت تیری طیار با اینکه باحادی در امری افتخار ننمودم
 و بنفسی برتری نجستم مع هر نفسی مصاحبی بودم در نهایت مهربان و
 رفیقی بغایت بردبار و رایگان با فقرا مثل فقرا بودم و با علما و عظام
 در کمال تسلیم و رضا مع ذلك فوالله الذی لا اله الا هو که آن همه
 ابتلا و بأساء و ضراء که از اعداء و اولی الکتاب وارد شد نزد آنچه از
 احباً وارد شد معدوم صرف است و مفقود بخت، باری چه اظهار غم
 که امکان را اگر انصاف باشد طاقت این بیان نه و این عبد در اول
 ورود این ارض چون فی الجمله بر امورات محدثه بعد اطلاع یافتم از

سنه از ظهور نقطه فرقان گذشت و جمیع این هیچ رعاغ در هر صباح تلاوت فرقان
 نموده اند و هنوز بحر فی از مقصود فائز نشده اند»، و دلیل قطعی بر اینکه مقصود از تاریخ
 مذکور ۱۲۷۸ سال از هجرت است نه از بعثت (یعنی ۱۲۶۸ هجری) بعبادت باینه که
 غالباً از بعثت تاریخ میگذارند و بعثت را بزعم خود ده سال قبل از هجرت فرض میکنند
 علاوه بر آنکه خود بودن بهاء الله در بغداد که در سنه ۱۲۶۹ هجری بدانجا رفت بالبداهه
 مبطل این احتمال است این فقره دیگر از کتاب ایقان است (F79a): «و لیکن
 این انوار مقدسه هیچ سنه میگذرد که بلا یا از جمیع جهات مثل باران بر آنها بارید
 و بچه عشق و حب و محبت و ذوق که جان رایگان در سبیل سحان اتفاق نمودند»
 و چون ظهور باب در سنه ۱۲۶۰ هجری بود پس ضرورتاً هیچ سال بعد از آن میشود
 ۱۲۷۸ هجری،

قبل مهاجرت اختیار نمودم و سر در بیابانهای فراق نهادم و دو سال
 وحه در صحراهای هجر بسر بردم و از عیون عیون جاری بود و از قلبم
 بجزور دم ظاهر چه لیلی که قوت دست نداد و چه ایام که جسد راحت
 نیافت، و با این بلایای نازله و رزایای متواتره فوالذی نفسی بیه کمال
 سرور موجود بود و نهایت فرح مشهود زیرا که از ضرر و نفع و صحت و
 سقم نفسی اطلاع نبود بخود مشغول بودم و از ما سوی غافل و غافل از
 اینکه کند قضای الهی اوسع از خیال است و تیر نقدیر او مقدس از
 تدبیر سررا از کندش نجات نه و اراده اش را جز رضا چاره نه قسم بخدا
 که این مهاجر ترا خیال مراجعت نبود و مسافر ترا امید مواصلت نه
 ۱۰ و مقصود جز این نبود که محل اختلاف احباب نشوم و مصدر انقلاب
 اصحاب نگردم و سبب ضرر احدی نشوم و علت حزن قلبی نگردم غیر از
 آنچه ذکر شد خیالی نبود و امری منظور نه اگرچه هر نفسی محملی بست
 و بهای خود خیالی نمود، باری تا آنکه از مصدر امر حکم رجوع صادر
 شد و لابد تسلیم نمودم و راجع شدم، دیگر قلم عاجز است از ذکر آنچه
 ۱۰ بعد از رجوع ملاحظه شد حال دو سه میگذرد که اعدا در اهلاک این
 عبد فانی بنهایت سعی و اهتمام دارند چنانچه جمیع مطلع شده اند مع ذلك
 نفسی از احباب نصرت نموده و بهیچوجه اعانتی منظور نداشته بلکه از
 عوض نصر حزنها که متوالی و متواتر قولاً و فعلاً مثل غیث هاطل وارد
 میشود و این عبد در کمال رضا جان بر کف حاضر که شاید از عنایت
 ۲۰ الهی و فضل سبحانی این حرف مذکور مشهور در سبیل نقطه و کلمه مستور
 فدا شود و جان در بازو و اگر این خیال نبود فوالذی نطق الروح
 بامر آتی در این بلد توقف نمی نمودم و کفی بالله شهیداً و اختم القول و
 لا قوه الا بالله و انا لله و انا الیه راجعون» - انبئی،

تاریخ اختلاف باب صبح ازل را علی اقرب الاحتمالات و حسب ما یدل
 ۲۰ علیه شواهد القرائن و صرح به فی نقطه الکاف (ص ۲۴۳-۲۴۴) یکسال

بوده است که وی در سنه پنجم از ظهور باب ظهور نمود و بمقتضای تأویل حدیث معروف کبیل (که در صفحه ۲ مذکور است) سال پنجم ظهور نوری است که از صبح ازل نایب بر هیاکل توحید آثار آن لایح میگردد: «نور یشرق»^(۱) من صبح الأزل فیلوح علی هیاکل التوحید آثاره»، و دیگر معلوم میشود که باب نوشجات و مخلفات خود را از قبیل لباس و خاتم و قلندار و غیرها برای ازل فرستاد و نص بوصایت و ولایت او نمود و او را مأمور کرد که بعد از وی هشت واحد دیگر بیان را که ناتمام مانده است بنویسد ولی اگر من بظهره الله در زمان او ظاهر گردد بیان را نسخ کند و آنچه باب بر قلب او الهام میکند عمل نماید (ص ۲۴۴)، و دیگر معلوم میشود که حاجی میرزا جانی عقیده خودش این بوده که من بظهره الله همان صبح ازل است (ص ایضاً)، قطع نظر از تصریح حاجی میرزا جانی بر تنصیب باب بوصایت صبح ازل دلایل خارجی دیگر نیز در دست است، اولاً اصل توفیق باب خطاب بازل در تنصیب بوصایت او که صورت آن بخط صبح ازل در مقابل همین صفحه چاپ عکس شده است و هو هذا بنصه:

(صورت توفیق باب در تنصیب بوصایت صبح ازل)

«الله اکبر تکبیراً کبیراً»

هذا کتاب من عند الله المهیمن القیوم الی الله المهیمن القیوم قل کلّ

۱۸ من الله مبدؤن قل کلّ الی الله یعودون هذا کتاب من علی قبل نبیل^(۲)

حقیقت مسؤل عنه است که در حدیث کبیل دیده شد در سنه اول کشف سمیات الجلال من غیر اشاره در ثانی محو الموهوم و صحو المعلوم و در ثالث هناك الستر لعلبة السر و در رابع جذب الأحدیة بصفة التوحید و در خامس نور اشرق من صبح الأزل را خواهی دید اگر خود هارب نشوی و مضطرب نگردی» انتهى،

(۱) صواب و موافق مشهور همین است نه «اشرق» که در ص ۲ سطر آخر و ص ۲۰۸ س ۱۶ مذکور است، (۲) یعنی علی محمد چه نبیل عددًا مطابق است با

محمد یعنی ۹۲،

ذکر الله للعالمین الی من یعدل اسمه اسم الوحید^(۱) ذکر الله للعالمین قل کلّ من نقطة الیان لیبدؤن آن یا اسم الوحید فاحفظ ما نزل فی الیان وأمر به فانک لصراط حقّ عظیم،»
ثانیاً شهادت کونت دو گوینو که در کتاب «مذاهب و فلسفه در آسیای وسطی» (صفحه ۲۷۷) گوید ما ترجمه^(۲):

«اندکی تردید در خصوص جانشین باب [ما بین اتباع او] بهم رسید ولی بالأخره معلوم همه شد که کیست ولی بغیر طریق انتخاب چه بعضی علامات ظاهری و پاره خصایص معنوی است که بطور روحانی میسر رئیس مذهب است وی خیلی جوان بود و فقط شانزده سال^(۳) داشت و موسوم است بمیرزا بجی و پسر میرزا بزرگ نوری وزیر امام و بردی میرزا حاکم طهران است، مادرش در طفولیت وی فوت شد و زن^(۴) یکی از رؤسای بایه که یکی از حروف واحد^(۵) و ملقب است بجناب بهاء در عالم رؤیا از پریشانی حال آن طفل جلیل القدر مطلع گردید آن طفل را نزد خود آورد و تا سن پنج سالگی او را توجه و تربیت نمود.... باب ملقب بود بحضرت اعلیٰ، باب دوم^(۶) ملقب است بحضرت ازل، اختیار او [بوصایت] بکلی بی مقدمه بود و فوراً بایمان او را بدین سمت شناختند،»

و اخیراً از يك فقره از کتاب ایقان تألیف بهاء الله که آنرا در سنه ۱۲۷۸^(۷) در بغداد سه چهار سال بعد از مراجعت وی از کوههای کردستان نوشته است استنباط میشود که بهاء الله در آن تاریخ خود را

(۱) یعنی بجی که عددًا با وحید مطابق است یعنی ۲۸، (۲) متن فرانسوی این فقره در مقدمه انگلیسی کتاب ص ۱۶ مذکور است، (۳) سهواست، ازل در آنوقت ۱۹ ساله بوده، رجوع کنید بص ۱۱، (۴) صواب «مادر» میباشد چنانکه صریح نقطه الکاف است ص ۲۴۸-۲۴۹، (۵) سهواست چه بهاء الله از حروف واحد نبود اجماعاً، (۶) کذا، (۷) نه سنه ۱۲۷۴ چنانکه در دیباچه انگلیسی ص ۱۶ مسطور است، بدلیل اینکه در يك موضع از ایقان (ورق ۵۰۰a از نسخه پاریس ۱۴۰۰ Suppl. persan.) گوید: «باری هزار و دوست و هفتاد و هشت

است (ح ۱). فضل کلّ امکان از شیخ جود اوست (ح ۱۴). «بیان و مؤمنین به بیان مشتاق تر اند بسوی او از اشتیاق هر حییی بمحبوب خود» (ح ۲، ۸). من یظهره الله بعینه همان نقطه بیان است (ح ۱۲، ۹۵، ز ۲، ح ۲). زمان و مکان ظهور من یظهره الله را کسی جز خداوند عالم نیست (ح ۱۵، ۲، ز ۱۰). وی بغتة ظاهر میشود مانند ظهور نقطه (و ۹، ۱۱). «اگر کسی يك آیه از او شنود یا تلاوت کند بهتر است از آنکه هزار مرتبه بیان را تلاوت کند (ه ۸، و ۶، ز ۱). «کلّ ظهورات و ظهور قائم آل محمد از برای من یظهره الله خلق شد» (د ۱۲). من یظهره الله مبدأ اسماء و صفات الهی است» (ه ۹). «مَثَل من یظهره الله مَثَل محمّد است که فصل میکند ما بین طلای خالص از غیر آن مثلاً اگر کسی بهاء الله نامیده شد باشد اگر بهاء او که اول من آمن باوست ایمان آورد آنوقت این اسم در حق او در اسماء ثبت میگردد و الا در نفی فانی میگردد کان لم یکن شیئاً مذکوراً» (ه ۴). «از بومی که اول از برای آن نیست الی آخری که آخر از برای او نیست [من یظهره الله] در سماء طهارت و ارض ۱۰ نظافت بوده و هست و هیچ شیء او را متغیر نگرداند و آباء او الی آدم و همچنین امهات او صفوة خلق بوده و مکمن طهر و طهارت» (و ۱۷). «یوم ظهور الشجرة لن یجلّ لأحد ان یدین بدین (صحیح - بالدین) الذی قد دان به قبل ظهورها» (ز ۵). «در ظهور من یظهره الله دقیق شو که بنصیبی اهل بیان تصدیق او نکنی بلکه او را بخود او تصدیق کنی» ۲۰ (ز ۱۱). «غیر از من یظهره الله ممکن نیست که [کسی] آیات بر نوح فطرت نازل فرماید» (و ۸). «نفسی نیست که تواند چنین مفای را ادعا کند اگر در کور قرآن بهم رسید در این کور هم خواهد رسید» (و ۸). «وی مظهر آیه لیس کمله شیء است» (ه ۱۶). - احکام کثیره در بیان وضع شد است برای احترام و تذکر من یظهره الله، مثلاً ماه اول از ۲۰ ماههای نوزده گانه سنه بایه که موسوم است به «شهر بهاء» مخصوص

است من یظهره الله (ه ۳). هرکس نام او را بشنود واجب است که احتراماً قیام نماید و هر مجلسی که منعقد میشود باید جای يك نفر را برای او خالی گذارند (ط ۱). «هیچ نفسی نفسی را محزون نسازد از برای همان شجره حقیقت که لعل بر آن حزنی وارد نیاید یوم بطون که کسی نمی شناسد آنرا» (و ۵، ز ۱۸). نهی شد از ضرب معلم اطفال را «لعل بر آن نفسی که کلّ از وجود او منوجد میگردد حزنی وارد نیاید زیرا که معلم نمی شناسد معلم خود و کلّ را» (و ۱۱).

۵ - بهاء الله و صبح ازل،

ما بین اتباع باب دو نابرداری (یعنی دو برادر از طرف پدر فقط) ۱۰ بودند از اهل نور مازندران، بزرگتر موسوم بود میرزا حسینعلی و ملقب به بهاء الله و کوچکتر موسوم به میرزا یحیی و ملقب بصبح ازل، بعدها رقابتی که مابین این دو برادر پدید آمد بایهرا بدو فرقه منشعب نمود ازلیان که اکنون از حیث عدد کمتر اند و بهائیان که قسمت عمده بایه اند، در هر صورت در آن تاریخی که میرزا جانی این کتاب را تألیف می نموده (یعنی ۱۵ مابین سنه ۱۲۶۶-۱۲۶۸ یکی دو سال بعد از قتل باب) موافقت کامل و مراقت تام بین این دو برادر حاصل بوده است، رجوع کنید بصفحه ۲۲۸ سطر ۱۲ الی صفحه ۲۴۵ سطر ۲ و مخصوصاً ملاحظه کنید حکایت روای خارق العاده را که بهاء الله از براسه مصنف کتاب نقل کرده است در حق صبح ازل از قول مادر خود که نامادری ازل میشود، خلاصه از این کتاب چنین استنباط میشود^(۱) که وجه تسمیه میرزا یحیی بصبح ازل این

(۱) رجوع کنید مخصوصاً بص ۲۰۸ و ۲۴۳، فقره ذیل منقول از دلائل سبعة باب نیز صریح در این معنی است: - «و نظر نموده در اجوبه مرفوعین قبلین [یعنی شیخ احمد احسانی و حاجی سید کاظم رشتی] که بقین می نمائی بر اینکه ظهور موعود منظر همان ظهور

است (ح ۱). فضل کلّ امکان از شبح جود اوست (ح ۱۲). «بیان و مؤمنین به بیان مشتاق تراند بسوی او از اشتیاق هر حییی بمحبوب خود» (ح ۲، ۱). من یظهره الله بعینه همان نقطه بیان است (ح ۱۲، ۹۵، ز ۲، ح ۲). زمان و مکان ظهور من یظهره الله را کسی جز خداوند عالم نیست (ح ۱۵، ۲، ز ۱۰). وی بغتة ظاهر میشود مانند ظهور نقطه (و ۹، ۱۱). «اگر کسی يك آیه از او شنود یا تلاوت کند بهتر است از آنکه هزار مرتبه بیان را تلاوت کند (ه ۸، ۶، ز ۱). «کلّ ظهورات و ظهور قائم آل محبّد از برای من یظهره الله خلق شد» (د ۱۲). من یظهره الله مبدا اسماء و صفات الهی است» (ه ۹). «مثل من یظهره الله مثل محک است» که فصل میکند ما بین طلای خالص از غیر آن مثلاً اگر کسی بهاء الله نامیک شد باشد اگر بهاء او که اول من آمن باوست ایمان آورد آنوقت این اسم در حق او در اسماء ثبت میگردد و الا در نفی فانی میگردد کآن لم یکن شیئاً مذکوراً» (ه ۴). «از یومیکه اول از برای آن نیست الی آخری که آخر از برای او نیست [من یظهره الله] در سماء طهارت و ارض ۱۰ نظافت بوده و هست و هیچ شیء او را متغیّر نگرداند و آباء او الی آدم و همچنین امّهات او صفوة خلق بوده و ممکن طهر و طهارت» (و ۱۷). «یوم ظهور الشجره لن یجلّ لأحد ان یدین بدین (صح - بالدین) الذی قد دان به قبل ظهورها» (ز ۵). «در ظهور من یظهره الله دقیق شو که بتصدیق اهل بیان تصدیق او نکنی بلکه او را بخود او تصدیق کنی» (ز ۱۱). «غیر از من یظهره الله ممکن نیست که [کسی] آیات بر نهج فطرت نازل فرماید» (و ۸). «نفسی نیست که تواند چنین مقامی را ادعا کند اگر در کتور قرآن بهم رسید در این کتور هم خواهد رسید» (و ۸). «وی مظهر آیه لیس کفله شیء است» (ه ۱۶). - احکام کثیره در بیان وضع شده است برای احترام و تذکر من یظهره الله، مثلاً ماه اول از ۲۵ ماههای نوزده گانه سنه بایه که موسوم است به «شهر بهاء» مخصوص

است بن یظهره الله (ه ۳). هرکس نام او را بشنود واجب است که احتراماً قیام نماید و هر مجلسی که منعقد میشود باید جای يك نفر را برای او خالی گذارند (ط ۱). «هیچ نفسی نفسی را محزون نسازد از برای هان شجره حقیقت که لعل بر آن حزنی وارد نیاید یوم بطون که کسی نمی شناسد آنرا» (و ۵، ز ۱۸). نهی شده از ضرب معلم اطفال را «لعل بر آن نفسی که کلّ از وجود او منوجد میگردند حزنی وارد نیاید زیرا که معلم نمی شناسد معلم خود و کلّ را» (و ۱۱).

۵ - بهاء الله و صبح ازل،

ما بین اتباع باب دو نابرداری (یعنی دو برادر از طرف پدر فقط) بودند از اهل نور مازندران، بزرگتر موسوم بود میرزا حسینعلی و ملقب بهاء الله و کوچکتر موسوم میرزا بیچی و ملقب بصبح ازل، بعدها رقابتی که مابین این دو برادر پدید آمد بایهرا بدو فرقه منشعب نمود ازلیان که اکنون از حیث عدد کمتر اند و بهائیان که قسمت عمد بایه اند، در هر صورت در آن تاریخی که میرزا جانی این کتاب را تألیف می نموده (یعنی ۱۰ مابین سنه ۱۲۶۶-۱۲۶۸ یکی دو سال بعد از قتل باب) موافقت کامل و مرافقت تام بین این دو برادر حاصل بوده است، رجوع کنید بصفحه ۲۴۸ سطر ۱۲ الی صفحه ۲۴۵ سطر ۴ و مخصوصاً ملاحظه کنید حکایت رویای خارق العاده را که بهاء الله از برارے مصنف کتاب نقل کرده است در حق صبح ازل از قول مادر خود که نامادری ازل میشود، خلاصه از این کتاب چنین استنباط میشود^(۱) که وجه تسمیه میرزا بیچی بصبح ازل این

(۱) رجوع کنید مخصوصاً بص ۲۰۸ و ۲۴۴، فقره ذیل منقول از دلائل سبعه باب نیز صریح در این معنی است: - «و نظر نموده در اجوبه مرفوعین قبکین [یعنی شیخ احمد احساسی و حاجی سید کاظم رشتی] که بقین می نمائی بر اینکه ظهور موعود منظر همان ظهور

از مؤمنین و اگر از دون علیین است از دون آن (ب ۱۱). روز قیامت آمد و رفت و محتجبین خیردار نشدند (و ۱۲) «چه بوم قیامت بوی است مثل کلّ ایام شمس طالع میگردد و غارب چه بسا وقتی که قیامت بر پا میشود در آن اراضی که قیامت بر پا میشود و خود اهل آن مطلع نمیشوند» (ح ۹). همچنین جنت عبارت است از اثبات یعنی تصدیق و ایمان بنقطه ظهور (ب ۱، ب ۴، ب ۱۶ و غیرها)، «این است حقیقت جنت در عالم حیات و بعد از موت لا يعلم الا الله» (ب ۱۶). و نار عبارت است از نفی یعنی عدم ایمان بنقطه ظهور و انکار او (ب ۱، ب ۴، ب ۱۷). «هر کس در نفی رفت در نار الهی است الی بوم من یظهره الله» و هر کس در ظلّ اثبات مستقر شد در جنت الهی است الی بوم من یظهره الله» (ب ۴). «و تا امروز غیر از مظاهری که خداوند مخصوص بخود فرموده کسی نه جنت را فهمید و نه نار را» (ب ۱۶). و مراد از برزخ فاصله بین ظهورین است «لا ما هو المعروف بین الناس بعد موت اجسادهم فان هذا دون ما یکف به الناس لان بعد موتهم لا يعلم ما یقضی علیهم الا الله» و ان ما هم به یؤمنون لا بد ان یعلمون» (ب ۱). و علی هذا القیاس موت و قبر و سؤال ملئکه در قبر و میزان و حساب و کتاب و صراط و غیرها همه این اصطلاحات بمعانی تمثیلیه تفسیر شده است،

۴ - مَنْ یُظْهِرُهُ اللهُ ،

برای اینکه اختلافی را که بعد از فوت باب مابین اتباع او دست داد ۲. تصوّر اجمالی توان نمود لازم است که بطور اختصار شبهه از صفات و خصایص من یظهره الله بان نحو که باب در نضعیف بیان فارسی شرح میدهد در اینجا ذکر کنیم:

من یظهره الله کتاب ناطق است و وقت ظهور او ایمان جمیع منقطع

میشود مگر کسانی که باو ایمان آورند (ب ۴، د ۲). هر کس باو ایمان آورد بخدا ایمان آورده است (ح ۱۵). پناه بخداوند پناه باوست و پناه بنقطه بیان پناه باوست (ب ۴، د ۲). «حروف بیان اگر داخل در کتاب او شدند از نار نجات یافتند و الا نمرئی بخشد ایشان را بقای در بیان» (ب ۴). «هر اسم خیری که در بیان نازل شد مراد من یظهره الله هست بحقیقت اولیه» (ب ۵). بیان میزان حق است الی بوم من یظهره الله (ب ۶) و آن روز روز کمال بیان و اخذ ثمرات آن است (ب ۷). قیامت بیان در ظهور من یظهره الله است (ب ۷). و بوم ظهور او بوم بعث کلّ و حشر کلّ و خروج کلّ از قبر است (ب ۹). هر نفسی که مؤمن من یظهره الله گردد مؤمن به بیان بوده (ب ۹) «و کسی که آن نقطه و حروف را دوست داشت و بهدایت آن مهتدی گشت دلیل است که این نقطه و حروف را دوست داشته» (و ۱). بیان و من فیه طائف است حول قول من یظهره الله بمنزل آنکه آلف [یعنی انجیل] و من فیه طائف بودند حول قول رسول الله (ح ۳). مقابل من یظهره الله شجره نفی است که شامل است کلّ نفوس غیر مقبله الیهرا (ب ۵). وقت ظهور من یظهره الله را جز خداوند کسی عالم نیست (ز ۱۰). «اگر در عدد غیاث ظاهر گردد و کلّ داخل شوند احدی در نار نفی ماند و اگر الی مستغاث رسد و کلّ داخل شوند احدی در نار نفی ماند» (ب ۱۷) «ولیکن زیاده از عدد مستغاث اگر خدا خواهد نخواهد شد» (ز ۱۰). «و اگر نفسی بقدر ۲۰ تنفسی صبر بعد از دو هزار و یکسال نماید بلا شبهه در دین بیان نیست و داخل نار است» (ب ۱۶). من یظهره الله «احق است از کشتیء بکشتیء از نفس کشتیء» و «ما سوای او ملک او هستند» و «اوست قائم بنفس خود بالله و کشتیء قائم باوست» (ح ۱، ۱۲). وی در آنچه میکند مسؤل هیچ کس نیست و احدی را نمیرسد که «لم و یم در حق» او ذکر نماید» (ح ۱). وی «باب اول جنت و اسم اعظم ظاهر بالوهبت»

ط ۹). هر ظهور بعدی اشرف از ظهور قبل و مقام بلوغ آن میباشد و هر ظهور بعدی ظهور قبل را دارد با آنچه خود دارد «چنانچه غین دارد نهصد ظاه را ولی ظاه هزار غین را ندارد» (ج ۱۲، د ۱۲). مشیت اولیه در هر ظهور بعدی بغیر اقوی و اکمل از ظهور قبل ظاهر میشود مثلاً آدم در مقام نطفه بوده و نقطه بیان در مقام جوانی دوازده ساله و من بظهر الله در مقام جوانی چهارده ساله^(۱) (ج ۱۲). هر ظهوری بمنزله غرس شجره ایست که ظهور بعد وقت کمال آن شجره و اخذ ثمره آن است و قبل از آن هنوز بجد بلوغ نرسیده است و وقتی که شجره بدرجه کمال و اخذ ثمر رسید بدون لمحّه تأخیر ظهور بعد واقع خواهد شد «چنانچه در ظهور حضرت عیسی غرس شجره انجیل که شد بکمال نرسید الا اول بعثت رسول الله که اگر رسیده بود يك روز زودتر همان روز بعثت میشد که بیست و ششم رجب باشد نه بیست و هفتم.... و بعد از غرس شجره قرآن کمال آن در هزار و دو بیست و هفتاد رسید که اگر بلوغ آن در دوساعتی در شب پنجم جمادی الاول (صح-الأولی) میبود به پنج دقیقه بعدتر ظاهر میشد» (و ۱۲)، ولی وقت ظهور را جز خداوند کسی دانا نیست (ز ۱۰، ج ۱۵).

يك مثال دیگر که بایه غالباً میزنند (هرچند در خود بیان گویا مذکور نیست) برای تشریح اینکه ظهورات متعدده با وجود اختلاف زمان و مکان و تفاوت درجه کمال و شرف چگونه در حقیقت هم یکی میباشند مثال ۲۰ معلی است که بطبقات مختلفه از شاگردان که از حیث سن و درجه فهم متفاوت اند درس میدهد، معلم یکی است و اندازه علم و اطلاع او هم یکی ولی بر حسب تفاوت درجه فهم و ادراک مستمعین تعبیرات و اصطلاحات مختلفه استعمال میکند مثلاً در خطاب باطفال خرد سال اگر ۲۴ بخواهد مطلوبیت علم را بایشان حالی کند شاید اینطور بگوید که علم مطلوب

کط
است زیرا که مانند قند شیرین است چه قوه فهم آن اطفال بآن درجه نیست که مطلوبیت علم را بدون احضار آن در تحت صورتی مادی و محسوس ادراک نمایند، ولی همین معلم و قتیکه بشاگردان طبقه عالی تر درس میدهد البته برای اثبات مطلوبیت علم تعبیرات عالی تر استعمال میکند، و بر همین قیاس است مسئله تفاوت ظهورات مثلاً محمد بن عبد الله که مخاطبین او قوی بودند وحشی و مادی مانند اعراب برای اینکه معانی بعث و معاد و جنت و نار و غیرها را بایشان بفهماند این مناظر را در تحت صورتی مادی در نظر ایشان جلوه می داد تا آنکه بسهولت بتوانند آنرا درک نمایند ولی در دوره بیان که خطابش بقوی است دانا و متمدن یعنی ایرانیان الفاظ و اصطلاحات مذکوره بطرز دیگر بیان شد و معانی اقرب بعقل از آنها اراده شده است، مثلاً قیامت عبارت است از «وقت ظهور شجره حقیقت در هر زمان بهر اسم الی حین غروب آن مثلاً از بوم بعثت عیسی تا بوم عروج آن قیامت موسی بود و از بوم بعثت رسول الله تا بوم عروج آن که بیست و سه سال بود قیامت عیسی و از حین ظهور شجره بیان الی ۱۵ ما یغرب قیامت رسول الله است» (ب ۷، ج ۳، ط ۲)، و نباید آنرا بمعنی مادی آن حمل نمود چنانکه شیعه تفسیر میکنند «و همه موهوماً امری را توهم نموده که عند الله حقیقت ندارد» (ب ۷). و شیء و قتیکه بمقام کمال رسید قیامت آن بر پا میشود «و کمال دین اسلام الی اول ظهور بیان منتهی شد و از اول ظهور بیان تا حین غروب اثار شجره اسلام آنچه هست ۲۰ ظاهر میشود» (ب ۷، ز ۱۵). «و هر شیء که اطلاق شئییت بر او شود در بوم قیامت مبعوث میگردد.... مثلاً ابن فحجان و نعلبکی که الان بین یدی الله گذارده در بوم قیامت مبعوث میشود بکینونیت و ذاتیت و نفسانیت در وقتی که شجره حقیقت تنطق فرماید که ابن فحجان و نعلبکی بعینه اوست» (ب ۱۱). «و بعث هیچ نفسی از نفس میت نمیشود که از قبر ترائی بیرون آید بلکه بعث کل از نفس احیاء آن زمان میگردد اگر از عالمین است

سال تمام از عمر او گذشته نمی‌گوید که من آن نطفه هستم که از فلان سما نازل و در فلان ارض مستقر شده که اگر بگوید تنزل نموده و نزد اولو العلم حکم بتمامیت عقل او نمی‌شود این است که نقطه بیان نمی‌گوید امروز من مظاهر مشیت از آدم تا امروز که مثل این قول همین میشود و ازین جهت است که رسول خدا نفرمود که من عیسی هستم زیرا که آن وقتی است که عیسی از حد خود ترقی نموده و بآن حد رسیده و همچنین من یظهره الله در حد زمانیکه محبوب چهارده ساله ذکر میشود لایق نیست که بگوید من همان دوازده ساله بودم که اگر بگوید نظر بضعف مردم نموده زیرا که شیء رو بعلو است نه دنو اگرچه آن جوان چهارده ساله در حین نطفه آدم بوده و کم ترقی نموده تا آنکه امروز دوازده ساله گشته و از این دوازده سالگی کم ترقی مینماید تا آنکه بچهارده میرسد اگر امروز یکی از مؤمنین بقرآن بر خود می‌پسندد که بگوید من یکی هستم از مؤمنین بالخیل نقطه حقیقت هم بر خود می‌پسندد و کذالك در بیان و بیان بالنسبه بن یظهره الله آخ» انهمی،

۳- اصول تعالیم باب،

۱۰

اصول تعالیم باب چنانکه از نوشتجات خود وی و مخصوصاً از بیان فارسی^(۱) استنباط میشود بطور خیلی اجمال از قرار ذیل است:

خداوند مُدرك كل شیء است و خود از حیث ادراك بیرون است. احدی غیر ذات او معرفت باو ندارد. مراد از معرفه الله معرفت مظهر^{۲۰} اوست و مراد از لقاء الله لقاء او و پناه بخداوند پناه باو «زیرا که عرض

(۱) در حواله به بیان در صفحات آتیه مراد از حروف جمل عددی واحدهای بیان و مراد از ارقام هندسه ابواب هر واحد است، و هر جمله که بین دو « » است نص عبارت بیان است،

بذات اقدس ممکن نیست و لقاء او منصوّر نه... و آنچه که در کتب ساویبه ذکر لقاء او شده ذکر لقاء ظاهر بظهور اوست» (ب ۷، ج ۷).
 «و مراد از رجوع ملائکه الی الله و عرض بر او رجوع ادلاء بر من بظهر الله هست بسوی او» زیرا که «سبیلی از برای احدی بسوی ذات ازل نبوده و نیست نه در بدء و نه در عود» (ب ۱۰). آنچه در مظاهر ظاهر میشود «مشیت» است که خالق کل اشیاء است و نسبت او باشیاء نسبت علت است معلول و نار بجمارت. این مشیت «نقطه» ظهور است که در هر گوری بر حسب آن کور ظاهر گشته (ب ۱۴، ج ۷، ۸). مثلاً محمد نقطه فرقان است و میرزا علی محمد نقطه بیان و هر دو یکی میباشند^{۱۰} (آ ۱۵، ج ۲). آدم که بعقیه بیان (ج ۱۴) دوازده هزار و دو بیست و ده سال قبل از باب بوده است با سایر ظهورات یکی است (ز ۲)، «و بعینه نقطه بیان همان آدم بدیع فطرت اول بوده و بعینه خانی که در ید اوست همان خاتم بوده که از آن روز تا امروز خداوند حفظ فرموده» (ج ۱۴)، «اعراض در ظهورات مختلف ظاهر میشود و الامستوی بر اعراض^{۱۰} که معری از حد حدود است همان مشیت اولیه است که اعراض او را متغیر نمیکند» (ز ۱۰، ج ۲ و غیرها)، «مانند شمس اگر ما لا نهایت طالع شود يك شمس زیاده نیست و كل باوقام هستند» (د ۱۲، ز ۱۵، ج ۱)، «همان مطاع از یوم آدم همان رسول الله هست و كل کتب منزله قرآنی است که بر او نازل شده» (ز ۲)، «و در هیچ عالی مظهر مشیت نبوده الا^{۲۰} نقطه بیان ذات حروف سبع و نه حروف حی آن الا حروف حی بیان» (ج ۱۴). ظهورات را نه ابتدائی است نه انتهائی، «الی ما لا نهایت شمس حقیقت طالع و غارب میگردد و از برای او بدئی و نهایی نبوده و نیست» و «لم یزل ولا یزال این شأن بوده عند الله و خواهد بود» (ج ۱۵، د ۱۳). و قبل از آدم عوالم و اوانم ما لا نهایت بوده (ج ۱۴، د ۱۴)، و بعد از من یظهره الله ظهورات دیگر خواهد بود الی ما لا نهایت (د ۱۲، ز ۱۴،

مفهوم میشود که باب مقدار این فاصله را در پیش خود ۱۵۱۱ یا ۲۰۰۱ سال که مطابق عدد کلمه غیاث (یا اغیث) و مستغاث است تصور میکرد است:

(۱) منقول از بیان فارسی باب هفتم از واحد دوم:
«اگر در عدد غیاث ظاهر گردد و کلّ داخل شوند احدی در نار نمی ماند و اگر الی مستغاث رسد و کلّ داخل شوند احدی در نار نمی ماند الا آنکه کلّ مبدل میگردد بنور» انتهى،

منقول از بیان فارسی باب پانزدهم از واحد سوم:
«امید از فضل خداوند عطف و رؤف این است که در حین ظهور باو امر عالیّه خود در الواح خود کلّ عباد خود را از رقد بیدار نماید و نگذارد الی امر محکم بیان که تا غیاث یا مستغاث شد در نار بماند چه کسی عالم بظهور نیست غیر الله هر وقت شود باید کلّ تصدیق بنقطه حقیقت نماید و شکر الهی بجا آورند اگر چه امید از فضل اوست که تا مستغاث نرسد و از قبل کلمه الله مرتفع گردد و آنها الدلیل آیانه و الوجود ۱۵ علی نفسه نفسه اذ الغیر یُعرف به و هو لا یُعرف بدون سبجان الله عمّا یصفون» انتهى،

ایضاً، باب شانزدهم از واحد دوم:
وصیت میکنم کلّ اهل بیان را که اگر در حین ظهور من بظهره الله کلّ موفق بان جنت عظم و لفای اکبر گردید طوبی لکم ثم طوبی لکم ثم طوبی لکم و الا اگر شنیدید ظهوری ظاهر شد بآیات قبل از عدد اسم الله الاغیث که کلّ داخل شوید، و اگر نشد و بعدد اسم الله المستغاث منتهی شد و شنیدید که نقطه ظاهر شد و کلّ یقین نکرده اید رحم بر انفس خود کرده و کلّ بکایه در ظلّ اون^(۱) نقطه ظاهره که کلّ داخل نشد اید مستظلّ گردید و اگر نشدید در تضرّع و ابتهاج بر آمد که فضل خدا الی

(۱) کذا، یعنی «آن»

مستغاث از شما منقطع نگشته، و اگر شنیدید الی مستغاث که ظاهر گشته من هو محبوبی و محبوبکم و ملیکی و ملیکم فاذا لا تصبرن قدر ما یتنفس نفس و لتدخلن کلکم اجمعون فی ظلّ الله و لا تقولن لم ویم فان هذا من اعظم امری ایاکم لاخلاصکم عن نار بعدکم بما قد اذنت لکم بهذا آن یا اهل البیان کلّ تشکرون که اگر نفسی بقدر تنفسی صبر بعد از دو هزار و یکسال نماید بلا شبهه در دین بیان نیست و داخل نار است الا آنکه ظهور الله ظاهر نشود که آن وقت کلّ مکلف بابتهاج و تضرّع هستید» انتهى،

از فقره ذیل منقول از بیان فارسی معلوم میشود که بعقیده باب عمر عالم از زمان آدم الی عصر خود او ۱۲۲۱۰ سال بوده است و چون (بعقیده باب ظاهرًا) هر هزار سال از عمر عالم معادل است با یکسال از عمر ظهورات و نمو آنها بصوب کمال لهذا آدم را تشبیه میکند بنطفه و خود را بچوان دوازده ساله و من یظهره الله را بچوان چهارده ساله، و این نیز شاهد قطعی دیگری است که باب در پیش خود عصر من یظهره الله را قریب دو هزار سال بعد از عصر خود فرض میگردد است، اینست فقره ۱۵ منقوله از باب ۱۴ از واحد ۴ از بیان فارسی بنصّها:

«من ظهور آدم الی اول ظهور نقطه البیان از عمر این عالم نگذشته الا دوازده هزار و دو بیست و ده سال و قبل از این شکی نیست که از برای خداوند عوالم و اوادم ما لا نهایت بوده و غیر از خداوند کسی محصی آنها نبوده و نیست و در هیچ عالمی مظهر مشیت نبوده الا نقطه بیان ذات ۲۰ حروف سبع و نه حروف حی آن الا حروف حی بیان و نه اسماء او الا اسماء بیان و نه امثال او الا امثال بیان ... و بعینه نقطه بیان هان آدم بدیع فطرت اول بوده و بعینه خانی که در ید اوست هان خاتم بوده که از آن روز تا امروز خداوند حفظ فرموده و بعینه آیه که مکتوب بر اوست هان آیه بوده که مکتوب بر او بوده این ذکر نظر بضعف مردم است و الا آن آدم در مقام نطفه این آدم میگردد مثلاً جوانی که دوازده

که در کتب سماوی قبل اخبار از محیی او داده شد بود وقتی که ظاهر شد شدت هرچه تمامتر در مقام انکار و ایذاء بر آمدند، و از ترس اینکه مبادا امت او نیز نسبت بن بظهره الله موعود همین قسم رفتار نمایند کمره بعد اولی و مره بعد اخری در جمیع نوشتجات خود و مخصوصاً در بیان اتباع خود را توصیه آکید میکند که تقلید یهود را نکنند که مسیح موعود خود را بدار زدند و پیروی نصاری را ننمایند که فارقلیط (یعنی محمد بن عبد الله بعقیق مسلهین) موعود خود را انکار نمودند و تقلید اهل اسلام را ننمایند که با وجود اینکه هزار سال در کمال شوق منتظر مهدی موعود خود بودند چون ظهور نمود او را زجر و طرد و حبس نمودند، خوف باب از اینکه مؤمنین باو نیز با من بظهره الله همین طور رفتار نمایند باندازه شدید بود که اتباع خود را نهی صریح و منع آکید نموده است از ایذا با انکار هرکس که دعوی این مقام نماید ولو اینکه در صدق و حقانیت وی شبهه داشته باشند بلکه اگر نمیتوانند او را تصدیق نمایند لا اقل در مقام انکار و زجر او بر نیامد بیطرفی اختیار کنند، ولی این راست نیست (تا آنجا که

۱۰ از روی بیان میتوان استنباط نمود) که باب خود را مبشر و منادی من بظهره الله میدانست چه معنی که از کلمه «مبشر» اراده شود غیر از آن مفهوم عایی که از این کلمه اراده کنند وقتی که گویند حضرت موسی مبشر حضرت عیسی بود و حضرت عیسی مبشر محمد بن عبد الله و محمد بن عبد الله مبشر باب، از احکام و دستور العملهایی که بیان برای دولت و سلطنت آتیه ۲۰ بایه میدهد و از اینکه صریحاً ذکر میکند که زمانی خواهد آمد که مذهب رسمی ایران مذهب بیان خواهد گردید و از اینکه مکرراً و مؤکداً تصریح میکند که هر ظهور بعدی قیامت ظهور قبل است و شیء تا بمقام کمال نرسد قیامت آن نمیشود چنانکه قیامت دین موسی و بلوغ آن بدرجه کمال در ظهور عیسی بود و قیامت و کمال دین عیسی در ظهور محمد و قیامت و کمال دین محمد در ظهور صاحب بیان و قیامت و کمال دین بیان در

ظهور من بظهره الله خواهد بود^(۱) صریحاً و در کمال وضوح مستفاد میشود که باب خود و من بظهره الله را دو ظهور مستقل در ردف ظهورات سابقه تصور میکرده و قطعاً چنین فرض میکرده است که ظهور بعد با ظهور خود او تقریباً همان مقدار فاصله خواهد داشت که ظهورات سابقه با یکدیگر، و در حقیقت از فقرات ذیل که منقول از بیان فارسی است چنین

(۱) این مضمون در غالب ابواب بیان و در سایر نوشتجات باب تکرار شده است و ما نمونه را يك فتره از بیان فارسی در اینجا نقل میکنیم: «الباب السابع من الواحد الثاني في بيان يوم القيمة، ملخص این باب آنکه مراد از يوم قيمة ظهور شجره حقیقت است و مشاهده نمیشود که احدی از شیعه يوم قيمة را فهمید باشد بلکه همه موهوماً امر را توهم نموده که عند الله حقیقت ندارد و آنچه عند الله و عند عرف اهل حقیقت مقصود از يوم قيمة است این است که از وقت ظهور شجره حقیقت در هر زمان هر اسم الی حیث غروب آن يوم قیامت است، مثلاً از يوم بعثت عیسی تا يوم عروج آن قیامت موسی بود که ظهور الله در آن زمان ظاهر بود بظهور آن حقیقت که جزا داد هرکس مؤمن بوسی بود بقول خود و هرکس مؤمن نبود جزا داد بقول خود زیرا که ما شاهد الله در آن زمان ما شاهد الله فی الانجیل بود، و بعد از يوم بعثت رسول الله تا يوم عروج آن قیامت عیسی بود که شجره حقیقت ظاهر شد در هیکل محمدیه و جزا داد هرکس مؤمن بعیسی بود و عذاب فرمود بقول خود هرکس که مؤمن بآن نبود، و از حین ظهور شجره بیان الی ما بغرب قیامت رسول الله است که در قرآن خداوند وعده فرموده که اول آن بعد از دو ساعت و بازده دقیقه از شب پنجم جمادی الاول (صح-الاولی) سنه هزار و دوست و شصت که سنه هزار دویست و هفتاد بعثت می شود اول يوم قیامت قرآن بوده و الی غروب شجره حقیقت قیامت قرآن است زیرا که شیء تا بمقام کمال نرسد قیامت آن نمیشود و کمال دین اسلام الی اول ظهور منتهی شد و از اول ظهور تا حین غروب اثمار شجره اسلام آنچه هست ظاهر میشود، و قیامت بیان در ظهور من بظهره الله هست زیرا که امروز بیان در مقام نطفه است و در اول ظهور من بظهره الله آخر کمال بیان است ظاهر میشود که ثمرات اشجاری که غرس کرده بچیند چنانچه ظهور قائم آل محمد بعینه همان ظهور رسول الله هست ظاهر نمیشود الا آنکه اخذ ثمرات اسلام را از آیات قرآنی که در افتخار مردم غرس فرموده نماید و اخذ ثمره اسلام نیست الا ایمان باو و تصدیق باو و حال که ثمره بر عکس بخشید و در بوجه اسلام ظاهر شد و کل بنسبت او اظهار اسلام می کنند و او را بغیر حق در جیل ما کو ساکن میکنند الخ» انتهى؛

و تجهیز پدر خود امام حسن عسکری بلا فاصله از انظار غیبت نمود، در دوره اول این غیبت که بغیبت صغری معروف است امام ثانی عشر بکلی قطع روابط با اتباع خود نکرده بود بلکه مع الواسطه یعنی بتوسط چهار نفر از صحابه خود که ایشانرا ابواب اربعه میخواندند با شیعه خود مرابطه و مکاتبه داشت، این دوره غیبت یعنی غیبت صغری بوفات باب چهارم ابو الحسن علی بن محمد السمری در ۱۵ شعبان سنه ۲۲۸ منتهی شد و از این تاریخ بیعد امام در غیبت کبری داخل گردید و بکلی از انظار عامه و خاصه محجوب شد، امام دوازدهم در سنه ۲۶۰ (درست هزار سال پیش از «ظهور» میرزا علی محمد باب) بدرجه امامت ارتقا جسته جانشین پدرش گردید و در سنه ۲۲۸ غیبت کبری نمود و از آنوقت تا کنون بعقیده شیعه وی زنده است و در آخر الزمان ظهور خواهد نمود «لیملاً الارض قسطاً و عدلاً بعد ما ملئت ظلماً و جوراً»،

۲ - ظهور مذهب بابیه،

از آنچه گذشت معلوم شد که ادعای میرزا علی محمد شیرازی که وی ۱۵ «باب» و واسطه بین امام غایب و شیعیان است از نقطه نظر شیخیه چندان نازگی و غرابت نداشت، ولی طولی نکشید که میرزا علی محمد از این درجه قدم بالاتر نهاده ادعا نمود که وی همان قائم موعود و مهدی منتظر و امام ثانی عشر است و لقب باب را بیکي از اتباع خود ملا حسین بشرویه^(۱) داد، میرزا علی محمد تا آنوقت در نوشتجات خود خودرا «باب»

(۱) بشرویه بضم باء موحد و سکون شین معجمه وضم راء مهمله و سکون واو و فتح یاء مثناة تحتانیة و در آخرهائ مخفیة نام قصبه ایست در خراسان در بیست فرسخی طبس بین طبس و تون و برکهای بشرویه معروف منسوب بان قصبه است و تقریباً دو هزار خانوار دارد، و در نسبت بدین کلمه بشرویه و بشرویه (تلفظ: بشرویه‌ای) مردو گویند، و بسیاری از مورخین اروپائی که سماعاً تلفظ این کلمه را از ایرانیان

و «ذکر» و «ذات حروف سبعة» (مناسبت اینکه علیحده هفت حرف است) میخواند ولی از این بیعد خودرا «قائم» و «مهدی» و «نقطه» میخواند، تاریخ این ادعای جدید بتصریح حاجی میرزا جانی (ص ۲۱۲ س ۱۵) مصادف بود با حرکت دادن باب بقعه چهریق که دو سال و نیم آخر عمر خودرا (صفر ۱۲۶۴ - شعبان ۱۲۶۶) در آنجا بسر برد،

این مسئله را باید بطور وضوح در نظر داشت که چنانکه کونت دو گوینو گوید هیچ ربطی و ادنی مناسبتی نیست مابین مفهومی که بایه از «نقطه» اراده میکنند و تصویری که مسلمین از «مهدی» در ذهن دارند و دیگر آنکه عقیده که اکنون ما بین بهائیان منتشر است که باب خودرا فقط مبشر و منادی ظهور دیگری که بهاء الله باشد میدانست و باب نسبت بهاء الله مانند یحیی نعیم دهند بود نسبت بحضرت عیسی بکلی از نقطه نظر تاریخی بی اساس و باطل است، باب بعقیده خود و بعقیده اتباع وی مؤسس يك دوره نبوت جدید بود و کتابی جدید آورد موسوم به بیان که بعقیده ایشان ناسخ قرآن است چنانکه قرآن ناسخ انجیل و انجیل ناسخ تورات بود، راست است که باب مکرراً و مؤکداً در نوشتجات خود اظهار میدارد که وی خاتم ظهورات مشیت اولیه و آخرین حلقه سلسله نبوت نیست و کتاب او خاتم کتب سماوی نه بلکه ظهور بعد از او که از او همیشه به «مَنْ يُظْهِرُهُ اللَّهُ» تعبیری نماید برانب اعظم و اشرف از ظهور خود اوست، و نیز راست است که باب بواسطه شدت تأثر و تألمی که پیدا کرده بود از اینکه قسم اعظم از هر امتی پیغمبر موعود خودرا

نشیند اند بل فقط در کتب خوانده اند این کلمه را (یعنی بشرویه نسبت ببشرویه‌را) بشرویه مانند سیبویه و بابویه و خالویه و نحوها خوانده و نوشته اند و این کلمه را لقب یا جزء اسم ملا حسین بشرویه دانسته اند و این سهو واضح است و منشا آن چنانکه گفتیم عدم سماع شفاهی از اهل بلد و آکنفا بسطورات کتب است،

ایران مرکز و پناهگاه این شعبه از اسلام گردید، شیعه نیز فرقی مختلفه میباشند بعضی آنند که ائمه را فقط معصوم میدانند بدون اینکه از این پایه بالاتر روند، بعضی دیگر باین آکنفا نکرده ایشان را دارای بعضی از نعوت الهی یا آنکه مظاهر خداوند تعالی میدانند و این طایفه با اسم غلاة معروفند، غلاة نیز چندین فرقه بوده اند که در جزئیات با هم اختلاف داشته اند ولی بقول محمد بن عبد الکریم شهرستانی در مِلَل و نِحَل (۱) معتقدات ایشان از این چهار طریقه بیرون نبوده است تناسخ، تشبیه یا حلول، رجعت، بداء، شیخیه یعنی پیروان شیخ احمد احسائی را در جزء این طریقه اخیره باید محسوب نمود، میرزا علی محمد باب و رقیب او حاجی محمد اکرمی کرمانی که هنوز ریاست شیخیه در اعقاب اوست هر دو از این فرقه (یعنی شیخیه) بودند، بنا بر این اصل و ریشه طریقه بایته را در بین معتقدات و طریقه شیخیه باید جستجو نمود، اصول عقاید شیخیه از قرار ذیل است:

- ۱۰ (۱) ائمه اثنا عشر یعنی علی با یازده فرزندش مظاهر الهی و دارای نعوت و صفات الهی بوده اند
- (۲) از آنجائیکه امام دوازدهم در سنه ۲۶۰ از انظار غایب گردید و فقط در آخر الزمان ظهور خواهد کرد «برای اینکه زمین را پر کند از قسط و عدل بعد از آنکه پر شک باشد از ظلم و جور»، و از آنجائیکه مؤمنین دائماً به هدایت و دلالت او محتاج میباشند و خداوند بقتضای رحمت ۲۰ کامله خود باید رفع حوائج مردم را بنماید و امام غایب را در محل دسترس ایشان قرار دهد بناء علی هذه المقدمات همیشه باید مابین مؤمنین يك نفر باشد که بلا واسطه با امام غایب اتصال و رابطه داشته واسطه فیض بین امام و امت باشد و این چنین شخص را باصطلاح ایشان «شیعه ۲۴ کامل» گویند،

(۱) طبع کورتون ص ۱۲۲-۱۲۳،

- (۳) معاد جسمانی وجود ندارد و فقط چیزی که بعد از انحلال بدن عنصری از انسان باقی میماند جسم لطیفی است که باصطلاح ایشان جسم هورقلیائی گویند،
- بنابر این شیخیه فقط بچهار رکن از اصول دین معتقدند از اینقرار:
 - ۱۰ (۱) توحید، (۲) نبوت، (۳) امامت، (۴) اعتقاد بشیعه کامل، در صورتیکه متشرعه یا بالاسری (یعنی شیعه متعارفی) به پنج اصل معتقدند از اینقرار: (۱) توحید، (۲) عدل، (۳) نبوت، (۴) امامت، (۵) معاد، شیخیه باصل دوم و پنجم اعتراض کنند و گویند لغو است و غیر محتاج الیه چه اعتقاد بخدا و رسول مستلزم است ضرورتاً اعتقاد بقرآن را با آنچه ۱۰ قرآن منضمّن است از صفات ثبوتیه و سلویه خداوند و اقرار بمعاد و غیر آن و اگر بنا باشد عدل که یکی از صفات ثبوتیه خداوند است از اصول دین باشد چرا سایر صفات ثبوتیه از قبیل علم و قدرت و حکمت و غیرها از اصول دین نباشد، ولی خود شیخیه در عوض يك اصل دیگر که آنرا رکن رابع خوانند در باب اعتقاد بشیعه کامل که واسطه دائمی فیض بین ۱۰ امام و امت است بسر اصول دین افزوده اند، و شکی نیست که شیخ احمد احسائی و بعد از او حاجی سید کاظم رشتی در نظر شیخیه «شیعه کامل» و واسطه فیض بوده اند،

بعد از فوت حاجی سید کاظم رشتی در سنه ۱۲۵۹ ابتدا معلوم نبود که جانشین وی یعنی «شیعه کامل» بعد از او که خواهد بود ولی طولی نکشید ۲۰ که دو مدعی برای این مقام پیدا شد یکی حاجی محمد کریمخان کرمانی که رئیس کل شیخیه متأخرین گردید، و دیگر میرزا علی محمد شیرازی که خود را بلقب «باب» (یعنی در) میخواند، مفهوم و مقصود از این کلمه تقریباً همان معنی بود که از «شیعه کامل» اراده میشد و استعمال این کلمه مخصوصه چندان تازگی نداشت بلکه از همان زمان امام دوازدهم محمد بن ۲۵ الحسن العسکری استعمال آن معمول بود زیرا که امام مذکور بعد از دفن

قدری کم و زیاد در انبار محبوس شد در کشتن او اقدام نموده بودند
بالآخره گفتند خودش در شب اول خود را تلف نموده بریسمان خلق خود را
بسته شهید شده بود»

از آنچه گذشت معلوم شد که تا آنجا که ما اطلاع داریم فقط يك
نسخه کامل از تاریخ حاجی میرزا جانی کاشانی اکنون باقی است با وجود
اینکه از نقطه نظر بایه و از آثار قلم خود ایشان این تاریخ قدیمترین و
معتبرترین مأخذی است برای وقایع موله غریبه که در سنوات ۱۲۶۰-
۱۲۶۸ در خطه ایران روی داد، از طرف دیگر ما میدانیم که با وجود
صدمات شدید از قتل و غارت و طرد و نفی که بایه از دست دشمنان
۱۰ خود کشیدند معینا باز قسمت عمده از کتب و آثار خود را از تلف محفوظ
داشتند، پس علت انعدام جمیع نسخ این کتاب را باستانیای يك نسخه وحید
که در سنه ۱۲۷۹ از ایران بخارج حمل شده است بچه میتوان حمل کرد
در صورتیکه شاید عموم بایه میدانستند که این کتاب اهم مأخذ تاریخ قدیم
ایشان است،

۱۵ برای جواب دادن باین سؤال ناچارم که بطور اختصار چند کلمه
در بیان منشأ و ظهور و انتشار طریقه بایه در اینجا ذکر نمائیم و قبل از
شروع در این موضوع اشاره اجمالی از کیفیت انشعاب اسلام بفرق مختلفه
کرده بسر مطلب میروم و بدیهی است که روی سخن در این دیباچه بیشتر
با قراء اروپائی است که از مذهب اسلام و جزئیات آن چندان اطلاعی
۲۰ ندارند و الا غالب این مطالب برای مسلمین چون آفتاب روشن است و
اصلا محتاج با استفاده از آن نیستند:

۱ - سنی، شیعی، شیخی،

تفرقه که در همان وهله اول بلا فاصله بعد از فوت پیغمبر مابین
۲۴ مسلمین پدید آمد حکایت نزاع ظاهری بر سر الفاظ یا اشخاص فقط نبود

بلکه نزاع معنوی حقیقی بر سر عقید و مسلک بوده است، در اینکه پیغمبر
باید جانشینی داشته باشد و اسلام ریاست کلیه که از آن گاه بخلافت
تعبیر میشود و گاه بامامت نزاعی نه و مسلم طرفین است ولی در شخص
این رئیس کل و شرایط تعیین وی مابین ایشان اختلاف عظیمی است،
۵ بعقید اهل سنت و جماعت هر آنکس که لیاقت ذاتی داشته و باجماع
امت برای این مقام منتخب شود او خلیفه مشروع و جانشین پیغمبر است
و هر چند در عهد بنی امیه و بنی عباس این خلیفه از خانواده مخصوصی
منتخب میشد بلکه بیشتر اوقات موروثی و بتعیین و نصب خلیفه سابق
میبود ولی در دوره خلفاء راشدین یعنی در دوره که بلا فاصله بعد از
۱۰ پیغمبر متعاقب شد این انتخاب بکلی جمهوری یعنی مطابق آراء عموم امت
بعلی آمد، عقیده شیعه در باب تعیین جانشین پیغمبر بکلی بر ضد اینست
ایشان گویند از شرایط امام یکی آنست که از اعقاب پیغمبر و منصوص به
از جانب پیغمبر یا امام سابق باشد و بعقید ایشان اجماع امت بهیچوجه
در تعیین امام شرط نیست بلکه اگر مؤمنین بامام اقل قلیل از امت هم
۱۵ باشند امام همچنان امام و واجب اطاعه است، این است که شناختن
امام عصر و بیعت با وی از اهم تکالیف شیعه خالص بوده و هست و
این روایت بین ایشان مستفیض است که مَنْ مَاتَ وَ لَمْ یَعْرِفْ اِمَامَ زَمَانِهِ
مَاتَ مِیْتَةً اَکْجَاهِلِیَّةٍ،

ایرانیان که از قدم الایام همواره اعتقاد باینکه سلطنت موهبتی الهی
۲۰ است در ذهن ایشان راسخ شده بود و از عهد ساسانیان معتاد بودند باینکه
پادشاهان خود را موجودات فوق بشری و چیزی شبیه باله محسوب دارند
(چنانکه شاپور اول یعنی شاپور بن اردشیر بابکان در کتیبه خود را ثموس^(۱)
والها می نامد) طریقه شیعه در مسئله امامت بالضرورة خیلی مناسب طابع
۲۴ ایشان می نمود این است که کم مذهب شیعه در ایران رواج یافته خطه

(۱) ثموس کلمه ایست یونانی یعنی خدا،

و هنوز انقسای بین ایشان روی نداده و تغییرات و تبدیلاتی که بواسطه این انقسام بعدها در آن مذهب داخل شد هنوز داخل نشد بود، نتیجه بحث و کاوشهای آن مرحوم در خصوص بایبه دو چیز پر قیمت شد یکی فصل مبسوط نفیسی که در کتاب «مذاهب و فلسفه در آسیای وُسَطی» مندرج ساخته و سابقاً اشاره بدان شد و این فصل یکی از مهمترین اسنادی است که برای تاریخ بایبه دوره اولی اکنون در دست است، دیگر مجموعه کوچک ولی خیلی مهم از کتب بایبه که در زمان اقامت خود در طهران جمع کرده و همراه خود پاریس آورده و این کتب بعد از فوت کونت دو گوینو بطور حراج در پاریس در سنه ۱۲۰۱ فروخته شد نه نسخه از آنها را موزه بریتانیه در لندن خرید (۱) و پنج نسخه از آنها را که بعقیه نگارنگ بدرجات بهتر از نسخ موزه بریتانیه است کتابخانه ملی پاریس ابتیاع نمود، شرح این نسخ خسته در دیباچه انگلیسی این کتاب (ص بد-یط) مذکور است و در اینجا باعاده شرح دو نسخه از آن که محل شاهد ماست اکتفا میکنیم:

نسخه ۱

نسخه کاملی است از نقطه الکاف که تا آنجا که راقم حروف اطلاع دارد فقط نسخه ایست از این کتاب که در روی زمین موجود است، این نسخه محتوی است بر ۱۹۸ ورق (۲۹۶ صفحه) بنظر خشتی و هر صفحه مشتمل بر ۱۵ سطر بخط نسخ متوسط در خوبی و بدی، و علامت این نسخه در حواشی این کتاب (کا) یعنی «کامل» قرار داده شده است (۲)،

نسخه ۲

محتوی است بر ۲۵۶ ورق (۷۱۲ صفحه) بنظر خشتی و مشتمل است

(۱) رجوع کنید بذیل فهرست نسخ فارسی موزه بریتانیه تألیف ربو ص VII،

(۲) نشانه این نسخه در کتابخانه پاریس اینست: — *Suppl. persan, 1071.*

بر دو کتاب، اول بیان فارسی (ورق ۱-۲۸۴) که حسب معمول بیاب دم از واحد نهم ختم میشود (۱)، دوم ثلث اول از نقطه الکاف (ورق ۲۸۴ الی آخر کتاب که مطابق است با ص ۱-۸۵ از متن مطبوع حاضر) و این نسخه بخط نستعلیق بد خط ولی خواناست و در سنه ۱۲۷۹ هجری نوشته شده است، و علامت این نسخه در حواشی این کتاب (نا) یعنی «ناقص» قرار داده شده است (۲)، و اساس طبع این متن حاضر تا صفحه ۸۵ سطر ۷ بر این هردو نسخه است و از این موضع بعد فقط بر نسخه سابق است بالضروره،

در سنه ۱۲۱۰ نگارنگ خصوصیات این پنج نسخه کتابخانه ملی پاریس را اجمالاً در مکتوبی درج کرده رأی صیح ازل را در باب هر یک از آنها خواستار شدم اینست آنچه ایشان در خصوص دو نسخه سابق الذکر می نویسند:

«تاریخ که اشاره فرموده بقراین باید از حاجی (۳) مرفوع (۴) شهید بوده غیر از او کسی تاریخ نوشته، دیگری در بغداد خیال نوشتن داشت و لابد نام حقیر در آن میان نوشته میشد بعضی (۵) مانع او شدند حاجی محمد رضا نام از این قبیل اشخاص در این امر بوده اند ولیکن حاجی محمد رضا نامی تاجر اصفهانی در همان سنوات تا نزدیک هفتاد (۶) یا آنکه

(۱) اصل قصد باب این بوده است که بیان مشتمل باشد بر ۱۹ واحد و هر واحدی بر ۱۹ باب ولی آنچه خود باب از بیان نوشته است بتصریح صیح ازل (دیباچه انگلیسی صیح-یط) و حاجی میرزا جانی (ص ۲۴۴ س ۶ و ۱۴) یازده واحد بیش نیست و بقیه «در مشیة الله محتجب شد» و از این یازده واحد هم قسمتی تلف شده است بطوری که آنچه نسخ بیان فعلاً در دست مردم است هم منتهی میشود بیاب دم از واحد نهم،

(۲) نشانه این نسخه در کتابخانه پاریس اینست: *Suppl. persan, 1070.*

(۳) یعنی حاجی میرزا جانی کاشانی، (۴) در اصطلاح بایبه «مرفوع» یعنی متوقی و مرحوم است، (۵) مقصود بعضی از پیروان بهاء الله است ظاهراً، (۶) یعنی سنه ۱۲۷۰ هجری،

تزییناً لمضامین الكتاب افزوده‌ام و نیز رساله کوچکی که صبح ازل بخواهش حقیر در تاریخ اجمالی وقایع باب و بایه تألیف نموده موسوم به «مجمل بدیع در وقایع ظهور منبع». آنرا نیز متنّاً و ترجمه در آخر کتاب الحاق نموده‌ام، و سابقاً در ضمن اشتغال بترجمه تاریخ جدید دیک بودم که مؤلف آن کتاب مکرر از يك کتاب قدیمتری تألیف حاجی میرزا جانی کاشانی نقل میکند و بهین جهت تاریخ خود را موسوم بتاریخ جدید نموده تا از تاریخ حاجی میرزا جانی که نسبت بدان قدیمتر است امتیاز یابد لهذا در صدد بر آمدم که این کتاب را نیز بدست آورم و چون قدیمتر است (زیرا که مصنف آن حاجی میرزا جانی کاشانی در سلخ ذی القعدة سنه ۱۲۶۸ در واقعه هابله طهران در جزو آن ۲۸ نفری که ایشانرا بسخت ترین انواع عذاب کشند کشته شد) و قبل از تفرقه بایه بازی و بهائی تألیف شه و بنا بر این مندرجات آن بالطبیعة اقرب بصحّت و ابعاد از خلط و تدلیس متأخرین است آنرا هم بطبع در آورم، در اوقاتی که در ایران بودم از هرکس که سراغ این کتاب را گرفتم از آن اطلاعی نداشت پس از مراجعت ۱۰ بارویا نیز بدوستان بای خود در ایران و اسلامبول و شام و غیرها نوشتم و از اطراف در صدد تفتیش برآمدم هرچه بیشتر جستم کمتر یافتم بالأخره مأیوس شدم و یقین کردم که این کتاب بکلی از میان رفته است تا در بهار سال ۱۲۰۹ در اوقات تعطیل فصیح^(۱) پاریس رفتم و در ضمن تفتیش در کتب بایه محفوظه در کتابخانه ملی پاریس اتفاقاً يك نسخه از تاریخ حاجی میرزا جانی یافتم بدیهی است که تا چه درجه از این اکتشاف مهم خوشوقت شدم، پس از تحقیق معلوم شد که این نسخه ملکی مرحوم کونت دو گوینو مؤلف «مذاهب و فلسفه در آسیای وسطی» بوده است و پس از فوت آن مرحوم کتب او را همزایه فروختند بسخ نسخه از ۲۴ آنها را که از جمله همین کتاب نقطه الکاف بود کتابخانه ملی پاریس اتباع

(۱) Les vacances de Pâques.

نمود، خلاصه پس از مراجعت بکمبریج بتوسط یکی از دوستان قفقازی خود مقیم پاریس يك نسخه از روی نسخه کتابخانه پاریس برای خود نویسانید متن آنرا با متن تاریخ جدید مقایسه کردم معلوم شد که مؤلف تاریخ جدید کتاب حاجی میرزا جانی را بکلی نسخ بل مسخ کرده است و باندازه جرح و تعدیل و تصرفات مغرضانه در آن نموده که بکلی حقیقت تاریخ دوره اولای بایه در پرده خفا مانده است، نتیجه مقایسه این دو کتاب را با یکدیگر و خلاصه تصرفات جامع تاریخ جدید را در حواشی مبسوطه که در آخر ترجمه تاریخ جدید افزوده‌ام متعرض شدم و از همان وقت عزم کردم که متن نقطه الکاف را البته بطبع برسانم ولی بواسطه موانع بسیار از آنگاه باز این عزیمت در بونه اجمال ماند و لابنفطع عوایق جدید پیش می‌آمد و فرصت دست زدن باینکار نمی‌داد تا دو سال پیش که بعد از طبع جلد دوم از «تاریخ ادبیات زبان پارسی»^(۱) مرا فی الجملة فراغتی پدید آمد بی درنگ عزم خود را از قوه بفعل آورده مشغول طبع کتاب گردیدم و مجدداً متن آنرا که بخط خود نوشته بودم با نسخه اصل پاریس با دقت تمام مقابله نمودم و اینک بیاری خداوند و حسن توفیق او طبع نقطه الکاف تمام گردید و از خوف تلف که همیشه نسخ منحصر بفرد در معرض آنست مأمون گشت،

اما شرح کتب بایه ملکی مرحوم کونت دو گوینو اجمالاً از اینقرار است که از اتفاقات حسنه و از خوش بختیهای تاریخ در سنوات ۱۲۷۱-۲۰ ۱۲۷۴ هجری^(۲) یکی از رجال سیاسی فرانسه موسوم بکونت دو گوینو بسمت وزارت مختار از جانب دولت فرانسه در طهران اقامت داشت این مرد عالم با يك همت ملال نا پذیر غالب اوقات خود را صرف تحصیل اطلاعات از طریقه جدید بایه می‌نمود و این مذهب در آن ایام تازه بظهور آمده بود

(۱) A Literary History of Persia, 2 vols. by E. G. Browne, London, 1902, 1906.

(۲) A.D. 1855-8.

و ریش سیاه بسیار انبوه طویل که تقریباً تا محاذی کمر میرسید، این شخص خود بهاء الله بود، پس از تقدیم مراسم تعظیم بهاء الله با يك صدای ملایم نجیبانه مرا امر بجلوس نموده پس از آن نطقی نمود که بعضی فقرات آن که بخاطر مانده بود از این قرار است:

«الحمد لله که فائز شدی تو آمده که این مسجون منی را ببینی ما بجز صلاح عالم و فلاح ام غرضی نداریم ولی مردم با ما مثل مفسدین که شایسته حبس و طرد باشند رفتار میکنند تمام ملل باید صاحب يك مذهب شوند و جمیع مردم با هم برادر گردند روابط دوستی و اتحاد مابین فرزندان انسان باید مستحکم شود و اختلاف مذهبی و نزاع قوی از میان ایشان مرتفع شود - چه عیبی در اینها هست؟ ... بلی همین طور خواهد شد این نزاعهای بی ثمر این جنگهای مخرب همه بر طرف خواهد شد و «صلح اکبر» بجای آنها برقرار خواهد گردید شما نیز در اروپا محتاج بهمین نیستید؟ همین نیست که حضرت عیسی خبر داده است؟ پادشاهان و حکام اموال و خزاین شمارا بجای اینکه صرف اصلاح بلاد و آسایش عباد نمایند همرا در راه تخریب نوع بشر صرف میکنند این نزاعها و جنگها و خونریزیها و اختلافات باید تمام شود و تمام مردم مانند يك خانواده باهم زیست کنند نباید شخص فخر کند که وطن خود را دوست دارد بلکه باید فخر کند که نوع بشر را دوست میدارد»،

۲۰ خلاصه پنج روز دیگر را که در عکا ماندم همرا در قصر بهجه با کمال خوشی گذرانیدم و آنچه لازمه مهربانی و ملاطفت بود در حق من مبذول افتاد و در عرض این مدت چهار مرتبه مرا بحضور بهاء الله بردند و هر مجلسی از ۲۰ دقیقه الی نیم ساعت طول میکشید و جمیع این مجالس قبل از ظهر بود و همیشه یکی از پسران بهاء الله حضور داشتند و يك مرتبه هم آقا میرزا جان کاشانی ملقب بجناب خادم الله و کاتب آیات نیز حاضر

بود و عموماً صحبتهای این مجالس اربعه متقارب المضمون و شبیه بهمان مجلس اول بود که صورت آن اجمالاً مذکور شد،

بالآخره ۲۹ شعبان ۱۲۰۷ با وجود شدت اصرار میزبانان مهربان در تأخیر سفر چون هیچ چاره دیگر نبود ایشان را وداع گفته از عکا بطرف انگلستان حرکت کردم و پس از استقرار بکمبریج خیالم بر این مصمم شد که برای آگاهی هوطنان خود کما یبغی از اوضاع و احوال طایفه بایه بهتر آنست که یکی از کتب این طایفه را بدون نصرت متنا و ترجمه طبع نمایم تا هر کس بر حسب مسلك و مشرب خود در این قضیه حکم کند ولی در انتخاب کتاب متردد بودم بالأخره اختیارم بر یکی از کتب تاریخ افتاد ۱۰ و خیال کردم که کتب تاریخ برای جمهور ناس البته مطبوع تر از کتب دینی خواهد افتاد ابتدا متن کتاب مقاله سیاح را که عباس افندی پسر بزرگتر بهاء الله بقصد اعلاء کلمه بهاء الله و نشر افکار او و تخفیف درجه باب و تقلیل اهمیت او در حدود سنه ۱۲۰۲ تألیف نموده و يك نسخه بسیار خوبی از آن که بخط زین المقرئین از کتاب خوش خط بهائی است ۱۵ در عکا بمن هدیه داده بودند عین این نسخه را چاپ نمودم و يك ترجمه انگلیسی با حواشی مفصله در توضیح محملات کتاب نیز بر آن افزودم متن و ترجمه هر دو در سنه ۱۸۹۱ مسیحی (۹-۱۲۰۸ هجری) از طبع خارج شد^(۱)، پس از فراغت از این کتاب در صدد طبع ترجمه تاریخ جدید تألیف میرزا حسین همدانی که در اوقات اقامت حقیر در شیراز در سنه ۱۲۰۵ یکی از دوستان بابی بمن هدیه داده بود برآمدم و بالأخره در سنه ۱۲۱۰ طبع آن بانجام رسید و در ذیل این کتاب نیز حواشی مبسوطه تأییداً یا

(۱) نام و عنوان ترجمه مقاله سیاح بانگلیسی اینست:

A Traveller's Narrative, written to illustrate the episode of the Bab, edited in the original Persian, and translated into English, with an introduction and explanatory notes, by Edward G. Browne, Cambridge University Press, 1891.

چون وضع را اینطور دیدم و استنباط کردم که این مقوله صحبت را خوش ندارد من هم مها امکان دیگر از این قبیل سوالات نمی‌کردم و از دخول در این موضوع حتی المقدور اجتناب می‌نمودم، در غالب این مجالس پسران صبح ازل عبد العلی و رضوان علی و عبد الوحید و نقی الدین نیز حاضر بودند اگرچه خیلی بندرت در محضر پدر خود لب سخن می‌گشودند و منتهی درجه تعظیم و احترام را نسبت بوی مرعی می‌داشتند،

در مدت اقامت در قبرس که نازه چند سالی بود در تحت تصرف دولت انگلیس در آمد بود با اجازه حاکم جزیره سر هنری بولور نظریه باسناد و دفاتر حکومتی افکندم و آنچه از آنها راجع بنی صبح ازل و اتباع وی بقبرس بود استخراج نمودم و این اسناد بعضی بزبان انگلیسی بود و بعضی بزبان ترکی که یک ترجمه انگلیسی هم بر آن اضافه کرده بودند (۱)، بعد از ۱۵ روز اقامت در شهر ماغوسا بعزم مسافرت بعکا حرکت کردم و ابتدا بقصد ملاقات پیشکار بهائیان بیروت رفتم (زیرا هرکس میخواست بملاقات بهاء الله نایل گردد بایستی اولاً بتوسط یکی از عمال ۱۵ بهائی که در پُرت سعید یا اسکندریه یا بیروت اقامت دارند از این فقره استعمال نماید اگر ایشان صلاح میدیدند رخصت و دستور العمل این کار را باو میدادند و الا فلا) از سوء اتفاق در آن موقع او در بیروت نبود و بعکا رفته من از این بابت خیلی افسرده شدم زیرا بیش از دو هفته برای من دیگر وقت باقی نمانده بود و بایستی حتماً بموعده معین ۲۰ بدر الفنون کبریج مراجعت نمایم، پس از دوندگی بسیار بلاخره کاغذی در این خصوص باو نوشته و سفارشنامه را هم که از دوستان بابی ایران با من او داشتم لفاً برای او فرستادم و پس از چند روز تلگرافی نیز باو نموده خواهش جواب تلگرافی نمودم فردای آنروز جواب تلگرافی رسید در

(۱) خلاصه مندرجات این اسناد تا حدی که راجع بصبح ازل و اتباع اوست در حاشیه W در ذیل ترجمه مقاله سیاح مندرج است،

غایت اختصار که سوی اسم و آدرس من مشتمل بود فقط بر این دو کلمه: - «بِتَوْجُّهِ السَّافِرِ»، باری فوراً حرکت کرده و در ۲۲ شعبان ۱۲۰۷ وارد عکا شدم، وقتی که بچلگه عکا رسیدم از دور منظر فرحناك باغهای با صفا و اشجار معطر نارنج و پرتغال و غیرها که در حوالی عکا واقع است مرا قدری متعجب ساخت چه در شهری که بهاء الله همیشه در نوشجات خود آنرا «اخریب البلاد» میخواند منظر دیدن این همه طراوت و نضارت نبودم و بعدها این حال تعجب خود را بهائیان عکا در میان نهادم گفتند اگر تو آنوقتی که بهاء الله بیست و دو سال قبل اینجا ورود نمود عکارا دیده بودی از این نسیمه تعجب نمی‌نمودی ولی از آنوقت که او ساکن عکا گردید شهر و اطراف آن روی بآبادی گذارده تا باین حال که الان می‌بینی رسیده است،

روز ورود بعکا در منزل یکی از تجار عیسوی منزل کردم پس از آن یکشب هم در منزل یکی از محترمین بهائیان و روز دوم پسر بزرگتر بهاء الله عباس افندی (که اکنون معروف بعبد البهاست) آمدند و مرا از آن خانه حرکت داده بقصر شهجه که نیم ساعتی خارج عکا واقع و مسکن شخصی بهاء الله بود منزل دادند، فردای آنروز یکی از پسران کوچکتر بهاء الله وارد اطاق من شد از من خواهش کرد که همراه او بروم من نیز دنبالش او روان شدم و از اطاقها و ایوانها و گذرگاههای بسیار که فرصت نگاه کردن بآنها نداشتم عبور کردم تا بیک ایوان وسیع مفروش بخاتم کارس ۲۰ مرمر رسیدم، راهنای من در مقابل یک پرده قدری مکث نمود تا من موزههای خود را از پا در آوردم پس از آن پردر را بلند کرده من داخل تالار وسیعی گشتم، در یک گوشه تالار بر بالای محده دیدم مرد وقور محترمی نشسته کلاهی مانند تاج درویشان ولی بسیار بلندتر بر سر و دور آن عامه کوچکی از پارچه سفید پیچیده، با چشمان درخشان که گفتم خیال شخص را ناگفته میخواند و ابروان کشیده و پیشانی چین دار و موی سیاه

بردم بامید آنکه شاید چیز نافع در خصوص صوفیه در آن توأم یافت، پس از مطالعه فصل مختصری که در باب صوفیه نوشته و قدری هم مذمت از آن طایفه نموده و روی هم رفته چیز قابل توجهی نیست سایر اوراق کتاب را تصحیح نمودم دیدم يك فصل مشبع مفصلی (۲۹۹ صفحه از ۵۴۴ صفحه مجموع کتاب) در خصوص تاریخ بایبه و ظهور و انتشار طریقه ایشان و سایر وقایع این طایفه الی سنه ۱۲۶۹ در آن کتاب مندرج است که الحق مصنف داد سخن پروری و بلاغت گستری در آن داده و بطوری این فصل دلکش و جذاب است و بدرجه جالب دقت و سحر عقل و هوش است و بخوی تر و تازه و مملو از روح و حیات است که نادر است کسی این فصل را يك مرتبه بخواند و بکلی حالش منقلب و دگرگون نشود و بعقیده این بنده هیچوقت هیچ کس در این موضوع بهتر از این بلکه نزدیک باین هم نتواند نوشت، و من تا آنوقت از این طایفه هیچ اطلاعی نداشتم همینقدر مانند سایر مردم میدانستم که بایبه یکی از فرق مذهبی ایران است که در حق ایشان نهایت بیرحمی و قساوت بعمل آمده است، بعد از خواندن این فصل از کتاب کونت دو گوینو خیالات من بکلی تغییر کرد و شوق شدیدی برای اطلاع از چگونگی حالات این طایفه بطور تفصیل در من پدید آمد و با خود همیشه میگفتم چه میشد اگر خود بنفسه این طائفه را میدیدم و تاریخ و سرگذشت مذهبی را که این همه اتباع خود را با این قوت قلب بگشتن داده است از خود ایشان مشافهه استفسار میکردم و وقایعی را که بعد از ختم موضوع کتاب گوینو یعنی از سنه ۱۲۶۹ الی زماننا هنا روی داده در موضعی ثبت می نمودم، تا آنکه اتفاقاً در ماه صفر سنه ۱۳۰۵ اسپای فراهم آمد که بایران سفر کردم و قریب یکسال در نقاط مختلفه ایران در گردش بودم و شهرهای تبریز و زنجان و طهران و اصفهان و شیراز و یزد و کرمان را سیاحت کردم و با غالب ملل و فرق ۲۵ از مسلمان و بابی و زردشتی در آمیختم و با فضیلات ایشان طرح الفت

ریختم و از ایشان معلومات مفیده بسیار در هر خصوص کسب نمودم و در ماه صفر از سال ۱۳۰۶ بانگلستان مراجعت نمودم، (۱) پس از آن سال بعد یعنی سنه ۱۳۰۷ مجدداً بقصد تحصیل اطلاعات صحیحه از تاریخ این طایفه و سماع شفاهی از رؤسای این مذهب سفری بجزیره قبرس و شهر عکا (۲) نمودم و بملاقات دو برادر رفیق میرزا یحیی نوری معروف بصبح ازل در قبرس و میرزا حسینعلی نوری معروف ببهاء الله در عکا نایل آمدم،

در جزیره قبرس در شهر ماغوسا (۳) قریب پانزده روز (۲۶ رجب - ۱۴ شعبان ۱۳۰۷) ماندم و در این مدت هر روز بملاقات صبح ازل میرفتم و از دو یا سه ساعت بعد از ظهر الی غروب آفتاب در منزل او میماندم دفتر و مداد در دست و سراپا گوش هرچه او میگفت یاد داشت میکردم و هر شب با يك خزانه پر از معلومات مهیه و اطلاعات مفیده بمنزل خود مراجعت میکردم، (۴) موضوع صحبتهای ما غالباً مذهب و تاریخ و نوشتجات و آثار بایبه و گاهگاه مسائل متفرقه دیگر بود، صبح ازل در خصوص باب و مصدقین دوره اول و شرح زندگی خود در کمال آزادی و بدون پرده پوشی سخن میگفت ولی همینکه صحبت بمسئله تفرقه بایبه و وقایع راجعه ببهاء الله و بهائیان میکشید میدیدم بکلی ساکت و صامت میشد و حالش از آن گشادگی و آزادی بگرفتگی و سکون مبدل میگردد

(۱) وقایع این یکسال مسافرت خود را در سفر نامه خود موسوم به «یکسال مابین ایرانیان» در سنه ۱۳۱۱ طبع نموده ام و نام و عنوان کتاب بانگلیسی اینست: *A Year Amongst the Persians*, by Edward G. Browne, London, 1893. نام این شهر علی ما هو الصواب «عکّه» است ولی ما تبعاً للشهور هم جا «عکا» خواهیم نوشت، (۲) Famagusta. (۳) غالب این مطالب و اطلاعات که شفاهاً از صبح ازل استماع نموده ام یا بطریق مکاتبه از وی اخذ کرده در فصل W از فصول بیست و ششگانه که در آخر ترجمه مقاله سیاح افزوده ام و در مقدمه و حواشی دیگر همان کتاب و در حواشی تاریخ جدید مذکور است رجوع بدانجاها شود،

صفحه

۲۲۲-۲۲۹

وقعه نیریز

۲۲۸-۲۲۹

وقعه زنجان

۲۲۸

بقیه تاریخ باب و ظهور جناب [صبح] ازل

۲۲۸-۲۴۴

شرح حال جناب [صبح] ازل

ملاقات صبح ازل با حضرت قدوس و جناب طاهره

۲۴۰

[یعنی قره العین]

۲۴۴

تنصیب باب بوصایت صبح ازل

۲۴۵-۲۵۲

قتل باب در تبریز

۲۵۰-۲۵۵

فتنه جناب ذبح

۲۵۵-۲۶۰

فتنه جناب بصیر

۲۶۱-۲۶۰

ظهورات دیگر

۲۶۱-۲۷۲

خاتمه کتاب

مقدمه ناشر کتاب،

بسمه تعالی،

بعد حمد الله على آلائه و الصلوة و السلام على جميع رسله و انبيائه
چنين گوید احقر العباد ادوارد برون انگلیسی که از آغاز جوانی شوق
تحصیل السنه ثلثه شرقیه یعنی عربی و فارسی و ترکی علی الخصوص زبان
عذب الیسان فارسی و اطلاع بر تاریخ و ادبیات و آثار ایران مرا بر سایر
اشواق غالب آمد و از آنگاه تا کنون همواره بیاری خداوند تعالی و
مساعدت اسباب ظاهری همیشه اوقات خود را صرف اشتغال بتدریس و
تدریس و کتب و جمع و نشر و طبع آثار نفیسه این ملت نجیب نموده ام و از
خداوند توفیق امتداد این طریقه را خواهانم، و از جمله چیزهایی که از
هان اول وهله توجه مرا بیشتر از همه چیز و بنوع خصوصی جلب نمود و
۱۰ شوق غربی باطلاع از جمل و تفصیل آن در من پیدا شد هانا مسئله
سرگذشت طائفه بایه بود، و ابتدای آن باین طریق شد که من در آن
اوقات (قریب ۲۶ سال قبل) مشغول تحصیل طریقه متصوفه بودم و
برای کسب اطلاعات در این موضوع در همه جا تفحص و تتبع می نمودم
وقتی در اثناء تفتیش در کتابخانه دار الفنون کبرج نظم بکنای افتاد
۱۵ موسوم به «مذاهب و فلسفه در آسیای وسطی»^(۱) تألیف مرحوم کونت
دو گوینو که از سنه ۱۲۷۱ الی ۱۲۷۴ بمقتضی وزیر مختار من از جانب
دولت فرانسه در طهران اقامت داشته، کتاب مذکور را برداشته بمنزل خود

(۱) *Les Religions et les Philosophies dans l'Asie centrale*, par M. le Comte de Gobineau. Paris, 1865 et 1866.

فهرست مندرجات کتاب،

(جدول ذیل حاوی مباحث مهمه کتاب است هر چند اصل کتاب مرتب بر ابواب و فصول نیست)،

صفحه	
۹۹-۱	دبیاچه کتاب در تحقیق ظهورات نقطه مشیت و سایر ما بتعلق بهذا الموضوع
۱۰۵-۹۹	شرح حال شیخ احمد احسائی و حاجی سید کاظم رشتی
۱۱۴-۱۰۵	ابتدای ظهور امر باب و سفر وی ببحج تاریخ باب از ابتدای خروج او از شیراز بطرف اصفهان
۱۴۰-۱۱۴	تا ورود او بماکو
۱۴۲	انتقال دادن باب را از ماکو بچهریق
۱۴۸-۱۴۲	مناظره علمای تبریز با باب
۱۴۸	فوت محمد شاه
۱۴۴-۱۴۹	قره العین
۱۵۴-۱۴۵	اجتماع بایه در بدشت
۱۹۳-۱۵۴	وقعه مازندران و محاصره قلعه شیخ طبرسی
۲۰۴-۱۹۳	نسلیم شدن اهل قلعه و قتل ایشان
۲۰۹	دعوی قائمیت نمودن باب
۲۱۵-۲۱۲	موثمن هندی
۲۲۴-۲۱۵	شهادت سبعه

کتاب

نقطۃ الکاف

در تاریخ ظهور باب و شایع هشت سال اول

از تاریخ بابیه

تألیف

حاج میرزا جانی کاشانی

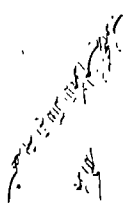
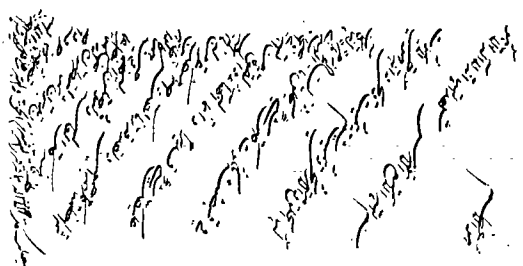
مقتول در سنه ۱۲۶۸ هجری

بسعی و اهتمام اقل العباد

ادوار بنیون

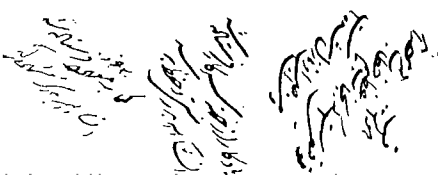
معلم زبان فارسی در دارالفنون کمبریج از بلاد انگلستان تصحیح و طبع گردید

در مطبعه بریل در لیدن از بلاد هلند بطبع رسید
سنه ۱۳۲۸ هجری مطابق ۱۹۱۰ مسیحی

Fac-simile of the Báb's autograph, received from Şubh-i-Azal.

عکس یکی از توقیعات باب بحضرت خود او که بعلی شیخ علی ترشیزی
معروف بحجاب عظیم نوشته است.

Şubh-i-Azal's endorsement and description of the same.

خط صبح اول که بر پشت پاکت نوشته است

To face p. 209 of the text.

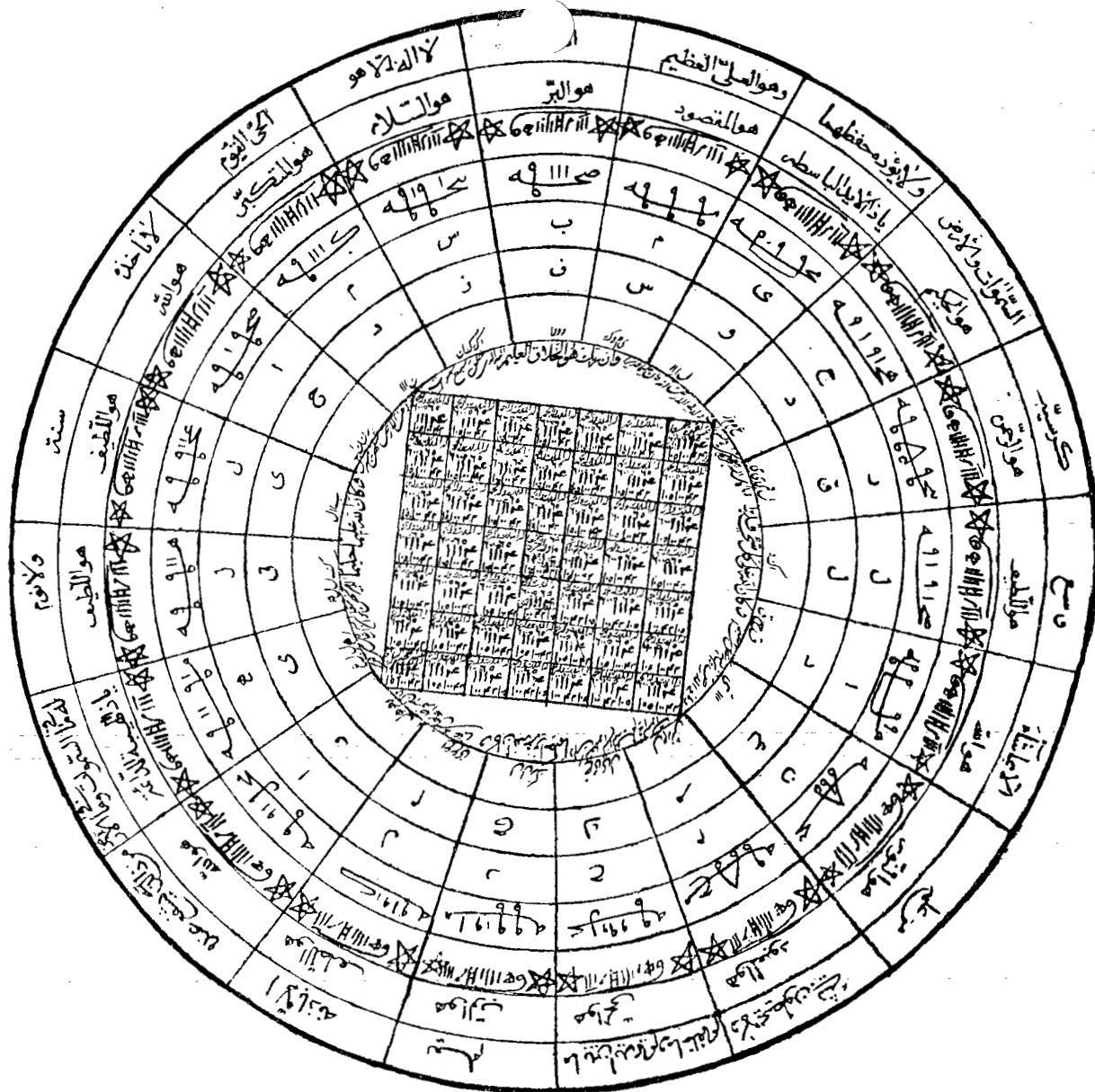
۱۷۱۷
رضی محمد صمد دوم : این کتاب است از ارتفاع ای شیخ بجه حضرت ابی سید است اللهم
و شیتا این است

The image shows a facsimile of a talisman (harykat) written in Persian script. The text is arranged in a large, stylized 'B' shape. The central vertical stroke of the 'B' contains the text: "بسم الله الرحمن الرحیم". The horizontal strokes of the 'B' contain various lines of Persian text, including "الحمد لله رب العالمین" and "والصلاة والسلام علی من بعدنا". The script is highly decorative and characteristic of traditional Islamic calligraphy.

Facsimile of a Talisman (*harykat*) written by the Báb.

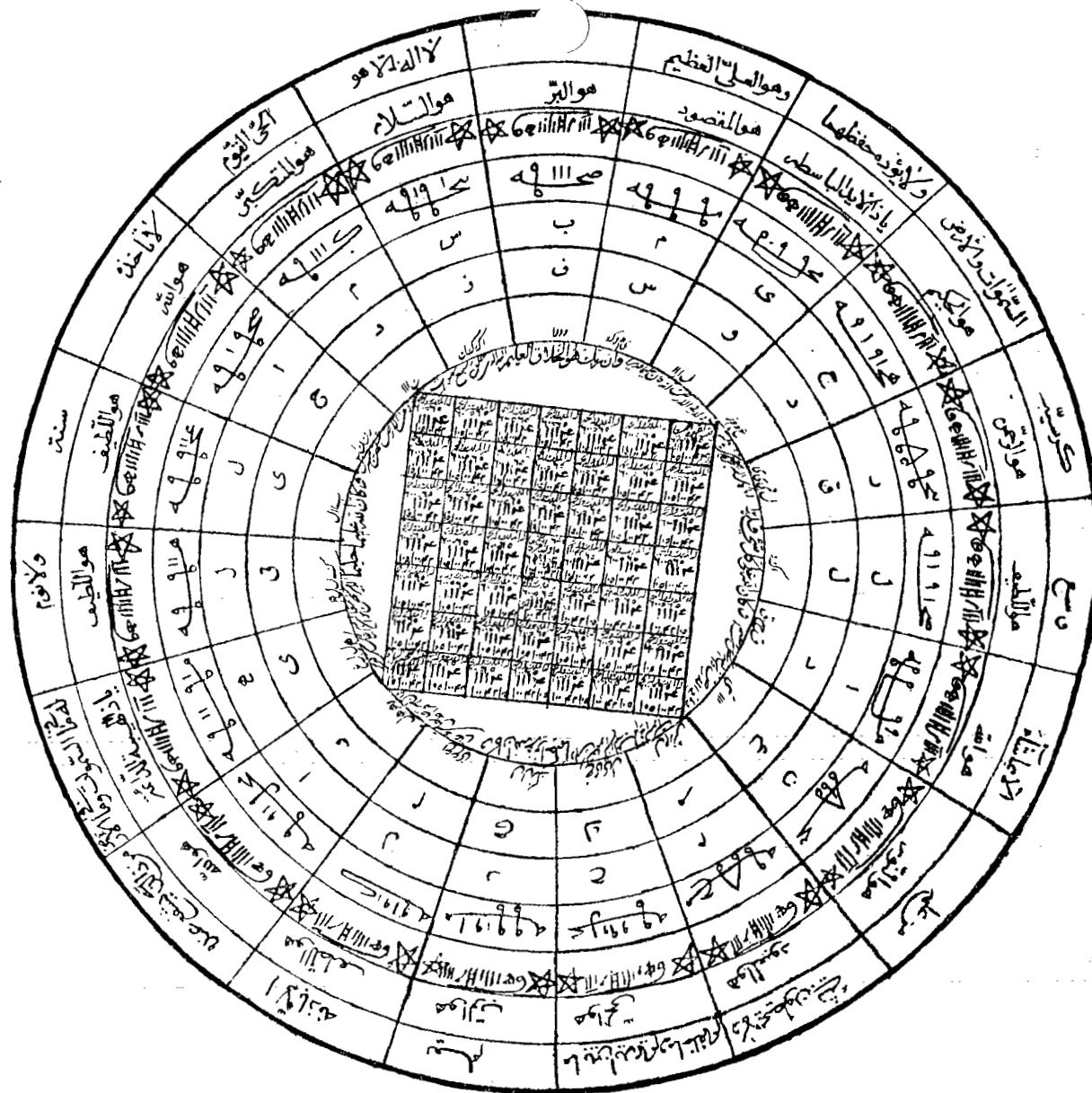
عکس یکی از "هیاکل" بخط خود میرزا علی محمد باب

To follow Persian Title page.

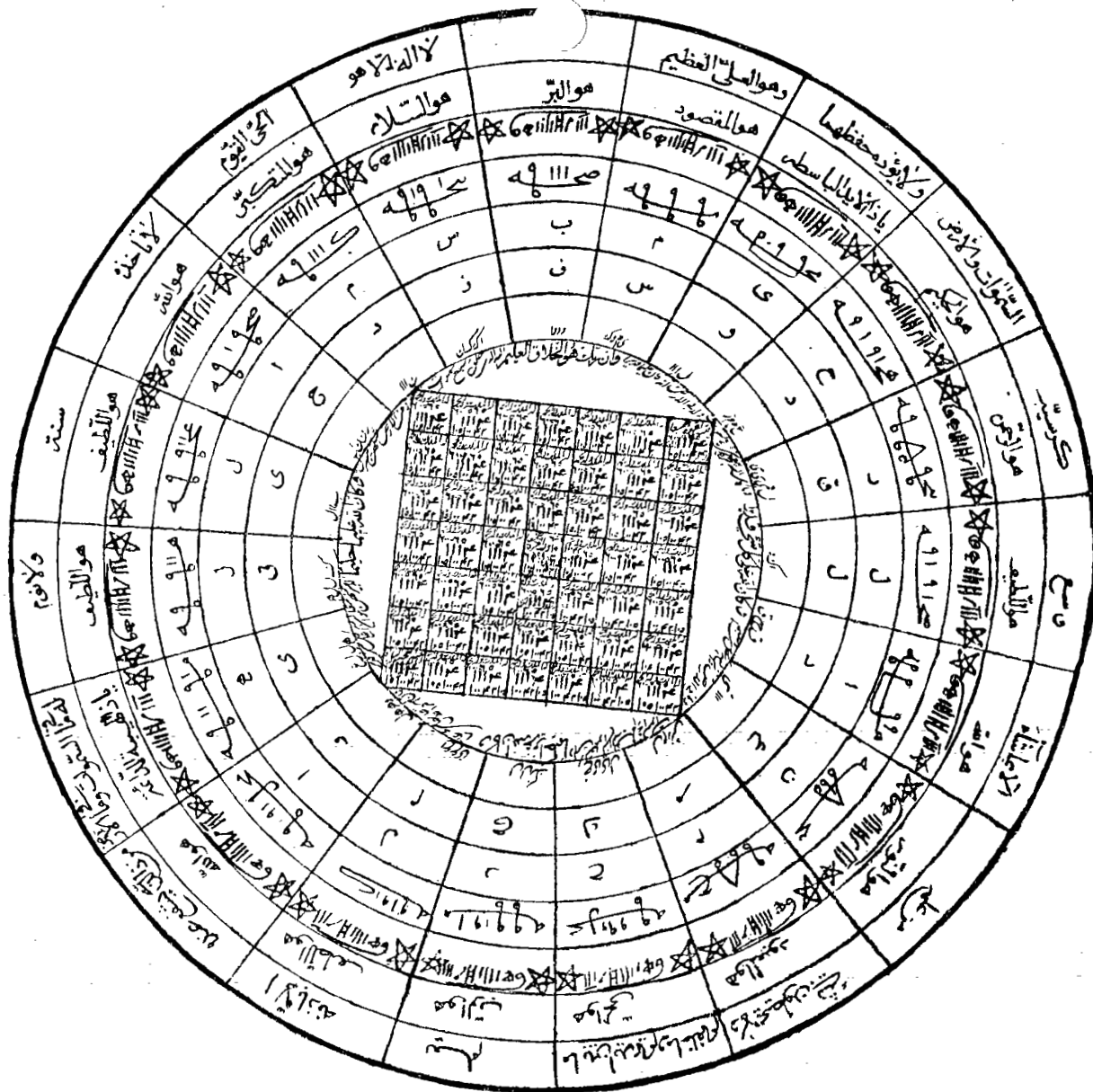
Fac-simile of a Bábí talisman (*haykal*) given to me by Subh-i-Azal on March 25, 1896. The original is on greenish paper and the writing outside the inner circle is in gold and lithographed, while the writing inside and around the inner circle is in black and in the Báb's own hand.

صورت یکی از هیاکلی که میرزا علی محمد باب باصحاب خود میداد، همه این هیکل از روی سنگ چاپ شده است مگر سطر مستدیری که در داخل دایره آخری و گردگرد مربع است که آن بخط خود میرزا علی محمد باب است که عکس انداخته شده است

Fac-simile of a Bábí talisman (*haykal*) given to me by Şubh-i-Azal on March 25, 1896. The original is on greenish paper and the writing outside the inner circle is in gold and lithographed, while the writing inside and around the inner circle is in black and in the Báb's own hand.

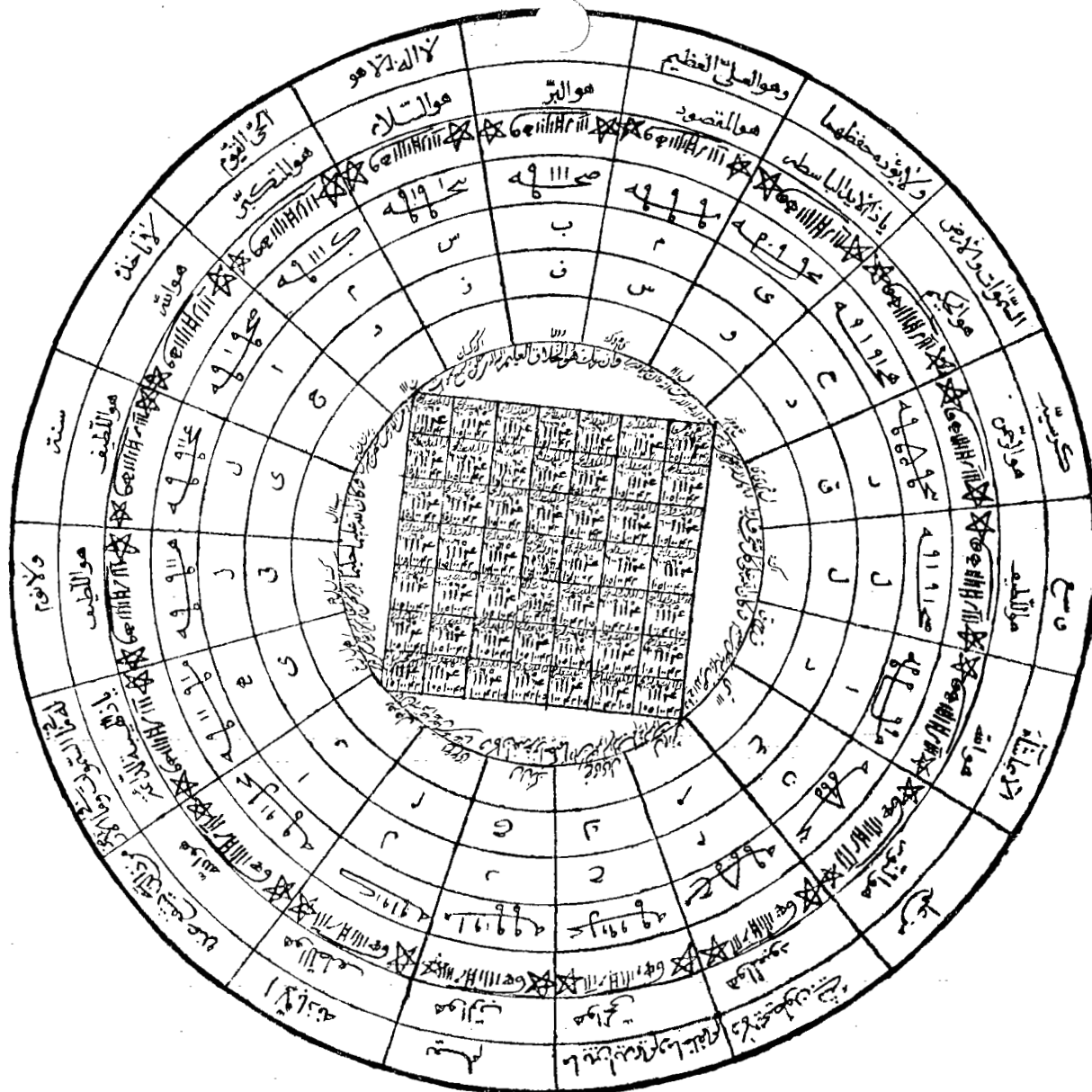
صورت یکی از هیاکلی که میرزا علی محمد باب باصحاب خود میداد، همه این هیکل از روی سنگ چاپ شده است مگر سطر مستدیری که در داخلِ دائره آخری و گرداگرد مربع است که آن بخط خود میرزا علی محمد باب است که عکس انداخته شده است

Fac-simile of a Bábí talisman (*haykal*) given to me by Subh-i-Azal on March 25, 1896. The original is on greenish paper and the writing outside the inner circle is in gold and lithographed, while the writing inside and around the inner circle is in black and in the Báb's own hand.

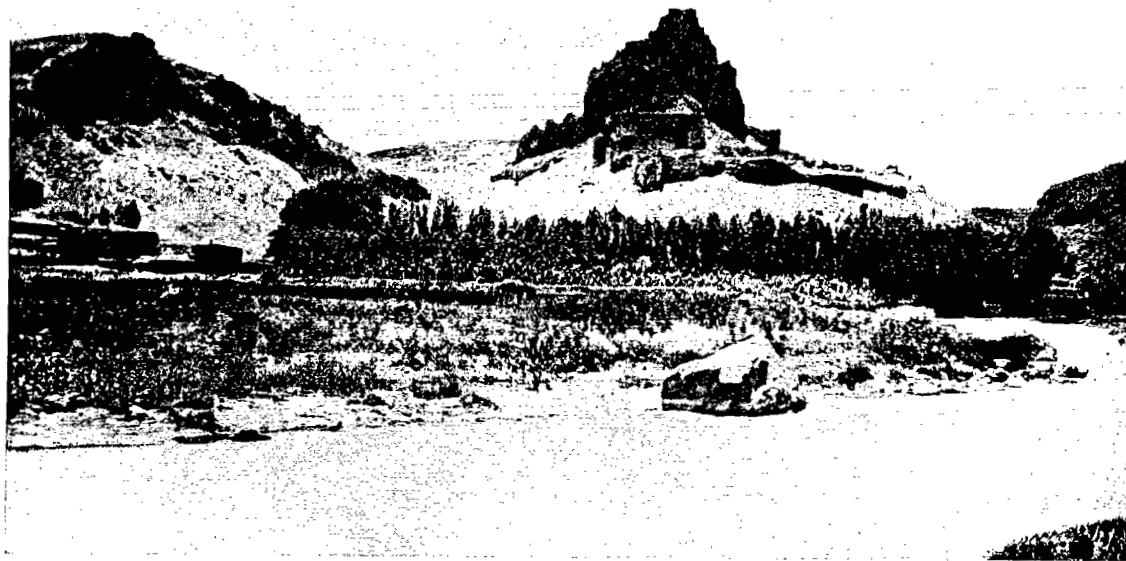
صورت یکی از هیاکلی که میرزا علی محمد باب باصحاب خود میداد، همه این هیکل از روی سنگ چاپ شده است مگر سطر مستدیری که در داخل دائره آخری و گرداگرد مربع است که آن بخط خود میرزا علی محمد باب است که عکس انداخته شده است

Between pp. x and xi.

Fac-simile of a Bábí talisman (*haykal*) given to me by Şubh-i-Azal on March 25, 1896. The original is on greenish paper and the writing outside the inner circle is in gold and lithographed, while the writing inside and around the inner circle is in black and in the Báb's own hand.

صورت یکی از هیاکلی که میرزا علی محمد باب باصحاب خود میداد، همه این هیکل از روی سنگ چاپ شده است مگر سطر مستدیری که در داخل دایره آخری و گرداگرد مربع است که آن بخط خود میرزا علی محمد باب است که عکس انداخته شده است

The Castle of Chihriq in Azarbaijan, near Urmia, where the Báb was confined for the six months preceding his death, and which he entitled "*Jabal-i-Shadid*" ("the Grievous Mountain").

قلعهٔ چهریق نزدیک ارومیه در آذربایجان که میرزا علی محمد باب مدتی قبل
از شهادتش در آنجا محبوس بود و بچیل شدید از آنجا تعبیر میکند،

To face p. 132 of the text.

الله أكبر تكبيراً كبيراً

الى الله المبر القين
فلا كل الى الله يورث

هذا كتاب من عند الله المبر القين
فلا كل من الله مهترون

المؤمن
الى من بعد الله اسم الوحدان
ان يا اسم الوحدان فاحفظنا ان اوليائنا
فامر به فانك اطرا حتى عظيم

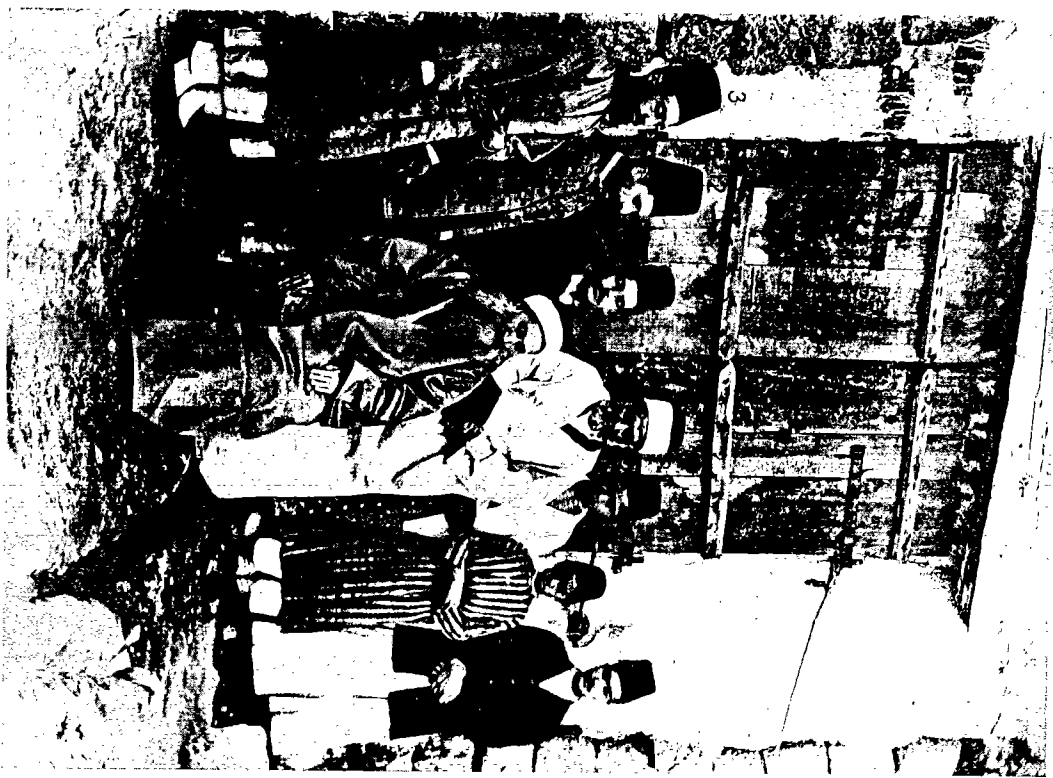
هنا كتاب من على فاني ذكر الله للمؤمن
فلا كل من فقط ان اليا ان لبينون

بعضها

Fac-simile of Subh-i-Azal's transcript of the document nominating him the Báb's successor. The original was in the Báb's own handwriting.

صورت توثيق باب خطاب بصيح اول در تخصيص بوصايت او' متن خط صيح
اول است كه از روی خط باب استنساخ كرده و برای مصحح كتاب فرستاده
است'

To face p. 1 (xxxix) of the Persian Preface.

Mirzā Yabyā “Subh-i-Azal” (1), with his sons and one of his followers, Mirzā ‘Abdul-Ahad of Zanjān (4). The eldest of the sons present is Mirzā ‘Abdul-‘Alī (2), who died in Sept. 1902; the second is Mirzā Rizwān ‘Alī, who subsequently adopted the name of “Constantine the Persian” (3).

میرزا یحیی صبیح اول با فرزندانش و یکی از اصحابش در شهر ماغوسا در جزیره
قبریس، (1) صبیح اول، (2) پسرش میرزا عبد العلی، (3) پسرش میرزا رضوان
علی، (4) میرزا عبد الأحد زنجانی که پدرش در واقعه زنجان کشته شد.

To face p. xxxii of the Introduction.

مطابق رضی اللہ عنہم بعد قدم : این خط مشفق از آن است صحیفه طاهره

در رساله خط امام العزیزی

Handwritten text in Arabic script, likely a letter or a religious treatise, written in a cursive style. The text is densely packed and covers most of the page area.

Fac-simile of a letter written by Qurraṭul-'Ayn to Mullā Shaykh 'Alī (Janāb-i-'Azīm).

عکس نامه بخط "جناب طاهره" مشهور بقرة العین که بهلا شیخ علی ترشیزی معروف "جناب عظیم" نوشته است

To face p. 140 of the text.